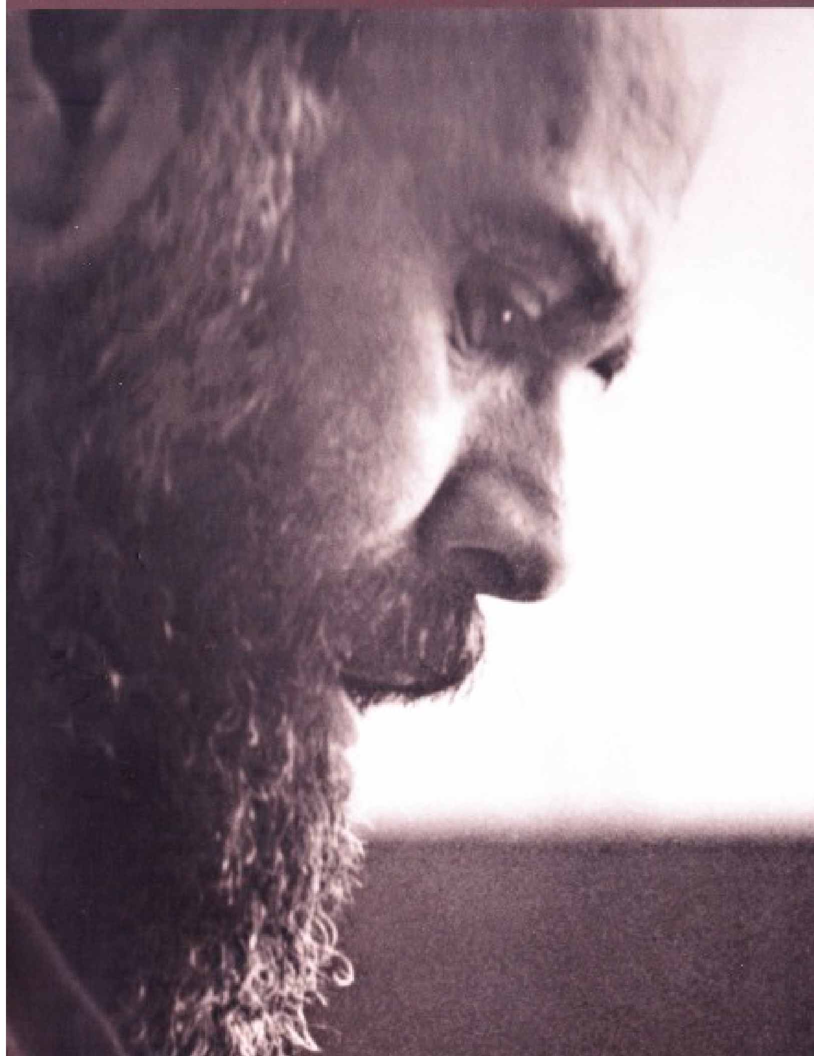
VIAȚA MITROPOLITULUI
ANTONIE
OMUL CARE L-A VĂZUT PE DUMNEZEU

Viaţa Mitropolitului Antonie de Suroj din mărturiile celor care l-au cunoscut sau
Omul care L-a văzut pe Dumnezeu
Traducere din limba rusă de
Monahia Mina
Traducere din limba rusă după: Murporio-MT Ahtohum Cypoy KCK – tiii, Eumpae) nu e ceudemeM>cineax coepe Menu Koe, Moscova, 2015.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Viaţa Mitropolitului Antonie de Suroj din mărturiile celor care l-au cunoscut sau Omul care L-a văzut pe Dumnezeu / trad. din lb. rusă de monahia Mina – Bucureşti: Editura Sophia, 2017 ISBN 978 – 973 – 136 – 566 – 4
I. Mina, monahia (trad.) 281.93 Antonie Bloom

AM ÎNTÂLNIT O LUMINĂ PE CALE

Binecuvântată fie ziua când am întâlnit această lumină pe calea vieţii mele, această lumină a întâlnirii cu Mitropolitul Antonie de Suroj, această lumină călăuzitoare şi dătătoare de viaţă! Mulţumesc Proniei dumnezeieşti pentru această revărsare a milostivirii Domnului în viaţa mea.

Era prin anul 1975, la doi ani după ce emigrasem pe tărâmul Angliei. Într-o duminică seara, la începutul Postului Mare, cu prilejul unei Vecernii panortodoxe, creştinii diferitelor jurisdicţii ale Diasporei ortodoxe din Marea Britanie veneau să se roage împreună la catedrala rusă din Londra din Ennismore Gardens. Am traversat Londra, oraş pe care nu îl cunoşteam încă, şi, cum am ajuns la catedrala rusă din Ennismore Gardens şi am intrat în biserică, am simţit duhul rugăciunii şi al prezenţei calde al Vlădicăi Antonie, care slujea Vecernia în seara aceea.

Veneam de afară şi eram încă sub impresia lumii

marelui oraş, a marelui pustiu, o lume încă străină mie.

Dar, odată ce am păşit înăuntru, am simţit că sunt acasă, în casa Tatălui. Din acel moment nu am încetat să mulţumesc Domnului pentru că mi-a călăuzit paşii către acel liman binecuvântat. Aşa l-am întâlnit pe Vlădica Antonie. El avea să-mi îndrume paşii către lumină, către libertatea copiilor lui Dumnezeu.

Era un om de o simplitate uimitoare, care ştia să te facă să te simţi iubit, asumat şi niciodată judecat în vreun fel. Dar lucrul cel mai important era că se ruga pentru tine, se ruga cu tine şi, lângă el, învăţai cum să te rogi în duh şi în adevăr. S-ar putea chiar spune că era el însuşi o adevărată şcoală a rugăciunii.

Ceea ce m-a impresionat foarte profund la Vlădica Antonie era atitudinea lui în faţa vieţii şi în faţa morţii, modul în care făcea faţă situaţiilor dificile, felul în care era capabil să aducă bucurie şi nădejde acolo unde se afla tristeţe. Cel mai important era faptul că, în momente grele şi de încercare, Vlădica Antonie ştia să-ţi fie aproape, dăruindu-ţi pacea şi un cuvânt de mângâiere, călăuzindu-ţi paşii cu multă grijă şi dragoste părintească.

Cu o scurtă istorioară, izvorâtă din propria lui experienţă de viaţă, pe care ţi-o împărtăşea cu generozitate, putea să-ţi restabilească pacea, puterea şi curajul, încrederea şi, în ultimă instanţă, să te înveţe ceva.

Îmi amintesc cât de necăjită eram după moartea mamei mele, căci nu am putut ajunge la timp pentru a fi lângă ea în clipele din urmă. Când i-am mărturisit Vlădicăi întristarea mea de a nu fi fost la căpătâiul mamei mele atunci când poate avusese mai multă nevoie de mine, el mi-a împărtăşit din propria lui experienţă de viaţă o situaţie similară, din perioada când avea grijă de mama lui grav bolnavă. Şi mi-a spus că într-o zi, fiindcă era perioada Postului Mare, a fost nevoit să plece la biserică spre a sluji, dar la întoarcere nu şi-a mai găsit mama în viaţă. A urmat

o perioadă de regret, de întrebări şi de întristare, până într-o zi când o enoriaşă mai în vârstă din biserică a venit la Vlădica spunându-i că a visat-o pe mama lui. Aceasta i-a zis: „Vlădica, până nu vă veţi găsi liniştea sufletului nici mama dumneavoastră nu îşi va putea găsi liniştea acolo unde se află acum!” Aşa a înţeles cât de importantă este starea sufletului care se răsfrânge şi asupra celor dragi plecaţi de lângă noi. Sfatul acesta, pe care l-am primit de la Vlădica Antonie, m-a ajutat să ies din starea de apăsare şi să înţeleg că până când nu ne vom dobândi noi înşine pacea sufletului, nici sufletele celor dragi nu îşi vor putea găsi pacea acolo unde se află. Cele împărtăşite de Vlădica mi-au adus o mare mângâiere şi m-au ajutat să depăşesc acea perioadă dificilă. Mi-a mărturisit că cei care s-au iubit în timpul vieţii sunt uniţi prin iubire întru veşnicie, căci în iubire nu există timp trecut. Cei care s-au iubit cât timp au trăit pe pământ se vor reîntâlni în veşnicie, unde cei dragi au pregătit un loc pentru ei. Şi dacă dorim ca cei dragi să-şi afle pacea acolo unde sunt acum, trebuie şi noi, la rândul nostru, să ne aflăm pacea aici pe pământ, pacea pe care însuşi Hristos ne-a dăruit-o.

Mi-e foarte greu să descriu în cuvinte felul cum se desfăşura o Sfântă Liturghie slujită de Vlădica Antonie. Pot doar spune că timpul Sfintei Liturghii era un timp al ieşirii din timp, când cu adevărat uitam de grijile acestei lumi, în vreme ce sufletul trăia bucuria învierii. Nu voi uita clipele pline de caldă şi rugătoare aşteptare a momentului începerii Sfintei Liturghii. Când slujea Vlădica Antonie era o adevărată sărbătoare. Cu cât har, adunat în straturile cele mai profunde ale fiinţei, concentrat, luminat slujea! Cântările şi rugăciunile rostite de Vlădica, rar şi adunat, glasul său cald şi rugător într-adevăr ne ajutau să ne adunăm la rândul nostru şi să aducem jertfa inimilor noastre la Sfânta Liturghie.

După slujbă, ieşea din altar şi trecea prin biserică de

multe ori, având cu el un caiet pe care îl deschidea doar când cineva îi cerea o întrevedere. Aşa am avut parte de o primă întrevedere, care a însemnat începutul unei perioade de multă luminare şi mângâiere pentru mine, într-o vreme de căutare stăruitoare. Pot spune însă că o întrevedere cu Vlădica însemna un timp binecuvântat, când ştiai că vei fi singurul om către care se îndrepta toată atenţia şi dragostea sa părintească. Timpul dedicat celui care beneficia de o întrevedere era în jur de o oră-o oră şi jumătate, şi sentimentul pe care îl aveai aflându-te în prezenţa lui era că singurul om care conta pentru el în acel moment şi căruia îi dăruia toată atenţia şi dray gostea lui părinteşti nu putea fi nimeni altcineva în afară de tine. El era „bunul păstor" care ne purta pe umerii săi cu dragoste, călăuzindu-ne apoi cu grijă părintească paşii către un liman al păcii, al împăcării, către libertatea copiilor lui Dumnezeu. Cât aş fi dorit să ţin minte tot ce-mi spunea în acele clipe pline de insuflarea harului, deşi cred că sufletul are capacitatea de a păstra cele de folos lui!

Sâmbăta seara era timpul consacrat spovedaniei, când Vlădica Antonie ne aştepta pe fiecare dintre cei caic doream să ne spovedim. Spovedania era un moment special, al adevărului, al curajului şi al smereniei, când. iveam a ne confrunta cu noi înşine aşa cum suntem. Un moment de deschidere a uşilor sufletului, pentru ca lumina să pătrundă în el, un moment unic, când ştiam că la capătul tunelului ne aştepta lumina.

Îmi amintesc de modul în care Vlădica asculta spovedania, atunci când veneai cu pocăinţă să-ţi deschizi sufletul înaintea lui Dumnezeu pentru a arunca toată mizeria şi zgura adunate. Prezenţa lui tăcută, ascultarea atentă, caldă, iubitoare, atitudinea lui prin care te accepta aşa cum erai, fără urmă de judecată şi, în final, răspunsul inspirat de Duhul Sfânt erau o intervenţie tămăduitoare. Plecam cu sentimentul învierii, reînnoiţi, tămăduiri în cele

mai din lăuntru ale fiinţei. Fiecare sfat, fiecare cuvânt erau o preţioasă comoară de înţelepciune şi un dar de păstrat şi de rodit.

Cuvântările care aveau loc la catedrală joi seara însemnau totdeauna momente de deschidere a ochilor, de înţelegere a inimii noastre pentru a primi cuvântul adevărului, al înţelepciunii şi pentru a primi mila Domnului şi pe Duhul Său cel Sfânt, Care să lucreze minunile

Lui în viaţa noastră.

Se cuvine să mulţumim Domnului pentru binecuvântarea şi marea bucurie de a-l fi întâlnit pe cel care ni s-a dăruit pe sine ca o jertfă vie şi care ne-a binecuvântat în atât de multe feluri... Fie ca Domnul milei şi al iubirii

nemărginite să-l binecuvânteze şi să-l odihnească în pace cu sfinţii Săi! Gândind la ce a însemnat el pentru noi şi aducându-ne aminte de preţiosul său sfat cu privire la relaţia noastră cu cei dragi plecaţi dintre noi (la gândul că şi el nu mai este printre noi), aş dori să citez un cuvânt pe care mi i-a spus şi care se referă la cum trebuie să fim după plecarea celor dragi, şi anume să trăim astfel încât să dovedim că ei nu au trăit degeaba. Cu alte cuvinte, fie ca toate jertfele iubitoare ale Vlădicăi Antonie şi multele seminţe pe care le-a sădit în inimile noastre să rodească şi să se înmulţească din plin!

Să ne ajute Dumnezeu!

Cu recunoştinţă şi rugăciuni, monahia Anastasia

CUM L-AM CUNOSCUT PE MITROPOLITUL ANTONIE

Evgheni Tugarinov

„Noi ne aflăm pe calea care duce către înomenirea noastră, către a deveni ceea ce am fost chemaţi dintru început să fim: oameni. Şi fiecare dintre noi ar trebui să-şi

afle propria lui cale. Acesta este un lucru de o importanţă esenţială, pentru că nu e cu putinţă să iei o bucată de hârtie şi să scrii pe ea tot ceea ce aşteaptă de la noi Domnul şi tot ceea ce vrea să nu facem. Pentru că nu toţi pot împlini totul şi nici nu suntem toţi chemaţi să împlinim tot ceea ce scrie în Evanghelie. Unul este chemat spre nuntire, altul spre viaţa de unul singur. Unul este chemat să dea oamenilor cuvânt, altul să petreacă întru linişti re. Cuviosul Serafim de Sarov spune că pentru a trăi duhovniceşte, pentru a creşte până la adevărata măsură a omului, fiecare dintre noi se cade să aleagă ceea ce simte că îi aduce lui însuşi folos”.

Mitropolitul Antonie de Suroj

Nu încape nicio îndoială că numele Mitropolitului Antonie, pentru milioane de creştini dreptslăvitori, înseamnă cu adevărat mult. Auzindu-l, te întrebi cum de a fost cu putinţă ca unul dintre noi, un om din vremea noastră, nu cu mult mai bătrân decât noi, un om aflat departe de pământul ţării sale, spre care a avut gândul îndreptat fără răgaz, pururi rugându-se pentru ea, cum dar acest om a putut să dea poporului lui Dumnezeu un cuvânt care să străbată milioane de inimi din toată lumea şi să le trezească ca atinse de ceva drag, bun, simplu de înţeles şi scump sufletului. Oare nu a fost aceasta minunea lui Dumnezeu? Oare nu însuşi Cuvântul lui Dumnezeu a trimis în lume un astfel de om al lui Dumnezeu: prieten şi învăţător pentru mulţi?

Ce am mai putea spune despre el? Ce am mai putea adăuga noi la ceea ce el deja a mărturisit despre sine, despre credinţa sa, despre chipul în care înţelegea să se roage, despre frumuseţea şi rostul, sensul vieţii noastre, despre aflarea căii ce duce către Domnul, a acelei căi care pentru fiecare dintre noi e calea lui, este propriul lui drum?

Anevoios lucru să mai spui cu adevărat ceva după

cele pe care el însuşi le-a descoperit oamenilor! Anevoios să mai adaugi ceva şi la cele pe care oamenii le-au mărturisit despre el, oameni care i-au fost aproape ani întregi, fie dintre cei care mergeau mereu la biserica unde slujea el, fie dintre cei care veneau special la Londra pentru a se mărturisi la el, pentru a-i asculta poveţele, cuvântările pe care le ţinea în posturi. Mulţi au darul scrierii frumoase, darul de a surprinde lucruri esenţiale, darul de a-l vedea cu adevărat pe omul la care privesc! Dar măcar ceva, cât de puţin, mă gândesc să încerc totuşi şi eu să scriu. Mă îmboldeşte la aceasta şi o vorbă

7

din înţelepciunea neamului meu care zice: De vreme ce ai pornit pe cale, nu te opri!

Nu de mult vechea cruce de lemn ce străjuia morm, intui Vlădicăi până la cea de A Doua Venire a fost în liimbată cu un monument alb de granit, cu cruce ru.<. iscă, pe care a fost înscris numele lui şi data corectă a. ulormirii sale. Pe cea veche, nu ştiu cum se întâmplase i.1 data trecerii sale în lumea cea de dincolo de zare fu. csc scrisă greşit şi era uneori supărător să vezi cumpele i ini ruşi, veniţi din toată lumea să se închine, se uitau nedumeriţi încercând să înţeleagă ceea ce nici nu era de înţeles până la urmă. Şi, spre uimirea mea şi a altora, nu în îi puţin de şase ani au trecut până ce s-au îndreptat lucrurile. Însă mă gândesc că la toate acestea însuşi Vlădica nu ar fi făcut decât să zâmbească, fără să le dea niciun fel de importanţă.

Vreme de mai mulţi ani Vlădica a locuit alături de cei mai apropiaţi oameni ai sufletului său: mama şi bunica. (and cele două au plecat, în decursul unui singur an, una după alta, Vlădica şi-a exprimat dorinţa de a fi înmormântat în acelaşi mormânt. Aşa s-a şi întâmplat. În ziua de 13 august a anului 2003, sicriul cu trupul Vlădicăi a fost aşezat în acelaşi mormânt, înconjurat fiind de o

mulţime imensă de oameni.

Pe linie maternă, Vlădica se trăgea din neamul Skriabin. Mama sa, Xenia Bloom, era sora marelui compozitor rus Alexandr Skriabin, despre care însă Vlădica socotea să nu vorbească cu cei apropiaţi. Îmi amintesc bine (am, în anul 2001, imediat după sosirea mea la Londra, voind eu să-i arăt că îi cunosc neamul, am făcut pomenire de unchiul său. Mitropolitul Antonie m-a privit cu destulă asprime, a încuviinţat cele ce i-am spus, dar m-a rugat ca despre aceasta să nu-i mai amintesc nimic. De ce să fi fost reacţia sa atât de categorică? Oricine altcineva nu ar fi făcut decât să scoată în evidenţă înrudirea cu un astfel de om. Numai că Vlădica socotea altfel.[1]

---

1 Compozitorul Alexandr Skriabin (1872-1915) a fost un geniu dat de Rusia în materie de muzică. A lăsat posterităţii opere de căpătâi, neîntrecute ca valoare şi care au intrat în moştenirea muzicală universală. Numai că, în ultimii ani ai vieţii sale, Skriabin a început să caute o cale numai de el ştiută de cunoaştere a Ziditorului. A început să compună muzică legând-o într-un fel nedespărţit de lumină, scriind nişte partituri deosebite. Din punct de vedere muzical-dramaturgic, aceasta este o inovaţie, o adevărată izbucnire, spargere a tiparelor, descoperire de geniu, numai că pentru compozitor acesta a fost mai mult decât un simplu fenomen muzical. Gândise o operă de proporţii grandioase — misterul lumii, care să unifice într-însul sunetele, cuvintele, lumina, stihiile cosmice -, mister care ar fi trebuit să depăşească operele celor mai de seamă apologeţi ai conceptului de supraom: Wagner, Strauss, Nietzche. Skriabin s-a închipuit pe sine în mod îndrăzneţ deschizător de drumuri şi a râvnit cu mândrie către „teologia filosofic-muzicală” a Olimpului. Simţea înlăuntrul său „potenţialul muzical prin care ar fi reuşit să teologhisească în chip filosofic”. La numai 43 de ani însă, a murit într-un mod cu totul neaşteptat din pricina unei septicemii, ce a întrerupt astfel infatuatul drum pe care pornise.
Compozitorul a avut un fiu, Iulie, înzestrat şi el cu calităţi muzicale de geniu. Compoziţiile lui timpurii aduceau cu cele din anii maturităţii tatălui său. Cu vremea, Iulie l-ar fi putut chiar întrece. Figurile cele mai reprezentative ale muzicii din acea vreme îi preziceau deja tânărului compozitor o reputaţie mondială, succes, glorie... dar, la vârsta adolescenţei, genialul fiu al lui Alexandr Skriabin s-a înecat în

Pe linie paternă, Vlădica se trăgea din strămoşi de origine scoţiană, care, încă de la începuturile veacului al XIX-lea, veniseră şi se stabiliseră în Rusia pe care o slujiseră cu credincioşie, dobândind astfel un anume statut, în îi din punct de vedere material, cât şi din punct de dric social. Andrei Bloom, cel care mai târziu avea să mun. i în amintirea şi în inimile oamenilor ca Vlădica

monic, s-a născut la Lausanne, în anul 1914, cu doi. i luni înainte de începerea celui Dintâi Război Mondi.il tatăl său, Boris Bloom, diplomat al misiunii ruse lin Elveţia, ţară care îşi păstrase neutralitatea, odată cu Im cperea primelor acţiuni militare în Europa, s-a văzut nevoii să-şi ia familia şi să se întoarcă în Rusia. După numai câţiva ani petrecuţi în ţară, pentru familia Bloun au început vremurile de pribegie pe care le-au adus «evoluţia şi Războiul civil. Familia lor a gustat amarul nani de emigrant, aşa cum aveau să o facă sute de mii de lamilii de ruşi, siliţi cu toţii să-şi părăsească ţara, azvârliţi pur şi simplu la voia întâmplării de noua putere sovietică. Aşa cum a avut de atâtea ori prilejul de a observa S.S. Averinţev: „La Vlădica Antonie se simţea cu tărie acea dimensiune uriaşă a lumii din care venise: acea plămadă de erou a celei dintâi generaţii de emigranţi”.

Vreme de mulţi ani, pentru Andrei Bloom, Rusia a rămas numai un vis, o rugăciune arzătoare şi neîntreruptă pentru ţara lui de departe, după care cu atâta dor a dorit mereu. Pentru început au locuit în Franţa, ţara care îşi deschisese graniţele pentru a-i primi pe izgoniţii puterii

---

apele Niprului. Unii spun: „Fatalitate, destin!”; alţii spun: „Sunt hotare mândriei omeneşti”. Era oare Vlădica Antonie la curent cu parcursul muzical al rudelor sale? Probabil că da, iar asprimea cu care a întrerupt atunci discuţia pe acest subiect, pe care o începusem, a fost de natură să mă încredinţeze că viaţa şi opera lui Alexandr Skriabin nu-i erau străine şi că lăsaseră în sufletului lui un gust amar.

sovietice. Această ţară a oferit adăpost şi ocrotire pentru milioane de emigranţi, dar i-a lăsat pe fiecare dintre ei să se descurce, fără să-şi pună în niciun fel nădejdea în vreun ajutor din partea guvernului. Pentru a putea supravieţui acelor vremuri cu adevărat grele, nobilimea rusă din emigraţie s-a văzut silită să-şi scoată la vânzare bijuteriile de familie şi obiectele de valoare, pe care le-au risipit astfel prin depozitele lumii întregi; şi-au construit astfel biserici noi, din „puşculiţa” obştească îi ajutau pe cei dimpreună-emigranţi cu ei şi care ajunseseră într-o stare de extremă sărăcie, au purtat grijă de copii, de educaţia lor, şi toate acestea nădăjduind nestrămutat că într-o zi se vor întoarce în Rusia, se vor întoarce Acasă.

Pentru viitorul Vlădică Antonie, Franţa a devenit până una, alta „acasă”, locul în care a studiat într-o şcoală rusească, apoi la Universitatea de la Sorbona. A devenit medic şi profesor de gimnaziu.

Tatiana Procoş, care a locuit vreme de mulţi ani mai apoi la Londra, a fost eleva gimnazistă din acei ani a profesorului Andrei Bloom. Nu puţine lucruri mi-a povestit despre tânărul ei profesor de istorie din acei ani. Spunea: „Nu era un profesor aspru, dimpotrivă, părinţii elevilor îl rugau să fie mai aspru cu ei”. Aşa cum avea să afle mai târziu Tatiana, Andrei Bloom nu se descurca foarte bine la această materie, aşa încât era nevoit să se pregătească pentru fiecare lecţie, rămânând şi citind toată noaptea, până când dimineaţa trebuia să plece la şcoală. Profesorul şi eleva locuiau nu departe unul de celălalt şi mergeau şi la aceeaşi biserică, aparţinând aceleiaşi parohii. Când Tatiana a împlinit 15 ani, a început să cânte în corul bisericii, unde cânta şi Vlădica. Exact în biserica în care îşi începuse ostenelile Vlădica Veniamin Fedcenko, unde mergea şi filosoful Vladimir Losski, iconarul Leonid Uspenski, monahul Grigori Krug şi alţi membri ai emigraţiei ruse, foarte puţini la număr, care aleseseră să

nu rupă legătura cu Biserica Moscovei. Aceşti oameni, respint. fiul bolşevismul, criticând tâlhăriile care se săvârşeau, b. iibaria nemaiîntâlnită şi prigoana asupra Bisericii din Kusia Sovietică, au arătat prin însăşi viaţa lor legătura în I ştili pe care o aveau cu Biserica-Mamă, legătură pe care mi.1 putut-o sfărâma nimic, ca una ce era cu nimic mai puţin decât însuşi miezul credinţei lor ortodoxe. Aceasta.11 credincioşia despre care de atât de multe ori avea să vi îibească mai apoi Vlădica Antonie de-a lungul întregii cele vieţi. Această credincioşie era cea care îi ajuta să trăiască şi să se lupte mai departe pentru ţara lor: prin rugăi iune, prin scris, prin cuvânt, prin pilda vieţii.

Andrei Bloom lua parte în mod activ la viaţa parohiei Sfinţilor Trei Ierarhi din Paris[2]. În taină a luat asupra sa hi pul monahicesc, ceea ce a făcut ca viaţa lui pe mai dep. irte să se ancoreze şi mai adânc în viaţa Bisericii, trăind într-o permanentă lepădare de sine, numai pentru a se face de folos celorlalţi. Aşa se face că, atunci când Parisul a fost invadat de nemţi, Vlădica a intrat în rândurile Rezistenţei, unde, cu riscul propriei sale vieţi, îi trata pe oameni, îi ascundea şi îi scăpa pe evreii urmăriţi de Gestapo.

Dar aş dori să spun ceva despre Vlădica, măcar puţin, din ceea ce mi-a fost dat mie şi familiei mele, prin mila lui Dumnezeu, să trăiesc alături de acest om. La Londra am ajuns la invitaţia personală a Vlădicăi Antonie. Ştiu că Vlădica însuşi s-a zbătut pentru ca eu să pot ajunge

---

2 Metocul Sfinţilor Trei Ierarhi din Paris avea o biserică închinată Minţilor Trei Mari Dascăli ai lumii şi Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Bogoslovul şi Ioan Gură de Aur, la care se adăugase şi hramul Sfântului Ierarh Tihon de Zadonsk. Canonic, metocul ţinea de eparhia Kor- sunului a Bisericii Ruse. A fost mai întâi întemeiată ca parohie în anul 1931 prin osteneala Mitropolitului Veniamin Fedcenko, care a trudit mult alături de cei câţiva, puţini la număr, dintre emigranţii ruşi care .iii rămas credincioşi Bisericii Ruse, rămânând sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei, după trecerea masivă a parohiilor ruseşti din Apusul Kuropei sub jurisdicţia Patriarhiei de Constantinopol (ROCOR).

acolo: corecta textele scrisorilor, urmărea cum decurg lucrurile cu eliberarea vizei, îi suna pe funcţionarii care se ocupau de actele emigranţilor. Până astăzi familia mea păstrează scrisorile către şi dinspre Ministerul Afacerilor Interne al Marii Britanii, prin care Mitropolia se străduia să obţină pentru mine o viză pe mai mulţi ani cu drept de muncă. Toate aceste scrisori sunt semnate de Vlădica, iar unele alcătuite de el însuşi.

Ajungând la Londra pentru a munci, prin chiar natura lucrurilor m-am trezit împreună-slujind cu Vlădica în aceeaşi biserică, însoţindu-l în tainica rugăciune pe care o înălţa Domnului din Sfântul Altar cu răspunsurile corului mitropolitan.

Începând cu anul 1998 am avut binecuvântarea de a-l întâlni de câteva ori vreme mai îndelungată, m-am spovedit la el în câteva rânduri, am mers întotdeauna la cuvântările pe care le ţinea în vremea posturilor. Dar aş dori să povestesc mai cu seamă despre cea dintâi întâlnire a mea cu Vlădica. Poate că cititorul va afla în aceste rânduri pe care mă voi încumeta să le aştern în scris şi ceva cunoscut, ceva ce el însuşi va fi trăit din întâlnirea cu sfinţenia, sfinţenie care este semănată în noi dintru început, în fiecare dintre noi, dar pe care numai foarte puţini se pricep să o cultive, să o păstreze şi să o crească în ei înşişi.

„Noi cu toţii suntem chemaţi la sfinţenie, la împărăteasca sfinţenie, dar nu cu toţii suntem sfinţi” – cuvinte pe care le-am auzit oarecând de pe buzele, sau poate mai potrivit ar fi să zic din inima unui preot bătrân şi care mi în tocmit pe adâncul din suflet. Vlădica Antonie a fost umil dintre aceştia, unul dintre puţinii asupra cărora s-a oMinut în chip de netăgăduit pecetea Duhului Sfânt!” < în m Ilarului lui Dumnezeu. După cuvântul Cuviosului Serafim de Sarov, el însuşi se mântuia, iar în jurul lui i în multora atât de bine, atât de călduţ şi bine... Nu pupili erau cei care, văzându-i viaţa, se aşterneau cu adevări la

drumul propriei lor vieţi, spre a-l urma.

Vlădica avea acea libertate a omului care îşi trăia via11 înaintea feţei Domnului, împreună cu El, alături de

I I, aşa încât nu mai avea nevoie de ceea ce noi, cei ce ne n. uluim mai puţin în această lucrare a sufletului, avem mare trebuinţă: anume de a părea mai buni decât sunm ut. Nu, Vlădica nu-şi ascundea neputinţele! Dimpo – ÎI iva, îi făcea chiar plăcere să râdă de ele, adesea vorbind despre sine fără „milă”, fără urmă de „retuş”. Îşi amintea protoiereul John Lee: „Odată, nu mai ţin minte perii 11 ce, m-am mâniat eu tare pe Vlădica. Iar el îmi zice:

ohn, dar tu eşti un băieţel crescut la ţară, ştii dar bine i-a din bălegar poate rodi ceva chiar frumos. Aşa să te şi Işiiuleşti la mine!»”.

Avea Vlădica Antonie acest dar nemaiîntâlnit de a atrage la sine sufletul omului, dar pe care Domnul i l-a dăruit pentru noi, atât pentru cei care l-am cunoscut personal, cât şi pentru cei care doar i-au citit cuvintele publicate de-a lungul vremii. Multe dintre cele pe care le spunea Vlădica însemnau pentru fiecare dintre noi cuvânt rostit mie însumi, cuvânt pentru sufletul meu. Străbătea din toate cele pe care le săvârşea acest om un adânc simţ al răspunderii. Pentru mine aceasta este poate cea mai vie mărturie a harului dumnezeiesc ce sălăşluia într-însul, a harului care se revărsase atât de adânc în inima lui, căci atenţia pe care o dăruia fiecărui om, luarea-aminte cu care îl primea pe fiecare cuprinzându-l în inima lui, nu era pur şi simplu atenţie – cea care este şi ea foarte rară la oamenii din zilele noastre –, ci aceasta era rugăciunea lui de taină în care îl cuprindea pe omul ce se afla înaintea lui. În clipa aceea Vlădica devenea ca un pod pe care îl puteai vedea şi pe care îl puteai pipăi, şi care lega tărâmul celor pământeşti de tărâmul duhului, lumea văzută de cea cerească. Căile Domnului îi stăteau înainte deschise, în măsura în care el însuşi le putea încăpea. Şi din câte s-a

văzut nu de puţine ori, această măsură o depăşea cu mult pe cea a omului obişnuit.

Câţiva dintre oamenii cei mai apropiaţi ştiau că, mai înainte cu câteva luni de moartea sa, Vlădica primise de la Domnul înştiinţare cu privire la data trecerii de la cele de aici. El nu se încredea niciodată în vise, dar pe unul dintre ele a avut încredinţarea de a-l primi ca pe un vis prorocesc. Astfel, ieşind de la controlul pe care îl făcea periodic din pricina bolii pe care o avea, părintele John Lee i-a spus în drum spre maşină, plin de bucurie: „Vlădica, aţi văzut ce veşti bune, încurajatoare? Ajută Domnul şi poate încă mulţi ani veţi mai fi alături de noi!” „Nu!”, i-a răspuns Vlădica. „Bine, dar de unde ştiţi? E destulă vreme de când nu aţi mai practicat ca medic şi lucrurile s-au mai schimbat, au mai evoluat, acum medicii îşi pot da seama mai bine decât acum 40 de ani” – i-a răspuns părintele John, gândind că Vlădica socotise lucrurile după meşteşugul doctoricesc. „Nu”, a repetat

Vlădica, după care a socotit să-i încredinţeze aceeaşi» i taină a sufletului său: „Mi s-a arătat în vis bunica; şec le-a alături de mine şi frunzărea un calendar. Paginile calendarului alergau pe dinaintea ochilor, schimbându-se una pe cealaltă, ca şi cum bunica voia să mă facă să înţeleg ceva. S-a oprit la luna iunie a anului următor, Iuţi. i în care m-am născut, după care a început să întoarcă paginile mai încet, cumva pe zile. Şi mi-a rămas limpede înaintea ochilor această dată: 4 august 2003. Somnul să nu heiase, vedenia a dispărut, dar eu am înţeles că aceasta este ziua în care voi pleca”.

Istorisirea aceasta am auzit-o de la părintele John I ce, omul care i-a rămas alături pe tot parcursul ultimului an de viaţă. Părintele John fusese şi el cândva asistent medical, şi poate a fost şi ăsta un motiv pentru care, în vremea cât Vlădica Antonie a fost bolnav, el practic i-a It ist aproape zi de zi, ajutându-l şi sfătuindu-se cu el. A fost

alături de el în ultimele zile şi ore ale călătoriei sale pământeşti; tot el a fost cel care i-a pregătit trupul peni i îi cuvenita îngropăciune. El a avut binecuvântarea de a cunoaşte despre Vlădica lucruri care nimănui nu i-a mai lost dat să le cunoască.

Fără să iau asupră-mi îndrăzneaţă sarcină de a crede că pot spune ceva ce nu s-a mai spus niciodată despre Vlădica, îmi iau totuşi asupră-mi binecuvântata îndrăzneală de a împărtăşi cititorului acele amintiri pe care inima mea le-a adunat ca pe o comoară de mult preţ, acele nepreţuite amintiri care, odată ce au găsit că inima e în stare a li se găti sălaş, se cuibăresc într-însa şi se fac împreună-petrecătoare pe calea către veşnicie, rămânând pentru totdeauna ca o zare de lumină desferecând întunericul cu care adesea se împovărează drumul nostru pământesc. Se fac sfetnic de taină, îndreptând curgerea vieţii, dezlegând nedumeririle, învăţându-te să primeşti şi lucrurile mici ca pe cele mari, să transformi deşertăciunea şi zadarnicul care ţi se îmbie adesea în chip mincinos, în lucruri esenţiale, să ştii cum să ieşi înaintea unui om, cum să-l întâmpini, să ştii să-ţi găseşti prieteni adevăraţi şi să te fereşti de păcat. Amintirea faptelor şi cuvintelor Vlădicăi la care am avut de la Domnul binecuvântarea să fiu martor şi pe care le păstrez cu scumpătate în cămările sufletului meu mă îndreptăţesc cumva a mă socoti un neînsemnat ucenic al lui, ceea ce nu aduce însă după sine cine ştie ce falnice suiri pe piedestalul slavei deşarte, ci propria mea Golgotă, adică viaţa trăită la înălţimea răspunderii ce o am pentru aceasta: o viaţă de jertfa, în deplină credincioşie, în tânjirea şi lupta de a dobândi dragostea lui Hristos. „Să năzuieşti către iubire, numai pe aceasta să o cauţi, fiindcă numai ea ţi se va face intrare în împărăţia lui Dumnezeu, căci acolo nu este nimic altceva decât iubirea şi bucuria veşnică a petrecerii cu Hristos Dumnezeu” – mi-a spus cândva Vlădica Antonie.

Prima mea întâlnire cu Vlădica Antonie

Londra, ianuarie 1998

Îmi amintesc limpede ziua de 8 ianuarie a anului 1998 nu doar pentru că pentru această zi fusese cumpărat biletul Moscova-Londra, ci şi pentru că aceasta era în i în care la Moscova avea loc înmormântarea lui Ghe< H, la Sviridov. Mă întristasem fiindcă din pricina zborului lui puteam să iau şi eu parte la înmormântarea acestui nurc compozitor şi patriot rus, dar ce puteam să fac?

Astfel că, în dimineaţa zilei de 8, am plecat spre aeloportul Şeremetev, unde însă cursa AEROFLOT Ilf 86 im a mai decolat. Au tot amânat-o, au tot ţinut pasal. ciii cu ochii aţintiţi către panoul de afişaj anunţând noi amânări, fără a îngădui părăsirea zonei de îmbarcair, pentru ca în cele din urmă, seara, să ne comunice că în norocoasa noastră cursă a fost amânată pe a doua zi. I. isagerii ruşi au fost trimişi să înnopteze într-unul dinii r hotelurile apropiate, în timp ce pasagerilor aflaţi în 11 auzit li s-a pus la dispoziţie pardoseala de marmură alba din sala de aşteptare… Ziua a fost pierdută; măcar la înmormântare să fi ajuns. Totuşi întâlnirea mea cu Anglia, această ţară cu totul nouă pentru mine, nu se amânase până la urmă decât numai cu o zi.

În Anglia mă aştepta o muncă nu uşoară, dar cu care eram familiarizat, aceea de maestru de cor; aveam să lucrez cu corul mitropolitan pe care de la mijlocul anilor o () îl conducea protoiereul Mihail Fortunato. La acea vreme, mai mult de jumătate dintre membrii corului erau englezi, oameni care nu mai erau foarte tineri, care nu erau profesionişti, dar care cu adevărat îndrăgeau muzica bisericească. Dirijorul corului, protoiereul Mihail, obişnuia să spună că a avea drag de pictură, de muzică, de activităţile inventive înseamnă de fapt a fi îndrăgostit de ele. Aceasta şi era condiţia – să zicem – în care înţelegea să-i primească pe cei care aspirau să intre în cor.

Mulţi dintre aceşti englezi, din marea dragoste ce aveau faţă de cântarea bisericească rusească, de slujbe, aşa cum se săvârşesc ele în Biserica Rusă, au devenit ortodocşi, au învăţat limba rusă şi slava veche, dedicându-şi cea mai mare parte a vieţii lor acestei catedrale şi corului mitropolitan. Ca un îndemn spre aceasta li se făcuse tocmai acest om faţă de care nutream o adevărată şi adâncă cinstire şi care era binecunoscut în lumea cântăreţilor bisericeşti din Apusul Europei, din America şi Rusia. Vreme de aproape patruzeci de ani părintele Mihail Fortunato condusese corul catedralei şi, invitându-mă la Londra, mă trata ca pe un specialist, ca pe un cunoscător al laturii tehnice a ceea ce înseamnă „cântare”.

Prima întâlnire cu corul, prima repetiţie fusese fixată în cea dintâi duminică de după sosirea mea acolo, după dumnezeiască Liturghie. Nimeni nu putea şti pe atunci că această repetiţie avea să fie oarecum un eşec pentru mine şi că pricina acestuia avea să fie chiar întâlnirea mea cu mitropolitul de Suroj, Antonie. Tensiunea sufletească pe care a născut-o în mine această întâlnire şi, mai ales, reacţia pe care am avut-o eu au fost atât de puternice în plan emoţional, că iată, ţin minte până acum fiecare detaliu, fiecare lucru mărunt.

Încă de pe când eram în Rusia am văzut ce ecou a avut în sufletele prietenilor şi cunoscuţilor mei vestea despre apropiata mea călătorie în Anglia.

— Să te uiţi la mâinile lui, sunt uimitoare, sunt mâini care vorbesc! – mi-a spus un prieten, preot.

— Să iei aminte, să asculţi cu adevărat cum vorbeşte! Să prinzi în lăuntrul sufletului tău fiecare cuvânt pe im I spune şi să ţi-l aminteşti! – mi-a spus un prieten Iu, m³ drag.

Să te uiţi în ochii lui, în ei ai să vezi cum se închipeai I tristos în inima omului! – mă învăţa un al treilea.

Să-i citeşti cărţile, pregăteşte-ţi întrebări! – mă

sfădii.il patrulea.

Adevărul este că eu eram foarte puţin familiar cu cu\ niţele Vlădicăi, care circulau în samizdat sau publicate piui jurnalele emigranţilor anilor ’80. Nu luasem parte nu iodată la acele întâlniri cu Vlădica, întâlniri cvasi-ofii i. de, care aveau loc în apartamentele Moscovei, nu fuse –, nu la Lavra Sfântului Serghie atunci când a vorbit înaintea seminariştilor şi studenţilor de la Academia Duhov11 ic cască. Toată această stare de fapt ar fi putut fi cu totul alia dacă aş fi fost şi eu botezat. Numai că venirea mea la»

biserică s-a petrecut mai târziu, iar în bisericirea nu s-ar putea spune că înainta cu paşi uriaşi sau prea uşor, lucru. arc se mai întâmplă uneori cu începătorii care vin din lumea artelor. Da... Vlădica Antonie era un om din zilele noastre, slujea, trăia printre noi, dar în acelaşi timp era undeva parcă departe, departe, dincolo de mări, într-o lume la care aproape că nu te puteai gândi, cel puţin aceasta era situaţia celor mai mulţi dintre ruşii anilor ’90.

Ianuarie, ziua a 9-a anului 1998, aeroportul londonez Heathrow

Afară erau 14 grade, ziua era limpede, senină, cu un soare care nu semăna deloc cu soarele iernii de la Moscova, cerul era albastru, fără urmă de nor, pe marginea trotuarului – iarbă verde, bine îngrijită; tipic englezesc. Oamenii mergeau fără să se grăbească, zâmbind; îmbrăcaţi subţire, cei mai mulţi în tricouri. M-a aşteptat la aeroport părintele Mihail, un pic îngrijorat de prima impresie pe care Anglia avea să o înscrie în paginile sufletului meu, şi mai cu seamă îngrijorat de felul în care aceasta se va răsfrânge asupra muncii noastre. Am plecat acasă la el, undeva în partea de vest a Londrei, străbătând un drum cu un nume foarte romantic: M4! Cândva strada aceasta avea un nume ceva mai drăguţ: Great Western Road. Numele acesta îi fusese dat încă de pe timpul romanilor care au lăsat în urmă-le numeroase vestigii ce s-

au păstrat până în zilele noastre: fragmente de drumuri vechi, foarte bine construite, viaducte şi ziduri, acum pe jumătate prăbuşite, aşezări care cu vremea s-au transformat în orăşele englezeşti, şi să nu uităm nici de renumitele băi publice, acel sistem de băi având câteva bazine cu apă minerală, cu o temperatură constantă de 42 de grade, bună pentru tratarea diverselor afecţiuni, şi multe alte lucruri. De-a lungul drumului ne însoţea landşaftul, verde şi bine îngrijit. Au început, rând pe rând, a se ivi cartierele cu blocuri de două sau trei etaje, foarte diferite de cogeamite blocurile moscovite, fără chip, fără individualitate, adesea urâte, dar de care eram atât de legat.

Familia părintelui Mihail locuia, precum am mai spus, în partea vestică a Londrei, în cartierul Chiswick, un cartier rezervat din vechime oamenilor de artă, avocaţilor etc. Aici erau în general case vechi cu intrând, cu ferestre largi şi odăi încăpătoare, cunoscute în Anglia

«lit pl „case de familie”. Casa familiei Fortunato, aflau pe liniştita ulicioară Rothschild Road, era construită ” niru două familii. În faţa ei se afla o grădină micuţă, în spate una ceva mai mărişoară. Grădina dindărăt u împrejmuită cu gard, fiind de altfel locul de odihnă pentru membrii familiei. Locul acesta era plin de soare i foarte plăcut. Imediat lângă portiţă, un vişin decorativ îşi înălţa către cer trunchiul greoi şi masiv, cu crengile omplet lipsite de frunze, dar – atât de neaşteptat perii n luna în care ne aflam – înţesat de flori roz.

Aşa e pe aici iarna? – l-am întrebat pe părintele, cai abil şi cu un aer tineresc tocmai cobora din maşină.

Miraţi-vă şi bucuraţi-vă cât vreţi, dar să vedem ce o i. puneţi când o să vedeţi ce minune avem noi în grălina, zise el, ciocănind deja în uşa albastră a casei.

„Nu se trăieşte rău deloc în Anglia – mă surprinsei eu gândind –, au încă şi grădină!”

I) şa s-a deschis şi a apărut matuşka Mariamna, pe ca-H o cunoşteam deja de când fuseseră ei împreună în Rul I Nu o dată l-a însoţit ea pe părintele Mihail în drumurile pe care acesta le făcea ca dirijor prin oraşele şi ne i i u ginirile patriei noastre. La Moscova poposeau în casa Mumei Loghinova, critic de artă, o prietenă de-a lor care Im uia în apropiere de Biserica înălţării de la „Porţile lui Ju liita”. Aliona era unul dintre organizatorii muzeului moscovit de colecţii de artă particulare. De la fereastra ml. iii, care pentru câteva zile devenea „a părintelui Mili. iil”, se zărea turla bisericii. Îşi amintea părintele: „Cât st. iţeam aici, mă trezeam în fiecare dimineaţă şi îmi fa – i. un rugăciunile, privind tot timpul la crucea de pe turla bisericii, mă gândeam la Puşkin care s-a cununat aici, la Orlov căruia aici i-au făcut slujba de înmormântare, la toate rudele mele care veneau pe vremuri aici să se roage. Mai am şi acum apropiaţi care locuiesc la Moscova. Cu alte cuvinte, aici eu sunt acasă. Şi ce bine e! Vlădica Antonie mi-a spus că şi lui îi e drag să vină aici, să stea aproape sau să intre în biserica de alături legată de amintirea lui Suvorov[3]. Vlădica a venit la Moscova pe vremea când aceste biserici erau încă închise. Apoi a mai venit în 1990 să-şi ia rămas bun de la familia Skriabin, rudeniile sale, şi a intrat aici să se roage. Ce loc frumos!”

Matuşka Mariamna a mers dimpreună cu părintele Mihail la Biserica Sfântului Ierarh Nicolae de pe strada Novokuznetki, unde se afla Universitatea Ortodoxă de Ştiinţe Umaniste a Sfântului Tihon, cu corul căreia părintele avusese o activitate îndelungată şi plină de roade, învăţându-i să cânte după partituri armonizate de el, vorbindu-le mult despre muzica bisericească şi adesea slujind împreună cu ei. Dar iată ce imagine despre matuşka Mariamna mi s-a imprimat mie în suflet. Odată,

3 Alexandr Suvorov (1729-1800), conte de Râmnic, prinţ al Italiei, Generalissim rus.

după ce i-am condus acasă, mă pregăteam să plec, când ea, într-un chip cu totul neaşteptat, a început să-mi povestească cum cântă cu părintele Mihail.

— Vă rog, am spus eu atunci, cântaţi-mi ceva, cât de scurt, numai cântaţi-mi!

Ei s-au privit unul pe altul în tăcere, apoi au început să cânte „Născătoare de Dumnezeu, bucură-te!”, partitura grecească, mai întâi în limba engleză, apoi în slavonă.

lot timpul cât au cântat, încetişor aşa, ca pentru sine.

În uitat adânc unul în ochii celuilalt, şi era atâta gingăşie în privirea aceea! De câtă vreme sunt ei doi împreună? De treizeci şi cinci-patruzeci de ani? Dumnezeu le-a dăruit darul unei căsnicii fericite, cu preocupări comune, cu lucruri pe care să le facă nedespărţiţi, îndreptându se amândoi spre acelaşi ţel, le-a dăruit Domnul darul deplinătăţii la care poate ajunge omul care alege să trăiască în rosturile acestea ale familiei. Amândoi au socotit a şi dăruiască pe de-a-ntregul viaţa lui Hristos şi Biserit îi. Matuska Mariamna era iconar, dar unul atât de ales). i lalentat, că adesea universităţile de la Oxford şi Cămin idge o invitau să ţină cursuri de iconografie şi artă bisericească. Matuşka era ucenica marelui Leonid Uspenski1 şi picta mult, inclusiv pentru catedrala londoneză nu liinată Adormirii Maicii Domnului şi Tuturor Sfinţilor, unde slujea Vlădica. Icoane lucrate de ea se mai inul nesc şi în alte parohii din Londra, Oxford, Cambrid!”,< şi alte oraşe ale Marii Britanii. Îşi avea atelierul chiar în casa în care locuiau, atelier amenajat cu gust, chiar dacă ticsit de cărţi, albume de artă, diapozitive – urme ale călătoriilor sale de specialitate pe care le întreprinse-.< în Grecia, Italia, Iugoslavia, Rusia. Fraţii duhovniceşti îşi amintesc cu drag de ciclurile de lecţii despre icoană pe care le susţinuse vreme de mulţi ani matuşka Marinii na. Foarte frumos povestea ea, cu glasul ce nu-i era deloc unul puternic, limpezind noimele stilisticii în iconografie, adânc

cucerindu-se de arta pe care o stăpâneau

1 Leonid Uspenski (1902 – 1987), iconar rus, teolog. Începând cu mul 1920 a trăit în emigraţie.

cu adevărat iconarii de demult, precum şi de darul lui Dumnezeu ce lucra într-înşii, izvodind un adevărat grai al icoanelor, grai ce-şi avea simbolurile lui şi de care matuska se minuna de fiecare dată atât de adânc, ca şi cum întâia oară ar fi aflat ea însăşi toate acestea. Adesea aceste lecţii, sau mai degrabă întâlniri prieteneşti, depăşeau cu mult hotarele unei discuţii despre arta bisericească, devenind prilejuri de adâncire în duhul adevăratei Ortodoxii, dialoguri pe care sufletele acestor oameni credincioşi înţelegeau să le poarte despre „singurul lucru care trebuie". Părintele Mihail lua el însuşi parte întotdeauna la aceste întâlniri. Aducea de acasă retroproiectorul şi cutiile cu diapozitive şi, cu multă modestie, traducea în limba rusă cele pe care le spunea talentata lui soţie, străduindu-se ca în acele momente el însuşi să nu atragă cu nimic luarea-aminte asupra sa.

Vasăzică am intrat în casă şi acolo a început într-un chip plăcut şi fără nicio grabă seria de întrebări şi răspunsuri, de amintiri legate de întâlnirile noastre de la Moscova, de prietenii noştri comuni. A sosit şi vremea prânzului. Matuşka ne-a poftit la masă în sufrageria-bucătărie de la parter, care se găsea chiar lângă atelierul ei şi care dădea în grădina ce se întrezărea prin uşa deschisă.

„A, iată grădina despre care vorbea părintele!", îmi zise gândul.

— Nu aţi vrea să vă bucuraţi de grădina în care matuşka îşi petrece orele de răgaz ale dimineţii, asta dacă – fireşte – le are?, zise părintele Mihail.

Şi am ieşit. Toată podoaba ei se alcătuia doar din câţiva arbuşti care, prin cuminţenia lor, parcă făceau şi ni. îi strălucitoare camelia care, deja înflorită, uita pari, i ca

însăşi că nu ne aflam decât în luna ianuarie. Şi»

mai era ceva, să nu uit: gardul alcătuit din trandafiri, probabil frumoşi vara, dar cu mulţi ţepi. Matuşka mă întrebă:

Spuneţi-mi, cum vi se pare că am ales să-mi împodobesc grădina cu un gard de trandafiri şi nu cu altceva? (ăcdeţi că doar pentru frumuseţe? Nu ştiţi? Atunci vă pun eu: pentru hoţi!

Şi a prins a râde plină de veselie.

Ne-am rugat, apoi ne-am aşezat la masă. Simţindu-mi i imiditatea şi nesiguranţa din pricina faptului că nu stăpâneam mai deloc limba engleză, matuşka se străduia să pună întrebările în limba rusă, alegându-şi cuvintele îndelung. Pentru ea, limba rusă e limba tatălui său, nu a ei. Dar apoi am hotărât într-un glas că, pentru a putea exersa, e mai bine să las la o parte limba rusă şi să încerc i um-necum să vorbesc englezeşte. Ziua s-a sfârşit cu un taifas plăcut, îndelungat, în odaia de sus, cu părintele Mihail. Camera era dominată de prezenţa masivă a unei mese de scris, înghiţită aproape pe de-a-ntregul de hârtii. Pe policioarele de pe pereţi erau cărţi de teologie, de istorie şi de muzică pe care părintele le adunase cu grijă încă de pe vremea studenţiei sale pariziene. Mi-a povesti i t că se pregătea pentru seminariile de dirijori pe care avea să le ţină în Rusia, despre cele cu care se îndeletnicea el, fără însă să-mi pomenească încă nimic despre munca ce mă aştepta pe mine cu corul mitropolitan. I. ra vineri, 9 ianuarie, iar a doua zi urma să mergem la biserică şi să-l văd pe Vlădica Antonie.

cu adevărat iconarii de demult, precum şi de darul lui

Dumnezeu ce lucra într-înşii, izvodind un adevărat grai al icoanelor, grai ce-şi avea simbolurile lui şi de care matuska se minuna de fiecare dată atât de adânc, ca şi cum întâia oară ar fi aflat ea însăşi toate acestea. Adesea

aceste

lecţii, sau mai degrabă întâlniri prieteneşti, depăşeau cu mult hotarele unei discuţii despre arta bisericească, devenind prilejuri de adâncire în duhul adevăratei Ortodoxii, dialoguri pe care sufletele acestor oameni credincioşi înţelegeau să le poarte despre „singurul lucru care trebuie”. Părintele Mihail lua el însuşi parte întotdeauna la aceste întâlniri. Aducea de acasă retroproiectorul şi cutiile cu diapozitive şi, cu multă modestie, traducea în limba rusă cele pe care le spunea talentata lui soţie, străduindu-se ca în acele momente el însuşi să nu atragă cu nimic luarea-aminte asupra sa.

Vasăzică am intrat în casă şi acolo a început într-un chip plăcut şi fără nicio grabă seria de întrebări şi răspunsuri, de amintiri legate de întâlnirile noastre de la Moscova, de prietenii noştri comuni. A sosit şi vremea prânzului. Matuşka ne-a poftit la masă în sufrageria-bucătărie de la parter, care se găsea chiar lângă atelierul ei şi care dădea în grădina ce se întrezărea prin uşa deschisă.

„A, iată grădina despre care vorbea părintele!”, îmi zise gândul.

— Nu aţi vrea să vă bucuraţi de grădina în care matuşka îşi petrece orele de răgaz ale dimineţii, asta dacă – fireşte – le are?, zise părintele Mihail.

Şi am ieşit. Toată podoaba ei se alcătuia doar din câţiva arbuşti care, prin cuminţenia lor, parcă făceau şi m. îi strălucitoare camelia care, deja înflorită, uita pari i ca însăşi că nu ne aflam decât în luna ianuarie. Şi

J

mai era ceva, să nu uit: gardul alcătuit din trandafiri, probabil frumoşi vara, dar cu mulţi ţepi. Matuşka mă întrebă:

Spuneţi-mi, cum vi se pare că am ales să-mi

împodobesc grădina cu un gard de trandafiri şi nu cu altceva? < icdeţi că doar pentru frumuseţe? Nu ştiţi? Atunci vă pun eu: pentru hoţi!

Şi a prins a râde plină de veselie.

Ne-am rugat, apoi ne-am aşezat la masă. Simţindu-mi umiditatea şi nesiguranţa din pricina faptului că nu stăpâneam mai deloc limba engleză, matuşka se străduia să pună întrebările în limba rusă, alegându-şi cuvintele îndelung. Pentru ea, limba rusă e limba tatălui său, nu a ei. Dar apoi am hotărât într-un glas că, pentru a putea exersa, e mai bine să las la o parte limba rusă şi să încerc i um-necum să vorbesc englezeşte. Ziua s-a sfârşit cu un i. îi las plăcut, îndelungat, în odaia de sus, cu părintele Mihail. Camera era dominată de prezenţa masivă a unei mese de scris, înghiţită aproape pe de-a-ntregul de hârtii. Pe policioarele de pe pereţi erau cărţi de teologie, de istorie şi de muzică pe care părintele le adunase cu grijă încă de pe vremea studenţiei sale pariziene. Mi-a povestit că se pregătea pentru seminariile de dirijori pe care avea să le ţină în Rusia, despre cele cu care se îndeletnicea el, fără însă să-mi pomenească încă nimic despre munca ce mă aştepta pe mine cu corul mitropolitan. I. ra vineri, 9 ianuarie, iar a doua zi urma să mergem la biserică şi să-l văd pe Vlădica Antonie.

10 ianuarie 1998

Sâmbătă. Privegherea de noapte pentru ziua de duminică. Părintele Mihail m-a adus la slujbă, prilej cu care se punea de fapt început pregătirii mele nemijlocite pentru lucrul ce-mi sta înainte şi mai ales mi se făcea cunoştinţă cu membrii corului. Am intrat în biserică. Adâncă pace era, lume nu foarte multă, ai fi zis că biserica era cufundată în tăceri mai grăitoare decât orice cuvânt ar fi putut omul rosti. Această linişte era, cum aveam să înţeleg mai târziu, însăşi firea lucrurilor, în catedrala aceasta din mijlocul Londrei, era un fel de atribut

nedespărţit al acestui locaş. Părintele Mihail mi-a spus mai apoi că liniştea era un lucru scump inimii Vlădicăi Antonie. El „adusese” liniştea în biserică, sădise în sufletele celor ce veneau aici dragostea pentru ea, îi învăţa pe oameni, şi pe cei mari, şi pe cei mici, cum să o dobândească, cum să trăiască cu ea şi mai ales care este

rostul ei.

„Dumnezeu îi grăieşte omului în tăcere, tu însuţi se cade să te adânceşti în această tăcere deplină, în linişte, şi atunci în lăuntrul tău va grăi Dumnezeu. Fă-l loc în lăuntrul tău, căci El îţi vede şi îţi ascultă inima. Ar trebui să-ţi domoleşti emoţiile şi grijile care ţi-au brăzdat apele sufletului de-a lungul zilei ce se pleacă şi să te linişteşti într-atât, încât Domnul să poată intra în lăuntrul tău şi să rămână acolo pentru totdeauna. Înţelegi cât este aceasta de important pentru orice om? Străduieşte-te cât mai mult să petreci în linişte, în tăcere”, aşa avea să-mi spună Vlădica câteva zile mai târziu, când am stat, şi vorbă amândoi în magazinaşul cu obiecte bisericeşti. Ai i şic cuvinte mi le-a spus atunci numai mie, dar proluliii că de-a lungul vremii le va fi spus de sute de ori, poate şi de mii de ori altora care, ca şi mine, veneau la biM tică fără să ia aminte la faptul că acolo este casa lui I iiimnezeu, că acolo este Dumnezeu.

I ra linişte adâncă în biserică. Închinându-ne la icoa-l

Iu de pe analogul din centru, am făcut apoi, alături de părintele Mihail, înconjurul bisericii. Mi-a arătat câte-.1 icoane care erau cu osebire îndrăgite de cei ce veneau. II Ieşea aici, sfinţenii de demult care aparţinuseră biseric îi i use a Adormirii Maicii Domnului din Londra: icoan. i Cuviosului Serghie de Radonej, icoana Cuviosului Serafim de Sarov cu o părticică de sfinte moaşte şi cu o parte din cămaşa cu care era îmbrăcat la vremea când I au pândit şi atacat tâlharii, câteva icoane ale Maicii I) omnului. Păreau

atât de vii chipurile din icoane, păleau că se uită cu luare-aminte la tine, că te privesc. Ele ajunseseră aici demult de tot, adesea ca şi vechi sfinţenii care se păstraseră în familie şi de care se puteau despărţi doar în cazuri cu totul osebite, cel mai adesea la moartea celui din urmă dintre toţi.

Înconjurând biserica, am urcat apoi în cafas, unde începuseră deja să se adune cântăreţii. Erau câţiva care veniseră mai devreme: Annemarie de Biser, ajutoarea de dirijor şi totodată cea care se îngrijea de tipicul slujbelor, Lena Wilson, Sarrah Skinner, Jane Collingridge, toate cântăreţe fără de care, după spusele părintelui Mihail, corul nu ar fi putut exista. Ţinea mult la ele, le aprecia şi le purta de grijă. Între el şi cântăreţii corului său, aşa cum aveam să observ mai târziu, exista cu adevărat o dragoste adâncă, creştinească, ajutându-se mult unii pe alţii.

După ce am făcut cunoştinţă cu ajutoarele de nădejde ale părintelui Mihail, am început să simt, în chip firesc, că mă privesc acum cu o altfel de luare-aminte, de vreme ce înţeleseseră că nu sunt un simplu oaspete al corului lor, ci cel care aveam să le fiu profesor. Acestea m-au tulburat oarecum pentru că pe părintele Mihail îl cunoşteam de multă vreme şi ca dirijor, şi ca preot, şi ca om. Şi eram cu totul conştient şi îndreptăţit să cred că eram total lipsit de orice fel de calităţi, atât de dorite, dar şi de trebuincioase oricărui dirijor şi pedagog, şi anume răbdare, discernământ, luare-aminte la celălalt etc., toate acele însuşiri care, după părerea mea, îi fuseseră dăruite părintelui Mihail în chip desăvârşit. În cumpănă mai atârna şi ignoranţa mea în ce privea limba engleză, fapt ce nu era deloc în măsură să-mi sporească încrederea în reuşita celor pe care aveam să le întreprind. Dar, ce să fac, mă voi sprijini numai pe mila lui Dumnezeu – mă hotărâi eu, şi mă dusei la locul unde mă invitaseră să stau în timpul cântării. Şi am început să mă pregătesc pentru slujbă.

„Sculaţi-vă!” – se auzi glasul răsunător al diaconului, ale cărui păr şi barbă păreau că nu sunt ale aceluiaşi om, fiind de culori opuse: părul era foarte negru şi des, contrastând puternic cu barba albă, şi ea deasă, potrivit de lungă şi înfoiată. Era părintele diacon Iosif Skinner, a cărui soţie, Sarrah, cânta, citea şi avea grijă de texte pentru întregul cor. Preoţii în Sfântul Altar au început cu „Veniţi să ne închinăm”, iar corul să cânte psalmii. Cântau

I îi. i să se grăbească, iar părintele Mihail privea adesea în Jos, spre preotul care cădea biserica, potrivind cu acesta i omul stihurilor pe care avea să le cânte. Cântau în slava \ a he, lin, duios, fără să ridice glasurile în mod nepotrivit, cu un evident accent englezesc, dar care nu deran. i câtuşi de puţin. Te şi minunai de felul frumos în care (Honunţau cuvintele textelor liturgice. Slujba îşi urma cu p. ne cursul firesc. O cântare se schimba cu alta, slujeau i, uid în slavonă, când în engleză, se schimbau cărţile, şi

Îl ute acestea într-o atmosferă de negrăită pace şi încredeii iar în centrul acestei atmosfere era părintele Mihail.

C ăi puţin înainte de Psalmii Judecăţii, în Sfântul Ali.11 s-a ivit o camilafcă albă. Am înţeles pe dată că în ali. n intrase Mitropolitul Antonie. Fără să vreau, a început să-mi fugă atenţia, urmărindu-l şi pe dirijor, dar şi pe mitropolit, care se vedea desluşit de la locul nostru din cafas. S-au sfârşit stihirile de la Laude şi a venit vremea Doxologiei Mari. S-au deschis uşile împărăteşti şi înaintea Sfântului Prestol se vedea stând, drept şi nemişcat, Vlădica: „Slavă Ţie, Celui Ce ne-ai arătat nouă lumina!” – se auzi răsunând glasul lui care umplea paria tăcerea din biserică, glas adânc, liniştit şi limpede, l i-a cel dintâi edonis pe care îl rostea Vlădica în vremea acestei priveghери. M-a uimit glasul lui prin faptul că era un glas deosebit de frumos; era ca un martor al unei frumuseţi

lăuntrice şi al unei bărbăţii a duhului.

Avea Vlădica un fel aparte de a pronunţa cuvintele rugăciunilor, edonisele. Cuvintele atât de cunoscute ale rugăciunilor, citite şi ascultate de sute de ori, atunci când erau rostite de el, căpătau de fiecare dată noi adâncimi, se deschideau de fiecare dată unor noi înţelesuri, îmi amintesc bine cum la sfârşitul discuţiilor de joi, care aveau loc în biserică, Vlădica se ridica din fotoliu şi, întorcându-se cu faţa spre Sfântul Altar, începea să rostească din rugăciunile de seară. „Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de niciun răspuns, această rugăciune aducem Ţie ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi...” Rostea fiecare cuvânt cu înţeles, fără să se grăbească. îl rostea Vieţii celei iară de sfârşit ca şi cum ar fi fost gata în orice clipă să se înfăţişeze înaintea Ei. De multe ori am avut prilejul să văd că anumite frânturi din rugăciunile pe care le rostea Vlădica Antonie mi se imprimau în minte, astfel încât aveam uneori sentimentul că le-aş putea spune eu însumi în acelaşi chip. Numai că să mă asemăn lui în felul de a rosti cuvintele ar fi fost ceva fără rost, căci glasul şi intonaţia sa erau mişcate de prefacerile lăuntrice ale sufletului lui, iar acestea pentru mine păreau de neajuns.

Corul a început să cânte Doxologia. Vlădica stătea drept înaintea Sfintei Mese. Din depărtarea la care mă aflam părea cumva măreţ şi impresionant, chiar înalt, mai mult decât era în realitate. Eu m-am pierdut cu firea în chip desăvârşit, mi-am pierdut orice stăpânire de sine, orice noţiune a timpului şi spaţiului. Am simţit dintr-odată cum lacrimile îmi scăldau obrajii, era ceva ce se petrecea cu mine, cu totul nou şi de neînţeles. Am încetat să mai cânt, am încetat să mă mai uit la dirijor şi la cântăreţi – îl vedeam numai, de departe, pe Vlădica, drept şi de neclintit înaintea Prestolului. îi vedeam canill. tica albă. Nu se mişca niciun pic, stătea pur şi siml >111 neclintit, privind

undeva înainte, dar chipul său, el pl de-a întregul mai bine zis, era parcă un martor al rul n iunii tăcute şi pline de pace, al întoarcerii sale către I Mmmezeu, al mijlocirii pe care o aducea înaintea Lui pentru „toţi dreptslăvitorii creştini de pretutindeni”.

Sfârşitul slujbei nu a adus şi sfârşitul stării sufleteşti ce pusese stăpânire pe mine. Corul a isprăvit de dat răspunsul ileecteniilor, cineva a citit Ceasul întâi, dar pentru milu /guduitura lăuntrică pe care o trăisem, măcar că în afai.1 nu se vedea, însă fusese atât de puternică, că nu-mi mai doream decât să mă ascund de la faţa ochilor celorlalţi, i mă fac cu totul invizibil sau, şi mai bine, să dispar de tot. Între timp, slujba se sfârşi. Întâlnindu-mă cu părintele Mihail jos, în biserică, am ieşit şi am plecat împreună îi aşa, în Cizic. Pe drum amândoi am tăcut. Ce ar fi fost de vorbit? Ce ar fi fost de întrebat? Retrăiam tăcut cele întâmplate, drept să spun de neînţeles pentru mine, toate noi. Numai că apele sufletului au prins a se tulbura de d.ita aceasta dintr-o altă pricină: mâine dimineaţă, după dumnezeiască Liturghie, corul va rămâne anume pentru a tepeta alături de mine, pentru a mă asculta pe mine, pent i îi a învăţa de la mine ceva nou. Dar „dimineaţa e mai înţeleaptă decât seara care a trecut” – am spus hotărât şi, de cum am ajuns acasă, m-am dus repede să mă culc…

11 ianuarie. Duminică

În zori, dimpreună cu părintele Mihail am plecat spre catedrală. Pe străzi erau puţini oameni, puţine erau şi maşinile, aşa că am ajuns foarte repede. Întotdeauna era interesant să vezi cum părintele Mihail parca cu abilitate şi viteză în piaţeta din dreapta catedralei, unde era loc cât să încapă două maşini. Dar încă şi mai pasionant era să vezi cum demara. Era un adevărat virtuoz, dar pentru el lucrurile se petreceau foarte simplu. Făcând toate manevrele care trebuiau făcute în asemenea împrejurări, el râdea, povestea, numai arareori uitându-se în oglinda

retrovizoare pentru a se asigura. „În viaţa mea n-aş putea să întorc în felul acesta!” – gândeam eu de fiecare dată, uimindu-mă de abilităţile de şofer profesionist ale bătrânului preot.

Duminica e o zi cu totul aparte în viaţa creştinului. Slujba este evenimentul central al zilei, cel în jurul căruia se vor desfăşura toate celelalte, sau poate mai bine zis de la care se vor desfăşura. Pentru oamenii care ţin de o parohie anume, pentru cântăreţii de la strană, ea mai este şi prilejul unei întâlniri, al comunicării. Corul catedralei londoneze era oglinda tabloului multinaţional din care se alcătuia parohia: englezi, ruşi, ucraineni, nemţi, finlandezi, olandezi şi chiar japonezi. Pe cine nu întâlneai aici? Era un adevărat cor internaţional, după cum de altfel era şi parohia, oameni care vorbeau limbi diferite şi care cu toate acestea aveau ceva comun, iar acest ceva ţinea de lăuntrul lor: o bunătate, o cuviinţă, delicată atenţie faţă de orice nou-venit.

Liturghia a început fără Ceasuri, direct cu „Binecuvântată este împărăţia...”. Din nou îmi atrăsese atenţia liniştea adâncă din biserică, liniştea care parcă se mărea pe măsură ce oamenii aşteptau începerea slujbei. Lume era, dar foieli şi vorbe în biserică nu erau deloc. Oamenii scriau pomelnice, aprindeau lumânări, se rugau tâmp înaintea icoanelor, dar nimeni nu discuta nimic cu nimeni. La fel se întâmpla şi în cafas. Se salutau în tăceir unul pe altul şi tot în tăcere îşi pregăteau partiturile.

Vlădica Antonie slujea ca simplu preot. Lângă el mai era un episcop, aşa cum aveam să aflu mai târziu, era arhiepiscopul de Kercenski, Anatolie. Din tot ceea ce se petrecea izvorau un fel de linişte blândă şi plină de căldură, o modestie, o simplitate şi în acelaşi timp şi un fel de iz de ceva de demult, care parcă s-a pierdut, a plecat din bisericile ruseşti. Erau cam o sută de oameni în ea→

tedrală, poate ceva mai mulţi, se rugau stând fiecare

la locul lui, nimeni nu mergea prin biserică de colo-colo. Slujba îşi urma cursul ei firesc.

Condus de mâna părintelui Mihail, corul cânta fai. i niciun fel de ezitări, adunat, interpretând corect şi respectând întocmai sensul textelor în amândouă limbile, aşa încât fără să vreau mi-a venit gândul: „Oare ce. mume aş mai putea eu să-i învăţ pe oamenii aceştia? Ce lucru nou şi atât de important aş putea eu să-i învăţ pe aceşti cântăreţi a căror experienţă de cântat, din câte erai iar, o depăşea cu mult pe a mea, dar încă cred că depăşea întreaga mea experienţă de om de biserică?” Numai i. a era târziu să mă mai gândesc la aceste lucruri, să le reconsider; de acum trebuia să mă pregătesc de lucru, să mă gândesc la repetiţia care urma.

În momentul împărtăşirii preoţilor, părintele Mihail a intrat în Sfântul Altar, lăsând-o în locul său pe ajutoarca sa, Annemarie. Întorcându-se, mi-a spus încetişor că

Vlădica Antonie doreşte să facem cunoştinţă şi că mă roagă ca după slujbă să mă îndrept către crucea de lângă Sfântul Altar, locul pe unde ieşea el de obicei şi unde îl aşteptau oamenii. În vremea cât eu voi sta de vorbă cu Vlădica, coriştii vor avea răgazul să bea un ceai şi să pregătească sala pentru repetiţie. Fără să bănuiesc nimic din cele ce aveau să se petreacă cu mine, simţeam numai, undeva în adâncul inimii, un fior care mă trăda, dar, neluându-l prea mult în seamă, m-am adăugat mulţimii de oameni care se îndreptau spre crucea pe lângă care avea să treacă Vlădica.

Mitropolitul Antonie a ieşit prin uşile de miazăzi ale catapetesmei. A început să vorbească cu cei care ajunseseră deja foarte aproape de el. Luând aminte îndeaproape la el, aşteptam liniştit să-mi vină rândul.

M-a prezentat părintele Mihail, i-a spus cum mă numesc şi motivul pentru care mă aflam în Londra. Cumva cu totul neaşteptat pentru mine, Vlădica şi-a pus mâinile

pe umerii mei, şi-a aţintit asupra mea privirea plină de o mare bunătate şi... a început să-mi mulţumească. Cele câteva propoziţii pe care le-a spus m-au uimit. Mi-a mulţumit pentru faptul că-mi făcusem timp să vin la Londra, că fusesem de acord să dau o mână de ajutor pentru ca strana lor să-şi îmbunătăţească cântarea şi, în general, mi-a spus nişte lucruri pe care eu în niciun caz nu le vedeam în mine. În cuvintele lui nu se afla nici măcar umbra vreunui gând ascuns, erau cuvinte sincere, serioase, vorbea întocmai ceea ce gândea. Pentru mine, vremea şi spaţiul din nou au început, pe nesimţite, să-şi piardă hotarele, să se dizolve. Din nou în apărut lacrimile, nu mă puteam cu niciun chip abţii îi clar în acelaşi timp inima mi-a fost învăluită de o Iuic urie pe care nu o mai cunoscusem niciodată până îi unei, într-un fel mie cu totul de neînţeles, era bine, i, i pace. Vlădica se apropiase şi mai mult de mine, mâinile sale erau încă pe umerii mei, continua să-mi spună era, dar eu nu puteam decât să mă uit în ochii lui şi să ui cum zâmbeşte înţelegându-mi freamătul sufletului i preaplinul inimii. După câteva minute mica noastră li îi revedere a luat sfârşit şi, condus de părintele Mihail, tic fusese martorul a tot ceea ce se petrecuse, am ajuns în trapeza răsunând plăcut de glasurile celor ce se aflau îi olo: oamenii beau ceai, unii stând în picioare, alţii şelud la masă, şi discutau...

(ăim s-a desfăşurat repetiţia, îmi amintesc foarte vag. lini amintesc că mai întâi de toate mi-am cerut ierta-K înaintea cântăreţilor pentru starea mea generală care probabil avea să mi se facă oarecum piedică în realizarea i e cea ce eu socoteam a fi o repetiţie reuşită, aşa cum de altfel şi ei se presupune că ar fi aşteptat din partea mea. I r am dezvăluit pricina stării mele lăuntrice şi am simţit i-a oamenii aceştia chiar m-au înţeles, că nu au fost câtuşi ilc puţin dezamăgiţi, mai mult chiar, am avut sentimentul că multora dintre ei aceasta le trezea amintiri dragi, amintiri

ale unor lucruri pe care şi ei le trăiseră oarecând.

Nu mi-a fost deloc ruşine cu ochii mei care arătau tutu

t or că am plâns, am simţit că pur şi simplu aceşti oameni mă înţeleg, că mă găseam printre „ai mei”.

Cântăreţi erau în jur de douăzeci, poate puţin mai mulţi. Se uitau cu luare-aminte la mine, străduindu-se să înţeleagă unele mecanisme oarecum noi pentru ei, sugestii pe care le făceam, şi zâmbeau din pricina efortului evident pe care îl făceam, încercând să explic în limba engleză termenii de specialitate. Câţiva dintre ei mă ajutau traducându-le celorlalţi ceea ce eu nu izbuteam să exprim şi, într-un cuvânt, ca prin farmec, între noi s-a legat o prietenie atât de strânsă, ai fi zis aproape una de familie... Parcă am fi fost împreună de când lumea. Lucrul, deşi a împins cumva într-un plan secundar cele pe care tocmai le trăisem la întâlnirea cu Vlădica, mă captiva prin noile sarcini pe care mi le punea înainte, prin noile perspective pe care le promitea. Cu bucurie am stabilit de comun acord următoarele întâlniri, atât cele pe grupe, cât şi cu toţii dimpreună.

Şi abia la venirea serii, aflându-mă singur la mine în odaie, m-am întors asupra celor petrecute cu mine în primele două zile pe care le trăisem aici, la Londra, iar inima tuturor acestora era, fireşte, prima mea întâlnire cu Vlădica Antonie. Peste câteva zile Vlădica m-a invitat la o discuţie mai amănunţită, pe care am purtat-o în micul magazin de obiecte bisericeşti al catedralei. Asemenea întâlniri şi discuţii vor mai fi în tot acest timp pe care am avut de la Dumnezeu binecuvântarea de a-l petrece în preajma lui. Aveam să mai vorbim în felul acesta şi peste un an, şi peste doi, şi atunci când, la invitaţia Mitropolitului Antonie, aveam să mă mut în Anglia. Multe mi-au rămas amintiri dragi şi toate s-au aşezat în sufletul

meu, dar prima mea întâlnire cu el, reacţia inimii mele, fireasca ei reacţie la apropierea de lumina văzută, de lumina simţită a dragostei lui Hristos, care strălucea din sufletul Vlădicăi, amintirea acesteia a rămas cea mai în uinpă, cea mai dragă, de neuitat.

* * *

Poate că datorită faptului că Vlădica avea acest dar de a-l face pe tot omul străin să simtă că este al cuiva, de a deveni în cel mai scurt timp cu putinţă singurul, i cel mai apropiat prieten, omul cu care puteai vorbi, /ic, poate că de aceea, toţi cei care au avut vreodată prilciul de a-i veni în preajmă au păstrat amintiri ce s-au imprimat adânc în sufletele lor. Frumos a spus referitor l. i aceasta părintele Mihail Fortunato: „Ca un prieten al lui Dumnezeu, Vlădica Antonie are o rară însuşire: ştie omul acesta să-l asculte pe cel ce-i stă înainte cu toată imensitatea fiinţei sale, cu îndelungă răbdare şi în mod intuitiv. Şi iată, prin aceasta primeşte de la noi toţi greutatea acestei vieţi de prietenie, căci adesea el preia toate (i ijile şi întristările noastre”.

Şi cu adevărat, Vlădica Antonie, cu toată puterea inimii sale, se făcea părtaş celor pe care omul dinaintea lui i le spunea, om care pentru el era mereu un „tu”, un om viu şi cât se poate de concret, iar aceasta la o aşa măsură, încât acela îşi dorea pe dată să-i dezvăluie totul despre. ine, să-i încredinţeze lucruri despre care nu vorbise nii iodată nici măcar cu căsnicii săi. De cele mai multe ori. «casta era o discuţie, nu o spovedanie, deşi adesea avea lot: şi aceasta, însă era în primul rând discuţia dintre doi prieteni, dintre doi oameni care se cunosc şi se înţeleg adânc unul pe celălalt. De aici şi cuvintele de la întâlnirile pe care Vlădica le avea cu noi, şi care se ţineau şi în rusă şi în engleză – aceste cuvinte erau primite de fiecare ca ceva foarte apropiat inimii, ca şi cum ele ar fi fost adresate fiecăruia dintre noi, în mod absolut personal. De altfel, aceasta se întâmpla şi în cazul predicilor lui.

„S-a întâmplat demult – scria S.S. Averinţev –, dar de uitat nu cred că am să uit vreodată cum am participat pentru prima dată la o Liturghie săvârşită într-una dintre bisericile moscovite de Vlădica Antonie, care primise încuviinţare să vină în Rusia. Nu voi vorbi acum ce am simţit noi oamenii în vremea predicii: dar omul acesta ne vorbea privindu-ne direct în ochi pe fiecare dintre noi, cuvântul lui intra fără nicio împotrivire până în adâncul inimii, fiecare cuvânt pe care îl rostea era viu, plin de sens, dar nu doar plin, era atât de greu de sens, că aproape se revărsa ca apele unui râu când se topesc îngheţurile...”

Când îl vedeau ieşind din casă sau din Sfântul Altar, oamenii se grăbeau să ia blagoslovenie de la el, dar nu formal, nu numai pentru cinstirea pe care o dădeau cinului său, faptului că era mitropolit al Bisericii lui Hristos, nu! Pe oameni îi îmboldea spre el chiar inima lor, inima care simţea fără greş simplitatea acestui episcop la care se putea ajunge atât de uşor la orice oră din zi şi din noapte, care era mereu gata să îi asculte.

În general Vlădica se străduia cu tot chipul să se micşoreze pe sine, să anuleze orice fel de distanţă care s-ar fi putut simţi între el şi cel care i se adresa. Purta o dulamă simplă, roasă de vreme, încins cu o centură călugărească sau cu o curea din cele pe care le poartă militarii, iar la bătrâneţe purta bundiţă. O singură dată în an, de

Iu. unul catedralei, în ziua Tuturor Sfinţilor, slujea ca arlucreu. Vlădica a păstrat ca hram al catedralei nu numai vechiul hram, ea fiind închinată praznicului Adormirii Maicii Domnului, ci a blagoslovit să se adauge şi cel al l iituror Sfinţilor, pe care l-a avut biserica cât a aparţinut Bisericii Anglicane. Devenise deja o tradiţie ca, în I >uminica Tuturor Sfinţilor, Vlădica să slujească ca arhi< leu, în sobor cu toţi preoţii din eparhia Surojului. Era /lua în care întregul cler al catedralei îl întâmpina, aşa i iun

prevede rânduiala, la uşile bisericii, conducându-l până în locul în care rostea rugăciunile de intrare, după arc ipodiaconii îl îmbrăcau cu veşmintele. În celelalte zile din an slujea ca simplu preot. Cele necesare şi le cumpăra întotdeauna singur de la unul şi acelaşi magazii i; că veni vorba, era un magazinaş ţinut de nişte pakisi. mezi, care îl ştiau de acum şi îl întâmpinau întotdeauna cu o bucurie care nu era din cele negustoreşti, ci cu una neprefăcută şi caldă: îl întrebau de sănătate, schimbau apoi ultimele noutăţi, comentau mereu asupra vremii... El mânca ceea ce rămânea de la trapeza comună. Nu o dată am văzut cu ochii mei cum pe scăunelul aşezai înaintea uşii „apartamentului” său (vom vorbi despre el ceva mai jos), în care se intra direct din veşmânt.11 în bisericii, „apărea” un borcan de sticlă de un litru plin cu supă sau borş, care era luat după câteva zile, gol şi spălat. În felul acesta inimoasele băbuţe şi femei din parohie îşi hrăneau episcopul, ştiind bine că el însuşi nu va sta niciodată să-şi pregătească ceva de mâncare şi., i, dacă nu va avea nimic, pur şi simplu va face foamea. Prin toate acestea se vedeau limpede uimitoarea, rar întâlnita răbdare şi smerenia mitropolitului, care-şi refuza până şi ceea ce pentru noi pare absolut necesar şi firesc. După cum spunea părintele John Lee, „Vlădica nu avea nevoie de niciun fel de confort pentru sine. Răbda cu uşurinţă călduri insuportabile, foame, frig, oboseală; nu lua în seamă absolut nimic din toate acestea”.

Şi mai avea o trăsătură deosebită Vlădica: primea cu bucurie şi întru simplitatea inimii orice ajutor i-ar fi oferit cineva. Eu am avut de câteva ori fericirea de a-l însoţi pe drumul până la magazinul pakistanezilor şi, cu mare bucurie şi mulţumită lui Dumnezeu, păstrez în tainiţa inimii mele bucuria acelor ore petrecute împreună cu Vlădica la cumpărături.

* * *

— Aţi dori să mă însoţiţi? Ce bine dar, să mergem împreună, doar că dumneavoastră vă va reveni sarcina de a duce căruciorul! Cu vremea mi-a devenit greu şi neîndemânos, dar m-am obişnuit cu el. Până la urmă, dacă stai să te gândeşti, eu însumi am devenit greu şi neîndemânos, mă pot împiedica din orice. Şi el şi eu suntem amândoi bătrâni. Ne-a cam sosit ceasul de acum – îmi zise simplu Vlădica Antonie, văzându-mă alergând spre el într-una din zilele lui octombrie ale anului 2002.

Am ieşit deci împreună din biserica goală la ora aceea. Am ieşit pe uşile albastre, cele din lateral. În ziua aceea, slujbă nu fusese, iar eu mă ocupasem cu pregătirea cântărilor pentru Acoperământul Maicii Domnului şi oarecum obosisem. De aceea, când am auzit scârţâitul uşii care se deschidea, mi-am dat imediat seama că era Vl. idica, pentru că nimeni altcineva nu intrase niciodai. i la el în „apartament”. Mai mult zburând din cafas, în am năpustit cerându-i blagoslovenie. Îi simţeam privirea îndreptată asupra mea şi simţeam că în clipa aceea mi doar că mă însemna cu semnul sfintei cruci – ceea ce l-ai ca mereu foarte încet şi cu o deosebită luare-aminte, ilar că se şi ruga pentru mine, poate pentru tot restul vieţii mele, atâta câtă îmi va mai da Dumnezeu. El puica (ace aceasta, îi fusese dat acest dar, eram încredinţat de acest lucru. Era deja bătrân, era bolnav, se mişca cu greutate, dar se simţea în el o uriaşă voinţă de a trăi, o incredibilă putere a duhului. Iar mintea îi era ca întotdeauna: vioaie, limpede, ascuţită.

Am ieşit în piaţeta care în zilele Paştilor se transforma într-o prelungire a bisericii noastre, mărind astfel numărul celor care se rugau până la câteva mii, în vreme i e în rest nu era decât un loc banal unde se parcau maşini, găsindu-se în apropierea câtorva şcoli şi ambasade. Noi am luat-o pe după colţ.

— Doriţi să vă duc pe drumul pe care merg deja de i

incizeci de ani? – mă întrebă Vlădica. Cândva mi-a arătat şi mie acest drum părintele Lev Gillet.

Mergeam încet pe strada veche, pavată, care purta numele de Ennismore Gardens Mews. Astfel de mews-uri erau numeroase la Londra. Ele sunt de fapt nişte străduţe tradiţionale, ale căror case au porţile mari şi foarte largi. Pe aceste porţi puteau intra birjele – taxiurile Londrei veacurilor trecute. Într-un fel, aceste străduţe aminteau de străzile breslaşilor noştri moscoviţi, în cazul dat de străduţele birjarilor. Acum ele au rămas ca nişte amintiri dragi de demult, păstrate în forma de odinioară, cu case ce nu sunt accesibile decât avocaţilor, bancherilor, personalităţilor sportului şi cinematografiei. Dar oricine venea să locuiască pe o asemenea străduţă era obligat să păstreze imaginea exterioară, neschimbând nimic din arhitectura acestor vechi străzi ale birjarilor: porţi largi şi culoare vie a vopselei pereţilor exteriori ai casei. Fiecare dintre casele de pe aceste străduţe englezeşti se potriveşte cu cea de lângă ea, fiind lipite între ele, astfel încât întotdeauna culorile pereţilor trebuie să difere întreolaltă. împreună arată de parcă ar fi desenate şi amintesc de un decor vesel de teatru. Din pricina pavajului, pe aceste străduţe nu există deloc copaci care să fie plantaţi direct în pământ. De aceea, alături de fiecare casă există nişte zolniţe mari cu verdeaţă sau flori.

Vlădica îmi povestea ceva: despre copilăria lui, despre pribegia dintr-o ţară în alta, despre război.

— Dar ce tot vorbesc eu despre mine şi iar despre mine? Ia spuneţi-mi mai bine ce mai faceţi dumneavoastră, ce fac copiii şi Galea? îmi pare că băieţeii merg deja la şcoală, nu? Cum se descurcă Serioja cu învăţatul? Pesemne că viaţa de aici e foarte diferită de cea de la Moscova.

Căruciorul scârţâia niţel şi uneori sălta jucăuş pe pietrele pavajului, fie întristându-se, fie dând semn că se

bucură de asperităţile drumului. Încă o cotitură şi iată-ne într-o curticică strâmtă, atât cât să încapă o maşină, trecem pe sub boltă şi ieşim în Place Montpellier.

— Vlădica, spuneţi-mi, de ce este nevoie pentru a deveni preot? – am întrebat eu sfios.

Vlădica s-a oprit, m-a privit atent şi serios.

— Dacă mă întrebaţi pentru dumneavoastră înşivă, atunci mai înainte de toate dumneavoastră sunteţi i el care trebuie să vă daţi seama: aveţi înşivă nevoie de aceasta? Trebuie să te cercetezi adânc şi cu simţul răspunderii. Preoţia este mai întâi de toate răspundere şi. lujire a celuilalt. Apoi trebuie să vin acasă la dumneavoastră şi să vorbesc cu Galea şi cu copiii. Întreaga familie trebuie să înţeleagă foarte bine ce se petrece dacă tatăl devine preot. Haideţi să amânăm această discuţie pentru o lună, vin la voi, vorbim şi ne hotărâm ce să fat cm pe mai departe. Dar deocamdată trebuie să vă hiroicsesc citeţ şi să vă sfinţesc un stihar. Putem face asta în duminica următoare.

Boala Mitropolitului Antonie evolua vertiginos. La mimai o lună de la aceasta, deja mergea regulat la spital pentru proceduri, puterile au început să-l părăsească, lui despre acest subiect noi doi nu am vorbit niciodată. În duminica ce a urmat, venind la biserică, înainte de începerea slujbei, m-am dus la Vlădica să iau blagoslovenie:

— Vlădica, aţi vrut să mă îmbrăcaţi în stihar astăzi!

— Da, am vrut, dar astăzi sunt cu totul părăsit de puteri. Să-l rugăm pe Vlădica Vasilie, sau, dacă vreţi, aştept. un până duminica viitoare. Dacă dă Domnul, vor fi puteri şi facem aceasta. Cum doriţi, alegeţi dumneavoastră.

— Vlădica, aştept până duminică!

Mergem pe Montpellier Place. În faţa caselor frumoase, îngrijite, sunt parcate „Jaguar”-uri, „Porsche”-uri, ultimele modele, care grăiesc fără prea mare greutate

despre veniturile nu mici ale stăpânilor lor. Încă o cotitură şi ajungem la magazinaş. Văd cum într-o fracţiune de secundă chipul omului care stătea după tejghea se schimbă, luminându-se pe de-a-ntregul de un zâmbet. Acesta este Ali, stăpânul magazinului, om cam pe la vreo 50 de ani după cât se pare, dar cu Vlădica Antonie se ştie bine. În ultimii cinci ani Vlădica vine numai aici să-şi facă cumpărăturile. Ali începe numaidecât să se intereseze de sănătatea mitropolitului, văitându-se de cât de schimbătoare e vremea în Anglia. Mă uit la ei şi îi aud vorbind despre cele mai banale lucruri, ca nişte amici de demult. Ali se uită la Vlădica cu o bucurie pe care nu încearcă câtuşi de puţin să şi-o reţină şi cu un respect de netăgăduit faţă de vârsta lui. Iar Vlădica, plin de umor, îi răspunde la fiecare dintre întrebări, susţine conversaţia, şi cât e ea de plăcută amândurora...

Ali e musulman, Vlădica Antonie, ortodox. Ce ar fi putut avea ei doi în comun? Ei nu au stat niciodată să cugete asupra vreunor teme cu caracter religios. Ali nici măcar nu ştia cine era Vlădica Antonie. Dar era deplin întemeiat să-l socotească pe Vlădica clientul său permanent; mai mult, îi era aproape prieten.

— Ce om mângâios, simplu, şi atât de delicat... Venea aici în fiecare săptămână, stăteam de vorbă... Se interesa de familia mea. Şi mereu simţeam că interesul acesta faţă de cei dragi ai mei era ceva cu mult mai mult decât banalul „ce mai faci?”, întrebarea politicoasă şi general adoptată de toţi englezii. Îşi făcea cumpărăturile, primea cu drag multele sfaturi pe care i le dădeam, iar după aceea, adesea îl conduceam până la străduţa de lângă piaţetă. Poate că ştiţi, aici primprejur sunt tare multe stradele frumoase. Acolo ne despărţeam şi eu mă întori ram la magazin, iar el mergea mai departe. Nu l-am întrebat niciodată cine era, dar inima îmi spunea mereu că trebuie să fi fost un om tare, tare bun. Ziceţi că era rus?

Aşa mi-a vorbit Ali, după ce Vlădica luase calea veşniciei, când m-am dus într-adins la magazinaşul lui, ca t i spun că de acum bătrânul cel despre care lui îi spunea inima că e un om bun nu va mai veni. Mult s-a mii.it Ali când a aflat cine era bătrânul cel delicat, care primea sfaturi multe şi cu care vorbea lucruri simple şi totuşi atât de calde. Tot repeta: „Aşa un om blajin, ştiţi, aşa un om blajin...”

Am început alături de Vlădica să dăm ocol magazinului. A scos din buzunar o listuţă pe care îşi notase ce avea de cumpărat. Ia el tot ce îi trebuie, iar pe mine mă roagă să aşez tot în geantă.

— Trebuie să vă cer iertare. Astăzi este miercuri şi eu a trebuit să cumpăr brânză şi lapte. Dar nu pentru mine le iau. Avem câţiva bătrânei, unii sunt chiar mai bătrâni decât mine. Ei de mult nu mai ies din casă, iar eu cumpăr acestea pentru ei.

— Vlădica, dumneavoastră să mă iertaţi pe mine că am fost martor la aceasta şi încă a mai trebuit să vă şi justificaţi înaintea mea!

Am isprăvit de căutat la primul etaj. Pentru a continua, trebuia să coborâm la subsol. îi cer încuviinţarea de a coborî doar eu să iau cele de care are nevoie. Dar Vlădica îi încredinţează această sarcină stăpânului magazinului, care toată vremea a stat lângă noi, părând că numai asta şi aştepta.

După ce am umplut căruciorul şi am plătit, Vlădica i-a urat lui Ali să fie sănătos şi să aibă o zi bună. Dar cu

aceasta expediţia noastră nu se terminase. Ieşind noi de la Ali, ne-am îndreptat către alt – cum s-a exprimat Vlădica – „stabiliment”, către patiseria franţuzească, pe care pe atunci o ţineau nişte bulgari sau sârbi.

Şi acolo Vlădica avea prieteni. Au împachetat repede ce le-a cerut, apoi am luat drumul înapoi.

Ne-am întors pe acelaşi drum pe care venisem cu un ceas în urmă. Mergeam tăcând, uneori eu îl mai întrebam câte ceva. Gândul că merg cu el pentru ultima oară nu mi-a trecut nici măcar o singură dată prin cap. Despre boala lui nu ştia încă nimeni, în afară de cei foarte apropiaţi. Nu doar mie, nu doar oamenilor din biserica noastră, dar tuturor celor care îl cunoşteau ni se părea că va fi cu noi pentru totdeauna, că nu va exista niciodată o vreme când el să nu mai fie. Că va fi mereu acolo, mereu deschis, mereu gata să te primească să stai de vorbă, să-l întrebi, să-i ceri blagoslovenie. Nu se gândea nimeni că avea aproape 90 de ani. El pur şi simplu era mereu în biserică, mereu acolo, în conştiinţa multora părea chiar că se îngemănează cu zidurile şi coloanele ei, parcă se topea în icoanele de pe pereţi. Mulţi în Rusia aşa şi numeau biserica din Londra – „biserica Mitropolitului Antonie”. Şi nouă tuturor ni se părea că aşa va fi mereu…

Am intrat în biserică. Mi-a mulţumit şi m-a blagoslovit chiar înaintea uşii „apartamentului” său. Îl priveam din urmă. Am văzut cum descuie uşa cu cheia pe care o avea mereu legată cu un şnur de centură, cum îi vine greu să se întoarcă şi să tragă căruciorul după el. M-am despărţit atunci de el fără să ştiu că nu voi mai avea parte niciodată de asemenea plimbări. De fapt, de atunci, nimănui din parohia noastră nu îi va mai fi dat să se întâlnească personal cu el. În lunile octombrie şi noiembrie ale acelui an, 2002, ne-a mai vorbit în câteva rânduri uituror. În rusă. Acum, când le analizez, îmi dau seama limpede că au fost ca nişte cuvinte de rămas bun. Vlădii a ne-a amintit cum a început totul, cât de greu le-a fost uituror şi lui când numai ce venise în Anglia. A mai vorbii despre prima generaţie de emigranţi ruşi, despre palohie, despre preoţi, despre Anglia anilor ’50, despre oameni, despre cei alături de care a slujit, despre cei cu caii a avut legături de prietenie, alături de care a construit eparhia.

Apoi a vorbit despre ziua de azi, despre noile probleme care apăruseră şi căile prin care le-am fi puiul rezolva. A vorbit despre viitor. La 1 ianuarie Vlădica a slujit un Te Deum, apoi a mai slujit în ajunul Naşteiii Domnului[45], şi chiar de Praznicul Naşterii, după care multă vreme nu l-am mai văzut. În parohia noastră deja, e i. ispândiseră zvonurile cu privire la boala sa.

1) ar o întâlnire cu Vlădica tot a mai avut loc, de data îi casta cu adevărat cea din urmă. Faţă către faţă. Foaru scurtă. S-a petrecut chiar la începutul lunii aprilie a inului 2003. De acum cu toţii ştiam că Vlădica e grav bolnav, că aproape zi de zi este dus la spital, că face chimioterapie şi radioterapie.

Din nou se aud scârţâitul uşii, paşi. Din veşmântărie, încet, a ieşit el: slab, foarte slab, mult îmbătrânit, epuizat din pricina grelelor proceduri medicale care nu se mai sfârşeau. În câteva clipe, din nou zbor din cafas şi sunt lângă el. Iau blagoslovenie. Mă priveşte atent şi apoi, într-un chip cu totul neaşteptat, mă întreabă:

— Aveţi cumva câteva minute să mă aşteptaţi?

— Da, am, mai e vorbă, sigur că am! – am răspuns.

Vlădica Antonie se întoarce uşurel şi, prin veşmântărie, se duce către chilia sa. Lipseşte câteva minute. În biserică nu sunt oameni. Uneori sunetele din stradă răzbesc până aici, alteori se aud zgomote de la ţevile sistemului de încălzire, ceva asemănător unor pocnituri. Sunt singur. Mă aşez lângă coloana din stânga şi-l aştept. Gândurile… de tot felul, dar unul mai cu seamă îmi dă târcoale: pentru ce s-a întors Vlădica în chilie?

Din nou scârţâitul uşii, din nou paşi. Vlădica Antonie

---

41 Este vorba despre stilul vechi, de aceea este pomenită Naşterea
5 li nunului după 1 ianuarie, căci pe vechiul calendar Naşterea se prăzii iiic şie pe 7 ianuarie. Pe 1 ianuarie a slujit Te-Deu.m-\i\ din delicateţe, |n*iitru conştiinţa celor care au trăit toată viaţa cu ideea că Anul Nou mi cpc atunci. Anul nou bisericesc începe la 1 septembrie.

iese din veşmântărie şi vine către mine.

— Iertaţi-mă, ar fi trebuit să fac aceasta şi am vrut să o fac mai demult. Dar acum, mulţi bani se duc cu tratamentele mele. Eu ştiu că totul se va termina în curând, nu pentru mine primesc să încerc toate acestea, ci de dragul celor care îşi doresc să mă ajute.

Am dorit să mai fac ceva pentru dumneavoastră şi pentru familia dumneavoastră. Chiar dacă e puţin, dar vă rog, primiţi! Sunt bani din cărţuliile mele, primesc din când în când bani pentru ele şi uneori chiar mult. Acum, fie ca banii aceştia să vă fie de folos dumneavoastră! Cheltuiţi-i pentru copii, pentru familie, singur ştiţi mai bine cum. Încă o dată vă cer iertare că vă dăruiesc atât de puţin şi de târziu.

Şi mi-a dat un pacheţel – de fapt un plic ticsit de hani şi făcut vălătuc – şi s-a îndreptat spre ieşire. Eu am încremenit, prea puţin dându-mi seama de cele petrei ine, împărţit cu totul între a-i mulţumi şi a mă opune. Şi la un moment dat mă trezesc cu un gând: „Se pare că nici măcar «mulţumesc» nu am apucat să-i spun”. Siluela lui se îndepărta tot mai mult de mine. Să fug, să-i zic i cea ce trebuia dintru bun început să-i zic... de acum i cuvintele erau de prisos. Nu m-am mişcat din loc. Doar m-am uitat după el. Mult. Şi i-am mulţumit în gând.

Nu i-am cerut niciodată ajutorul din acest punct de vedere. După măsurile moscovite, biserica londoneză mă plătea şi aşa absolut mulţumitor, chiar generos. Ne ajungea. Şi acum! înseamnă că aşa a simţit el să facă şi aşa a hotărât. Cuvântul său, atunci când se cerea, era noi lintit. Asta o ştiau cu toţii. Nu era cazul să-i stai împo11 ivă şi nici nu avea rost. Odată ce hotărâse el însuşi un lucru, Vlădica Antonie era de neclintit!

Zece ani mai târziu, în 2013, în ajunul Adormirii Maicii Domnului, mi s-a întâmplat pentru a doua oară în viaţă ceva foarte asemănător. Venisem la o mănăstire

cunoscută pentru a vorbi cu întâistătătorul ei, care şi el era e piscop, despre Mitropolitul Antonie al Surojului. Convorbirea noastră a fost scurtă, căci vlădica-egumen se grăbea. îi vorbeam despre această carte pe care o citiţi acum, îi spuneam că doresc foarte mult să o scriu. Înţelesese foarte clar că nu am deloc de gând să-i cer să mă ajute cu bani. S-a ridicat brusc şi s-a dus în camera cealaltă. Întorcându-se după câteva minute, mi-a înmânat nişte bani.

— Nu sunt pentru carte – mi-a spus sunt pentru dumneavoastră personal. Neapărat cartea o vom publica. Aveţi binecuvântare!

Şi atunci, într-o clipă, mi-am amintit de ultima mea întâlnire cu Vlădica Antonie, în aprilie 2003.

* * *

Se îndreptă încet către uşa laterală. Pleca la spital, la următoarea şedinţă de chimioterapie. În stradă îl aştepta cineva. S-au suit în maşină şi au plecat. Iar eu stăteam locului, ţinând în mâini darul pe care ni-l făcuse, înţelegând că acesta nu era un simplu ajutor pentru mine. Nu, nu, el de fapt voieşte să rămână fără nimic, să ajungă la starea de desăvârşită sărăcie, ca astfel, smerit şi liniştit, să stea înaintea Domnului şi să-l zică: „Iată-mă, Doamne! Tot ce am avut, am dat altora. Primeşte-mă aşa cum sunt. Şi iartă-mă şi mă miluieşte!”

* * *

Cea din urmă slujbă la care a luat parte Vlădica Antonie a fost cea de la Pastile din anul 2003. Ca de obicei, poliţia engleză a înconjurat piaţeta din faţa bisericii, restrângând circulaţia şi parcarea maşinilor. Chiar a trebuit la barieră să spun cine sunt şi să-mi arăt numele trecut în tabelul coriştilor care luau parte la slujba de Paşti. Ajungând la biserică, pe la ora unsprezece, am văzut că deja se adunase mult norod. Cei mai în vârstă se îngrijeau să-şi afle câte un scaun pe care să se mai poată

aşeza deoarece slujba era lungă, dar cei mai mulţi dintre oameni stăteau în picioare şi ascultau cu atenţie citirea rânduită din Faptele Apostolilor. Se împământenise deja a se citi în 1 tubele limbi, slavonă şi engleză, de unul dintre enoriaşi. C'orul se strânsese deja în cafas. Se salutau în tăcere, după care rapid începeau să se uite pe irmoasele care aveau să se cânte la slujba pascală. Părintele Mihail Fortunato nu era cu noi, ci de data aceasta era în Sfântul Altar, căci fusese numit întâistătător al bisericii noastre. Sarcina de.1 conduce corul îmi revenea, în felul acesta, mie.

Timpul îşi urma curgerea lui nestăvilită şi degrabă a venit şi clipa când corul trebuia să coboare şi să se aşeze în dreapta Sfântului Altar. Li se amintise cântăreţilor cu

O seară înainte să-şi aducă fiecare câte un mic felinar de

buzunar pentru a-şi putea lumina partitura, separat, fără de care cântarea după note ar fi fost zădărnicită. După ce au isprăvit de citit Faptele Apostolilor, până la începutul Utreniei, biserica a rămas cufundată în întuneric. (lamenii luau lumină numai la cele dintâi cuvinte ale cântării „învierea Ta, Hristoase Mântuitorule”. Aşa se obişnuia la noi în biserică.

„Binecuvântat este Dumnezeul nostru...”, a rostit ca de obicei cu glasul său un pic înfundat părintele Alexander Foştiropoulos. S-a întâmplat că Annemarie, cea care se ocupa de rânduielile slujbei, a uitat în seara aceea să ia Ceaslovul, aşa încât, în Sfântul Altar nefiind niciun alt citeţ, a

1 trebuit ca eu să spun rugăciunile de început pe de rost.

„... la însuşi Hristos împăratul şi Dumnezeul nostru... Miluieşte-ne, Dumnezeule, după mare mila Ta...”

Mă temeam ca nu cumva să stric un asemenea

moment, să încurc ceva. Mi-au pus un microfon în mână, aşa încât, dintr-odată, glasul meu a prins a răsuna, şi sute de urechi şi de ochi s-au fixat deodată asupra mea.

„Doamne, slavă Ţie, că toate au ieşit bine!”, zisei eu când am terminat, şi apoi toate au mers după rânduială. Au cântat irmoasele din Sfânta şi Marea Sâmbătă, iară catavasii, repetând numai cântarea a nouă. Troparele canonului le citea părintele Mihail Fortunato. La catavasii, la cântarea a noua, am ţinut mult cântarea pe cuvintele „căci Mă voi scula”, pentru a sublinia cuvântul, dar şi pentru a ne potrivi cu cele pe care le săvârşeau în clipa aceea preoţii, care trebuiau să ridice Sfântul Epitaf, pe care l-au dus apoi în Sfântul Altar, după care au închis uşile împărăteşti. Cântarea s-a isprăvit, s-a aşternut din nou liniştea. Cu toţii aşteptau începutul Utreniei pascale.

Ca de obicei, cu binecuvântarea Vlădicăi Antonie, cu câteva minute înainte de miezul nopţii, câţiva dintre membrii corului intrau în Sfântul Altar. Stăteam tăcând şi aşteptând semnul Vlădicăi pentru a începe stihirile „învierea Ta, Hristoase, Mântuitorule”. Ca şi mai înainte, biserica era pe de-a-ntregul cufundată în întuneric. Aşteptarea şi tăcerea erau ale tuturor.

Vlădica stătea înaintea Sfântului Prestol cu ochii închişi; se ruga. Nu dădea niciun fel de îndrumări, nimeni nu îl întreba absolut nimic. Cu toţii ştiau că slujba avea să fie aşa cum fusese aici întotdeauna. Într-un târ

ziua deschis ochii, s-a uitat la ceasul de perete, a privit pe fiecare dintre cei ce ne aflam acolo şi în cele din urmă i-a făcut semn părintelui Mihail că putem de acum începe. A cântat mai întâi el. Am fost foarte atent să văd dacă vreunul dintre preoţi dădea vreun ton şi am văzut că nu, dar tonul pe care a început Vlădica fusese potrivit pentru toţi. Preoţii şi corul i s-au alăturat numaidecât Vlădicăi, fiecare adăugându-şi glasul acelei adunări de

bucurie, şi astfel cântarea acestui cor de bărbaţi, încet-încet, a cuprins toată biserica, antrenându-i pe toţi cei de faţă într-o izbucnire de lumină. După ce am cântat de trei ori stihira, de fiecare dată mai răsunător, aşa cum prevede tipicul, corul urmându-mă îndeaproape a ieşit pe uşile laterale pentru a izbuti să ajungă la timp în pridvor. Din Sfântul Altar ieşeau preoţii şi diaconii, iar procesiunea era încheiată de Vlădica. De altfel, aceasta era întreaga noastră procesiune de Paşti.

În Apus numai arareori poţi face o procesiune. Pricina e una simplă: fie clădirea bisericii este adesea o simplă casă, în rând cu multe altele, fie dacă este o biserică propriu-zisă nu are teren alocat mai deloc. Bisericile Sfântului Nicolae din Amsterdam, New York şi Oxford se află în rând cu alte clădiri. Să înconjuri biserica e cu neputinţă. De aceea, de regulă, procesiunea se desfăşoară înaintea porţilor bisericii – zece paşi la stânga şi zece paşi la dreapta. La fel se petreceau lucrurile şi în cazul nostru, la Catedrala Adormirii Maicii Domnului din Londra, deşi clădirea propriu-zis ar fi îngăduit aceasta, numai că potecuţa care merge de jur-împrejurul ei este foarte îngustă, aşa încât niciodată nu a avut loc o astfel de procesiune. Cu totul altfel stăteau lucrurile la Catedrala Adormirii Maicii Domnului care ţinea de ROCOR[6]: ei aveau aici, la Londra, propriul lor teritoriu, aşa cum se întâmpla şi la Paris, la Bisericile Sfântului Alexandr Nevski şi Cuviosului Serghie, care aveau curtea lor proprie, case parohiale şi arhondarice pentru clerul venit din alte oraşe.

Iată-ne deja în faţa bisericii în piaţeta care este pe jumătate plină de oameni – sunt câteva sute care nu au

6 ROCOR - Russian Orthodox Church Outside Russia (Biserica (irtodoxă Rusă din afara Rusiei) — alcătuită din emigranţi ruşi ce au intrat în schismă cu Patriarhia Moscovei, pe motiv că aceasta ar fi fost supusă puterii sovietice.

putut avea loc înăuntrul bisericii sau care nu intenţionau să stea până la sfârşit. De la ferestrele caselor învecinate se zăresc multe chipuri de oameni. Pentru ei această explozie de bucurie este în orice caz ceva ieşit din comun. Nimic asemănător cu procesiunile şi obiceiurile protestanţilor. Slujba îşi urma cursul, îndreptându-se către cel dintâi vozglas pe care trebuia să-l rostească Vlădica Antonie.

„Slavă Sfintei şi Celei de o Fiinţă şi de Viaţă Dătătoarei Treimi...” – se auzi glasul său pe care îl cunoşteam atât de bine şi pe care îl auzeam acum, atât de schimbat, cu mult mai slab.

Vlădica stătea înaintea uşilor bisericii, înconjurat de preoţi, de cântăreţi, de popor, şi cânta stihurile de la începutul Utreniei învierii. Corul răspundea la cântarea „Hristos a înviat”, repetând-o ca o explozie de bucurie, dar în care se simţea totodată pace, se cânta însufleţit, dar nu asurzitor. Mulţi dintre cântăreţi erau englezi, care puteau cânta doar mai domol, adică nu foarte tare şi într-un tempo nu foarte rapid, ca unii ce se străduiau să pronunţe corect cuvintele slavoneşti. Mitropolitul Antonie blagoslovea poporul: „Hristos a înviat!”; avea în mâini o cruce şi o lumânare împodobită cu flori. În noaptea aceea a ţinut chiar un scurt cuvânt de folos.

Aşa s-a întâmplat că cea din urmă slujbă a Vlădicăi Antonie a fost cea dintâi la care eu am fost dirijor al torului catedralei din Londra. În toamna anului 2002,). îiintele Mihail Fortunato fusese numit întâistătător al bisericii, aşa încât el slujea de acum în Sfântul Altar, i onducerea corului încredinţându-mi-se astfel mie.

În Biserica Ortodoxă, cântarea are un rol de seamă. () amenii pot să nu-l zărească pe preotul care se roagă în Sfântul Altar, dar cântarea în mod obligatoriu o aud toţi. Nu e un secret faptul că adesea se întâmplă ca tocmai cântarea să-i atragă pe mulţi spre biserică. Fireşte că mie

normal să fie aşa, dar aceasta este realitatea. În timpul unei slujbe, corul nu cunoaşte nicio clipă de răgaz: i întăreţii şi citesc, şi cântă, iar totul pe viu, aici şi acum. I bate slujbele de peste an sunt cântate, dar cea mai melodioasă, cea mai frumoasă, ca un zbor înalt, este slujba învierii. Cumva, de cor depinde mult starea generală a oamenilor din acea sfântă noapte. Cântarea învăluie şi.» iflotele preoţilor care slujesc, şi rugăciunile oamenilor.

Iar în noaptea aceea, deşi Vlădica era grav bolnav şi noi cu toţii ştiam bine acest lucru, trebuia să cântăm toţi îşi cu bucurie, căci era învierea. Iar eu am căutat să poţi ivesc fiecare părticică a cântărilor atât cu ritmul cerut, i ăt şi cu tempoul care îi era lui după putere. Îmi învăţasem bine lecţia de la părintele Mihail şi din propriile mele experienţe, ştiind cât e de important ca dirijorul

*». i simtă şi să reunească într-un tot unitar şi frumos rit – >

mul diaconului şi al preotului. Acesta era unul dintre lui urile la care se pricepea atât de bine părintele Mihail. Atunci când el conducea corul, se realiza o armonie de-.1 vârşită între cor şi Vlădica. Cu adevărat părintele Mili. iil împreună-slujea cu Vlădica! Or, la aceasta m-am silii şi eu din toate puterile în noaptea aceea.

Mi s-a întipărit bine în amintire momentul predicii. Vlădica Antonie stătea la amvon, cu totul sprijinindu-se de cârja arhierească. Vorbea despre bucuria învierii, a pomenit cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, le-a dezvoltat puţin, dar a fost mai scurt ca de obicei, ca de regulă cuvântul pe care îl ţinea duminică de duminică. Era evident cu câtă greutate rostea cuvintele şi cât de multe sforţări depusese pentru a face faţă acestei clipe şi cât de mult avea nevoie să se odihnească. Terminându-şi

cuvântul, Vlădica a spus:

— Iertaţi-mă, dragii mei! Ar trebui să vă mai spun

câte ceva, dar nu mai pot acum. Sunt foarte obosit şi trebuie să mă opresc. Vă felicit pe toţi cu ocazia luminosului praznic! Hristos a înviat!

Pentru toţi această dorinţă a sa era mai mult decât firească. Tot timpul cât a durat slujba nu s-a aşezat nici măcar puţin pe scaunul arhieresc, fără numai atât cât se cerea episcopului să şadă, în vremea citirilor din Apostol. El a ţinut predica în ambele limbi. Se sârguia mereu să nu supere pe nimeni, să nu lase pe nimeni nemulţumit ori trecut cu vederea.

După Utrenie, aşa cum obişnuia, Vlădica a ieşit cel dintâi la sărutarea păcii. Pilda îi era apoi urmată de toţi şi avea loc în întreaga biserică, durând aproape jumătate de oră. Toţi preoţii ieşeau pe solee, iar Vlădica îmbrăţişa pe fiecare de trei ori, urându-le „Hristos a înviat!”. Salutul dat de el umplea de bucurie toată biserica şi fiecare începea să se salute şi să-l îmbrăţişeze pe fiecare: coriştii, sus în cafas, poporul, jos în biserică. După aceasta, de regulă, Vlădica intra în Sfântul Altar şi, aşezându-se „aştepta tăcut începerea Sfintei Liturghii. Dar în acel an Vlădica nu a mai slujit Liturghia pascală. Nu ştiu dacă a stat undeva în Sfântul Altar sau s-a dus la chilie. A slujit părintele Mihail ca protos, dimpreună cu părinţii John.

Maxim şi Alexander.

* * *

Întreaga lună iunie, apoi şi iulie, nu l-am văzut deloc pe Vlădica la biserică. Toţi ştiau că e mai mult la spital, apoi la hospice, unde îl vizitau numai părintele John şi părintele Mihail. Începând cu jumătatea lunii iulie, în biserică părinţii au început să slujească în fiecare zi rugăciuni pentru sănătatea Vlădicăi Antonie, simţind însă i îi toţii că se apropia de sfârşit. Aşa s-a întâmplat şi în ziua de luni, 4 august.

Vara anului 2003 în Anglia şi în mai toată partea

apuseană a Europei a fost extrem de cald. După două luni de călduri, care nu au cunoscut nicio clipă de răgaz, Londra semăna tot mai mult cu un cuptor încins.

Pietrele clădirilor şi asfaltul încinse la maxim făceau şi→

tuaţia şi mai greu de suportat, aruncând parcă văpăi insuportabile. În fiecare zi gazetele informau oamenii despre noile schimbări de direcţii ale trenurilor sau despre anularea curselor: din cauza temperaturilor mari care ţineau încă din luna mai, şinele se dilatau, astfel că, de teama accidentelor, unele companii îşi suspendaseră cu totul serviciile. Viaţa în oraş părea o petrecere minut după minut în cuptorul cel cu foc din Vavilon. Părea că nu mai poate urma decât sfârşitul lumii.

Şi încă mai preziceau oamenii că Anglia va fi înghiţită de ape! Anglia se va topi! Şi nu mai târziu de anul acesta!

Pe data de 4 august, la orele cinci după-amiază, a început rugăciunea pentru Vlădica. În ziua aceea, la biserică veniseră puţini oameni. Slujea părintele Maxim Nicolski. Lipseau părinţii John şi Mihail, pentru că, după cum aveam să aflu mai târziu, fuseseră la spital cu Vlădica. Din pricina căldurii şi a numărului mic de oameni din biserică, corul coborâse şi el din cafas. După cel dintâi vozglas al preotului, eu am început să citesc rugăciunile de început şi Psalmul 90, când deodată s-a auzit destul de puternic frâna unui automobil ce se oprise brusc la intrarea în biserică. În uşă, luminat de lumina mai blândă a înserării, am zărit silueta unui preot, fără să pot însă distinge a cărui anume. Era părintele Mihail Fortunato. Şi-a făcut semnul sfintei cruci, apoi s-a îndreptat spre mine. După chipul fetei, nu încăpea îndoială – era limpede ce avea să ne spună. Mi-a spus cu voce scăzută: „Opriţi citirea. Acum un ceas, Vlădica a plecat”.

S-a oprit timpul! Oamenii s-au răzleţit prin unghere. Cineva s-a aşezat pe un scaun. Un altul s-a pus în

genunchi. Un altul a ieşit afară. Fiecare dintre cei de faţă trăia cele petrecute aşa cum se aşterneau ele pe suflet. Pe mine m-a cuprins o mare tristeţe. Sigur că moartea Vlădicăi era o chestiune de timp, sigur că toţi ştiam că e grav bolnav, sigur că ştiam că nu i se mai dăduse nicio şansă, dar câtă vreme, zi după zi, ne adunam în biserică să facem rugăciunile, aveam o mângâiere, o nădejde: e încă cu noi, încă se mai poate întoarce...

M-am plimbat năuc prin biserică câteva minute, după care m-am hotărât să ies, să sun acasă şi să le spun alor mei. Am format numărul soţiei, apoi pe cel al unui prieicn preot, în Rusia. Le-am spus. Apoi m-am întors. Stă (cam lângă coloana din stânga, cea mai aproape de ieşire. I date gândurile mele se îndreptau către Vlădica Antonie şi toate se încheiau într-unul singur: el nu mai e! El chiar nu mai e! Viaţa lui s-a sfârşit... Era linişte în jur. Am îmi lis ochii şi îmi părea că în biserică nu sunt decât eu.

Dintr-odată am simţit ceva uşor, ceva care parcă nu. ivea niciun fel de greutate, aproape de nesimţit, care s-a nins de umărul meu. Ceva ca un fel de strigăt fără glas, ca şi cum cineva m-ar fi strigat.

M-am uitat în spate. Nimeni.

Ce a fost asta? Să mă fi înşelat, nu era cu putinţă. Ceva s-a atins în mod real de umărul meu. De fapt, a fost uşoara atingere a cuiva...

A trecut mai bine de un ceas. Încetul cu încetul, oamenii s-au întors în biserică, au ieşit preoţii pentru a sluji cea dintâi Panihidă. Erau doi preoţi: părintele Maxim şi părintele Mihail. Încă de la primele cuvinte ale Panihidei, entimentul acela încă netocmit, nelimpede, tulbure al pierderii noastre a căpătat o dureroasă consistenţă: Vlădii a Antonie nu mai era cu noi. Această consistenţă ne umplea sufletul cu realitatea care se revărsa peste noi ca o mas. i de plumb topit, realitatea imposibilităţii de a-l mai vede. i vreodată, realitatea că îl

vom vedea în sicriu şi că aceea va fi cu adevărat cea din urmă întâlnire a noastră, aici.

Aşa s-au scurs toate celelalte zile până la înmormâni.1 ic: slujeam Panihidă după Panihidă. Cu o zi înainte de înmormântare, sicriul cu trupul Mitropolitului Antonie a fost adus şi aşezat în biserică. În mijlocul biseri<îi un postament care a fost acoperit cu mantia lui, şi pe ea au aşezat sicriul. De toate s-a ocupat părintele Alexander Foştiropoulos. Imediat ce s-au sfârşit aceste pregătiri, oamenii au început să vină de pretutindeni spre a-şi lua rămas bun de la el. Se slujeau Litii şi Panihide, se citea Sfânta Evanghelie. Au hotărât să lase biserica deschisă toată noaptea, pentru ca toţi oamenii să reuşească să-şi ia rămas bun şi să mai stea puţin cu Vlădica. Veneau mereu oameni: din Moscova, Petersburg, Minsk, Kiev, Amsterdam, New York, Paris, San Francisco. A venit şi soţia mea, Galina.

A sosit şi ziua de 13 august a anului 2003. Biserica era neîncăpătoare: mulţi au dormit în biserică şi încă şi mai mulţi au venit la revărsatul zorilor. Oamenii se salutau, se îmbrăţişau fără bucurie şi toţi se întrebau unul pe altul: „Cum o să trăim de acum?”, „Cum o să treacă?”, „Oare pe cine o să numească în locul lui?”. Preoţii care veniseră erau atât de mulţi, că nici în biblioteca ce se afla sub veşmântărie nu încăpeau să se îmbrace, fără numai pe rând. Către orele zece ale dimineţii cu toţii se pregăteau de slujbă.

Ca protos a slujit Vlădica Filaret al Minskului, care împlinea funcţia de exarh patriarhal al Europei de Vest. Erau mai mulţi arhierei din diferite eparhii, din diverse ţări, mulţi preoţi, monahi, se adunase un cor imens din toată eparhia Surojului, pe care în acea zi îl conducea părintele Mihail Fortunato.

Se zăreau în mulţimea de oameni culioanele roz ale cardinalilor catolici şi turbane ale musulmanilor. Venise şi

episcopul Londrei, Richard, precum şi întâistătătorul Bisericii Anglicane, Rowen Williams, care a şi luat cuvântul imediat după Vlădica Filaret al Minskului şi Vlădica Vasilie al Sergheievului.

În ajun, sfătuindu-se cu vlădicii, părintele Mihail a stabilit tipicul slujbei. Pentru că o asemenea slujbă la noi în biserică nu mai avusesem niciodată.

A început slujba de înmormântare. Măreaţă. Totul era corect şi se slujea cu adevărat ca pentru ierarhul lui 11 ristos. Se vedea că se ruga toată lumea. Oamenii se rugau pentru părintele lor duhovnicesc, pentru tatăl lor cu adevărat, pentru învăţătorul, pentru prietenul lor. Iar el stătea acolo, în mijlocul bisericii, liniştit, măreţ şi în acelaşi timp atât de singur şi cu neputinţă de ajuns pentru toţi cei câţi ne aflam acolo…

În cuvântul de despărţire, Mitropolitul Filaret a spus:

– Vlădică şi părinte al nostru, frate şi împreună-slujitor cu noi, învăţător înţelept şi părinte purtător de grijă al sufletelor… să nu încetezi nici în ceruri să mijloceşti pentru fraţii tăi mai mici, pentru cei împreună-tăinunori cu tine, pentru cei ce te pomenesc cu credinţă şi pentru cei ce te cinstesc!

Sfârşindu-se slujba, toţi au mers pe rând şi au sărutat mâna Vlădicăi şi Sfânta Evanghelie care îi fusese aşezată pe piept.

Apoi procesiunea s-a îndreptat încet spre cimitir. Acolo, înaintea porţilor principale, şirul de maşini şi autobuze s-a oprit, preoţii au luat pe umeri sicriul şi ne-am îndreptat încet spre locul pregătit dinainte. Oamenii mergeau încet, poate că încercau să meargă cât mai încet, cântau cântările Panihidei şi nu luau deloc în seamă căldura care părea că o să topească şi pietrele.

De jur-împrejurul mormântului era un covor de iarbă sintetică, aşa cum se obişnuieşte la înmormântare în cimitirele englezeşti. Acolo s-a mai slujit o Litie, după care

sicriul a fost coborât. Înainte de a fi acoperit cu pământ, toţi cei de faţă au trecut şi au aruncat câte o mână de ţărână. Repede s-a făcut o moviliţă, pe care au acoperit-o apoi cu flori, iar la căpătâi au pus o cruce simplă, foarte modestă, de lemn. Şi totul s-a sfârşit aici.

Dar în acelaşi timp totul a şi început aici. Nu o dată şi nu de două ori auzeai printre oameni zicând „Vlădica, roagă-te pentru noi!”, se adresau lui ca unui drept, ca unui om cu viaţă sfântă, ca unui plăcut al lui Dumnezeu, nu ca unuia care până ieri trăise împreună cu noi, ci ca unuia dintre cei de demult, care deja fusese proslăvit în rândurile sfinţilor şi care de acum el însuşi aducea Domnului mijlocirile pentru noi. Nimeni nu i-a oprit pe oameni. Nimeni nu le-a făcut observaţie, nu i-a îndreptat. Era un sentiment profund personal, era chemarea inimii lor, a celor care cu adevărat au avut binecuvântarea de a-l întâlni, de a avea cu el un dialog, era chemarea lăuntrică a celor ce se lipiseră cu sufletul de catedrala londoneză, de „biserica Mitropolitului Antonie”. Vremea are să aşeze toate la locul cuvenit, ne gândeam cred că toţi în clipa aceea. Dacă Domnul va binevoi şi dacă oamenii nu vor uita tot binele şi lui)

mina pe care le-a adus în viaţa lor Mitropolitul Antonie, va fi proslăvit. Cândva… Vremea îşi urmează cursul ei… dar acum, în suflet se aşterneau iar şi iar cuvintele: „Odihneşte, Doamne, sufletul adormitului robului Tău, Mitropolitul Antonie! Amin!”

INTERVIU CU MITROPOLITUL ANTONIE DE SUROJ[7]

Ar trebui să vă spun mai întâi cum am învăţat limba engleză. Mama îşi dorea foarte mult ca eu să învăţ limba engleză, dar am reuşit să o conving că această limbă este

7 Interviu realizat de Evgheni Tugarinov, Londra, 1999.

de o mare sluţenie, că nu are nimic frumos şi adânc în ea şi că, în tot cazul, eu în Anglia nu voi trăi niciodată, pentru că nu am nici cea mai mică dorinţă. Dar că aş fi fost foarte încântat să învăţ în schimb germana. Mama a căzut de acord cu mine. Fără însă să-şi imagineze un singur lucru: eu deja vorbeam liber această limbă şi îmi făcusem socotelile că vreme de încă vreun an-doi voi putea liniştit obţine note mari fără prea multă osteneală. Spre judecata şi ruşinea mea, acesta este adevărul. Acesta este motivul pentru care eu nu am învăţat şi nu ştiam deloc engleză.

Când am devenit preot la Paris (eram al doilea preot îi unei parohii mici), iarăşi nu m-am gândit o clipă că aş putea pleca de acolo, cu atât mai mult cu cât eram în acelaşi timp şi medic, şi preot. Dar mai pe urmă m-au invitat să port nişte discuţii cu tinerii care veneau în fiecare an aici la congresul Frăţiei Ortodoxe Sfântul Alban[8].

---

8 Comunitatea (frăţia) Sfântului Alban şi Cuviosului Serghie, întemeiată în anul 1928 cu scopul stabilirii unui dialog între Biserica Răsăritului şi cea din Apus. Pentru această comunitate, în anul 1943 a fost achiziţionată o casă în cartierul Notting Hill, pe strada Laybo-rough-Grove, nr. 52. Aici a fost ridicat un paraclis închinat Sfântului Ierarh Vasile cel Mare şi, de asemenea, au fost amenajate camere pentru preot şi oaspeţii parohiei londoneze cu hramul Adormirii Maicii Domnului. Aici veneau mulţi dintre membrii activi ai emigraţiei ruse. Aceasta este casa unde a locuit la începutul venirii sale la Londra şi ieromonahul (pe atunci) Antonie Bloom.

De această casă se leagă multe amintiri pline de umor. Iată una dintre ele, povestită de protoiereul Mihail Fortunato.

Părintele Gheorghi Florovski, profesor la Institutul de Teologie din Paris, vine într-o zi la Londra să se întâlnească cu ieromonahul Antonie Bloom. Se îndreaptă către adresa indicată, sună. Răspunde părintele Antonie, cu care părintele Gheorghi nu se văzuse niciodată, deşi cel dintâi îl ştia din vedere:

Aş putea vorbi cu părintele Antonie?

A murit.

La una dintre aceste întâlniri cu tinerii a venit şi Nukolai Zernov[9], care, fiind unul dintre întemeietorii frăţiei şi una dintre figurile cele mai de seamă ale acesteia, mi-a propus să vin şi eu la congres şi să devin preot al frăţiei. Între altele fie spus, această propunere mi-o făcuse el, iar pe vremea când aveam 17 ani mi-o mai făcuse şi un preot, pe care apoi nu l-am mai întâlnit niciodată.

Un om cu totul remarcabil – părintele Lev Gillet, un francez care a trecut la Ortodoxie. Când m-a văzut în ziua venirii mele, a străbătut grădina îndreptându-se în fugă spre mine, cu cuvintele: „Avem atâta nevoie de dumneavoastră aici! Primiţi preoţia şi mutaţi-vă în Anglia!” I-am răspuns că, pentru cuvântul lui, voi face aceasta, dar numai dacă împrejurările se vor rândui în aşa fel încât acest lucru să se vădească a fi voia Domnului. Ca apoi, la numai un an, să mi se propună să devin preot aici, în calitate de întâistătător al bisericii Frăţiei Sfântul Alban şi Sfântul Serghie. Şi Vlădica Serafim, care era episcopul nostru în Paris, căruia eu în general nu-i eram deloc trebuincios, m-a trimis aici pentru doi ani. În acest răstimp eu trebuia să slujesc, trebuia să învăţ limba engleză şi trebuia să învăţ să ţin cursuri. Aceasta sună foarte simplu, dar vorba e că eu nu cunoşteam deloc această limbă, fapt pentru care m-am aşezat frumuşel cu cartea şi dicţionarele şi am prins a mă strădui să scot sunete englezeşti, ceea ce nu era simplu, mai ales când chiar trebuia să vorbesc cu oamenii.

Oh, atunci poate cu mama dumnealui?

Şi ea a murit!

Atunci dumneavoastră cine sunteţi?
Eu sunt un duh.

9 Nikoiai Zernov (1898-1980), filosof şi teolog rus, bizantinolog, cercetător al culturii ortodoxe, unul dintre fondatorii Frăţiei Sfântul Alban şi Sfântul Serghie.

Pe de altă parte, noi mai aveam aici şi un mic grup de tineri din Germania, care împărtăşeau aceeaşi soartă cu.1 mea, de necunoscători ai limbii engleze. Pentru ei am şi început să slujesc o dată pe lună în limba germană, câtă vreme a durat pentru toţi această perioadă de învăţare, până ne-am mai deprins un pic. De altfel adesea era foarte vesel. Odată m-au invitat să ţin o conferinţă despre Ortodoxie înaintea membrilor unei asociaţii de tineri dintr-una din universităţile de aici. Am vorbit probabil în franceză, oricum nu în rusă. Iar la sfârşitul conferinţei, un student, care era preşedintele Asociaţiei,.1 spus: „Mai avem trei minute până la sfârşitul întrevederii noastre de astăzi. Dacă cineva are de pus o întrebare scurtă şi simplă, cât părintele să poată răspundă în acest interval!” Se ridică atunci un student şi zice: „Poate părintele Antonie să ne spună în ce constă diferenţa dintre Ortodoxie şi Catolicism în ce priveşte dogma Sfintei Treimi?” Da! întrebare pentru trei minute! Se înţelege că aceasta nu este o întrebare pe care să o poţi lămuri în trei minute, dar, cu toate acestea, mi-a venit aşa un răspuns care până în ziua de astăzi mă minunează. I-am spus: „În învăţătura catolică, Duhul Sfânt este legătura dragostei dintre Tatăl şi Fiul, iar unu plus unu fac doi, nu trei. Aceasta este tot ce am avut să vă spun despre diferenţa dintre învăţătura catolică şi cea dreptslăvitoare”. Apoi, după ce am mai învăţat un pic, astfel încât puteam citi fluent în limba engleză, am început să-mi scriu textul conferinţei în rusă, mama mi-l traducea, iar eu îl citeam de pe foi. Odată citesc eu un asemenea text la o conferinţă, iar la urmă părintele Lev, despre care v-am spus că fusese cel care mă invitase să vin în Anglia, vine la mine şi-mi zice: „Părinte Antonie, ceva mai plictisitor nu am ascultat în toată viaţa mea. Trebuie să încetaţi să mai citiţi, trebuie să vorbiţi liber!” Eu îi zic: „Părinte Lev, dacă o să încep să vorbesc fără foi, atunci, de fiecare dată când o să deschid gura, o să încep

să spun ceva de neînchipuit, o neghiobie în tot cazul”. El zice: „Tocmai! Atunci o să putem şi noi să râdem din tot sufletul! mai bine să murim de râs decât de plictiseală!” „Bine, o să vorbesc liber, dar răspunderea înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor va fi a dumneavoastră”. Iată cum am început eu să lucrez aici!

Prima jumătate de an după ce am venit, călătoream prin diverse oraşe, ţineam cam cinci conferinţe pe săptămână şi duminica slujeam aici împreună cu părintele Vladimir[1011]. Pe neaşteptate, părintele a trecut la Domnul, iar când marea n-are peşte, e bun şi racul, astfel că m-au numit pe mine, temporar, în locul lui, de vreme ce nu era nimeni altcineva. Şi iată că acest „temporar” se prelungeşte de mai bine de cincizeci de ani.

Întrebare: Unde aţi slujit în Londra?

Răspuns: La început de tot, când doar ce apăruseră emigranţii ruşi în Londra, slujbele se ţineau prin casele oamenilor. Era un fost diplomat a cărui casă avea o i. uneră mai spaţioasă în care se putea sluji. Şi acolo slujea părintele Vladimir – despre care v-am mai povestit, bure care, şi aici, nu fără mici întâmplări comice, căci aceşti oameni aveau o căţeluşă pe care o chema Iara. Şi de fiecare dată când părintele Vladimir spuneaecteniile şi zicea „fără şi iară cu pace Domnului să ne rugăm”,

---

101 Părintele Vladimir Teocritov (1881-1950) - a fost între anii 1940 şl 1950 protopop al parohiei londoneze cu hramul Adormirii Mai- ill Domnului. în anul 1908, după absolvirea cursurilor Academiei I luhovniceşti din Sankt Petersburg, părintele Vladimir a fost trimis l.i I ondra. La puţin după aceasta a fost transferat la Paris, unde a fost hirotonit diacon, după care, înainte de Primul Război Mondial, s-a întors la Londra. în anul 1939 a fost hirotonit preot de Mitropolitul I vloghie. Avea un glas de o frumuseţe nemaipomenită (era bas). Vlădi- i i Antonie îl cinstea adânc pe protoiereul Vladimir pentru credincioşia 11 ii tare înţelesese să slujească Biserica; spunea despre el: „Aveam întotdeauna sentimentul că este ca o stâncă de cristal. Era cu totul transpa- irnt, curat, limpede, neclintit şi slujea minunat.”

căţeluşa începea să latre, să se izbească în uşa bisericii. Dar după o vreme englezii ne-au propus să împărţim aceeaşi biserică cu ROCOR.

Eu nu eram pe atunci. Apoi, după mulţi ani, autorităţile au decis să demoleze biserica şi să vândă pământul, aşa că a trebuit din nou să slujim prin casele oamenilor.

Apoi englezii au propus din nou, atât celor de la ROCOR, cât şi nouă să împărţim aceeaşi biserică. Chiar biserica în care ne aflăm acum. Din partea ROCOR, protoiereul, care acum este Vlădica Vitalie, a răspuns tăios că „nu avem nici cea mai mică intenţie să împărţim aceeaşi biserică cu bolşevicii”. Englezii apoi au venit la noi cu aceeaşi întrebare: „Aţi fi de acord să împărţiţi aceeaşi biserică cu cei de la ROCOR?” Eu am zis: „Fără îndoială! N-am să îngădui niciodată ca ruşi, ortodocşi, să stea pe străzi, când aici am putea avea un adăpost!” Englezii la aceasta au reacţionat foarte „englezeşte”. Au hotărât să ne vândă nouă clădirea bisericii pe motivul că dau biserica acelei parohii care a ştiut să se poarte în duhul adevăratei dragoste creştine cu aproapele. Aşa am primit noi această biserică. Eram pe atunci 150 de oameni cu toţii – mai toţi de generaţia mamei şi a bunicii mele, tineri numai câţiva. Englezii ne-au cerut optzeci de mii de lire, în timp ce noi nu aveam nici măcar optzeci. Atunci i-am adunat pe toţi, le-am explicat care era situaţia şi le-am spus: „Duceţi-vă acasă, căutaţi tot ce mai aveţi de valoare şi care încă nu a fost vândut, vindeţi şi vom putea cumpăra biserica”. „Dar oare chiar ne trebuie?” – m-au întrebat. Le-am spus: „Situaţia este următoarea: acest locaş vor să-l cumpere nişte chinezi care vor să facă aici sală de dans şi restaurant. Oare vom lăsa ca această biserică în care am slujit atâţia ani dumnezeiască Liturghie, în care ne-am rugat, în care oamenii în primit Botezul, s-au cununat, au săvârşit slujba de înmormântare pentru rudele lor, oare,

zic, o vom da să în transformată în ring de dans?” „Nu, nu o vom da!” Atunci duceţi-vă acasă şi faceţi rost de bani!” Despre n castă situaţie în care ne găseam noi a aflat şi un jurnalist care a scris un articol tulburător despre faptul că preţui indeni se închideau bisericile, iar aici, unei parohii pline de viaţă, vor să-i ia biserica. Mie mi s-au adresat oarele Times şi Church Times cu propunerea de a scrie mi articol-apel, ceva pe care englezii îl numesc „apel de iţiitorare”. Eu am scris şi, ştiţi, nu mă gândisem o clipă i-a aveam pe lume atât de mulţi prieteni. Au început oamenii să trimită bani, sume mici, mici de tot – câte dona lire, câte trei, chiar şi una, uneori veneau şi zece, dar atât de mulţi au fost aceşti oameni, încât la sfârşitul celui de-al doilea an strânsesem 375.000 de lire, bani din are ne-am cumpărat biserica şi am şi restaurat-o în în regime. Şi uite aşa, cu câte o împunsătură de ac, faci calicului cămaşă. Aş vrea să vă povestesc, legat de aceasta, trei întâmplări care mi s-au aşternut pe inimă.

Prima este legată de unul dintre bătrâneii noştri. El stătea mereu în partea de miazăzi a bisericii, sub balcon, se ruga acolo, un om pe la vreo 70 de ani. Într-o zi vine l. i mine şi-mi spune: „Părinte Antonie, v-am adus aici pentru biserică toate economiile mele”. Eu îi zic: „Bine, dar nu puteţi face asta. Nu aveţi niciun fel de alte mijloace de existenţă”. „Am pensie de bătrâneţe. Mă descurc eu cumva cu ea”. „Bine, dar ce? – zic –, păstraţi-vă măcar o parte”. „Nu, nu pot!” întreb: „Dar de ce nu puteţi?” „Vedeţi, stăteam aici sub balcon şi mi-am ridicat privirea şi am văzut cum se exfoliază tavanul. Şi brusc, această vopsea care se jupoaie mi-a amintit de mâinile mele, cum arătau ele în lagăr când putreziseră până la os, de la încheietura mâinii până la umeri. M-am dus atunci la medicul închisorii care s-a uitat şi a spus: «Ambele braţe trebuie amputate». Eu l-am rugat atunci: daţi-mi trei săptămâni, eu mă voi ruga şi, dacă trebuie, le amputaţi atunci. Trei săptămâni

m-am rugat la Maica Domnului, şi braţele mele s-au vindecat desăvârşit. Iar când am văzut ieri tavanul acesta jupuit, a fost ca şi cum însăşi Maica Domnului mi-a spus: «Eu ţi-am vindecat mâinile, tu ce faci pentru biserica mea?» Şi iată că v-am adus toţi banii mei”.

A doua întâmplare. Era un bătrânel singur, care mi-a trimis trei lire şi o scrisoare: „Sunt catolic. Sunt văduv şi trăiesc la azil; atât de mult m-aţi ajutat cu cărţile şi cu emisiunile pe care le ţineţi la radio, că îmi doresc foarte tare să ajut şi eu cumva biserica dumneavoastră. Nu vă pot da mult. De aceea, vă trimit trei lire şi verigheta mea. Este de aur. Vindeţi-o şi folosiţi banii”. Nu am vândut verigheta. Am păstrat-o şi am dat-o unor tineri care nu aveau bani să-şi cumpere inele pentru cununie. A fost o întâmplare care mi-a rămas la inimă.

A treia a fost una comică, dar şi ea plină de sens. Era în Elveţia o bătrânică, protestantă, care nu ştiu cum a aflat ea de biserica noastră şi, câtă vreme a mai putut, punea deoparte şi ne trimitea mici sume de bani. Dar odată primesc eu de la ea şi un pacheţel. Minuscul şi uşor, uşor de tot. În el o scrisorică unde scria: „Tocmai ce mi-am pierdut şi ultimii dinţi. Mi-au căzut. Sunt de

un Vi-i trimit pentru biserică”. Poate cuiva acestea să-i pară lucruri de nimic, dar sunt lucruri care mie mi-au rămas în suflet ca daruri de mare preţ. Şi iată, cu astfel de bani ne-am cumpărat şi restaurat noi biserica.

La început, majoritatea icoanelor din biserică erau de hârtie. Mai târziu au început să apară cele pictate. Şi multe dintre aceste icoane pentru mine personal au o mare însemnătate, pentru că adesea bătrâneii noştri iare mureau ne lăsau nouă icoanele la care ţinuseră o viaţă întreagă. Merg prin biserică şi ştiu: „Uite, icoana aceasta a fost icoana de binecuvântare la căsătoria lor, au păstrat-o toată viaţa ca pe un dar scump, apoi, la sfârşit, acum

patruzeci de ani, ne-au dat-o nouă. Iar aceasta este de la altcineva, aceasta de la...”

Sunt două icoane care mie îmi sunt cu osebire dragi.

IV analog, în faţa iconostasului, este icoana Maicii Domnului Iviriţa. Odată, în timpul slujbei, vine la mine paznicul (pe vremea aceea nu eram încă eu paznic al bisericii) şi-mi zice: „Părinte Antonie, aţi luat dumneavoastră icoana Maicii Domnului de pe analog?” „Nu” – răspund. „Înseamnă că... a dispărut”. Ceea ce însemna de fapt că cineva venise, se închinase, o sărutase, apoi o luase acoperind-o cu hainele şi plecase cu ea. Eu i-am spus: „Să nu spui încă nimănui nimic. Pune altă icoană, cu Maiou Domnului Iviriţa”. A pus altă icoană, mai mică decât prima. Peste două săptămâni şi aceasta a dispărut. Atunci cu le-am spus oamenilor din parohie cele ce se întâmplaseră şi i-am rugat să pună rugăciuni pentru că „cel care a luat icoanele în timpul slujbei, fie se află într-o disperaii situaţie financiară, fie are o mare problemă sufletească, motiv pentru care noi nu avem dreptul să-l dăm în urmărire. Să ne rugăm dar ca Domnul să binecuvânteze calea acestor icoane şi ca ele să poarte cu sine binecuvântarea Maicii Domnului, oriunde ar fi ele duse sau vândute”. Şi aşa am şi făcut, rugându-ne vreme de câteva luni.

Cu o săptămână înainte de Naşterea Domnului sună la uşă (la vremea aceea eu încă locuiam în casa parohială). Deschid. Înaintea mea stă un bărbat care îmi spune: „Părinte Antonie, aş putea să mă spovedesc?” Eu, ca şi cum aş fi simţit ceva, zic: „Cred că nu, pentru că văd că vreţi să vă ascundeţi de ceva. Ce s-a întâmplat?” „Eu sunt hoţul care v-am furat icoanele din biserică”. „Şi doriţi să primiţi rugăciunea de dezlegare şi să păstraţi icoanele? în afacerea asta nu mă bag! Aşa nu vă mântuiţi! Aţi furat şi de la alţi oameni?” „Ăă, da, am furat de la cunoscuţi”. „Păi în cazul acesta, mergeţi acasă, adunaţi tot ce aţi furat în

geamantane şi mergeţi cu ele pe la cunoscuţii cu pricina. Nu puneţi obiectele în căsuţa poştală! Sunaţi la uşă, explicaţi despre ce e vorba şi returnaţi obiectul. Dacă vă dau vânt pe scări, scuturaţi-vă şi ziceţi-vă în sine: «Am ce merit» şi mergeţi mai departe. Când credeţi că vă puteţi întoarce la mine?" El zice „Diseară, pe la zece".

A venit şi miezul nopţii şi el nu a ajuns. M-am gândit: „Nu e de mirare, i s-a făcut frică". A doua zi, pe la vreo zece dimineaţa, a apărut. îi zic: „Ne vorbisem pentru ora zece, dar aseară!" „Da – zice –, dar am avut atâtea lucruri furate, că abia acum am terminat, iar ultimele sunt ale dumneavoastră – icoanele!" De aceea, acum când văd aceste icoane, când stau şi mă rog înaintea lor, ele reprezintă pentru mine imaginea acestui om salvat, şi mă cuprind o bucurie şi un drag aparte pentru ele: ele au mântuit un om de la amară pierzare.

O altă icoană pe care o avem aici este cea a Sfântului Nichita de Novgorod. Pentru mine, este ca o mustrare, ruşinea vieţii mele. Iată cum: am fost cândva la Novgorod şi cineva mi-a dăruit o icoană de hârtie a Sfântu→

lui Nichita. Nu-mi spunea nimic deosebit şi am pus-o într-un sertar. Cineva s-a întâmplat oarecând să caute o icoană a acestui sfânt, aşa încât eu m-am bucurat: „Uite, ia-o pe aceasta, mie şi aşa nu-mi trebuie!" După care mi s-a făcut ruşine: în chipul acestei iconiţe de hârtie, Sfântul Nichita venise la mine, iar eu i-am zis: „Nu am nevoie de tine, te dau oricui se nimereşte să te caute". Am început să mă rog lui şi să-i cer iertare. A trecut de atunci un an, a mai trecut încă unul, şi odată merg eu la Moscova, unde, la gară, mă întâmpină Vlădica Iuvenalii şi îmi zice: „Numaidecât mergem la tren, pentru că mâine este praznicul Sfântului Nichita şi ne ducem la Novgorod". Eu îmi zic: „Iată, a venit clipa judecăţii". Am ajuns l. i Novgorod, am slujit, de la bun început m-am închinat la racla cu sfintele moaşte, m-am rugat sfântului, i am

explicat din nou despre cele întâmplate, deşi acum îmi dau seama că oricum ştia foarte bine, apoi a început slujba. La sfârşit, Vlădica Alexandru de Novgorod iese din Sfântul Altar, cu o icoană mare a sfântului, şi-mi spune: „Ne bucurăm atât de mult că ai venit şi ai slujit cu noi, încât m-am gândit să-ţi dăruiesc această icoană a Sfântului Nichita cu o părticică din sfintele lui moaşte”. Eu m-am gândit: „O, aceasta înseamnă că Sfântul Nu liâta m-a iertat!” Şi acum mă uit la această icoană şi sufletul în mine se bucură, aşa îi sunt de recunoscător pentru bunătatea şi delicateţea, pentru atenţia lui... Şi sunt mai multe icoane care ne sunt aproape de tot de inimă.

Uite, aici lângă noi este icoana „Tuturor sfinţilor care au bine plăcut lui Dumnezeu în pământul acesta”. Am cerut Patriarhului Alexei I binecuvântare să săvârşim slujba tuturor sfinţilor din pământul Marii Britanii şi Irlandei, sfinţi care s-au nevoit în vremea când aceste pământuri au ţinut Dreapta Credinţă. Şi el m-a binecuvântat. Le-am alcătuit slujba. Unul dintre monahii noştri, care acum a plecat la Domnul – englez de origine –, a pictat această icoană. După Pogorârea Duhului Sfânt, prăznuim în prima duminică pe toţi sfinţii care din veac au bine plăcut Domnului, apoi pe toţi sfinţii pământului rusesc, şi apoi pe toţi sfinţii din pământul Marii Britanii şi Irlandei. Acest lucru îmi aduce aşa o străpungere a inimii, aşa de mult mă bucură, şi iată de ce: noi am ajuns aici, în Apus, ca nişte pribegi, ai nimănui eram, ceea ce aveam atunci nu se numea încă „emigraţie”, noi eram nişte înstrăinaţi şi nişte fugari şi fugeam de moarte, fugeam de destrămarea propriilor noastre vieţi. Şi iată că, atunci când ne-am trezit aruncaţi de valurile istoriei dincolo de hotarele ţării noastre, noi aici, în Apus, L-am aflat iarăşi pe Hristos. şi El era Unul dintre noi. Să fi căzut mai adânc decât EL însuşi. Se aşezase pe Sine era cu neputinţă. Icoanele au început să aibă o importanţă deosebită pentru

noi. Ele erau practic tot ce am fost noi şi tot ce aveam să fim, erau trecutul şi viitorul nostru. Pe lângă faptul că ajunsesem în ţări (Anglia şi Franţa) care ţinuseră totuşi cândva Dreapta Credinţă, ne puteam ru ga acestor sfinţi care erau de fapt şi sfinţii noştri, doar că se nevoiseră în altă parte de lume decât cea în care trăisem noi. Aceasta pentru noi a avut o mare, foarte mare însemnătate. Din punct de vedere teologic, probabil că ce am spus eu acum nu mişcă pe nimeni, dar când mergi într-un loc în care nimic, absolut nimic nu este ortodox, şi brusc te afli faţă în faţă cu sfinte moaşte, ştiţi r ăt poate însemna aceasta pentru sufletul unui pribeag?

În anii Războiului, pentru un răstimp m-am aflat în orăşelul Rennes, în Franţa. Acolo se află moaştele Sfântului Melanius de Rennes, un episcop din veacul al V-lea. Mergeam la el şi mă rugam înaintea lui, cine ştie, poate că eram stupid, poate că eram naiv, dar îi ziceam: „Ce fericit sunt că suntem aici amândoi ortodocşi!" Simţeam pur şi simplu că nu sunt singur. Iar acest sentiment l-au avut mulţi, mulţi dintre noi. Şi în Franţa am făcut acelaşi lucru: am început să căutăm sfinţi care au trăit şi s-au nevoit pe meleagurile acelea şi care să fi fost sfinţi ai Bisericii Dreptslăvitoare, sfinţii noştri.

— Biserica aceasta a Tuturor Sfinţilor nu prea seamănă cu o biserică tipic ortodoxă.

— Da, într-adevăr, nu arată deloc a biserică ortodoxă, dar iniţial ea a fost o biserică ortodoxă. Este copia bazilicii din Verona, ridicată în Italia înainte de Marea Schismă. A fost reprodusă fidel aici, în Anglia, ca biserică a anglicanilor. De aceea, venind aici, noi ştim că da, pe de o parte, din punct de vedere al arhitecturii, nu este o biserică rusească, dar, pe de altă parte, rădăcinile ei sunt vechi, în Ortodoxia de început a Apusului. Simţim că într-un fel suntem acasă şi că, prin noi, cumva, biserica aceasta şi-a recăpătat menirea pe care a avut-o dintru început,

anume aceea de a fi o biserică ortodoxă.

— În biserică aveţi mai multe obligaţii. Aţi spus că vă revine sarcina să fiţi aici şi preot, şi episcop, şi paznic.

— Vedeţi, noi nu avem bani ca să ne putem permite să plătim un paznic. Pe de altă parte, eu nu am unde să trăiesc în altă parte, decât aici. Mi-au dat o încăpere: fosta veşmântărie, la care i-au mai adăugat o odaie, o bucătărioară şi o baie. Acum am aici un adevărat „apartament”. Or, de vreme ce eu trăiesc aici, sunt şi paroh, săvârşesc şi slujbe – e drept, acum mult mai rar decât înainte, pentru că nu mă mai ţin puterile (în momentul interviului Vlădica avea 85 de ani). Înainte slujeam de 217 sau de 220 de ori pe an. Acum nu mai am putere pentru atât. Acum slujesc mai rar. Dar am ajutor. Şi, de vreme ce trăiesc aici, sunt şi omul de pază şi câinele de pază şi port de grijă ca totul să fie în ordine. Pe cât se poate, mă străduiesc să nu las hoţi înăuntru. Se mai întâmplă că mai apare câte cineva care vrea să fure, dar poţi să nu-l laşi.

— Poate ne povestiţi ceva pe tema asta…

— Păi, da, s-a întâmplat nu chiar de mult, acum cinci ani. Cineva a sunat la uşă. Eu am deschis: „Repede, înfiinţează 50 de lire!” I-am răspuns că nu-i dau. „Şi, mă rog, de ce nu-mi dai?” „Pentru că sunteţi fie escroc, fie hoţ!” El zice: „Păi nu plec până nu-mi dai”. Şi-şi pune piciorul în uşă. M-am uitat eu la piciorușul lui, la talpa pantofilor mei, şi am sărit pe piciorul lui cu toată puterea. El a urlat şi a sărit, fugind până aproape de casa care e vizavi. Acolo, cu furie strigă: „Data viitoare o să îţi rup capul de pe umeri!” Atunci eu am ieşit, am închis uşa cu cheia, m-am dus la el şi i-am zis: „Dar de ce nu faceţi asta chiar acum? Numai că vă previn că în armată am învăţat să mă bat şi o să vă scot toţi dinţii”. El s-a uitat la mine, apoi a plecat, iar de venit, nu a mai venit niciodată.

Asemenea lucruri nu s-au mai repetat, dar din păcate

se mai întâmplă că, atunci când e lume multă, mai dispare câte o icoană. De pildă, la Paşti, au dispărut două, şi au mai fost şi alte situaţii. Dar eu mereu mă rog ca Domnul, prin acele icoane, să îndrepteze spre liman Imn viaţa celui care le-a furat. Acesta este singurul lucru pe care poţi să-l faci, nu trebuie să te rogi să nu mai aibă /¡le şi acoperiş deasupra capului, nici într-un caz. Vezi, niciodată nu poţi să ştii de fapt ce l-a împins pe om să facă un lucru ca acesta. Poate de foame. Poate de vreo altă nevoie. Sau poate pentru că e hoţ profesionist. Dacă e hoţ profesionist, Domnul îl poate aduce la pocăinţă. Dar a-l da în urmărire, asta în niciun caz!

— Anglia a devenit de acum „a dumneavoastră”? Aţi ¡>rimit-o ca fiind a dumneavoastră?

— M-am obişnuit cu ea. Adevărul e că eu nu pot numi nicio ţară ca fiind cu adevărat a mea. Am trăit o jumătate de an în Austria, e destul de puţin. Aveam pe atunci 7 ani. Apoi în Franţa pentru douăzeci şi şapte de ani: am studiat acolo la liceu, apoi la universitate, am fost medic, apoi medic militar şi aşa mai departe, dar, cu toate acestea, francez nu am devenit, lăsând la o parte faptul i a am cetăţenie franceză. De Franţa mă despart multe pe plan cultural, deşi vorbesc limba precum un francez nativ, iar cultura mea este de formaţie franţuzească, în sensul că am studiat acolo vreme de atâţia ani.

Aici am venit când aveam 35 de ani, iar limba îmi era pe de-a-ntregul necunoscută. M-am adaptat, dar să mă înrădăcinez până la capăt în cultura englezească, aceasta nu am izbutit să o fac. Nu am citit întregul corpus de literatură engleză, nu am trăit într-un mediu pur englezesc. Mentalitatea englezească este tare diferită de cea rusească, de aceea cred că am rămas rus. Pe de altă parte, dacă priveşti lucrurile, experienţa mea de viaţă în Rusia este aproape inexistentă. Înainte vreme mai călătoream prin Rusia, dar în ultimii zece ani, din pricina

bolii, puterile nu mi-au mai îngăduit să o fac. Mă duceam la rudele mele, căci încă îmi trăiau două verişoare, două fiice ale compozitorului Skriabin, cu familiile lor. I-am căutat atunci când deja nu mai era un pericol pentru ei să ne întâlnim şi îmi aveam acolo familia şi mai cu seamă >

mediul ortodox, cu oameni – preoţi şi mireni – cu care am legat relaţii foarte strânse de prietenie.

Eu simt că toată Biserica e a mea. Simt „ruseşte”, îmi pare că şi ea trebuie că simte astfel. Limba rusă e limba mea. Îmi amintesc când am slujit pentru prima dată în Rusia, a venit la mine un preot tânăr şi mi-a spus: „Noi credeam că sunteţi un bătrânel respectabil, dar vedem acum că sunteţi de-a dreptul tânăr” – aveam pe atunci cam 43 sau 44 de ani –, „pentru că vorbiţi rusa pe care o vorbeau bunica şi bunelul, o limbă care acum nu mai este”.

Am avut sentimentul că sunt un fel de fosilă, dar nu mi-a fost ruşine din pricina aceasta, pentru că iubesc limba rusă, mai ales limba rusă clasică, şi pe aceasta nu aş dori să o schimb pe nimic.

Eu mă simt „rus”, aş zice că mă simt un „rus de dinainte de revoluţie”, poate o fosilă, poate chiar un rus caic nu a existat niciodată, fără numai în paginile cărţilor. Ai unei când mă duceam în Rusia, simţeam că sunt acasă. (le-a dintâi întâlnire a mea cu Rusia a fost uimitoare.

M-au invitat să merg în Rusia pentru întâia oară la puţină vreme după ce am fost hirotonit episcop. Am mers cu avionul şi am plecat ori din Anglia, ori din hanţa, nu îmi mai amintesc, şi primul lucru pe care I am văzut a fost minunat. Zburam deasupra norilor, nu se zărea nimic, apoi dintr-odată, în nori s-a făcut o breşă şi cele dintâi lucruri pe care le-am văzut au fost o pădui îi e şi o biserică rusească. Aceasta a fost prima întâlnire i îi ţara mea. Şi apoi, oamenii, fireşte.

Prima mea întâlnire cu Patriarhul Alexei I a fost interesantă în felul ei. Aveam 43 de ani, mă simţeam de u

iim un om cu adevărat matur, un om care trecusem pl într-o viaţă nu tocmai uşoară. Da. M-am dus la el şi i am făcut metanie, iar el m-a întrebat: „Dar câţi ani aveţi, Vlădica?” Eu îi răspund: „Patruzeci şi trei, Preafeiiirea Voastră”, dar cu sentimentul că sunt aşa un om

opt, matur, iar el se uită la mine şi zice: „Hm, cu un an mai puţin decât am eu am de hirotonie!” Cu aceasta mi. un venit în sine numaidecât şi între noi s-a format

aş. i o legătură adâncă şi caldă, chiar dacă faţă către faţă.im avut prilejul să ne vedem numai arareori…

M i s-a întâmplat odată ceva de pomină legat de Patriii lui l’Alexei. Odată m-a invitat să merg la el. Era august. Iniricoşător de cald! înfricoşător! Mi-am luat rasa de săr-IMioare cu mânecuţe, mai bine spus mi-am pus mânecuţe false! Pe sub rasă mi-am luat pantalonii scurţi şi, cu camilafca albă pe cap, am plecat la patriarh în vizită. Am stat noi de vorbă multă vreme, când deodată se ridică şi zice: „Ştiţi ce, aveţi o rasă atât de cârpăcită, că nu pot să vă mai văd în ea. Mă duc să v-o aduc pe a mea”.

S-a dus, mi-a adus-o pe a lui care, în mod evident, îmi era mică, era prea scurtă. Am luat-o şi mi-am pus-o pe braţ. „Nu-nu! – zice –, schimbaţi-vă imediat, daţi-o jos pe a dumneavoastră şi puneţi-o pe a mea!” Dar eu mă gândeam cum sunt îmbrăcat pe dedesubt. îi zic: „Lăsaţi, Preafericirea Voastră, că mă schimb eu la mine acasă!” „Nu-nu! Schimbaţi-vă liniştit! Nu vă jenaţi, doar şi eu sunt bărbat! Am mai văzut bărbaţi în pantaloni!” Eu îi zic: „Preafericirea Voastră, dar oare fără pantaloni aţi mai văzut?” „Ce doriţi să spuneţi cu aceasta?”, mă întrebă el. Şi i-am explicat: „E cumplit de cald, Preafericirea Voastră, nu am decât mânecuţe false şi pantalonii de baie!”

Patriarhul se uită cu asprime la mine şi îmi spuse: „Vlădica, dar oare dumneavoastră nu cunoaşteţi tipicul

monahal care prevede ca monahul să nu iasă niciodată din chilie altfel decât cu rasa?” Zic: „Da, Preafericirea Voastră, în rasă am şi ieşit din chilie, dar tipicul nu spune nimic despre ce ar trebui să poarte monahul pe dedesubt!” Dar, fireşte, au fost şi întâlniri adânci, frumoase, întâlniri în care discutam împreună despre Biserică. Se purta cu mine cu multă căldură şi bunătate.

— De atunci s-au scurs încă pe aţâţi ani câţi aveaţi la vremea aceea, patruzeci şi trei. Acum aveţi ani de episcopat câţi aveaţi atunci ani de viaţă.

— Da!

— Au fost oameni, nu din mediul bisericesc, monahal, ci oameni de lume care să fi avut o influenţă majoră asupra vieţii dumneavoastră, cu prietenia cărora să vă mândriţi?

— În Rusia, sau în general?

— Şi în Rusia, şi în general.

— La vremea aceea, în Rusia, oamenii se purtau cu multă precauţie cu cei din mediul bisericesc şi cu cei care veneau de peste hotare. L-am întâlnit pe Dudinţev1, odată l-am întâlnit pe fiul lui Pasternak, cu care am rămas până acum în legătură. Am întâlnit mulţi credincioşi care veneau la mine la hotel pentru a sta de vorbă.

I, uând în considerare că pe vremea aceea totul era atent urmărit, ceea ce făceau ei venind la mine era un lucru foarte îndrăzneţ.

— Şi dintre teologii

— Am fost la Academia Duhovnicească, de aceea îi cunoşteam pe toţi, dar nu personal, nu de aproape.

Iar aici, în emigraţie, sigur că am întâlnit mulţi. O legătură strânsă de prietenie am avut cu Vladimir Losski2. Mai întâi că mergeam amândoi la aceeaşi biserică, ţineam de aceeaşi parohie, apoi am locuit pe aceeaşi stradă. La noi luate erau de obşte. Şi Berdiaev3 venea la noi la biserică.

Un om foarte apropiat sufletului meu şi care a jucat

im mare rol în viaţa mea în înţelegerea unor lucruri a

1 Vladimir Dudinţev (1918 – 1998), scriitor rus.

Vladimir Losski (1903 – 1958), filosof şi teolog, a activat mult în i mij, raţia rusă.

Nikolai Berdiaev (1874 – 1948), filosof; a studiat filosofie poliţii şi religioasă. Exilat din Rusia în anul 1922 cu vaporul „filosofilor”.

I» În 1924 s-a aflat în Paris, unde a luat parte la viaţa culturală a emii. ia (Ici ruse.

fost părintele Gheorghi Florovski[12]. Făcea parte din generaţia de dinaintea noastră, dar nu se ştie de ce pe mine mă iubea şi stătea la mine de fiecare dată când venea >

În Anglia.

El a avut un rol însemnat în hirotonia mea. Ne aflam la un congres şi se punea pe atunci chestiunea hirotoniei mele. În vremea unei conferinţe, el stătea un pic mai departe de mine şi i-am trimis un bilet cu rugămintea de a ne întâlni puţin după aceea. Am primit de la el un răspuns scurt: „După prelegere, plec numaidecât. Nu. Nu pot”. Ei, dacă e nu, atunci nu! Dar a urmat un al doilea bileţel de la el. Pesemne se mai gândise un pic. „Despre ce e vorba?” I-am scris: „Despre hirotonia mea”. Atunci s-a ridicat şi m-a luat din timpul conferinţei: „Mergem împreună! Despre aceasta trebuie să vorbim!” Şi mi-a spus ce anume a însemnat în viaţa lui faptul de a fi preot al Celui Preaînalt. Aşa că, în sensul acesta, între noi a fost o legătură adâncă. Eu deja de pe vremea când mă aflam în Paris îi citeam operele, îi audiam conferinţele, dar aici ne-am legat cu adevărat în sensul cel mai profund al cuvântului şi am ţinut

---

12 Protoiereul Gheorghi Florovski (1893-1979), teolog, filosof, istoric. S-a aflat în emigraţie începând cu anul 1920. Din 1926 a predat la St. Serge, Institutul Teologic din Paris. Hirotonit diacon în 1931 şi, un an mai târziu, preot. In 1948 a plecat în SUA, unde a fost profesor, apoi rector al Seminarului Sfântul Vladimir.

această legătură până când el a trecut dincolo.

Şi fireşte că au mai fost şi alţi oameni. Poate că mai puţin cunoscuţi lumii, dar erau oameni credincioşi, care străluceau cu viaţa şi cu nevoinţele lor, nu ca să fie observaţi şi lăudaţi, ci cu măreţia tăinuită a unei vieţi frumoase ascunse în Dumnezeu.

— L-aţi întâlnit pe părintele Alexander Meni

— Da. Foarte îndeaproape nu ne-am cunoscut, dar i venit odată la mine să-mi vorbească despre planurile pe care le avea, despre visul lui, despre ceea ce voia el să facă, şi ştiu că m-a uimit foarte mult prin sinceritatea, curăţia, prin dreptatea lui, prin întreaga lui personalitate, prin principiile pe care le avea, şi marea lui dorinţă de a sluji Biserica lui Hristos şi oamenii. După aceasta nu l-am mai întâlnit niciodată, dar am rămas în legătură cu el prin oamenii care mergeau la biserica unde slujea, sau care pur şi simplu îl cunoşteau, ori îi erau prieteni, şi sunt bucuros că m-am întâlnit oarecând cu acest om. Mi-a rămas în urma acestei întâlniri un sentiment adânc şi plin de lumină. Acesta era un om care îşi făcuse ţelul vieţii şi al morţii sale un lucru pe care poate că oricum doar el îl putea împlini atunci, şi pentru aceasta este vrednic de cinstire. I-am citit şi cărţile, care şi ele au o importanţă, dar pe mine, mai mult decât ceea ce a scris, m-a uimit însăşi persoana lui. Acea dreptate, acel adevăr care viau într-însul.

— Ce aveţi în vedere atunci când vă referiţi la lucrul pe care l-a avut de împlinit părintele Alexander Meni

— Mă refer la alcătuirea unei parohii, în care deschiderea oamenilor juca un rol esenţial. Adesea în parohiile noastre se simt – şi se simt pentru că există – un fel de stavile, despre anumite lucruri nu se vorbeşte, pentru că, din punct de vedere teologic, chestiunile sunt deja rezolvate. Şi ceea ce m-a uimit pe mine la acest om este aceea că el a rămas până la capăt deplin ortodox,

adânc şi deplin ortodox, fără nici cea mai mică alunecare, deşi a fost mereu gata să cerceteze învăţăturile Dreptei Credinţe folosind conceptele vremurilor de acum, abordările contemporane, a fost gata să ridice nişte probleme care se cuvine a fi ridicate.

Nikolai Zernov, într-una dintre cărţile sale timpurii, scria că toate problemele au început odată cu Sinoadele Ecumenice. Cuvântul acesta, în forma în care se prezintă, este fără îndoială inadmisibil. Dar aici este important gândul care a stat la baza acestei exprimări, sensul ei, mai exact. El se referea la faptul că Sinoadele Ecumenice au fost convocate prin voinţa împăraţilor, deci a puterii laice – anume împăraţii Constantinopolului cu scopul de a fi elaborate nişte formule care să reunească toate mădularele Bisericii. Şi s-a făcut aceasta şi formuy y lele au fost găsite, fără îndoială formule drepte, corecte, adevărate, dar care, găsindu-şi exprimarea, au făcut ca discuţiile să înceteze. Aşa cum mi-a spus odată părintele Gheorghi Florovski, ereticii au fost condamnaţi, învăţătura lor respinsă, dar răspunsuri la problemele ridicate de ei nu s-au găsit chiar întotdeauna. Şi iată, chiar dacă discuţia aceasta a fost atât de demult purtată de noi, totuşi mi-a rămas în minte cum spunea că de pildă problema pe care o ridicau arienii şi pe care nici măcar ei înşişi nu au reuşit să o formuleze – era de fapt raportarea între veşnicie şi timp, între nemărginire şi spaţiu –, aceste chestiuni au fost gândite, şi asupra lor s-a dat o încercare de răspuns abia în veacurile al XIX-lea şi al XX-lea, de către fizicieni şi matematicieni.

y

— Înseamnă aceasta oare că răspunsurile pe care le găseau ereticii erau greşite, dar întrebările corecte?

— Vedeţi, uneori întrebările durează până acolo până unde le poţi dezlega. Îmi aduc aminte că pe mine m-au sfătuit: când îţi apare o întrebare, caută toate răspunsurile

care cresc în lăuntrul tău, dar nu-ţi forma din ele numaidecât un răspuns definitiv, ci adună-le cum ai aduna pietricelele pentru un mozaic. Pe măsură ce vei creşte duhovniceşte, şi la fel, cunoaşterea ta teologică se va adânci, înţelegerea se va lărgi şi ea, şi vor apărea şi alte elemente, care încetul cu încetul vor alcătui, dacă nu o concluzie finală, atunci cel puţin una aproape de aceasta. Dar să nu te grăbeşti! La fel se întâmplă uneori şi în domeniul ştiinţific: omul se ocupă cu cercetarea, ajunge la o oarecare concluzie. Această concluzie el o numeşte, să zicem, teorie. În momentul respectiv, această teorie pare a fi desăvârşită, dar omul de ştiinţă ar trebui să fie conştient că, în clipa în care lui i s-a limpezit teoria, are de făcut două lucruri: să pună sub semnul întrebării acea logică pe baza căreia el şi-a construit teoria şi să caute asemenea date care să stea în opoziţie cu răspunsul lui. Pentru ca această teorie, care se prezintă pe sine a fi desăvârşită, să poată fi aruncată în aer şi să se poată astfel lărgi, ca să cuprindă în felul acesta tot mai multe şi mai multe adevăruri.

— Este oare cu putinţă unirea Bisericilor şi întoarcerea la starea de dinainte de Schismă? Şi oare este nevoie de o ¡astfel de unire?

— Această problemă a unirii Bisericilor este una care se pune de mai mulţi ani. A fost o vreme când creşt ini aparţinând diferitelor confesiuni trăiau în diferite colţuri ale lumii şi din această cauză nu simţeau atât de acut nevoia de a fi una. Dar de când legăturile dintre oameni au căpătat o nouă densitate, iar conştiinţa despărţirii a început să-i uimească din ce în ce mai mult pe oameni, s-a cheltuit mult efort cu încercarea de a găsi modalitatea unirii, iar pentru început – un teren comun, îmi amintesc că eu încă nu luasem parte la acest proces, dar întâlneam oameni care o făceau. Pe atunci ideea era că noi cu toţii credem în Hristos, iar El ne-a poruncit să purtăm de grijă

de cei necăjiţi, bolnavi, suferinzi, să purtăm grijă să împăciuim pe cei ce se învrăjbesc, pe cei ce se urăsc, şi haideţi dar să ne ocupăm de aceste aspecte ale vieţii oamenilor!

La unul dintre congresele ce se ţineau în acest sens, acum mulţi ani în urmă, s-a luat hotărârea să facem ceea ce conştiinţa ne spune fiecăruia că putem face împreună. Şi separat să facem doar ceea ce după conştiinţă nu putem face împreună. Iar abordarea aceasta îmi pare foarte bună şi înţeleaptă şi ea rămâne validă pe mai departe, căci, chiar şi acolo unde, în ceea ce priveşte chestiunile legate de credinţă, nu putem fi una, căci dogmatic nu avem aceeaşi credinţă, putem în continuare rămâne creştini adevăraţi prin viaţa pe care o ducem. Şi este important. Căci acolo unde oamenii se străduiesc să lucreze împreună, se străduiesc să salveze vieţi şi să îi ajute pe alţi oameni care se află în situaţii grele de viaţă, se străduiesc să aducă pacea acolo unde este ura, aceşti oameni reuşesc să se unească în profunzimile sufletului, acolo unde nicio deosebire confesională nu mai poate pătrunde. În perioada aceasta sunt câteva locuri în lume – îmi pare că în Sudan, de exemplu – unde foametea a decimat aproape întreaga populaţie, iar acolo se pot în (îmi oameni de toate credinţele spre a ajuta.

Pe de altă parte, chiar şi în aceste împrejurări de vrăjmăşie, se poate lucra. Şi am în minte acum exemplul războiului. Eu am luat parte la Războiul din urmă ca medic militar, de aceea nu am fost pus în situaţia de a ucide. La început nu am fost chirurg-şef, ci am lucrat ca al doilea chirurg, şi la noi erau aduşi răniţi. Nu întrebam niciodată: „Ce confesiune aveţi? În ce credeţi şi în ce nu credeţi?” îmi amintesc de pildă de un ofiţer francez. El era catolic convins, eu ortodox convins. Eu nu aveam nici cea mai mică intenţie să devin catolic vreodată, dar omul acela de şase ori şi-a părăsit locul unde putea să rămână fără să se

primejduiască şi s-a dus în câmpul de bătălie pentru a-şi căra în spate soldaţii care fuseseră răniţi. Şi mă întreb: putem oare să ne raportăm la un asemenea om în aceste categorii ale apartenenţei confesionale? în clipele acelea el nu s-a dovedit a fi decât credincios ucenic al lui Hristos, gata să-şi dea viaţa pentru ca viaţa altora să fie salvată. Iar când a ajuns la noi, era împuşcat în piept, avea şase gloanţe, mi-a fost dat mie în grijă, a scăpat ca prin urechile acului. Eu ortodox, el catolic, şi nu s-a pus nicio clipă problema că ne-ar despărţi ceva. Mai mult, chiar dacă eu nu puteam fi de acord cu credinţa lui, el pentru mine era creştin cu mult mai mult decât fusesem eu vreodată şi poate mai mult decât voi ajunge vreodată să fiu. Pentru că omul acesta, după propria lui alegere, de şase ori a ieşit din locul fără primejdie şi de şase ori şi-a pus propria lui viaţă nimic mai puţin decât atât – la bătaie pentru alt om.

De şase ori şi-a oferit viaţa în schimb pentru viaţa altuia, iar faptul că nu a fost ucis, aceasta este deja altă latură a lucrurilor. Nu e „vina” lui, dacă mă pot astfel exprima. Şi iată deci că este un plan în care apartenenţa confesională pur şi simplu trece în umbră.

Am întâlnit şi protestanţi de felul acesta, şi alţi catolici. Am întâlnit atei care erau gata să-şi dea viaţa pentru a salva viaţa altui om, iar acesta este întocmai cuvântul pe care ni i-a spus Mântuitorul Hristos: Iubeşte-l pe aproapele tău ca pe tine însuţi (Matei 22, 39), iubeşte-l cu preţul propriei tale vieţi. Aşa cum Eu v-am iubit pe voi. Sunt zone, sunt clipe, când pur şi simplu se uită că nu mai suntem una.

Mai poţi să spui şi altfel, dacă e vorba de oameni obişnuiţi... iar oameni obişnuiţi nu sunt numai laicii, ci şi preoţii, şi episcopii. De câte ori în trecerea unei zile, faptele tale se îndreptează sau atârnă de anumite formule dogmatice? Adică: de câte ori într-o zi, să zicem, un catolic face un lucru sau altul împins de faptul că el crede în

infailibilitatea papală sau în faptul că papa e socotit de ei a fi capul Bisericii? De câte ori pe zi un ortodox, sau chiar un protestant, face un lucru sau altul pe baza unor formule dogmatice? în primul rând, omul acţionează după conştiinţă, ca om, ca om unic, făptura lui Dumnezeu, iar apoi ca ucenic al lui Hristos, în măsura în care a crescut până la a putea face aceasta.

Despre acestea a scris cu mulţi ani în urmă, prin anii ’20, Mitropolitul Antonie Hrapovitki, unul dintre – dacă mă pot astfel exprima – cei mai radicali teologi ortodocşi, aproape ai putea spune „abrupt”, deşi nu e drept, căci sufletul lui era adânc şi cuprinzător. Cuvântul lui în domeniul teologic era însă ca sabia: lumină sau întuneric. Şi îmi amintesc că a scris el un articol în care tocmai despre ceea ce ne desparte pe noi era vorba. Şi el spunea că, pe măsură ce au trecut primele zeci şi sute de ani, oamenii au început să se dezbine pentru teme cu mult mai puţin importante. La început de pildă, primele eresuri puneau cu totul sub semnul întrebării credinţa creştină. De exemplu, dacă nu crezi că Hristos este Dumnezeu întrupat, dacă nu crezi că El este Om cu adevărat, aceasta este respingere a înseşi credinţei creştine. Însă, pe măsură ce anii trec, oamenii păstrează această credinţă fundamentală, dar se despart pe motivul unor alte teme, importante, dar nu fundamentale. De pildă eu socotesc învăţătura catolică despre papalitate cu totul inadmisibilă, dar în acelaşi timp nici nu pot să spun că papa şi cei ce-i urmează lui nu sunt creştini în adevăratul sens al cuvântului.

Acelaşi lucru îl pot spune şi despre protestanţi. L-am cunoscut în vremea Germaniei naziste pe Niemoller[13], unul dintre liderii Bisericii Protestante. Am cunoscut mulţi

---

13 Martin Friedrich Gustav Emil Niemoller (1892-1984), teolog protestant, pastor al Bisericii Evanghelice Protestante, preşedintele < Consiliului Mondial al Bisericilor.

protestanţi, de diverse fracţiuni. Am lucrat mult cu anglicani. Şi sunt unele tărâmuri unde nu ne desparte nimic.

Şi iată că mi se iveşte o întrebare pe care cumva va trebui să o adâncim în mod drept – şi eu, şi noi, şi lumea noastră creştină, în general. Unde anume intervine despărţenia noastră? Noi vorbim numai despre ceea ce ne desparte. Iar despre ceea ce ne uneşte vorbim doar în general. Or, noi s-ar cădea să ne acordăm în aşa fel sufletele, încât centrul absolut, desăvârşit, total al vieţii noastre să fie însuşi Dumnezeu, Iisus Hristos. Dacă ne-am putea reorganiza astfel viaţa şi dacă astfel am putea spune în ce anume credinţa noastră despre Hristos, despre Dumnezeu, despre om, despre Biserică şi despre atâtea altele este comună, am putea atunci să ne apropiem cu mult mai mult.

Îmi amintesc că prin veacul al XIV-lea s-a purtat o discuţie între un episcop ortodox şi un teolog catolic. Şi întreaga discuţie s-a redus la aceea că teologul catolic, pe temeiul filosofiei apusene, a demonstrat netemeinicia credinţei ortodoxe, în vreme ce episcopul ortodox nu s-a putut descurca deloc prin izvoarele acelea cu ape străine. Pentru el filosofia nu exista, de aceea, la întrebările care s-au ridicat în felul acela, el nu a avut răspunsuri, în vreme ce era limpede că ceea ce el avea, nu ca şi convingere instituţionalizată, ci ca şi trăire tainică era credinţa lui deplină şi neclintită în Hristos şi în Biserica Lui.

Noi adesea rătăcim, vorbim atât de mult despre Biserică, şi mulţi sunt cei care vorbesc despre Biserică ca despre o instituţie. Biserica Ortodoxă, Biserica Catolică, Biserica Protestantă – unităţi organizaţionale. În vreme ce Biserica, în fiinţa ei, este în mod desăvârşit altceva. Biserica este acel loc unde omul se poate afla alături de Sfânta Treime. Este locul întâlnirii între Dumnezeu în Treime închinat şi om. Biserica este ceva cu totul de

neajuns, iar când încercăm să o măsurăm cu măruntele noastre măsuri omeneşti, fireşte că pierdem din vederc că în centrul ei. Se găseşte de fapt însuşi Dumnezeul cel Viu.

Cred că o parte dintre ortodocşi vor socoti că din acest punct de vedere greşesc împotriva credinţei ortodoxe, dar vedeţi, eu, pentru o mare perioadă de timp, am trăit într-un sistem teologic foarte strâmt. Când am început să merg la biserică, întreaga mea fiinţă a fost învăluită de tot ce însemna viaţa Bisericii, de adâncul nemaiîntâlnit al învăţăturii ortodoxe. Iar aceasta la aşa o măsură, încât orice altceva în afară de ea pentru mine era inadmisibil. În anul 1947 am ajuns pentru prima dată în Anglia. Trecusem deja şi prin război, multe văzusem şi, cu toate acestea, atunci când la o conferinţă mi-au pus întrebarea: „Care este părerea dumneavoastră despre Catolicism?”, eu am răspuns: „Puteţi fi fie creştin, fie catolic, dar şi catolic şi creştin în acelaşi timp, nu puteţi fi!” Pentru că ceea ce trăisem eu în Franţa din partea catolicilor – acea presiune nemaipomenită, acea încordare pe care o făceau catolicii asupra noastră, a tineretului, pentru ca noi să ne lepădăm de Dreapta Credinţă şi să primim Catolicismul – la vremea aceea, toate acestea îmi rămăseseră undeva în suflet, era înăuntrul meu un fel de scandalizare, de nedreptăţire, pe care o pătimisem din partea lor, un fel de ultraj pe care nu le iertasem.

Îmi amintesc că, pe când aveam 8 ani, venisem în Iranţa şi catolicii ne propuneau înscrierea în şcolile lor. M-au dus şi pe mine la o astfel de întâlnire pentru a stabili înscrierea mea. Mama a mers cu mine şi au fost stabilite condiţiile de înscriere. Aveam să urmez cursurile unei şcoli catolice foarte bune. Nu s-a mai pus nicio întrebare, mă îndreptam deja împreună cu mama către ieşire, când preotul, care socotise foarte bine toate mişcările pe care le făcea, a spus: „Ah, iertaţi, un minut vă rog: este de la sine înţeles că, dacă băieţelul vine la noi la scoală, va deveni

catolic!” Şi îmi amintesc cum am oprit-o pe mama şi i-am spus: „Să mergem, eu nu sunt de vânzare!” Nu aveam pe vremea aceea niciun fel de convingeri religioase, aveam doar 8 ani, şi chiar dacă aş fi aparţinut unui mediu bisericesc adevărat – ceea ce nu era cazul nu aş fi fost oricum destul de matur pentru a înţelege astfel lucrurile, însă tonul şi maniera de adresare a acelui preot catolic, de felul: „Îl cumpărăm; noi îi dăm şcoala, dumneavoastră ne daţi sufletul lui!” pentru mine au fost inadmisibile! NU, aşa ceva, nu! Şi iată, aceste lucruri au lăsat urme adânci în sufletul meu, urme ce nu s-au şters mulţi, mulţi ani. Apoi, viaţa trecând, aceste urme au început să se stingă. Am întâlnit apoi catolici, atât mireni, cât şi oameni ai Bisericii lor, am întâlnit reprezentanţi ai altor religii, şi aceasta mai ales, aşa cum v-am spus, în vremea războiului şi în vremea cât am lucrat în spital ca medic. Pentru că vezi, atunci când omul zace bolnav, tu nu-l întrebi: „Cărei confesiuni aparţii?”, ci îl întrebi: „Omule, ce te doare?”

Cam aceleaşi lucruri se pot spune despre convingerile oamenilor. Câtă vreme sunt vii, sunt sănătoşi, în plină putere şi se luptă cu tine, atunci ei îţi sunt, dacă nu duşmani, cel puţin adversari. Dar atunci când se află în pragul morţii, nu-ţi mai sunt adversari, atunci sunt doar oameni.

Îmi amintesc de un astfel de episod care s-a petrecut în vremea războiului, când spitalul nostru era foarte aproape de linia frontului şi au început să aducă răniţi chiar din focul luptelor. Între ei erau şi doi nemţi. Cineva a venit la mine şi mi-a spus: „Dumneavoastră vorbiţi nemţeşte, mergeţi şi spuneţi-le ceva, pentru că sunt pe moarte şi sunt cu totul singuri!” Şi m-am dus. Unul dintre ei era în ultimele clipe ale vieţii, am ajuns, i-am spus două cuvinte, apoi el a murit. M-am dus la celălalt, era şi el aproape de moarte, dar încă trăia. Poate că vă va (ulbura ceea ce vă voi povesti acum, pentru că de-a lungul vremii

aceasta s-a întâmplat cu mulţi dintre cei cărora le-am povestit această istorie. M-am dus la el şi i-am spus ce puteam să-i spun în acele clipe: „Vă doare tare? Vă e greu tare?” A deschis ochii care erau deja cuprinşi de umbrele morţii, m-a privit şi mi-a spus: „Nu îmi simt durerile! Vă vom învinge oricum!” – şi a murit. Acesta fusese un om care se ţinuse de convingerile lui, care erau diametral opuse faţă de convingerile mele, noi ne luptam tocmai pentru aceasta: pentru o idee. El era Hitler ist, iar noi ne luptam cu naziştii. Dar atunci când omul este gata să-şi dea viaţa pentru propriile convingeri, începi să întrezăreşti în el omul, nu convingerile.

Vă spun aceasta pentru că mi se pare foarte important. În viaţa mea, aceste lucruri au avut un mare rol. Am povestit aceasta o dată, de două ori şi mi s-a răspuns: „Dar ce, tu cochetezi cu nazismul?” Nu! Eu nu cochetez cu nazismul, eu mă luptam pe atunci împotriva lui, am fost în armată, am fost în Rezistenţă, dar acel om îşi dăduse întreaga lui viaţă pentru un ideal, pentru idealul în care el credea. Şi aceasta înseamnă mult. Eu cred că el, când a stat înaintea Domnului, nu au început să-l examineze asupra orientării politice: a fost sau nu nazist, ci cred că au început să-l întrebe: „Ţi-ai dat viaţa?”, „Ai luat viaţa oamenilor, altfel decât în luptă dreaptă?”, „Ai chinuit oameni?”, „Ai fost dintre aceia care au torturat oameni?”, „Ai fost mincinos, ai fost trădător?”. Iar acestea sunt întrebări pe care le poţi pune oricărui creştin care trăieşte o viaţă în condiţii normale, nu de război, şi nu pline de astfel de tragism.

Iată deci că mie mi se pare că în veacul acesta în care trăim, acum, să ne străduim să revenim la izvoare, iar Izvorul, Singurul Izvor adevărat, este însuşi Dumnezeu.

Atunci când Biserica Rusă a fost primită la Adunarea Mondială a Bisericilor, care se ţinuse la Delhi, mi se pare

prin 1962[14], am fost şi eu unul dintre reprezentanţii ei. Ne-au primit şi aşteptau de la noi un scurt discurs. Au cerut Preasfinţitului Ioan Venland să spună un cuvânt. Este vorba de Preasfinţitul Ioan, cel care a trecut la Domnul fiind mitropolit de Iaroslav şi Rostov, dar care până la aceasta trăise în America, şi mai înainte fusese în Rusia sovietică, geolog şi, în acel timp, preot în taină. Era un om cu adevărat deosebit. Îmi amintesc cum a ieşit şi a spus: „Dorim să vă mulţumim că ne-aţi primit ca pe nişte fraţi ai voştri!” Nu redau acum cuvânt cu cuvânt ceea ce a spus el, dar sensul era acesta: „Nu vă aducem acum o credinţă nouă. Vă aducem străvechea credinţă a Evangheliei, credinţă pe care noi am păstrat-o şi de la care voi, în parte, aţi căzut. Să faceţi din ceea ce noi vă aducem acum asemenea roade pe care noi nu am reuşit să le facem, în ciuda credinţei noastre neclintite şi nebiruite!”

Şi iată că mie acest lucru mi se pare foarte important.

I) a, noi, în Ortodoxie, avem o asemenea curăţie a credinţei, asemenea curăţie a învăţăturii de credinţă, care cred că este de trebuinţă întregii lumi. Dar în cea mai mare parte noi, personal, nici măcar câţiva dintre noi nu t răim la înălţimea acestui dar.

A fost o vreme când se spunea despre creştini: „Dar ce fel de oameni sunt aceştia, cât de mult se pot iubi unii pe alţii!” Putem oare spune aceasta acum despre noi? Nu vorbesc despre creştini în general acum, ci despre noi ortodocşii. Nu, nu putem. Avem între noi tot felul de despărţenii, de vrăjmăşii, de tensiuni. Dar a fost o vreme – Tertulian scrie despre aceasta – când creştinii se osebeau după felul în care ştiau să se iubească unii pe alţii. Îmi amintesc, un scriitor englez, C.S. Lewis, spunea în vremea războiului, într-una dintre emisiunile sale, că diferenţa

14 Biserica Ortodoxă Rusă a intrat în Consiliu Mondial al Bisericilor în anul 1961.

dintre un credincios şi un necredincios.ir trebui să fie tot atât de evidentă ca diferenţa dintre un om viu şi o statuie. Statuia poate fi minunată, dar ea e de lemn sau de piatră, şi este moartă. Poate omul nu e atât de minunat, dar el e viu! Iar când oamenii întâlnesc un credincios, ar trebui să rămână locului şi să vadă în el ceea ce nu au văzut niciodată la vreo statuie şi să spună: „Doamne, ia Te uită, statuia a prins viaţă!” Iar mie mi se pare că atâta vreme cât oamenii nu pot spune aceasta despre noi, dreptslăvitorii creştini, se cheamă că încă nu am crescut până într-acolo, încât să lămurim toate acele neînţelegeri care există între noi, creştinii. Trebuie să încetăm mai întâi să fim statui minunate, dar moarte. Trebuie să înviem, poate nu să devenim desăvârşiţi, dar să înviem, ca astfel oamenii să privească la noi şi să spună: „Aceşti oameni îl cunosc pe Dumnezeul Dragostei, într-atât se iubesc unii pe alţii, lăsând la o parte despărţeniile, şi încă şi pe noi ştiu să ne iubească, lăsând la o parte faptul că noi nu suntem de-ai lor. Aceşti oameni sunt gata ca viaţa lor să şi-o dea pentru ca noi să trăim!”

— Dar cum socotiţi dumneavoastră faptul că Patriarhul şi Papa nu s-au întâlnit de câteva veacuri1?

— Cred că atâta vreme cât Papa se va socoti ca singur cap al Bisericii şi atâta vreme cât se va socoti locţiitor al lui Hristos, nici nu poate fi vorba de o întâlnire cu adevărat. S-ar cuveni să înţeleagă şi el că nu e decât un om între oameni. S-ar cădea să înţeleagă şi că nu este decât Episcopul Bisericii Apusului, şi nimic mai mult. A vorbi despre sine ca despre un substitut al lui Petru, cum a spus Papa Pavel al VI-lea: „Mă numesc Pavel, dar de fapt eu sunt Petru”, este cu totul inadmisibil. A socoti că Papa este locţiitor pe pământ al însuşi Mântuitorului Hristos este cu totul inadmisibil. În afara Mântuitorului Hristos, nimeni nu poate fi cap al Bisericii.

Îmi amintesc când a venit Papa aici, la Londra. M-am

întâlnit cu Arhiepiscopul de Canterbury, care m-a între

După sinodul de la Ferrara-Florenţa (1438 – 1445), patriarhii Răsăritului şi papii nu s-au mai întâlnit vreme de cinci sute de ani. După acest îndelungat răstimp, pentru prima dată patriarhul Constantinopolului şi papa s-au întâlnit în anul 1964 la Ierusalim.

bat: „Veniţi să asistaţi la slujbă?” Eu am răspuns: „Nu!” „De ce?” „Pentru că nu am fost invitat”. „Dar aţi dori să asistaţi?” „Nu, nu am nici cea mai mică dorinţă să asist la înmormântarea credinţei anglicane”. La care el mă întreabă: „Bine, dar ce aveţi în vedere când spuneţi aceasta?” „Papa şi dumneavoastră o să intraţi în biserică. El vă este oaspete, nu-i aşa? Deci el va intra cel dintâi. Veţi alerga în urma lui ca un căţeluş. El va ocupa locul cel dintâi şi va arăta prin aceasta că această catedrală care a fost cândva catolică a redevenit acum catolică, capul Bisericii Catolice va fi ocupat locul cel dintâi”. În fapt m-am dus până la urmă la acea slujbă şi am rămas exact cu această impresie, anume că Papa a venit şi a ocupat locul dintâi. Slavă Domnului că mai departe de atât nu s-a mers, căci ar fi fost vorba de nimic altceva fără numai de o unire mincinoasă! Ar fi fost o unire nu pe temeiul dragostei, nu pe temeiul unităţii de credinţă, ci supremaţia unei puteri în faţa alteia.

— Vlădica, ce credeţi despre ceea ce se petrece cu Rusia în zilele noastre?

— Rusia dintotdeauna a fost mai mult decât se vede, mai adâncă decât o cuprinde o privire care nu zăboveşte îndelung asupra ei. Într-un anumit fel, Rusia a fost şi va rămâne mereu Rusia. Duhul rusesc rămâne neschimbat, poporul rus, felul lui de a fi bun şi omenos. Atunci când Elţîn a venit la putere, am fost rugat să-i scriu o scrisoare. I-am scris una în care i-am spus: „Aţi luat acum frâiele puterii, să ştiţi dar că nu veţi putea schimba nimic într-o clipeală de ochi. Amintiţi-vă ce s-a întâmplat cu poporul

iudeu după robia egipteană. Patruzeci de ani i-a luat ca să străbată pustia ce putea fi străbătută în mod normal în trei zile. Dar ei au rătăcit pentru că a fost nevoie ca o întreagă generaţie care fusese crescută în robie să devină capabilă de a trăi în mod liber. Şi în cazul Rusiei trebuie să se petreacă la fel. Nu vreau prin aceasta să spun că în Rusia oamenii au fost robi, dar ei au trăit sub forţa unei puteri care nu le-a îngăduit în niciun fel libertatea, care nu le-a îngăduit acea libertate creatoare, libertatea cugetului, şi de aceea o generaţie întreagă ar trebui încet-încet să se elibereze de această stare de robie, astfel ca oamenii să devină din ce în ce mai liberi. Libertatea deplină nu poate fi accesibilă întregii generaţii, în afara câtorva personalităţi, şi de la aceasta nu faceţi excepţie nici dumneavoastră”. El mi-a scris ulterior o scrisoare în care mi-a mulţumit pentru cele pe care i le-am spus. Nu ştiu acum cât de bucuros a fost el pentru ceea ce i-am scris, dar i-am scris ceea ce am simţit că trebuie scris, anume că acum Rusia se află în starea în care se găsea poporul evreu după ieşirea din robia egipteană. Trebuie să treacă o vreme mai îndelungată, vreme în care să se vindece toate rănile. Nu vorbesc despre robie, ci despre libertatea cugetului, despre libertatea vieţii, şi nu numai libertatea pe care ţi-o garantează Constituţia. Iar aceasta cere timp, mult timp, căci este vorba de o prefacere lăuntrică, nu de una exterioară. Omului îi poţi da libertatea de a acţiona precum voieşte, dar dacă el lăuntric nu va fi crescut până la măsura adevăratei libertăţi, se va afla în continuare robind vieţii dinainte. Acesta este cel dintâi lucru pe care vreau să-l spun.

Pe de altă parte, Rusia a fost dintotdeauna o ţară cu un uimitor potenţial de a renaşte. De-a lungul întregii noastre istorii, ea a trecut dintr-o tragedie în alta. Şi de fiecare dată, din fiecare tragedie, ea ieşea cu o nouă experienţă, cu o nouă adâncime a înţelegerii la care

ajunsese, cu un sentiment nou şi viu, cu o nouă putere creatoare.

Îmi amintesc de o carte despre icoană scrisă de cneazul Trubetkoi[15]. Cercetând stilul iconografic din vremea invaziilor tătare, din vremea Cuviosului Serghie de Radonej, spunea că în icoanele perioadei tătare, când întregul popor pătimea, această suferinţă a lui nu şi-a putut găsi expresia. Ea s-a putut cu adevărat exprima în clipa în care groaza a trecut, în clipa în care oamenii au putut privi la acea groază şi să se cutremure cu adevărat în faţa ei, să trăiască, să simtă acea suferinţă pe care generaţia dinaintea ei nu o putuse simţi şi exprima pentru că singura lor ţintă era aceea de a-şi salva viaţa. Mi se pare că acum în Rusia se petrece ceva de felul acesta.

Spun acelaşi lucru pe care l-am mai spus: Rusia are nevoie să îşi înfigă rădăcinile în Dumnezeu, iar nu să devină roabă tipicurilor şi regulilor. Nu, să nu socotiţi că eu nu cred în pravile, în tipic, în rânduieli, cred foarte mult, nu sunt eretic! Eu cred pravilelor, dar când omul vine la mine şi îmi spune că şi-a împlinit pravila pe de-a-ntregul, că citeşte toate rugăciunile de dimineaţă şi de seară, toate canoanele, toată rânduiala pentru Sfânta împărtăşanie, posteşte, împlineşte tot-tot, eu îl întreb: „Dar, făcând acestea, aţi simţit vreodată că vă întâlniţi cu Dumnezeu? Sau măcar aţi năzuit spre aceasta?” Iar omul răspunde: „Nu, dar mi s-a spus că, dacă împlinesc aceste rânduieli, voi fi un credincios adevărat”. Dar acesta este numai începutul şi mi se pare că este deosebit de important să le arătăm oamenilor că iată, da, tu împlineşti toate rânduielile care se cer a fi împlinite şi înveţi pe de rost rugăciunile sfinţilor, înveţi cum să te rogi, înveţi ce cugetau ei despre Domnul, cum trăiau şi legătura lor cu Dumnezeul cel viu şi cu lumea din jur. Dar învaţă-te de la

15 Evgheni Trubeţkoi, Trei eseuri despre icoana rusească.

ei să trăieşti astfel încât să poţi tu însuţi cândva, cu propriile tale cuvinte, să înfăţişezi aceste lucruri.

Toate pravilele noastre, toate rânduielile noastre de rugăciune sunt poarta ce deschide înaintea noastră frumuseţi dumnezeieşti. Dar nu putem să ne petrecem toată viaţa stând aşezaţi pe divan şi contemplând aceste frumuseţi, cu aerul că am face parte şi noi deja din ele. Ar trebui să ne îmbibăm de aceste frumuseţi şi să ne trăim apoi viaţa într-un chip creator. Acum în Rusia, un rol foarte important îl au canoanele, pravilele şi credincioşia faţă de formele exterioare prin care însă uităm că se exprimă altceva. Şi ar fi bine ca atât clerul, cât şi poporul să se deprindă să reţină din aceste forme, să trăiască în hotarele acestor forme acel conţinut care le-a născut dintru început, pentru că nicio rugăciune nu s-a născut la biroul de scris.

Când Regele David, în Psalmul 50, vorbea despre frângerea sufletului său, care înţelesese că a săvârşit păcatul înaintea Domnului, el nu s-a aşezat la masa de scris şi s-a hotărât ca de acum să aştearnă nişte cuvinte minunate despre o pocăinţă minunată. Nicidecum! El a scris atunci când a înţeles îngrozit că se făcuse pricina uciderii unui om, căruia mai întâi îi furase soţia. Iar acest psalm a izbucnit din inima lui cum ţâşneşte sângele dintr-o inimă rănită. Or, noi aşa s-ar cădea să ne învăţăm a citi rugăciunile sfinţilor, în acea măsură în care ne este ajunsă înţelegerea fiecăruia dintre noi, în acea măsură în care am crescut, în care am devenit oameni cu inimă gingaşă. Ca acele cuvinte să se facă propriile noastre cuvinte, care să se rupă din adâncul sufletului nostru.

— Întotdeauna în Rusia a fost foarte importantă o oarecare idee naţională. Până la Revoluţie, o astfel de idee era exprimată prin Ortodoxie şi Autocraţie. Apoi această idee s-a exprimat prin principiile comuniste. Astăzi tragedia situaţiei stă în aceea că nu mai există niciun fel de

idee unificatoare. Care credeţi că ar putea deveni acum pentru Rusia principiul naţional?

— Mie îmi este foarte greu să răspund la această întrebare pentru că pot vorbi numai teoretic. Dar aş spune că a reuni astăzi poporul rus în jurul Bisericii poate fi o chestiune care să ia prea mult timp şi nici nu ştiu dacă astfel s-ar putea uni cu toţii, căci Rusia nu este alcătuită numai din ortodocşi. Acolo sunt şi musulmani, şi oameni care ţin de diverse confesiuni. Cred că ceea ce i-ar putea uni pe oameni ar fi dragostea de ţară. Rusia este ţara noastră, şi noi, de dragul ei, ar trebui să încercăm să ne înţelegem unii pe alţii, să împreună-lucrăm, iar nu să ne urâm şi să ne luptăm unii cu alţii. Rusia ne poate uni mai mult ca orice altceva.

Socotesc că monarhia acum este irealizabilă, cel puţin în accepţiunea pe care o avea până la Revoluţie. Aş /¡ce chiar că e de nedorit. Eu vin dintr-o familie de monarhişti, idealurile şi principiile mele sunt de factură monarhistă, dar sunt destul de conştient să-mi dau seama că este de neconceput în ziua de astăzi ca autocraţia să renască, cel puţin nu în forma aceea în care un singur om să se ocupe de toate problemele vieţii şi să le rezolve de unul singur, şi încă nu doar pentru el însuşi, ci şi pentru ceilalţi. A fost o vreme când se putea concepe aşa ceva. Îmi amintesc cuvintele ţarului Nicolae I, pe care oamenii nu-l cinstesc în mod deosebit, dar ale cărui cuvinte m-au uimit când le-am auzit. Spunea – nu-mi amintesc acum întocmai cuvintele lui „Rolul meu este acela de a purta de grijă ca viaţa Rusiei să fie atât de solid construită, încât oamenii să poată să trăiască deplin o viaţă duhovnicească”. Or, să rezideşti o astfel de monarhie aşa cum visa Nicolae I, sau măcar atât cât exista în vremea lui Nicolae al II-lea, şi nici măcar cea la care se gândea Alexandru al II-lea, cred că nu mai este cu putinţă. Poate dacă s-ar concepe o altă formă de monarhie, însă pe temeiul a ceea ce a fost,

cred că de acum nu mai este cu putinţă.

Acum sunt alte forme, să zicem republica. Dar şi aici totul va depinde de maturitatea conducătorilor şi a poporului în acelaşi timp, pentru că parlamentarii, dacă e să vorbim de exemplu despre Parlament, despre Dumă, sunt oameni pe care îi alege poporul. Poporul trebuie să fie matur şi să promoveze legiuitori maturi, iar ei ar trebui să cârmuiască lucrurile spre binele ţării, iar nu din vreun interes politic de partid.

Eu vorbesc acum degeaba, în sensul că nu am niciun fel de experienţă politică. Nu am luat niciodată parte la viaţa politică a Franţei, al cărei cetăţean formal sunt, şi cu atât mai puţin în Rusia, unde nu am niciun fel de rol.

— Mă gândesc că în cea mai mare parte de fapt soluţionarea problemelor nici nu este una ce ţine de politic, cât de planul duhovnicesc al lucrurilor.

— Cred că atât de mult trebuie să ne iubim ţara, încât să o putem face să renască din cenuşă laolaltă cu cei care poate nu au aceleaşi principii de viaţă ca noi, dar care şi ei o iubesc, şi aceasta nu ca pe o putere care să fie gata să înghită toată lumea, ci ca ţară unde oamenii se înţeleg unii cu alţii, se iubesc, îşi dau unul altuia respectul cuvenit, şi unde îşi doresc să fie creatori ai unei adevărate şi profunde culturi.

— Acum la noi în ţară oamenii trăiesc foarte modest, mulţi sub pragul sărăciei. Ce i-ar putea susţine în aceste momente? Există primejdia unei răzvrătiri necruţătoare şi lipsite de sens, mulţi oameni au ajuns să se înrăiască, să fie foarte înverşunaţi. Ce ar fi de spus?

— Ştiţi, eu am crescut într-o familie săracă, într-o perioadă când nu aveam nici măcar o biserică. Schimbam ceva printr-o cameră şi din ea făceam locul unde venea Dumnezeu la noi, locul unde îl puteam întâlni pe Dumnezeu, Care cobora acolo unde eram noi. Am trăit atât de modest, încât, de pildă la metocul Sfinţilor Trei Ierarhi,

unde eu am crescut sub povăţuirea părintelui Atanasie[16], dar mai cu seamă sub acoperământul rugăciunilor Bisericii, zic, în acest loc nu existau salarii pentru cler. Trăiau cu toţii din ceea ce alţi oameni – săraci ca şi ei – reuşeau să pună în cutia milei şi mâncau numai ceea ce enoriaşii lăsau în cutia de carton care se afla la intrare, adică ceea ce rămânea de la propriile lor mese, cât îşi puteau şi ei rupe de la gură. Iar aceasta vreme de câţiva ani. Dar atunci cu adevărat împărăţea duhul.

Îmi amintesc cum odată am ajuns seara la metoc şi am urcat la etajul unde erau chiliile ieromonahilor şi monahilor noştri, şi văd: Vlădica Veniamin[17] era întins pe pardoseala de piatră, înfăşurat cu rasa. Eu zic: „Vlădica, dar ce faceţi aici?” „Ah, ştii, chilia mi-e ocupată”. „De cine?” „Păi, un sărac e la mine în pat, al doilea pe saltea şi al treilea pe covoraş, încât nu mai am şi eu loc, aşa că mi-am făcut loc aici pe coridor”.

O asemenea Biserică poate cu adevărat să înnoiască un popor întreg şi chiar pe cei care nu sunt credincioşi, pentru că atunci când vezi că omul într-atât îşi poate iubi aproapele, îl priveşti cu alţi ochi, şi pe el, şi convingerile lui.

În vremurile grele, una dintre cele mai mari primejdii pentru orice popor şi pentru poporul rus, cu osebire, stă în aceea că fiecare luptă pentru viaţă, se îngrijeşte cum să nu piară, cum să le asigure alor săi un trai decent. Ca atare apare ceea ce numim concurenţă, rivalitate, opoziţia, dorinţa de a avea ceea ce are celălalt şi tu nu. O mare primejdie apare în perioadele acestea grele, anume aceea

---

16 Arhimandritul Atanasie Neciaev (1886-1943), întâistătătorul metocului din Paris între anii 1933 şi 1943.

17 Veniamin Fedcenkov (1880-1961), mitropolit al Americii de Nord. între anii 1920 şi 1948 a trăit în emigraţie. în anii 1925-1926 şi respectiv 1929-1930 a fost profesor şi inspector al Institutului Saint Serge din Paris. în 1931 întemeiază metocul Sfinţilor Trei Ierarhi.

că, în loc să lupte pentru a fi una, fapt care singurul ar putea să le garanteze în cele din urmă biruinţa, oamenii încep nu să se urască neapărat, dar să rivalizele, fără să-şi mai dorească să fie una. Aceasta este o primejdie reală şi deloc mică pentru Rusia. Singurul lucru la care îi poţi chema pe oameni este acela de a învăţa să se ajute unul pe celălalt din toate puterile, căci numai ajutându-se întreolaltă, poporul acesta şi ţara se vor întări şi se vor salva. A se lupta deosebi, fiecare pentru el, înseamnă a nărui ceva. Tu construieşti în dreptul tău şi în dreptul altuia dărâmi, dărâmi în cele din urmă unimea dragostei, iar astfel consolidarea poporului nu mai poate avea loc. Iar în Rusia tocmai aceasta este problema în vremea de faţă, căci condiţiile de trai sunt foarte grele, nu există o ideologie unică, în stare să adune oameni în jurul ei, în vreme ce viitorul acestei ţări poate fi cugetat numai în acest sens al unimii, al înţelegerii faptului că noi cu toţii suntem copiii aceleiaşi ţări, oameni gata să se ajute unii pe alţii şi din toate puterile să-şi construiască o viaţă proprie şi o viaţă obştească. În acest sens, ideologia nu ajută întotdeauna, pentru că ea are o putere mare atunci când nu ţi-e chiar aşa de rău. Dar când ţie ţi-e foame şi ţi-e frig, nu-ţi mai arde de nicio ideologie, atunci chiar vrei o bucată de pâine şi un acoperiş deasupra capului. Şi atunci, oamenii ar trebui să se socotească fraţi şi surori şi să ajute care cum poate. Pentru aceasta nu e nevoie de mari bogăţii, ci de altceva: este nevoie de dragoste şi de împreună-pătimire. Rusul are de la Domnul acest dar al împreună-pătimirii, şi dragoste are. Dar există şi reversul: aplecarea spre o mare asprime, spre rivalitate, şi mai este şi rămăşiţa aceasta de părere din zecile de ani care au trecut, cum că este nevoie de o putere care nu are decât să ne răsucească din toate părţile, dar să ne dea de mâncare, care să ne răsucească, dar să ne facă să fim laolaltă. Dar aceasta nu este nicidecum o ieşire. Nu este o ieşire pentru

simplul fapt că mai devreme sau mai târziu unei puteri, oricare ar fi ea, la un moment dat îi va veni sfârşitul. Da, există perioade de viaţă cu totul pline de tragism, dar o asemenea putere ar fi însăşi tragedia. În clipa de faţă suntem atât de zdrobiţi, încât ar trebui să învăţăm cu toate puterile să ne salvăm prin aceea că un om îl salvează pe celălalt, îl susţine pe celălalt, îl ajută pe celălalt, îşi lasă deoparte propriile excese, iar aceasta se poate face, fără îndoială, într-o mare măsură şi de Biserică.

Îmi amintesc că era în România, înainte de război, un cioban care zicea: „Cumplite vremuri se apropie! A fost o vreme când în Biserică potirele erau de aur, iar preoţii de lemn; acum vine timpul când potirele vor fi de lemn şi preoţii de aur”. Mi-aş dori ca potirele în Rusia să devină potire de lemn şi preoţii de aur, dar nu cu o spoială de aur pe deasupra, ci cu inimă de aur.

INTERVIU CU MITROPOLITUL KALLISTOS WARE[1819]

— Vlădica, mai înainte de a ne vorbi despre prima dumneavoastră întâlnire cu Mitropolitul Antonie, spuneţi-ne câte ceva despre Preasfinţia Voastră.

— Sunt mitropolit de Diocleia, numit de Patriarhia de Constantinopol. Nu am fost ortodox de mic, ci am fost crescut în Biserica Anglicană. Am devenit ortodox la vârsta de 23 de ani, iar după şapte ani am fost hirotonit diacon şi preot sub oblăduirea Patriarhiei de Constantinopol. Am fost tuns în monahism la Mănăstirea Sfântului Ioan Teologul din insula Patmos. Vreme de treizeci de ani, începând cu anul 1966, am predat aici, l. t Universitatea din Oxford, cursul de Ortodoxie Răsăriteană. Tot din

181 Profesor, întâistătătorul parohiei cu hramul Buneivestiri din
19 ixford, parohie ce aparţine de Patriarhia Constantinopolului.
Interviu realizat de Evgheni Tugarinov, ianuarie 2012.

acelaşi an am fost numit cleric al bisericii greceşti din Oxford. Am ieşit la pensie în urmă i ti zece ani şi locuiesc mai departe aici, la Oxford. Particip la diferite acţiuni iniţiate de Biserica Ortodoxă. Sunt co-preşedinte al Comisiei Internaţionale pe probleme de relaţii între Biserica Ortodoxă şi cea Anglicană, şi de asemenea membru al Comisiei Internaţionale pe probleme legate de relaţiile dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică.

— Când l-aţi întâlnit pentru prima dată pe Vlădica Antoniei

— Din câte îmi amintesc, cred că prima dată ne-am întâlnit în 1955, când am ascultat cuvântul pe care l-a ţinut la o conferinţă a Frăţiei Sfântul Alban şi Sfântul Serghie, frăţie consacrată stabilirii legăturilor între Răsărit şi Apus. Era un membru activ al acestei frăţii, care îmi pare că l-a şi chemat să se mute de la Paris la Londra. Vreme de mulţi ani el a luat parte la adunările şi conferinţele lor şi am început de atunci să-l întâlnesc destul de des. Ne-am întâlnit şi la Oxford, căci venea în vizită aici în parohie. Mergeam la Liturghiile la care slujea el şi de asemenea am vorbit şi faţă către faţă, mai cu seamă în perioada anilor ’70. Începând cu anii ’80 nu l-am mai văzut atât de des. Eu nu am făcut niciodată parte din Patriarhia Moscovei, căci ţineam de Constantinopol, dar lucram adesea împreună cu el.

— Vă mai amintiţi despre ce discutaţi în acei anii

— Pentru prima dată când l-am auzit vorbind, ţinea un cuvânt despre Sfânta Treime, dar am fost cu totul uluit după aceea ascultându-i cuvântul despre moarte pe care l-a ţinut; de fapt au fost mai multe. Înţelegerea pe care o avea acest om era cu adevărat plină de adâncime. Predicile acestea despre care vă spun au fost apoi publicate în jurnalul Frăţiei Sfântul Alban şi Sfântul Serghie. În discuţiile noastre personale (a fost o vreme când m-am spovedit la el) cugetam împreună pe mult mai multe teme,

de pildă despre rugăciune. Îmi amintesc un sfat pe care mi l-a dat într-un chip foarte lămurit: nu trebuie să ne temem, ci să fim noi înşine. Să nu îngădui altuia să aibă putere de influenţă asupra ta, să te cunoşti bine pe tine însuţi. Eu am spus acestea acum cu propriile mele cuvinte, dar sensul este acesta şi îl găsesc caracteristic pentru cine era Vlădica Antonie şi pentru felul cum înţelegea să-şi rânduiască viaţa.

Dacă îl putem numi teolog? Fără îndoială că el teolog de academie nu a fost, nu a creat un sistem de gândire, dar era un om de o cultură vastă, măcar că nu se impunea deloc în timpul discuţiei cu nesfârşite definiţii şi sfaturi. Abordarea lui era adânc personală şi accentua adesea că viaţa creştină se alcătuieşte din întâlniri personale. Pentru el, a fi creştin nu însemna simpla primire a unor rânduieli – cum ar fi postul, metaniile –, nu îşi ascuţea privirea pentru a le căuta pe acestea, deşi nu se poate spune deloc că nu le preţuia. Pentru el, viaţa creştină era întâlnirea omului cu Dumnezeu, întâlnirea personală, faţă către faţă, cu Hristos. Eu îl văd pe Mitropolitul Antonie în primul rând ca pe propovăduitorul acestei atitudini – propovăduitorul acestei întâlniri de taină pe care sufletul omului trebuie să o caute şi să o afle, întâlnirea cu Făcătorul lui.

Îmi amintesc cum povestea despre propria lui venire la credinţa în Hristos, cum, necredincios fiind, s-a gândit: „Totuşi, poate să aflu şi eu ceva despre creştinism, să iau să citesc una dintre Evanghelii”. Uitându-se la cele patru Evanghelii, a văzut că cea după Marcu era cea mai scurtă, aşa că a ales-o pe ea. Şi povestea cum a început să citească Evanghelia ca un necredincios şi a terminat-o simţind fără nicio urmă de îndoială că Hristos stătea înaintea lui. Nu se referea la o vedenie sau la faptul de a fi auzit vreun glas, nu, ci la simţirea lăuntrică deplină a prezenţei lui Hristos. Din acea clipă a devenit creştin. E important faptul că el însuşi nu a fost convins de vreun

argument de tip filosofic, ci trăind prezenţa Dumnezeului Celui Viu.

— Astăzi au apărut foarte mute cărţi de-ale lui. Numele său e unul dintre cele mai cunoscute în Rusia şi chiar în lume, ca cel al unui mare dascăl ai Dreptei Credinţe. După părerea dumneavoastră, care sunt darurile acestor cărţi?

— Eu nu cred să se fi aşezat Vlădica vreodată la masa de scris şi să înceapă a scrie o carte. Cred că tot ce a scris el personal este un articol în limba franceză pe tema metodelor psihosomatice folosite în Rugăciunea lui Iisus, şi care apoi a fost tradus în limba engleză.

Tot ce s-a editat apoi sunt de fapt transcrieri ale predicilor lui. Dar nu cred nici măcar că s-a ocupat să le corecteze: puterea lui era cuvântul rostit. Vorbea englezeşte corect şi curat, dar nu era limba lui maternă, deşi o stăpânea şi o folosea foarte eficient. îi ascultai cuvintele şi simţeai fără nicio urmă de îndoială năzuinţele lui adânc creştineşti. Vorbea cu o sinceritate cuceritoare şi era limpede că fiecare cuvânt pe care îl rostea tăinuia în sine sensuri adânci. Nu vorbea niciodată după schiţe mai înainte alcătuite, aşa încât nu rămânea întotdeauna strict prins de tema cuvântului, dar, cu toate acestea, puterea caracterului său, a felului de a vorbi sau poate mai bine zis puterea celor pe care le împărtăşea oamenilor îi ţinea nemişcaţi.

Mie mi s-a întâmplat ca, citind predicile din cărţile lui, un argument sau altul să-mi rămână nelimpezit până la capăt, pentru că Vlădica trecea de la o temă la alta foarte des şi părea uneori că nu cu o legătură evidentă între ele. În vreme ce, atunci când îl ascultai, acest lucru nu-l trăiai deloc ca pe o lipsă, în forma scrisă se întâmpla. Mi s-a părut o excepţie de la această „regulă” una dintre cărţile lui nu foarte cunoscute, Cugetări pe o temă dată, şi chiar am făcut această observaţie editurii, dar a reieşit că

redactorul corectase foarte mult textul, or, mie mi se pare că este mult mai fericit cazul când Vlădica este lăsat să se exprime aşa cum socotea el de cuviinţă.

Darul extraordinar pe care l-a avut acest om a fost acela de a putea vorbi unei mulţimi întregi de oameni ca şi cum ar fi stat la un cuvânt de taină cu fiecare suflet în parte. Cel care stătea înaintea lui ascultându-l simţea că vorbeşte cu el, anume cu el personal, fără nicio importanţă că în încăpere se aflau câteva sute de oameni. Aşa era cuvântul Vlădicăi. Or, într-o carte mi se pare că nu poţi reda acest lucru.

Vlădica avea propria lui manieră de raportare la realitate, o manieră adâncă şi foarte personală, care poate că nu era întotdeauna cea tradiţională. Ştiu o seamă de oameni pe care acest lucru îi tulbura cu mult mai mult decât pe mine. Arhiepiscopul Vasilie Krivoşein1, de pildă.

Arhiepiscopul Vasilie Krivoşcin (1900 – 1985), fiu al ministrului agriculturii din vremea ţarului Nicolae al II-lea, A.V. Krivoşcin. A luptat în armată ca voluntar. În anul 1919 a emigrat la Paris. Între anii destul de des se arăta critic faţă de cărţile Mitropolitului Antonie. Îmi amintesc chiar că-mi spunea că nu a izbutit niciodată să le citească din scoarţă în scoarţă pentru că îşi pierdea interesul. Dar, fireşte, el era un alt tip de om, era cercetător, cu o metodologie de lucru extrem de sistematică. În vreme ce abordarea Mitropolitului Antonie era cu totul alta. Mă uimesc eu singur când văd cât de mult îmi amintesc din predicile lui, câte cuvinte, câte pilde, câte cugetări. Acelaşi lucru îl pot spune şi cu privire la discuţiile pe care le purtam. Nu puţine au fost învăţăturile pe care Vlădica mi le-a transmis astfel, şi acesta este şi chipul în care el continuă să trăiască în sufletul meu şi acum. Mă

surprind adesea de pildă cum în predicile sau spovedaniile pe care le fac mă folosesc de gândurile, de

atitudinile pe care Vlădica le împărtăşea cândva cu mine.

— În anii ’70 Mitropolitul Antonie a refuzat să se stabilească în SUA. A rămas pentru a întări Dreapta Credinţă în Marea Britanie. A fost cel care a început să slujească întrebuinţând frecvent cele două limbi: slavona şi engleza. Spuneţi-ne câte ceva din ceea ce socotiţi dumneavoastră a fi fost influenţa pe care a avut-o el în Ortodoxia din Marea Britanie.

— Da, e chiar interesant faptul că, din câte ştiu eu, Vlădica nu a fost niciodată în SUA. Dacă s-ar fi dus

1935 şi 1947 s-a nevoit în Sfântul Munte Athos, fiind tuns în monahism în anul 1927. A dobândit o recunoaştere internaţională ca cercetător în domeniul patrologiei. În anul 1947 a fost nevoit să părăsească Muntele Athos pentru a se stabili în Marea Britanie. Din 1951 intră sub jurisdicţia Patriarhatului Moscovei, opt ani mai târziu devenind episcop de Volokolamsk, iar din 1960 este numit arhiepiscop de Bruxelles şi Belgia. A protestat împotriva prigoanelor din Rusia Sovietică, pe care a vizitat-o, începând cu 1956, de douăzeci de ori.

acolo şi ar fi depus munca pe care a depus-o aici, ar fi atras mii de oameni. Încă din 1960 el predica în multe părţi ale Marii Britanii, mai cu seamă oamenilor care nu ţineau de Biserica Ortodoxă. Dacă s-ar fi hotărât să meargă în America, ar fi avut fără îndoială un auditoriu cu mult mai larg. Din câte am înţeles eu, aceasta a fost alegerea pe care el a făcut-o în cunoştinţă de cauză, căci sunt încredinţat că l-au invitat. Aceasta mă face să mă aplec asupra altui aspect interesant al vieţii lui. În anii ’50, ’60, chiar şi în anii ’70 îşi petrecea mare parte a timpului vizitând diferite grupări, probabil sub oblăduirea Frăţiei Sfântul Alban şi Sfântul Serghie. A luat parte şi la o serie de conferinţe cu caracter misionar, conferinţe pe care le organizam noi o dată la doi-trei ani, în cadrul Universităţii din Oxford. Cuvântările sale şi discuţiile erau atât de

tulburătoare, că numărul oamenilor care veneau să-l asculte era de fiecare dată tot mai mare.

A existat mai apoi un oarecare moment de schimbare. Aş zice că poate cândva pe la sfârşitul anilor ’70, începutul anilor ’80, petrecea deja mult mai puţină vreme în afara parohiei, concentrându-se mai mult pe zidirea obştii din Londra şi pe dezvoltarea eparhiei Surojului. La un oarecare moment s-ar putea chiar spune că s-a întors cu dinadinsul dinspre lumea din afară, concentrându-şi toate puterile şi energia pe lucrul cu enoriaşii lui. Nu a încetat cu totul să poarte discuţii cu cei care ţineau de alte grupări, dar a acordat mai puţină vreme acestor convorbiri.

Cu mult interes am urmărit acest experiment pe care l-a făcut Mitropolitul Antonie în folosirea limbii engleze ca limbă liturgică. Atunci când, prin anii ’50, am trecut la Ortodoxie, în Marea Britanie nu exista nici măcar o singură parohie unde să se fi slujit cât de cât regulat în limba engleză. În catedrala grecească şi în parohiile greceşti se slujea în greacă. Iar la catedrala din Ennismore Gardens în vremea aceea se întrebuinţa numai slavona. Singurele Liturghii în limba engleză au început să se slujească de când cu Frăţia Sfântul Alban şi Sfântul Serghie. Şi am început şi eu să merg atunci când slujeau preoţii din frăţie, care se semnau „monah al Bisericii Răsăritului”, şi apoi la slujbele Vlădicăi Antonie, care de fapt pe atunci nu era decât ieromonah. Nu-mi mai amintesc exact când anume a început el să săvârşească slujbele în limba engleză în parohia de la Ennismore Gardens, dar îmi amintesc că mi-a spus că slujirea în paralel nu-i mergea la inimă; mă refer adică la folosirea în cadrul aceleiaşi slujbe a ambelor limbi. Socotea a fi fost mult mai folositor rugăciunii slujirea fie într-o limbă, fie în alta, alternativ, iar nu combinat.

E drept că recunoştea şi primejdia ca slujirea în limbi

diferite să aducă după ea împărţirea parohiei, dezbinarea ei în ruşi şi englezi, în loc să fie o singură comunitate, şi socotea aceasta ca o ameninţare la adresa unimii obştii. A fost această uzanţă introdusă de Vlădica? Eu cred că da. Şi aşa se urmează şi acum în vremea Episcopului Elisei.[20]

Mitropolitul Antonie a fost cel dintâi om care a atras cu adevărat atenţia unui număr mare de britanici asupra a ceea ce însemna de fapt Ortodoxia. Prin apariţiile sale la

20 în secolele al XVIII-lea şi al XlX-lea, chestiunea întrebuinţării în cult a limbii engleze a fost ridicată, şi nu o singură dată, de preoţii ruşi din parohia Adormirii Maicii Domnului. La aceasta îi împingeau însăşi starea firească a lucrurilor şi împrejurările în care exista această parohie. La început ea fusese o parohie greco-rusă, păstrându-şi această nomenclatură mai bine de o sută de ani. Pentru că primii doi preoţi fuseseră greci-ciprioţi, slujbele erau săvârşite în limba greacă. La aceasta contribuia şi faptul că mica obşte ce exista pe atunci era compusă mai ales din greci: marinari de pe vapoarele comerciale, negustori. Ruşi erau extrem de puţini: angajaţii ambasadei, câţiva studenţi, câţiva servitori de pe la casele mari. Cu toate acestea, s-au păstrat mărturii care arată clar că deja din primul deceniu de existenţă al acestei parohii au fost câteva încercări de slujire în limba engleză. Ieromonahul Vartolo- mei, bun cunoscător al limbii engleze, o folosea în predicile sale, iar aceasta o făcea de dragul noilor mădulare ale obştii, oameni care proveneau din rândurile englezilor. De asemenea preoţii parohi predicau în limba engleză.

Se mai ştie de asemenea că, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, protoiereul Evgheni Popov s-a adresat Sinodului cu cererea de a i se îngădui să slujească Liturghia în limba engleză. Aceasta arată evident că englezii, ca şi mai înainte, veneau la Dreapta Credinţă, iar pentru ei era necesar să se slujească în limba lor.

în secolul al XX-lea, raportat la numărul refugiaţilor ruşi care veniseră acum în insulele britanice, chestiunea aceasta a utilizării limbii engleze nu a mai avut rost. Căci tocmai ruşii formau acum covârşitoarea parte a enoriaşilor, iar slujbele se ţineau, evident, exclusiv în slavonă.

Dar pe la mijlocul anilor ’50 în biserică şi mai ales la cor au venit lineri galezi, irlandezi, scoţieni, astfel încât acurateţea rostirii textelor slavoneşti s-a îngreunat evident. Apăruse aşadar în parohie problema aceasta a limbii de slujire. într-un fel, acest lucru coincidea cu

televiziune şi prin emisiunile de la radio, prin mulţimea de conferinţe şi cărţi, care se răspândeau cu repeziciune, mulţi oameni au avut posibilitatea de a afla lucruri pe care nu le mai auziseră poate niciodată despre Dreapta Credinţă, despre viaţa în Hristos. Aş zice chiar că el a fost omul care a deschis din nou porţile Ortodoxiei pentru acest popor.

— Ştim cu toţii că viaţa religioasă nu este câtuşi de puţin miezul vieţii omului de astăzi. Cum făcea Vlădica să îmbine slujirea aceasta a lui cu viaţa lumii contemporane?

— El era întruchiparea celei mai reuşite îmbinări între tradiţie şi contemporaneitate. Era cu totul ancorat în viaţa tradiţională a Bisericii, nu era câtuşi de puţin un revoluţionar, un inovator. Dar era conştient, înţelegea foarte bine cu acea ascuţime a duhului pe care o au nevoitorii cei adevăraţi, că la sfârşitul secolului al XX-lea, într-o ţară neortodoxă, cum se arată a fi Marea Britanie, nu este cel mai potrivit lucru ca Ortodoxia să se manifeste cu tot fastul şi splendoarea sa, în deplina ei măreţie bizantină. Aşa încât el însuşi era un exemplu uluitor de simplitate, el ca preot, ca episcop, ca întâistătător al eparhiei. Trăia foarte modest. Când suna cineva la uşă pentru a stabili o întrevedere cu mitropolitul, el însuşi era cel care deschidea uşa. Nu exista niciun fel de secretar sau paznic – doar el. La fel de simplu era şi în plan personal: nu se folosea de niciun privilegiu, nu arăta în afară nimic din măreţia rangului pe care îl avea. Când era mai tânăr,

---

accepţiunea pe care Vlădica Antonie o avea cu privire la misiunea pe care Biserica Ortodoxă o avea în Marea Britanie. El se pregătea pentru aşa- numita Ortodoxie engleză, aşa încât fără îndoială că limba engleză, mai devreme sau mai târziu, avea să fie folosită ca limbă de cult. în iimpui cât dirijor al corului a fost M.I. Teocritov, acest lucru nu s-a petrecut, ci doar mai apoi, când corul s-a aflat sub conducerea protoie- ic ului Mihail Fortunato, omul în care Mitropolitul Antonie a găsit un ■idevărat împreună-călător pe cale, un ajutor de nădejde, un om care i .1 rămas mereu alături (n.a.).

dacă se întâmpla ca enoriaşii să plece fără să fi făcut curat în biserică, îşi sufleca pur şi simplu mânecile de la dulamă şi se apuca el de lucru. Chiar şi când a devenit episcop, nu a părăsit această simplitate a vieţii, nu a avut de pildă niciodată în mod oficial un şofer, nu a avut maşină de serviciu şi altele câte se obişnuiesc în aceste împrejurări. El înţelegea ca în ziua de astăzi un episcop al Bisericii Ortodoxe, ca şi întregul cler de altfel, să trăiască în simplitate, fără să aştepte niciun fel de privilegii personale. Îşi chema preoţii să înţeleagă drept şi adânc marea însemnătate a preoţiei şi să nu caute ajutor nicăieri. Nu voia ca preoţii să-şi facă un paravan din întâietatea rangului pe care îl au, ci dorea ca ei să trăiască o viaţă care să nu le fie ruşinată de propriile cuvinte rostite de la amvon. Pentru el, adevărata importanţă o avea nu ceea ce se vedea în afară, ci alcătuirea lăuntrică, omul cel tainic al inimii.

La Ennismore Gardens slujba se săvârşea în chip sărbătoresc şi după tipic, dar, pentru ca ea să rămână un prilej de luare-aminte şi adâncire în rugăciune, Vlădica trecea peste detaliile fastuoase. Mi-a spus odată: „Fireşte că nu am nimic împotriva ceremoniilor, dacă acestea au o însemnătate duhovnicească, dar nu pot să văd rostul unor formalităţi rigide”.[21]

— Se ştie că Vlădica Antonie a fost un înflăcărat patriot, de altfel acest lucru socotindu-i-se ca cel mai mare păcat al său. Ştiţi care era părerea lui cu privire la Patriarhia Moscovei din vremea comunistă?

— Da, este adevărat, Mitropolitul Antonie era rus, rus până în adâncul sufletului, şi preţuia mult rădăcinile pe care le avea bine înfipte în tot ceea ce înseamnă cultura rusă. Pe fondul lucrării sale misionare, cu multă dragoste

21 Mitropolitul Antonie slujea doar o dată în an ca arhiereu, anume în ziua de hram, de praznicul Tuturor Sfinţilor. In rest, slujea ca preot (n.a.).

îndreptată spre omul apusean, poate că nu se simţea numaidecât şi de către toţi acest lucru, dar el era şi rămânea cu adevărat rus. Grăitoare pentru chestiunea pe care o discutăm acum ar fi poate întâmplarea petrecută la o adunare pe care preoţii eparhiei Surojului au avut-o cu Vlădica aici, la Oxford, şi la care am luat şi eu parte. Vlădica a vorbit atunci destul de mult şi extrem de interesant despre vizita pe care tocmai o făcuse el în Rusia, în Rusia lui dragă, în Rusia care îi lega de altfel pe toţi oropsiţii izgoniţi pe aceste meleaguri de puterea sovietică, iar unul dintre preoţii lui, el însuşi rus la origine, l-a întrerupt zicându-i: „Dar, Vlădica, noi nu trăim în Rusia! Noi ne-am adunat aici ca să dezbatem nişte probleme ce privesc activitatea noastră preoţească de aici, din Biserica din Anglia. De ce întotdeauna ne vorbiţi despre Rusia?” Mitropolitul s-a tulburat atunci puţin din pricina acestor cuvinte.

Ştiu că Vlădica era monarhist şi păstra în sufletul lui idealul unei monarhii de factură creştină. Îmi amintesc bine cum a slujit în 1958 o Panihidă, atunci când se împliniseră patruzeci de ani de la uciderea familiei ţariste. Cu multă cinstire şi respect se purta faţă de palatul imperial. Nu obişnuia să se etaleze cu aceste lucruri, dar, ştiind că eu însumi eram un monarhist convins, mi-a vorbit odată despre aceasta.

Din convingere s-a supus dintotdeauna jurisdicţiei Patriarhiei de la Moscova. Fiind crescut, educat în cadrul acesteia, ca unul ce în anii formării sale ca mădular viu al Bisericii aparţinuse de o foarte mică comunitate rusească pariziană ce ţinea de Patriarhia Moscovei, Vlădica era perfect conştient de alegerea pe care o făcuse.

Mi se pare că, spre deosebire de alte eparhii şi parohii din Diaspora, care îşi primeau de la patriarhie mijloacele de finanţare pentru diferitele lor activităţi, Vlădica nu lua niciodată bani de la ea.

A spus oarecând: „Eu nu îl primesc în eparhia Surojului pe preotul-cetăţean sovietic”. Era cu adevărat un rus, şi deci adânc cinstind rânduielile de veacuri ale Patriarhiei de la Moscova. Numai că atunci când Soljeniţîn a părăsit Rusia, iar în ziarul Times a apărut scrisoarea iscălită de locţiitorul patriarhului, Mitropolitul Serafim, scrisoare în care se spunea că ei nu îl privesc pe Soljeniţîn ca pe un mădular credincios al Bisericii Ruse, a apărut peste câteva zile şi răspunsul la scrisoarea cu pricina, semnată de data aceasta de Mitropolitul Antonie. În aceasta Vlădica îşi exprima adâncul dezacord faţă de Mitropolitul Serafim, considerând părerea aceluia cu totul nedreaptă şi oferindu-i sprijin lui Soljeniţîn, atât ca patriot, cât şi ca mădular credincios al Bisericii Ruse. Dar aceasta nu subliniază decât că Vlădica a continuat să fie ferm şi neclintit, atât în ce priveşte supunerea lui faţă de Patriarhia Moscovei, cât şi neatârnarea lui faţă de puterea sovietică.

Legat de aceasta, aş fi amintit aici cuvântul pe care mi i-a spus cândva cu privire la Biserica Rusă din afara Rusiei (ROCOR): „Îi respect, deşi eu însumi cred că nu au dreptate, dar cel puţin au fost statornici”. Spunea că nu poate să aibă aceeaşi preţuire faţă de bisericile altor jurisdicţii, ca de pildă Biserica din Paris care ţinea de Patriarhia Constantinopolului, sau de Biserica Ortodoxă din America, lăsând la o parte faptul că aceştia erau loiali Patriarhiei Moscovei. Mai mult decât pe aceştia îi cinstea pe cei de la ROCOR. Aceste cuvinte ale Vlădicii par îndrăzneţe, dar ele din nou arată nimic altceva fără numai că Mitropolitul Antonie, indiferent de cât era de fermecat de Rusia, ştia să aibă şi să arate tărie, asprime chiar, atunci când împrejurările cereau aceasta în mod just.

— După moartea Patriarhului Tihon, Vlădica Antonie a fost socotit unul dintre posibilii candidaţi la scaunul patriarhal. După părerea dumneavoastră, ce fel de patriarh

ar fi fost el, dacă ar fi fost ales?

— Fără îndoială aş spune, Mitropolitul Antonie nu avea un deosebit dar de administrator. Deseori săvârşea greşeli de organizare. Darul său era acela de a se întâlni cu omul faţă către faţă. Nu cred că lucra la fel de bine atunci când lucra cu grupuri, deşi el însuşi a format multe adunări şi comitete. De asemenea, nu ştiu cât de repede şi de corect îi evalua pe oameni, dar fireşte că, dacă ar fi ajuns patriarh, ar fi fost foarte respectat, pentru că în Rusia deja erau binecunoscute predicile şi cărţile lui. Datorită caracterului său, ar fi fost un bun conducător, numai că mi se pare că ar fi încetat de a mai fi el cu adevărat, de vreme ce unui patriarh îi lipseşte tocmai această posibilitate de a se întâlni faţă către faţă cu omul, oricare ar fi el; or, tocmai acesta era darul pe care îl avea Vlădica Antonie.

— Vlădică drag, aveţi o rugăciune care să vă fie mai aproape de suflet şi care să se potrivească cumva cu imaginea pe care Mitropolitul Antonie a înveşnicit-o în inima dumneavoastră?

— Chiar am, e rugăciunea pe care a scris-o Sfântul Filaret, Mitropolitul Moscovei, rugăciune pe care eu însumi o citesc adesea şi care îmi pare că este imaginea duhului de părinte şi păstor duhovnicesc a Vlădicăi Antonie: „Doamne, eu nu ştiu ce să-ţi cer. Tu Singur ştii ce-mi este de folos! Tu mă iubeşti pe mine mai mult decât mă pricep eu însumi să o fac! Ci Tu, Părinte, robului Tău dă ceea ce a cere nici nu ştiu; nici cruce nu îndrăznesc să cer, nici mângâiere; stau doar înaintea Ta, cu inima deschisă către Tine: Tu ale mele nevoi vezi, pe care eu nici nu le cunosc; ci fa cu mine după mila Ta. Mă curăţeşte şi tămăduieşte, smereşte-mă şi iarăşi mă ridică. Cu evlavie, întru tăcerea inimii stau înaintea sfintei voii Tale şi alor Tale nepătrunse căi! Nimic altceva nu mai doresc, fără numai a face voia Ta! Tu mă învaţă să mă rog! Tu însuţi

înăuntrul meu Te roagă! Amin!”

INTERVIU CU
ARHIEPISCOPUL MARK ARNDT[22]

— Vlădica, ne-am întâlnit pentru a vorbi puţin despre Mitropolitul Antonie, fratele şi împreună-slujitorul dumneavoastră, cel ce de-a lungul mai multor zeci de ani a fost întâistătâtor al Bisericii Ortodoxe Ruse din Marea Britanie. Cum a fost, cum este, mai bine zis, legătura dintre dumneavoastră? Cum v-aţi cunoscut? Cum v-aţi împrietenit? Cum s-a alcătuit legătura care v-a unit?

— Atunci când am fost numit episcop de Marea Britanie, am hotărât la un moment dat că este de neînchipuit să activez alături de un alt episcop şi să nu ne cunoaştem. Cred că sunteţi de acord că era foarte ciudat să mă ştiu cu episcopul grec al Londrei şi nu cu cel rus. Aşa încât l-am rugat pe Vlădica să fixeze o întâlnire.

M-a primit la el, m-a primit cu foarte multă modestie. Mă gândesc că aşa îi primea pe toţi cei care îl cercetau. Mi-a ieşit în întâmpinare ca un simplu frate începător – într-o dulamă obişnuită, fără Panaghie. Mai întâi mi-a arătat biserica, apoi am mers în bibliotecă şi am stat de vorbă, doar pentru a ne cunoaşte. Am vorbit cu el atunci lucruri obişnuite, lucruri generale. Cred că era de la sine înţeles pentru amândoi că nu doream niciunul să atingem cine ştie ce probleme importante, doream numai să facem cunoştinţă. Vlădica Antonie mi-a fost de mare ajutor în această privinţă, căci a avut o mare delicateţe: nu a atins nicio temă dintre cele care ar fi putut reprezenta pentru noi un conflict de principii. După această întrevedere, întâlnirile noastre au devenit oarecum regulate, ne vedeam cel puţin o dată în an.

Atunci când ne-am văzut din nou, am simţit că pot

22 Arhiepiscopul Berlinului, Germaniei şi Marii Britanii, vicar prim al preşedintelui Sinodului Arhieresc al ROCOR. Interviu realizat de Evgheni Tugarinov, Adormirea Maicii Domnului, 2011.

vorbi deschis cu el despre lucrurile care pe mine mă frământau, căci socoteam că nu e cu putinţă să stau de vorbă cu omul în a cărui practică existau câteva chestiuni care mie îmi erau neînţelese, iar eu să nu spun nimic. I-am pus atunci înainte direct, fără ocolişuri, toate acele probleme care mă nedumereau, cerându-mi fireşte mai întâi iertare pentru aceasta. I-am spus că nu doream câtuşi de puţin să-l mâhnesc cu nimic, ci că voiam numai să înţeleg ce se petrece în cealaltă eparhie, ca el însuşi să-mi limpezească lucrurile, nu să aud eu de la o terţă persoană, căci o asemenea informaţie poate fi neadevărată întrucâtva, sau cu cine ştie ce devieri, inexactităţi, care să îngreuieze adevărul.

Am vorbit foarte liber şi degajat despre toate aceste frământări ale mele. Mi-a limpezit poziţia pe care o avea în fiecare dintre împrejurările pe care eu nu le înţelesesem. Am priceput de ce alegea să procedeze într-un fel sau altul. Am văzut. Fără îndoială că Vlădica alegea de foarte, foarte multe ori să procedeze într-un anumit fel, îndemnat fiind la aceasta de scopurile sale misionare. Căci socotea lucrarea de misiune ca fiind cel dintâi rost al şederii sale atât de îndelungate în pământul britanic, înţelegea bine că, încetul cu încetul, emigraţia rusă avea să se stingă şi că, în timp, se va ajunge ca parohia să fie alcătuită preponderent din credincioşi englezi.

Noi, în biserica noastră, vedeam lucrurile exact invers. Şi noi eram conştienţi de iminenţa stingerii generaţiei de emigranţi ruşi. Era firescul lucrurilor. Dar, cu toate acestea, poziţia noastră era foarte diferită. Ceva de felul: va rămâne totuşi un schelet din care să se ivească mai apoi acelaşi tip de oameni. Raportarea lui la această stare de fapt era aceasta: suntem într-un mediu englezesc, şi din acest mediu se vor ridica oameni noi cu care trebuie să lucrăm şi să zidim pe acest nou fundament, al unei limbi şi naţionalităţi diferite. I-am înţeles punctul de vedere, am

văzut apoi cum îl punea în practică, şi adevărul este că întreaga sa slujire arhierească se întreţesea cu acest principiu, acela al dezvoltării, al înfloririi, al reînvierii până la urmă a Ortodoxiei engleze. Şi mai cred că acesta s-a dovedit şi prilejul ivirii greutăţilor pe care parohia sa le-a avut de trecut mai târziu, după plecarea lui la Domnul.

Au fost câteva momente când relaţiile dintre Biserica Rusă, cea care ţinea de Patriarhia Moscovei, şi ROCOR s-au îngreunat, s-au complicat destul de tare. Începătura s-a făcut cândva prin 1997, atunci când ne-au luat mănăstirea de la Hebron[23]. Şi vreau să spun că Vlădica mi-a fost aproape şi m-a susţinut în toată acea perioadă. Iar lucrul acesta pe mine m-a ajutat foarte mult, căci reacţia mea la început fusese una de înstrăinare, deoarece aceste probleme mă atingeau în chip nemijlocit. Iar poziţia lui a fost fără echivoc: el nu putea încuviinţa astfel de lucruri, i se păreau inacceptabile. Am găsit atunci în el un om: omul care nu doar că înţelegea foarte bine cum stau lucrurile, dar care nu a încetat de a-mi fi alături.

În 1997, sau poate puţin după aceea, urma să fac o călătorie în Rusia. Eram invitat la o conferinţă ştiinţifică la Tver. Mi se păruse atunci că acesta ar fi fost un prilej potrivit unei întrevederi cu patriarhul. Dat fiind că timpul era foarte scurt, nu am spus prea multe despre această intenţie a mea, cu atât mai mult cu cât nu aveam nicio idee dacă până la urmă acest lucru va fi cu putinţă sau nu. L-am rugat atunci pe Vlădica să vorbească cu Preafericirea Sa despre dorinţa mea şi, mulţumită lui, întâlnirea a avut loc.

Vlădica Antonie cunoştea şi mă susţinea în ostenelile mele de a găsi un drum care să ducă la unirea dintre noi.

---

23 Mănăstirea Sfintei Treimi din Hebron, situată pe malul vestic al Iordanului, a fost metoc al Misiunii Ruse din Palestina. Din anii ’20 ai secolului trecut a intrat sub jurisdicţia ROCOR. La data de 5 iulie 1997 a fost predată de către autorităţile palestiniene Bisericii Ortodoxe Ruse.

În acelaşi timp şi el înţelegea foarte bine că în Rusia, lăsând la o parte schimbările din afară, mai sunt foarte multe de schimbat în cele dinăuntru, punându-mi chiar înainte, avertizându-mă cu privire la anumite greutăţi care se puteau ivi. Cu alte cuvinte, Vlădica Antonie nu a încercat câtuşi de puţin să ascundă ceva de mine. Şi pentru aceasta îi sunt tare recunoscător! Un om cu inima pe de-a-ntregul deschisă, vorbea absolut liber cu mine despre orice.

Simţeam însă la el, fără urmă de îndoială, o durere, îşi dădea seama că nu are un urmaş pe care să-l lase în locul lui. Înţelegea că cel ce avea să-i urmeze trebuia să fie vorbitor de rusă şi engleză. Însă nu avea un astfel de om. Am sentimentul că mai cu seamă în ultimele luni de viaţă a trăit această lipsă foarte acut, dar, iarăşi, după cum am mai spus, eu îl vedeam rar. Erau perioade lungi de timp când nu apucam să ne întâlnim.

Nu îmi amintesc exact când a avut loc ultima noastră întrevedere, dar ştiu că a fost nu cu mult timp înainte de plecarea lui. În tot acest proces care a dus în cele din urmă la reunirea Bisericii Ruse, la reintrarea noastră în comuniune cu Biserica Moscovei, noi doi am avut mereu aceleaşi puncte de vedere. Pentru el era o mare bucurie să ştie că acest lucru se putea întâmpla. Orice om care are o viaţă ancorată cu adevărat în viaţa Bisericii, cred că în toată vremea acestor zeci de ani cât a durat despărţenia noastră, nu a putut decât să trăiască aceasta ca pe o rană, neslăbind a nădăjdui în vindecarea ei. Dar anume cum se va întâmpla aceasta în mod practic, niciunul dintre noi nu îşi putea închipui. Vlădica m-a susţinut şi m-a întărit, m-a ajutat în toate.

Era un punct unde noi nu că nu împărtăşeam aceleaşi vederi, ci eu pur şi simplu mă foloseam de altă practică, iar aceasta era spovedania. Am auzit eu că Vlădica foloseşte aşa-numita spovedanie obştească şi l-am întrebat, ca

întotdeauna, fără ocolişuri. Mi-a explicat atunci că această spovedanie are loc de fiecare dată după o lungă şi minuţioasă convorbire pe care el o are cu enoriaşii lui, convorbire care practic se întindea de-a lungul unei zile întregi. Explicaţia pe care mi-a dat-o atunci m-a convins deplin că sunt cazuri când un preot anume poate săvârşi şi această rânduială, dar că de departe ea nu este la îndemâna tuturor. Acest lucru este cu putinţă doar preotului cu o adâncă experienţă a duhului, cu o asemenea viaţă duhovnicească care să nu îngăduie pierzarea nici unui suflet, şi din acest punct de vedere eu nu aş sfătui pe nimeni să procedeze astfel. Dar în cazul Vlădicăi îl înţelegeam deplin şi nu am găsit să mă împotrivesc deloc poziţiei sale. Eu nu săvârşesc acest tip de spovedanie obştească, căci socotesc că nu mă aflu la aceeaşi înălţime a duhului la care se afla el, pentru a face acest lucru drept înaintea lui Dumnezeu. Dar înţeleg foarte bine pentru ce el putea face acest lucru[24].

Sunt astfel de lucruri pe care un om le poate face, iar altul, nu. Ceea ce un om are ca lucrare aparte, osebită, nu poate fi tuturor de folos. Nu în zadar în Biserica Rusiei a apărut această formulă de „kronstadist”. Sfântul acesta mare care a fost Ioan din Kronstadt avea acest dar de la Domnul de a face anumite lucruri, pe care nimeni altcineva nu le mai putea face, fără ca lucrul acela să-şi piardă adevărata valoare şi să devină pierzător. Aici nu e loc de a copia, nu e vorba despre un model – strict din acest punct de vedere. Domnul împarte darurile să-Ic unuia sau altuia, după cum însuşi socoteşte potrivit. Nu încape nicio

24 Limpezire - punem înainte cititorului un cuvânt spus de Vlădica oarecând despre modul în care se petreceau aceste spovedanii. Cuvântul este extras din volumul intitulat Adierea Duhului, apărut în limba română în anul 2015, şi care consacră paginile părţii a V-a acestei practici a spovedaniei obşteşti, aşa cum avea loc în obştea de la Ennismore Gardens, în vremea Vlădicăi Antonie.

îndoială: Vlădica Antonie avea o harismă aparte, iar mulţimea aceea de englezi care a venit la Ortodoxie vorbeşte tocmai despre aceasta. Acum, dacă acei oameni s-au menţinut mai apoi la înălţimea darului de care ei înşişi au avut parte, dacă au putut păstra mai departe ceea ce au avut după ce Vlădica nu le-a mai fost duhovnic, aceasta deja este o altă chestiune. Iar această chestiune nu mai

---

„De patru ori pe an, am luat obiceiul ca, în câte o zi de sâmbătă, să se întâmple ceea ce noi numim «zi de reculegere duhovnicească». Ne strângem la biserică şi de două ori pe an ţinem cuvântul în limba engleză şi de două ori în limba rusă. Lucrurile se petrec astfel: începem cu rugăciunea, după care eu ţin un cuvânt, care se întinde cam patruzeci de minute; după aceasta, cam trei sferturi de oră, sau poate chiar o oră întreagă, păstrăm aşa-numita «perioadă de tăcere», când toţi au datoria de a păstra liniştea. Cine nu poate împlini aceasta, merge în camera unde de obicei după slujbă servim un ceai, dar în biserică nu rămâne nici unul dintre cei ce doresc să vorbească, pentru a nu împiedica pe nimeni de la a se cufunda în tăcere. în liniştea proprie, lăuntrică, dar şi cea a bisericii în sine, căci biserica are fără îndoială liniştea ei. Un scriitor francez descria astfel cele pe care le trăise unul dintre eroii săi: acest om a «auzit» liniştea şi dintr-odată a înţeles că această linişte era prezenţa vie a lui Dumnezeu... Aşa încât sunt destul de neîndurător în aşteptarea pe care o am de la oameni, anume aceea de a îngădui celorlalţi să se cufunde în adâncurile sufletului. Apoi gustăm ceva, adică fiecare aduce câte ceva şi mâncăm cu toţii, bem ceai. Urmează după aceasta al doilea cuvânt şi a doua perioadă de tăcere, şi apoi spovedania obştească, a cărei curgere este oarecum deosebită de cum se obişnuieşte în Rusia. Ea se desfăşoară astfel: citesc o serie de rugăciuni din canonul de pregătire pentru Sfânta împărtăşanie, dar nu pe toate, după care aduc înaintea Domnului, cu voce tare, propria mea spovedanie, pe care o fac în acel context al cuvântului pe care l-am rostit mai înainte. Ele sunt să zicem «specifice», adică se referă la un oarecare aspect al vieţii noastre, aspect de care a venit vremea să ne preocupăm, iar din acest punct de vedere am putea spune că şi spovedania aceasta are de fiecare dată un «specific». De regulă e o spovedanie de douăzeci-treizeci-patru- zeci de minute. Ea depinde nu atât de păcătoşenia mea, cât de conţinutul cuvântului pe care l-am rostit, sau mai bine zis de

ţine de acum de nevoinţa lui personală, ci de calitatea vieţii pe care o aleg oamenii respectivi.

— Despre ce mai vorbeaţi cu Vlădica?

— În afară de problema spovedaniei şi a altor rânduieli, am mai discutat despre modul în care el vedea unirea Bisericii Ruse. Niciunul dintre noi nu aveam pregătită o anumită reţetă cu care să ieşim înainte. Aşa cum am mai spus, mulţi dintre noi visau ca acest lucru să se petreacă odată şi odată, dar cum anume să abordăm această problemă, nu ne dumiream. Ce să facem? Cum să facem? Cu această frământare am venit eu către el, căci era un om care avea atât experienţa vieţuirii în Apus, cât şi pe cea a participării la diferitele şedinţe sinodale din Rusia, înţelegea foarte bine starea lucrurilor de acolo şi de aici şi putea cântări drept cum stau acestea.

— Căile de abordare pe care le întrevedea Mitropolitul Antonie au coincis cu cele pe care Biserica a păşit mai apoi în drumul său spre unire?

— În Germania, noi am realizat o serie de convorbiri

---

conţinutul preocupării noastre din clipa de faţă; de asemenea, depinde de conţinutul rugăciunilor pe care le-am citit, de ceea ce Domnul a pus prin ele în sufletul meu. După aceasta, ne rugăm din nou, puţin, şi apoi toţi primesc rugăciunea de dezlegare a păcatelor. Dacă, pentru un motiv anume, cineva doreşte să se spovedească separat, lucru pe care îl facem în tot celălalt răstimp al anului, oricum, este cu putinţă, fireşte, dar majoritatea nu mai simt nevoia să o facă, pentru că spovedania aşa cum o facem acoperă un câmp destul de larg al păcatului, sau mai bine zis al vieţii lăuntrice a omului. Iar după aceasta, toţi cei care au luat parte la această zi de reculegere se pot împărtăşi a doua zi."

Unora dintre noi aceste răstimpuri de tăcere li se păreau foarte greu de răbdat şi începeau să se foiască pe scaun, să se uite la ceas, să încerce a lega o vorbă cu vecinul, se mai ridicau de pe scaun şî plecau... Zicea Vlădica pe un ton oarecum glumeţ: „Până la urmă nu e greu deloc să vezi cine tace şi cine nu. Chiar dacă omul nu spune nici un cuvânt, înţelegi foarte uşor că îi e greu să intre în el însuşi şi să tacă" (n.a.).

între cele două eparhii, cea care ţinea de Moscova şi cea care ţinea de ROCOR. La unul dintre congrese ne-am întâlnit şi cu Vlădica Teofan[25], chiar în clipa când fusese numit Arhiepiscop al Germaniei, şi am hotărât de comun acord să ţinem şi acolo o serie de seminarii. Ne întâlneam o dată pe an şi discutam pe o serie de teme care ridicau mari probleme. Trebuie să vă spun că Mitropolitul Antonie era de acord cu modul meu de abordare, era de acord cu ideea că prin intermediul discuţiilor şi al întâlnirilor era potrivit să ne cunoaştem mai bine unii pe alţii. Ştia din proprie experienţă că nu era cel mai bun lucru să invităm din Rusia preoţi care să slujească la noi în parohii şi era destul de critic cu privire la această perspectivă. Avusese prilejul de a observa că preotul rus, mai cu seamă dacă nu este un cunoscător al limbii engleze, are o mare dificultate în a se orienta corect, astfel încât face o serie de lucruri care aici trezesc nedumerire, iscă probleme, conflicte. Aici este nevoie de propria „şcoală". Aveam să ajung şi eu mai târziu la aceeaşi concluzie, anume aceea că trebuie să creştem propriii noştri preoţi, ca mădulare ale obştii de aici. Că nu trebuie să te bazezi pe faptul că există oricând putinţa de a cere „oameni" din Rusia. Vlădica Antonie era depţin de acord cu acest punct de vedere.

— Această chestiune a unirii a stârnit, bineînţeles, atât reacţii pozitive, cât şi negative. Cum vi se pare, a vindecat timpul rănile?

— Cea mai grea rană au fost rascolnicii[26], care au părăsit jurisdicţia noastră tocmai din această pricină. Am avut în Anglia două mănăstiri; nu aveau mulţi vieţuitori, dar totuşi erau două mănăstiri. Au intrat în schismă, dimpreună cu câteva parohii din Franţa şi câţiva oameni

---

25 Teofan Galinski, arhiepiscopul Berlinului şi al întregii Germanii.

26 Sub această denumire, Vlădica Mark îi numeşte pe cei care, ca urmare a eforturilor lui de a realiza Unirea Bisericii Rusiei, au ales în anul 2007 să iasă de sub jurisdicţia sa.

deosebi. Probabil că aceasta este o rană de nevindecat, dacă Domnul nu va rândui altceva, ceva ce nu poate fi măsurat după măsurile omeneşti. Dar deocamdată nu se întrezăreşte nimic.

Practic, în istoria Bisericii nu există o asemenea experienţă, ca adică două părţi ale aceleiaşi Biserici, după o atât de îndelungată despărţenie, să se reunească. Aproape că nu s-a mai întâmplat. În vreme ce exemple de despărţenii şi schisme, cu ghiotura. Mândria omului este cea care conduce spre asemenea stare de fapt, neprimirea voii lui Dumnezeu, stăruirea proastă în împlinirea propriei voi.

În ceea ce-l priveşte pe Vlădica Antonie, trebuie spus că el avusese această imagine a unirii Bisericii Rusiei cu mult înainte ca aceasta să se fi întâmplat. Parohia de la Manchester care a ieşit de sub jurisdicţia noastră, fără binecuvântarea noastră, s-a supus Vlădicăi Antonie, dar el a încredinţat Vlădicăi Anatolie, vicarul eparhiei de Suroj, care a slujit acolo în toţi aceşti ani, să mă pomenească la toate slujbele. Or, aceasta arată fără putinţă de tăgadă că pentru el nu existau astfel de graniţe şi că el întotdeauna a socotit că noi făceam parte din aceeaşi Biserică.

— Aţi avut cu Vlădica o întâlnire mai aparte, una care să vă fi rămas aproape de inimă?

— Cred că fiecare dintre întâlnirile noastre a avut propriul său chip, darul ei osebit. A fost odată o întâmplare din care transpare fără umbră de îndoială năzuinţa Vlădicăi către unitatea, sobornicitatea Bisericii. De regulă la el mă însoţea părintele Vădim. Vlădica l-a primit şi pe el de la bun început cu multă căldură şi deschidere a inimii. M-a invitat odată când la el erau Vlădica Vasilie[27], Vlădica

27 Episcopul Vasilie, fostul vicar al eparhiei Surojului în vremea Mitropolitului Antonie, şi care după moartea acestuia a împlinit atribuţiunile de întâistătător al eparhiei, până când în anul 2006 a trecut

Anatolie şi cred că şi câţiva preoţi. Aveau o discuţie foarte serioasă, şi el pur şi simplu m-a invitat să iau şi eu parte. Am înţeles atunci definitiv că pentru acest om nu existau graniţe de felul acesta, aşa cum le înţelegem noi. M-am întrebat apoi dacă eu aş fi procedat aşa într-o atare situaţie. Şi mai curând cred că nu! Vlădica Antonie pur şi simplu nu vedea piedici, impedimente de acest fel. Nici măcar nu-mi amintesc exact despre ce am discutat atunci. Îmi pare că deja se evidenţiau serios unele probleme care au şi dus mai apoi la dezbinarea parohiei lui, dar atunci îmi amintesc că noi doi aveam nesmintit aceeaşi părere.

— În cadrul eparhiei noastre s-a ridicat problema înfiinţării unei Mitropolii pentru Europa Apuseană. A fost aceasta ca un pas înainte-mergător în drumul spre unire?

— Am discutat şi această chestiune cu Vlădica Antonie. Această idee s-a exprimat apoi într-o comunicare pe care a scris-o Patriarhul Alexei I, în cadrul căreia se propunea formarea unei astfel de jurisdicţii al cărei întâistătător să fie Vlădica Antonie. Doar că aceasta se petrecea cu puţin timp înaintea de plecarea lui la Domnul. De fapt noi încercam să aducem în sânul Bisericii exact acele parohii ruseşti din Franţa care intraseră sub jurisdicţia Constantinopolului, deşi membrii lor şi cei care le fondaseră dintru început erau ruşi emigranţi, cu aceleaşi rădăcini ca şi noi. La acea vreme ei au socotit drept să se supună Patriarhului Ecumenic, după care în câteva rânduri şi-au mai schimbat jurisdicţia. Aceasta este o stare tare urâtă a lucrurilor şi, din păcate, neîndreptată până în ziua de astăzi. Încă nu am fost în stare să rezolvăm această problemă.

— Cum apreciaţi dumneavoastră, Vlădica, înrâurirea pe care Mitropolitul Antonie a avut-o asupra vieţii creştinilor, atât în Rusia, cât şi în Apus?

— Nu există nicio îndoială că pentru apuseni Vlădica

sub jurisdicţia Constantinopolului.

Antonie a fost vestitorul Ortodoxiei, cel care a dat glas frumuseţii şi minunii întâlnirii personale cu Hristos Domnul. Pentru mulţi oameni el nu a fost doar un reprezentant al Bisericii Ruse, ci el era însăşi Ortodoxia. Mai cu seamă aceasta se petrecea în Anglia, dar şi în cercurile pravoslavnice ale Europei, unde era adânc cinstit şi preţuit. Predicile şi cuvintele, convorbirile pe care le avea cu oamenii erau solicitate de foarte mulţi, pentru foarte mulţi dintre noi aceasta era hrana sufletului.

În rândul emigraţiei ruse, ca şi în Rusia, personalitatea lui era cântărită la extreme: era fie foarte iubit, cuvintele lui şi întreaga sa lucrare fiind socotite ca darul lui Dumnezeu, era fie respins, fapt pe care îl constat în Rusia şi acum, unde este mai puţin bine văzut în mediul monahal, şi mult dorit de laici şi de cler.

1»

INTERVIU CU

PROTOIEREUL JOHN LEE[28]

Eu m-am născut în America, iar în Anglia am venit acum patruzeci de ani. Nu intenţionam să rămân aici, dar astfel au decurs lucrurile în viaţa noastră, că soţia mea a vrut să mai stăm, apoi aici ni s-au născut copiii şi aşa se face că până la urmă am rămas de tot.

Bunica mea pe linie maternă era unguroaică şi ea era cea care uneori mergea la biserică, la una ortodoxă. Nu ştiu dacă nutrea gândul de a trece la Ortodoxie, ştiu însă că mergea la slujbe. Aşa se face că mi-a fost dat să cunosc Liturghia ortodoxă încă de când eram copil. Deşi în acelaşi timp eram crescut destul de riguros în sânul

Bisericii Catolice. Am urmat cursurile şcolii elementa

re catolice, apoi pe cele ale institutului, pentru a deveni preot catolic. Am terminat cei cinci ani de Seminar,

28 Interviu cu protoiereul John Lee (1938-2014), realizat de D. Rozov şi E. Tugarinov, decembrie 2011.

dar la sfârşitul acestora am decis să mă căsătoresc, să-mi întemeiez o familie, ceea ce fără îndoială mi s-a îngăduit. Viitoarea mea soţie era ortodoxă, ţinea de Biserica Ortodox-Siriană şi îşi dorea ca şi eu să mă alătur lor. Am

j venit apoi în Anglia, după cum credeam noi, pentru doi ani, şi am rămas pentru toată viaţa. La Biserica Ortodox-Siriană mergeam cu ea, dar prea puţin am reuşit eu să pătrund în cele ce se petreceau acolo, pentru că începusem deja să merg la slujbe la biserica ruşilor.

La vremea aceea Biserica Catolică trecea printr-o serie de schimbări mari în ceea ce priveşte rânduiala slujbelor, începuse să se alinieze cerinţelor lumii, slujbele păreau mai mult nişte întruniri ale unor oameni cumsecade. Nu mai aveau nimic din caracterul sfânt al unei slujbe, din taina şederii înaintea Dumnezeului Celui Viu. Aşa încât dimpreună cu soţia mea am hotărât că, de vreme ce ea era ortodoxă, aveam şi eu să trec la Ortodoxie şi împreună să mergem la biserica rusă. Am ales să mergem la biserica ruşilor pentru că acolo atmosfera era aşa cum înseta sufletul nostru să fie. Era linişte. Era pace. Era bine. Acolo oamenii se rugau.

Pe Mitropolitul Antonie l-am cunoscut într-un chip mai neobişnuit. Obişnuiam să-i iau pe copii şi să dăm

O fugă prin parc. Parcul se găsea chiar vizavi de catedrala. În ziua aceea m-am aşezat pe o băncuţă cu fiul meu.

1 lângă noi stătea un om nu foarte tânăr, care ne-a întrebat cu vădit accent rusesc: „Îmi permiteţi să mă aşez lângă dumneavoastră?” Eu vorbeam cu fiul meu şi părea că discuţia noastră îl interesa foarte mult. La un moment dat ne-a întrebat: „Dar de ce nu aţi venit pe la mine?” I îi am întrebat la rându-mi: „Dar unde e asta?” A răspuns: „Tare aproape, imediat după colţ, în catedrală”.

I) a, chiar îmi doream. Când aş putea veni?” Atunci el i zis: „Veniţi, dacă puteţi, vineri de dimineaţă”.

Şi iată, aşa m-am cunoscut cu Vlădica.

Am început să merg la el şi vedeam că omul acesta se interesa cu adevărat de viaţa mea. Îmi punea o mulţime de întrebări, m-a întrebat chiar care e motivul pentru care nu devenisem preot. Odată, pe când ieşeam din catedrală, m-a însoţit şi mi-a spus fără înconjur: „Nu mi-aţi răspuns la întrebarea despre preoţie”. Eu i-am răspuns: „Nu ştiu, cred că nu a fost voia lui Dumnezeu”. Atunci el s-a oprit, şi-a pus mâinile pe umerii mei şi, privindu-mă adânc, mi-a spus: „Cred că Dumnezeu şi-a schimbat părerea”.

Din clipa aceea am început să merg la el în fiecare zi de vineri, vreme de un an întreg, până în ziua în care mi-a propus să mă hirotonească. Ce mă mira cel mai mult era că, deşi extrem de ocupat, nu a anulat sau amânat niciuna dintre întrevederile noastre, aşa încât literalmente ne-am văzut în fiecare zi de vineri. Iată, aşa a început…

La început întrevederile noastre erau – dacă mă pot exprima astfel – formale, el era arhiepiscop, apoi a devenit mitropolit, eu eram… nimeni. Dar încetul cu încetul ne-am apropiat şi cred că acest lucru s-a întâmplat deoarece a văzut că eu nu mă temeam deloc de el. Şi într-adevăr, peste ani, glumind, zicea, chipurile mirându-se: „Nu pot să înţeleg cum de am rămas prieteni până acum!?”

Nu ştiu cum, acesta a fost darul lui Dumnezeu, dar am rămas alături de el până la sfârşit, când s-a îmbolnăvit, am avut grijă de el în ultimul an al vieţii sale, i-am fost alături până a trecut dincolo. Aceasta este tot ceea ce pot spune despre începuturile prieteniei noastre.

După cum ştiţi, Vlădica Antonie avea de la Dumnezeu acest dar de a lega astfel de legături cu oamenii, aşa încât fiecare om să simtă toată dragostea lui şi tot interesul nesmintit îndreptat asupra sa. Şi sunt deplin încredinţat că aşa era în sufletul Vlădicăi. Se interesa cu adevărat şi se interesa profund de fiecare om care venea la el. Aici nu era nimic simulat; pur şi simplu aşa era el.

Spre sfârşitul vieţii sale îl vedeam în fiecare zi, îl însoţeam la spital, unde făcea chimioterapia şi celelalte proceduri. Aşa, până la sfârşit.

Dar în tinereţe deseori se întâmpla să-şi viziteze prietenii. Aici, la noi, Vlădica venea de regulă de Naşterea Domnului. îi era drag să sărbătorească alături de noi praznicul acesta. Mi se pare că nu mai puţin decât sărbătoarea în sine îl atrăgea bucuria de a petrece alături de copiii noştri. Le era ca şi bunic. Se juca cu ei, se aşezau împreună pe podea – asta îi plăcea cu osebire – şi nu ştiu cum, că tare bine i se potrivea, adică nu simţeai deloc că s-ar fi coborât din cine ştie ce înălţimi. Era firesc. Copiii i se urcau în spinare, el îi căra. Aşa era jocul lor. Era ca şi cum nu mai era Mitropolitul, dacă înţelegeţi ce vreau să spun prin aceasta. Venea aici şi se juca cu copiii, se purta ca un bunel, iar nu ca episcopul şi întâistătătorul eparhiei. Cu toate acestea, eu întotdeauna îl strigam „Vlădica”, iar copiii „Preasfinţite Antonie”.

Bineînţeles că vorbeam numai în limba engleză. V-am spus că avea accent rusesc, accent care nu a dispărut în toţi aceşti treizeci de ani cât am stat alături de el. Deja pe vremea când ne-am cunoscut, el stăpânea limba engleză şi vorbea liber. Discursul său era întotdeauna corect şi limpede din punct de vedere al gramaticii şi vocabularului, dar accentul rusesc i-a rămas mereu, în afară de engleză, îi era tare drag când avea prilejul să vorbească în franceză şi germană, limbi pe care le ştia de mic copil. Şi nu ştiu de ce mă întreba mereu de câte un cuvânt sau altul cum e în ungureşte: pesemne pentru că ştia că bunica mea şi mama erau unguroaice. În general îi plăcea să afle cât mai multe lucruri. Când venea la noi acasă, mai întâi ne blagoslovea pe toţi ca arhiereu, după care „arhiereul dispărea” şi devenea pur şi simplu unul dintre noi. Copiii îl iubeau tare mult. Şi eu, şi soţia ne străduiam să-i învăţăm să fie cinstitori faţă de rangul său, să se poarte cu el cu adevărat

ca faţă de un episcop, să ceară binecuvântare etc., dar el ne submina toată osteneala, căci nu primea nimic din toate acestea: socotea mai degrabă să se ia la întrecere cu ei, să alerge, să stea pe podea, să le facă daruri, să se joace în fel şi chip.

Vlădicăi Antonie îi plăcea să râdă şi întotdeauna savura glumele bune. Mi se pare că legătura noastră s-a schimbat oarecum atunci când a înţeles că eu nu mă temeam de el. Odată s-a întâmplat că trebuia să-i cer sfatul cu privire la nişte medicamente pe care aveam să le iau de la farmacie. Înainte de a se însera m-am dus la el. A deschis uşa şi mi-am dat seama că iar avea durerile acelea de cap care îl chinuiau adeseori. Am început să-i explic pricina pentru care mă aflam acolo, dar el, pe neaşteptate, mi-a trântit uşa. Am început să bat din nou dorind să-i spun că nu terminasem ce aveam de zis şi aş mai fi avut de adăugat ceva. Mi s-a părut foarte nepoliticos din partea lui. Mai cu seamă că nu eram omul care să-i ocup timpul peste măsură, pentru că nici îndeobşte nu sunt prea vorbăreţ şi mi se părea că în general nu-i cheltuiam niciodată timpul cu nimicuri. Când în sfârşit, în cele din urmă, a deschis din nou uşa, tocmai aceasta i-am şi spus, că încă nu isprăvisem ce aveam de zis. Dar i-am văzut imediat ochii strălucitori, limpezi şi ştrengăreşti, a râs şi a zis: „Bine, intră şi isprăveşte”.

Atunci am intrat şi toată treaba nu ne-a luat decât câte→

va minute.

Experienţa legăturii pe care am avut-o eu cu Vlădica Antonie mă îndreptăţeşte să cred că se putea lega cea mai bună relaţie cu el dacă te purtai firesc, dacă nu te temeai de el.

Deja spre sfârşitul vieţii sale veneam la el în fiecare seară, iar în zilele de după operaţie am rămas cu el chiar şi peste noapte. Simţeam că eram cu adevărat prieteni,

prieteni foarte apropiaţi. Vlădica ştia că are cancer. La început crezuse că vina pentru toate o purta bătrâneţea. Dar soţia mea, care era asistent medical, mi-a atras atenţia la un moment dat că simptomele pe care le avea Vlădica indicau mai mult decât atât. Aşa că am mers la un

spital particular, al cărui nume nu doresc să-l dau, căci am avut parte acolo de un tratament îngrozitor. Tratamentul costa foarte mult şi, cu toate acestea, au fost îngăduite greşeli foarte grave. El mi-a încredinţat mie să iau parte la protocoale, să semnez hârtiile, iar eu am acţionat cu îndrăzneală. îi recomandaseră un tratament sau operaţie, iar eu, cercetând indicaţiile medicilor, am văzut că se excludeau reciproc, că nu era cu putinţă ca în cazul lui să se urmeze acele proceduri. Le-am spus medicilor că el are anumite restricţii legate de condiţia în care se afla, că erau restricţii faţă de anumiţi indicatori şi că nu era cu putinţă să-i recomande nici tratamentul pe care i-l recomandaseră, nici operaţia pe care o propuseseră. Şi este vorba despre un spital londonez foarte scump, iar ceea ce s-a petrecut acolo, erorile pe care şi le-au permis au fost de-a dreptul de neînchipuit şi foarte mari. Venind odată la el, l-am găsit plimbându-se încet pe coridor şi atunci i-am spus: „Vlădica, noi nu mai avem ce căuta aici. Spitalul de stat e cu mult mai bun, haideţi să mergem acolo, plus că nu vă va costa nimic. Blagosloviţi-mă să aranjez lucrurile!” La care mi-a răspuns: „Da, blagoslovesc, a fost bine cum ai procedat până acum. Procedează în continuare cum socoteşti potrivit!” Şi l-am mutat la spitalul Charing-Cross, unde l-au tratat incomparabil mai bine, şi încă şi fără bani.

Vlădica a plecat pe data de 4 august şi probabil că aţi auzit de visul acela pe care l-a avut, în care i s-a arătat bunica sa. Lucrurile s-au petrecut astfel. Am mers cu el la spitalul acela privat, la control. L-am aşteptat şi, când a

ieşit, l-am întrebat ce i-au spus. Mi-a răspuns: „Ştii, mi-au zis că am o şansă destul de mare, că putem scoate tumoarea, că putem opri procesul la stadiul la care se află acum etc”. Eu m-am înveselit: „O, veşti bune, aşa sunt de bucuros să aud!” Dar el a zis: „Se înşală”. Atunci eu l-am întrebat: „Bine, dar de unde ştiţi, cum puteţi şti că se înşală? Totuşi dumneavoastră nu aţi mai lucrat ca medic de mai bine de patruzeci de ani”. Cam în duhul acesta i-am vorbit atunci. Dar el mi-a răspuns: „Pentru că noaptea trecută am avut un vis. Mi s-a arătat bunica mea, care ţinea în mâini un calendar. Paginile calendarului se dădeau una după alta, din ce în ce mai încet, până când s-au oprit în data de 4 august”. Apoi a adăugat cu certitudine, aşa cum făcea atunci când spunea un lucru despre care era convins: „Voi muri pe data de 4 august”.

Aşa s-a şi întâmplat. În general eu îl contraziceam destul de rar şi nici în acest caz nu am obiectat nimic, întrucât mă gândeam că mai curând s-ar putea să aibă dreptate, adică în orice caz nu m-aş fi mirat deloc să fi fost întocmai aşa cum spunea el.

Pe Vlădica mulţi l-au socotit sfânt încă de când trăia. Într-un fel şi era. Într-alt fel era doar om. E greu de limpezit întocmai. Nu ştiu niciun om care să poată spune că Mitropolitul Antonie nu L-ar fi văzut cu adevărat pe Dumnezeu. Vlădica L-a văzut pe Dumnezeu. Vlădica s-a întâlnit cu Dumnezeu. El avea cu Dumnezeu propria sa relaţie, avea cu Hristos legătura lui personală. Şi nu poate nimeni să nege acest fapt. Dar în acelaşi timp era şi un om ca ceilalţi. De pildă, dacă cineva îl minţea sau, într-un oarecare fel, îl vindea, îl trăda, pe un astfel de om Vlădica îl ierta, dar nu îi venea uşor să o facă. Dar, pe de altă parte, cui îi vine uşor să-l ierte fără nicio strângere de inimă pe omul în care a avut toată încrederea? Cred că ar fi o greşeală de neiertat dacă între sfinţenie şi perfecţiune am pune semnul egalităţii. Tocmai în asta constă bucuria

de a avea un asemenea Dumnezeu care nu ne vrea fără cusur, ca pe nişte roboţei traşi la imprimantă, şi al căror singur ţel este împlinirea unui anumit număr de prescripţii care să-i aducă până în starea de a putea fi declaraţi „perfecţi în mod satisfăcător”, ci a unui asemenea Dumnezeu care poate încăpea în vasul de lut al fiecăruia dintre noi, cu singură condiţia de a-L chema, nevrednici ştiindu-ne de venirea Lui.

Fără îndoială Vlădica avea propriul său caracter, propriul temperament şi nu îşi descoperea mereu până la capăt cele pe care le avea înăuntrul inimii sale. Dar fireşte, poate că nici nu trebuia. Poate că aceasta este legat de viaţa lăuntrică a fiecăruia dintre noi. Am sentimentul că, în ultimele două săptămâni de viaţă, Vlădica a început să se teamă de ceva. Odată chiar mi-a telefonat pe la ora şase după-amiaza şi m-a rugat să merg la el. Şi totuşi, această rugăminte nu era cu nimic surprinzătoare pentru mine, căci în ultimele sale trei săptămâni de viaţă veneam zilnic la el şi rămâneam în camera lui până ce adormea. Dar am văzut limpede că, la un moment dat, el a devenit deplin încredinţat că nu îl mai despărţeau decât foarte puţine zile de clipa plecării. Atunci m-a şi chemat pentru cea din urmă spovedanie, pentru Taina Sfântului Maslu[29], ceea ce am împlinit negreşit. După aceasta a început pur şi simplu să se stingă.

Aşa s-a întâmplat că eu l-am părăsit pe Vlădica cu un sfert de oră înainte de a pleca la Domnul. Am ieşit din salon pentru a merge să-l sun pe Boris Hazanov[30], căci am vrut să-i spun să mai amâne puţin cu venitul la spital din pricina căldurii. Mă temeam că poate face infarct. Când m-am întors în salon, Vlădica deja plecase. Erau acolo Vlădica

---

29 în tradiţia rusească s-a păstrat acest obicei ca înaintea morţii să se slujească Taina Sfântului Maslu.

30 Boris Hazanov, născut în 1928, prozator rus, eseist, traducător.

Vasilie şi unul dintre preoţi, nu-mi amintesc acum cine[31]. Şi ei mi-au spus un lucru care m-a amărât mult, anume că exact înainte de clipa trecerii Vlădica m-a chemat pe mine. Murind, Vlădica mă chemase, iar eu mă simţeam vinovat pentru că în acea clipă tainică, când sufletul pleacă spre lumea de dincolo, eu nu am fost alături de el. Vlădica a murit liniştit şi cu multă pace. Cred că a murit iertându-i pe toţi, liber de orice ţinere de minte a răului, de orice supărare.

Eu am fost însărcinat să-l pregătesc pentru îngropăciune. Serviciile pe care le angajasem pentru a pregăti trupul Vlădicăi spre îngropăciune aveau pregătite mai dinainte veşmintele, dar ei nu ştiau care era rânduiala potrivită, încât m-au sunat rugându-mă să vin şi să-l îmbrac eu. Ziua în care trebuia să merg a fost încă şi mai fierbinte, dar am simţit că trebuie să merg orice ar fi fost, şi că mă voi duce orice ar fi fost, însă nu am fost în stare să conduc maşina. Atunci tocmai s-a întâmplat să mă sune părintele Alexander, care mi-a spus să iau un taxi şi să-l iau şi pe el cu mine. M-am bucurat să mai fie alături de mine încă un preot. Am împlinit cele rânduite, l-am aşezat în sicriu şi am plecat.

În catedrală trupul Vlădicăi a fost adus cu o zi înainte de îngropare. Era cumplit de cald şi nu am vrut să riscăm să-l aducem mai curând. Eu însumi mă istovisem într-o aşa măsură, că aproape am murit şi eu. Aşa se face că imediat după prohodul din biserică am plecat direct acasă şi nu m-am mai dus la cimitir. Eram răpus de grijile ultimelor săptămâni şi zile, eram epuizat şi nu aş mai fi putut trece şi prin asta.

Îmi amintesc că, atunci când Vlădica a aflat pentru prima dată de diagnostic, a fost convins că se va face bine. Şi nu pentru că s-ar fi temut de moarte, nu, ci pentru că

31 Cu Vlădica se găsea atunci părintele Mihail Fortunato (n.a.).

mai avea multe lucruri de rânduit. Lucrul principal: consolidarea parohiilor. Aceasta îl frământa mai mult decât orice, iar nu realizarea Mitropoliei Europei de Vest, subiect care se dezbătea mult în acea perioadă. Despre aceasta nu mi-a pomenit nici măcar o singură dată, ci îmi vorbea de grija pentru parohiile din eparhie. Suferea mult văzând, sau adesea simţind, că va fi o vreme când ortodocşii ruşi se vor separa de ortodocşii englezi, că drumurile lor se vor despărţi. Cu adevărat, îl durea inima pentru aceasta, nu ar fi dorit ca acest lucru să se întâmple…

Boala Vlădicăi a înaintat destul de rapid, iar durerile pe care le-a avut au fost cu adevărat înspăimântătoare, se potoleau doar prin administrarea unor doze uriaşe de morfină. Deja nu se mai punea problema vindecării. Viaţa şi moartea însă sunt în mâinile Domnului. Şi eu sunt încredinţat că Vlădica a înţeles şi a primit gândul că de acum viaţa şi chemarea lui se împliniseră.

— V-a povestit vreodată Vlădica ceva despre mama şi despre bunica lui care au locuit cu el la Londra, sau despre alte rude, ca de pildă cele de la Moscova?

— Tocmai cu el am şi fost ultima dată în Rusia. M-a y invitat să merg să-şi vadă rudele care locuiau la Moscova. Ne-am dus la apartamentul pe care îl aveau pe strada Arbat şi am petrecut acolo o zi întreagă, am vorbit despre muzică, despre compozitori, despre căile vieţii, au povestit despre Franţa… Discuţia s-a purtat mai cu seamă în limba franceză, căci şi eu vorbesc această limbă, dar şi în engleză, şi în rusă. A fost pentru toţi o discuţie foarte plăcută. Dar în acelaşi timp, cu toţii, chiar şi eu am avut sentimentul, foarte desluşit, şi despre aceasta mi-a spus şi Vlădica mai apoi în drum spre hotel, anume că îşi vede rudele pentru ultima dată. Da.

— Vlădica Antonie cunoştea câteva limbi străine. Cât este de important acest lucru pentru un preot?

— Depinde de locul unde trăieşte. Dacă trăieşte într-

un loc precum Londra, Paris, Moscova, ar fi potrivit să cunoască şi altă limbă, mai cu seamă în condiţiile de astăzi, când oamenii călătoresc mereu dintr-un loc în altul şi trebuie găsită o cale de comunicare.

Vlădica vorbea fără probleme cu enoriaşii lui. Ştia limbile engleză, franceză, germană şi rusă. Dar, dincolo de orice, el, fără nicio strădanie deosebită, şi-l apropia pe om prin bunătatea inimii pe care o avea, prin marea, aproape copilăreasca lui deschidere. În mulţimea imensă de oameni pe care îi cunoştea, erau numai câţiva cu care se împăca greu inima lui. Şi, mai devreme sau mai târziu, le făcea cunoscută această greutate. De ce se întâmpla aceasta? Erau oameni care fie erau foarte hrăpăreţi, fie minţeau fără ruşine, ceea ce el nu putea răbda. Şi lăsa să treacă un an şi mai bine, iar apoi, dacă nu vedea nicio schimbare a atitudinii acelora, le spunea: „Uitaţi, mie îmi este greu să cred lucrurile pe care mi le spuneţi. Iar sens în întâlnirile şi în discuţiile noastre eu nu mai văd”.

Poate că nu ar trebui să fac pomenire de acest lucru, dar de câteva ori s-a întâmplat ca Vlădica Antonie să se adreseze câtorva dintre fiii săi duhovniceşti care aveau o

situaţie materială foarte bună, rugându-i să ajute câteva familii sărace din parohie. Iar când au refuzat, reacţia lui a fost aceea că a devenit foarte reţinut faţă de ei, aş spune chiar rece.

— Şi oamenii băgau de seamă acest lucru, sau îşi continuau fericiţi viaţa?

— Unii da, unii nu. Iar cei care înţelegeau se întâmpla ca uneori să-şi schimbe atitudinea. Îmi amintesc chiar eu un caz când un fiu duhovnicesc, care la început refuzase să-i ajute pe acei bieţi oameni ce nu puteau nicicum să o scoată la capăt cu greutăţile financiare, a scris mai apoi un cec cu o sumă însemnată, pe care l-a dăruit familiei respective.

Atunci când se supăra Vlădica, lucrul era cu adevărat serios. Dar de iubit, îi iubea pe toţi cei care nu ridicau război împotriva lui.

— Aţi avut vreo întâmplare de acest fel?

— Sigur că am avut! S-a întâmplat când m-am dus cu el la Walthingham[32], pentru hramul bisericii. Atunci am încărcat maşina şi am luat cu noi absolut tot ce era de trebuinţă pentru un asemenea eveniment. Maşina era plină de nu mai încăpea un ac. Mai pui că şi vremea era îngrozitoare. Astfel că, încă de pe când ne îndreptam spre Wolingsgame, l-am rugat: „Am putea oare să nu întârziem prea mult şi să ne întoarcem cât de repede acasă?”

La aceasta Vlădica Antonie a spus: „Bine, desigur, dar ştii, eu trebuie să mai vorbesc cu oamenii”. Eu i-am răspuns: „Poate nici nu trebuie dacă nu vreţi aceasta”. El a fost de acord: „Bine, bine...” Cu toate acestea, s-a dus să stea de vorbă.

După slujbă, a fost prins de discuţiile cu oamenii vreme de trei ceasuri întregi. Eu îl aşteptam. Se întuneca de-acum. I-am făcut observaţie: „V-am rugat să plecăm mai devreme, şi uite ce s-a întâmplat! S-a întunecat de-a binelea! E de-a dreptul târziu!” „Pot să merg pe jos!” Eu, în glumă, i-am spus: „Mergeţi sănătos!” El a început imediat să râdă şi fireşte că nu a plecat nicăieri. Ne-am suit în maşină şi am plecat spre Londra.

— De la părintele Mihail Fortunato şi de la alţii se ştie ce mare însemnătate dădea Vlădica Antonie tăcerii. Ne-aţi putea spune ce însemna pentru el tăcerea, tăcerea din biserică, tăcerea din om?

— Da, cu adevărat preţuia mult tăcerea în biserică. 1) ar şi aceasta s-a transformat într-un prilej de ceartă între englezi şi ruşi. Ruşii erau obişnuiţi dintotdeauna ca înainte de Liturghie să se citească Ceasurile. Majoritatea celor

32 Sat în comitatul Norfolk. începând cu secolul al Xl-lea a devenit un important loc de pelerinaj în Anglia.

care nu erau ruşi erau foarte doritori de tăcere: doreau doar să pună lumânări în sfeşnicele dinaintea icoanelor şi să se roage. Când au început tot felul de discuţii, eu am propus: „Haideţi să facem astfel: o săptămână tăcem, în următoarea citim Ceasurile, şi aşa mai departe”. Unora, această idee li s-a părut a fi un compromis drept, ca de pildă părintelui Mihail Fortunato, dar au fost şi alţii care nu au primit-o.

De câteva ori am avut prilejul de a merge cu Vlădica la diferite întâlniri, unde urma să vorbească oamenilor. Şi întotdeauna, înainte de a începe, păstra un moment de tăcere. Uneori, după aceasta, zicea: „Mi se pare că mai mult nici nu aş avea ce să vă spun, căci toate au fost spuse în tăcerea noastră”.

Nu puteţi fi un om cu adevărat religios dacă nu vă puteţi cufunda în tăcere. Este un lucru fără de care nu se poate. Starea aceea de pace lăuntrică, de tăcere a sufletului, este ceva ce se dobândeşte prin nevoinţă. Iar Vlădica putea foarte uşor să intre în sine, să se cufunde în tăcerea rugătoare a sufletului.

Practic toţi preoţii eparhiei noastre şi fireşte că şi cei ai catedralei eram fiii lui duhovniceşti, la fel ca şi mulţi dintre cei ce veneau de regulă la catedrală şi nu numai. Ştiu că pe fiecare îl purta şi îl sfătuia aşa cum era potrivit sufletului său să o facă. Ceea ce îmi spunea mie era pentru mine, ceea ce îi spunea lui Mişa, lui Alioşa sau lui John Marc[33], cred că erau lucruri care se potriveau doar lor. Aveau adesea loc întruniri preoţeşti. De regulă ele începeau cu un cuvânt pe care îl ţinea pentru noi Vlădica Antonie. Vorbea pe scurt despre ceva anume, după care urmau discuţiile între preoţi şi aşa mai departe. Şi se dovedea de fiecare dată că ceea ce spunea el la început îl

33 Părintele John se referă aici la preoţi ai eparhiei Surojului: protoiereul Mihail Fortunato, protoiereul Alexander Fostiropoulos, protoiereul John Marc.

privea direct pe fiecare dintre noi, privea o oarecare latură a vieţii noastre. Tot în această cheie se acordau şi discuţiile pe care le aveam noi doi în cel dintâi an când ne-am cunoscut şi când eu mergeam vinerile la el. Îmi amintesc cât de frumos îmi clarifica cum trebuie să fie viaţa şi lucrul unui preot. împreună atunci am vorbit şi despre Taina Botezului, a Cununiei şi multe alte lucruri cu care un preot se întâlneşte pe calea pe care păşeşte înaintea Domnului alături de cei pe care Acesta îi îndrumă spre el.

Eu nu le-am cunoscut pe mama şi pe bunica Vlădicăi, dar l-am auzit pe el vorbind despre ele, şi pe alţii care le-au cunoscut. Nu am auzit vreodată vreun cuvânt nepotrivit din partea Vlădicăi cu privire la mama lui, nici la bunica. S-au iubit mult unii pe alţii. Acum sunt împreună.

După ce a trecut în lumea de dincolo în care avem cu toţii a trece, Vlădica mi s-a arătat de câteva ori în vis. În general plecarea lui, pentru mine, a fost o amarnică pierdere. Era pentru mine ca bunicul meu, ştiţi acei bunici de poveste pe care se întâmplă uneori, poate din ce în ce mai rar acum, să-i aibă cineva? Şi nu cred să fi depus vreodată vreun efort oarecare ca să mă îndrume, îmi amintesc cum odată, după ce el nu mai era cu mine aici, m-am aflat în faţa unei alegeri de felul „da/nu”, era de fapt o alegere între bine şi rău şi, dacă Vlădica ar fi fost cu mine, ştiu că mi-ar fi spus: „John, încetează să te mai îndoieşti, ştii bine cum e drept să procedezi, fă-ţi alegerea şi urmeaz-o!”

Adesea mă uit dimpreună cu nepoţii mei la fotografiile cu Vlădica şi le povestesc despre el. Numai că multe ei deja le ştiu despre el nu de la mine, ci de la copiii mei, care se jucau odinioară cu el de-a calul pe podelele casei. Iar când se ridică vreo problemă care priveşte credinţa, mă străduiesc de fiecare dată să le dau exact răspunsul pe care ştiu că l-ar fi dat Vlădica.

INTERVIU CU PROTOIEREUL MAXIM NICOLSKT

M-am pomenit în Anglia la puţină vreme după ce s-a încheiat al Doilea Război Mondial. Locuiam undeva departe de Londra, departe de o biserică ortodoxă, aşa încât la început ne duceam la o biserică catolică sau anglicană. Nu aveam pe nimeni prin preajmă care să fi fost rus sau ortodox. De vorbit, nu aveai cu cine. Aşa că ne rugam mai mult acasă, iar la praznicele mari făceam un drum până la Londra, la biserica rusească. Am făcut şcoala elementară, apoi am urmat cursurile universitare la Londra. Încă din vremea studenţiei am început să lucrez şi, de vreme ce deja locuiam în capitală, am început să merg frecvent la biserica rusească. Acum cincizeci de ani aici erau două biserici ruseşti: cea care ţinea de Patriarhia Moscovei şi cea care ţinea de ROCOR. Eu ţineam de cea de a doua.

Vremea îşi urma cursul ei. Am continuat să lucrez, m-am căsătorit. Ne-a cununat Vlădica Antonie, sub jurisdicţia căruia am şi trecut curând. Apoi Vlădica m-a hirotonit şi m-a trimis să slujesc la Oxford, unde am continuat o vreme să slujesc. Acum iată, de mai bine de zece ani slujesc aici, la catedrala din Londra.

Eu am crescut cu adevărat în Anglia, dar nu am încetat niciodată să mă simt altceva decât rus. Atunci când sunt singur mă rog numai în slavoneşte, dar dacă sunt şi alţii cu mine, mă pot ruga şi în engleză.

Printre enoriaşii noştri sunt şi ruşi, şi englezi, majoritatea venind la Ortodoxie din mediul anglican, mai puţini dintre catolici. Nu sunt râuri de oameni care curg spre Ortodoxie, dar, cu toate acestea, se întâmplă regulat. Întrebaţi de ce vin la Ortodoxie. Aş zice aşa: ei simt că în Biserica lor ceva nu e cum ar trebui să fie, că în credinţa Bisericii lor ceva lipseşte, şi atunci când vin aici, în biserica rusească, simt în sufletul lor un fel de răsunet, ca

un ecou cu care sufletul lor intră în armonie. Ei nu înţeleg limba slavonă în care slujim, nu ştiu limba rusă pe care o vorbim, dar, cu toate acestea, simt că sunt acasă, că au ajuns acasă, printre ai lor. Unii chiar aşa şi spun, că „s-au întors acasă”. Şi acestea nu sunt sofisticării. Pentru că de fapt aşa şi este, s-au întors în casa lor, în acel loc de unde oarecând înaintaşii lor au plecat: în sânul Bisericii Dreptslăvitoare. Pământul britanic a primit Dreapta Credinţă cu mult înainte, cu sute de ani înainte ca Rusia să fie încreştinată. Şi multe greutăţi şi multă tragedie i-a fost dat şi lui să poarte prin istorie. După despărţirea Bisericii, aici, în veacul al XVI-lea, regele Henric al VIII-lea a năruit şi Biserica Catolică, a desfiinţat toate mănăstirile, a distrus toate sfintele moaşte1.[34]

---

34 în anul 2004, în vechiul oraş Saint Albans am avut prilejul de a lua parte la Sfânta Liturghie. Oraşul se numeşte astfel în cinstea Sfântului Alban, cel dintâi mucenic al pământurilor britanice. Slujba se săvârşea în catedrala oraşului, uriaşă, de piatră, cu multe vitralii, cu multe intrări şi cu mai multe altare. Unul dintre acestea se rândui- se pentru slujbele ortodoxe, care se săvârşeau de altfel cam o dată pe lună. Cel puţin aşa fusese pe vremea Mitropolitului Antonie. Acesta este locul unde s-a întâmplat o adevărată minune, anume întoarcerea moaştelor Sfântului Mucenic Alban, tăinuite de furia regelui păgân, scoase din ţară şi păstrate până în anul 2004 în Germania. Cu acest prilej s-a oficiat o slujbă de mulţumire în prezenţa întregului cler ortodox, dimpreună cu episcopul locului, după care racla cu sfintele moaşte a fost aşezată într-un loc anume pregătit.
In Anglia, urme ale nebuniei cu totul nestăpânite a regelui Henric al VlII-lea nu sunt puţine. Locurile care poartă în ele urme ale furiei suveranului au devenit mai apoi locuri din care s-a socotit să se scoată un profit turistic. Altele au devenit moşteniri de familie ale unor oameni de seamă, iar altele au avut parte şi de una, şi de alta. Aşa, de pildă, micul castel al Arhanghelului Mihail din Cornwell. Acest loc este unul dintre mărgăritarele de mult preţ ale culturii engleze, loc care înainte vreme a aparţinut unei mănăstiri catolice, ce ar fi împărtăşit fără doar şi poate aceeaşi soartă cu celelalte mănăstiri din pământul britanic, dacă insulele acestea, dimpreună cu biserica, grădina, parcul şi construcţiile din jur nu ar fi fost dăruite de Henric uneia dintre

Au urmat apoi Reforma, Contrareforma – şi iată că aceşti englezi simt pur şi simplu că au revenit la acea Biserică din care au plecat strămoşii lor. Iar vorba nu este de slavi, de ruşi, ci de englezi, „englezi curaţi”. Cum a spus unul dintre ei odată: „Sunt englez curat, ca şi autobuzul londonez cu două etaje”.

Câţiva dintre englezi încearcă să înveţe limba rusă pentru a-şi putea face rugăciunile în slavonă şi a înţelege mai adânc slujbele Bisericii. Aşa de pildă la cor erau câţiva englezi care nu ştiau să vorbească ruseşte, dar care cântau în slavonă. Nu e greu să înţeleagă şi să-şi însuşească această limbă, dar este cu totul de neînţeles pentru ei la început că în Biserica Rusă oamenii se închină atât de des în vremea slujbei şi mai merg şi la icoane şi se închină şi acolo. Anglicanii nu au icoane, iar de închinat se închină o dată, cel mult de două ori la o slujbă. Atunci începi să le explici că noi ne închinăm şi sărutăm nu lemnul, ci chipul înfăţişat acolo, care ne duce cu gândul la sfântul care este zugrăvit în icoană, chipul dintâi: al Mântuitorului, al Maicii Domnului, al sfinţilor. În timp încep apoi să înţeleagă. Sunt dintre englezii care trec la Ortodoxie, care înţeleg să ia atât de mult în serios lucrurile, încât chiar şi numele şi-l schimbă, renunţând la numele englezesc şi luând unul rusesc, ori venind mai degrabă la slujbele care se ţin în limba rusă. Iată, astfel de lucruri se petrec, uimitoare, dacă stai să te gândeşti...

Vlădica Antonie a fost un om cu totul aparte. Numele lui este cunoscut în toate colţurile pământului. Cuvintele

---

favoritele sale de moment, motiv pentru care s-au păstrat întregi. De atunci ele au trecut ca moştenire din neam în neam. Acum, datorită faptului că acest munte al Arhanghelului Mihail a trecut în patrimoniul de cultură al Angliei, pe lângă faptul că acum zona este una ocrotită de lege, se permite şi vizitarea castelului. Cu alte cuvinte, muntele Arhanghelului face parte din fondul naţional de binefacere al obiectelor de artă şi cultură, ceea ce înseamnă că acum statul este cel care se îngrijeşte de el şi că este vizitat de zeci de mii de turişti (n.a.).

lui, chiar şi cele care au fost păstrate pe bandă de magnetofon, se simt de parcă ar fi vii. Cu atât mai mult când se întâmplă să-i vezi şi chipul. Putea omul acesta să exprime cel mai adânc gând prin cele mai simple şi uşor de înţeles cuvinte. Acesta era darul pe care i-l dăduse lui Dumnezeu. Mare om a fost el! Vin englezii în biserică uneori şi ne întreabă când o să fie canonizat.

Vlădica era încă tânăr când a venit în Anglia. Pe atunci nu-l cunoşteam, pentru că mergeam la o altă biserică, dar îmi amintesc că erau unii din Biserica Rusă din afara Rusiei (ROCOR), care spuneau: „Ce păcat că ţine de Patriarhia Moscovei! Bine ar fi fost dacă ar fi fost de partea noastră!”

Cuvântul lui era cel care îi atrăgea pe oameni, dar şi felul în care vorbea cu ei, cultura lui, cinstirea pe care o avea faţă de fiecare om, oricine ar fi fost. Atunci când vorbea cu tine, nu mai încăpea nimic altceva, tu erai cel cu care vorbea, întreaga lui luare-aminte se concentra asupra omului care îi stătea înainte. Nouă ni se întâmplă foarte des să vorbim cu un om, dar în acelaşi timp să ne gândim la altul sau la altceva. Acest lucru nu-l simţeai niciodată în preajma lui.

Sunt cărţi, filme despre Vlădica, în care oamenii l-au numit, Apostolul Iubirii”. Şi mi se pare că e cel mai potrivit nume care i s-ar fi putut da. A fost apostol. El a fost cel prin care mulţimi de oameni au auzit chemarea Domnului către Dreapta Credinţă. A predicat în toate marile biserici şi catedrale ale Angliei, a vorbit înaintea studenţilor din marile universităţi, a avut în fiecare săptămână emisiuni la radio şi la BBC. Când era mai tânăr mergea pe jos prin oraş, până în port, la docuri, prin toate locurile acelea unde adăstau săracii şi vagabonzii. Şi ei ziceau: „Uite că trece unchesul ăsta cu barbă şi nu se teme de nimic!” Şi el

venea şi stătea de vorbă cu ei şi era uimitor să vezi cât de bine se înţelegeau. Ei simţeau: „O, e de-al nostru!” îl invitau prin casele lor, când aveau, poate că îl pofteau să şi bea ceva cu ei. Şi de ce nu, doar era „omul lor”! Unii dintre ei mai pe urmă au venit la biserică, au aflat credinţa în Mântuitorul Hristos, credinţa aceea pe care sufletul lor o căutase poate dintotdeauna. Vlădica vorbea la fel de simplu şi de serios cu orice om: că era şofer, docher sau chiar regina. Din copilărie cunoştea bine mai multe limbi, ştia ruseşte, nemţeşte, franţuzeşte, iar aici a învăţat şi limba engleză.

A trecut Vlădica în lumea de dincolo de zare, dar sunt mulţi aceia care vin încă la biserică deoarece ea este legată şi de numele lui. Fireşte că acest lucru nu e întru totul

— >

corect, pentru că, mergând la biserică, noi nu mergem să ne întâlnim cu un om, ci cu Domnul Dumnezeul nostru. Dar adesea la Domnul noi venim prin alţi oameni, iar prin Vlădica Antonie cei care şi-au aflat drumul sunt foarte mulţi. Iată, de pildă, nu de mult la noi a venit o tânără din Rusia. A venit aşa cum era, cu geamantanele după ea, direct de la aeroport. Nu ştie limba engleză, iar în Marea Britanie se află pentru întâia oară. Cumva-cumva a găsit ea biserica şi a venit. Pe Vlădica nu l-a văzut niciodată, doar cărţile i le-a citit. Şi iată că tocmai datorită lui a venit în Anglia, să vadă, să se uite, să se roage în biserica în care s-a rugat el. Iar acest caz nu e nici pe departe o raritate. Adesea se întâmplă lucruri de acest fel.

De multe ori eu însumi merg în Rusia, în Ucraina şi am auzit chiar de la arhierei că se folosesc mult de cugetările, de cuvintele pe care le-a rostit Vlădica. Unii l-au ascultat şi l-au văzut încă pe când erau elevi sau studenţi la Seminarul sau la Academia Duhovnicească din Moscova, unde el a fost de câteva ori. Şi s-au spus atunci

cuvinte care au rămas lucrătoare în sufletele oamenilor până acum.

Vlădica nu a avut niciodată maşina lui personală şi practic nu ruga pe nimeni să-l ducă undeva. Numai în cine ştie ce situaţie deosebită. În primii lui ani de şedere în Anglia, cea care îl ajuta în asemenea situaţii era Miliţa Zernova. Miliţa şi soţul ei, Nikolai Zernov, sunt cei care au fondat practic parohia din Oxford, construind acolo şi biserica. Avea Miliţa o maşină foarte, foarte mică. Am mers şi eu de câteva ori cu ea, dar de fiecare dată m-a însoţit pregnant sentimentul primejdiei. Miliţa nu respecta niciodată regulile de circulaţie, ea pur şi simplu mergea acolo unde avea nevoie să meargă. Mai târziu pe Vlădica îl ducea cu maşina Irina Kirillova, profesoară la Universitatea din Cambridge, acum la pensie.

Vlădica Antonie era foarte modest. La cumpărături mergea singur. Probabil că şi această modestie a sa, aş zice unică poate, era ceva care îi atrăgea pe oameni, ceva care îi făcea să-l cinstească mult. Iar dacă se întâmpla să şi roage pe cineva să-l ajute să ajungă în vreun loc, oamenii se întreceau cu bucurie. Puteai pe drum să mai şi vorbeşti cu el, să-i mai ceri un sfat. Pentru că vremea Vlădicăi era drămuită mereu cu scumpătate din pricina mulţimii de oameni care încercau să stea de vorbă cu el. Întotdeauna el era cel care stabilea întâlnirile, dar se întâmpla ca din anumite motive, de el ştiute, să mai şi contramandeze. Uneori boala era cea care îl împiedica să se întâlnească cu oamenii.

Dar dacă un om avea cu adevărat o mare nevoie de a ajunge la el, aceasta se întâmpla absolut întotdeauna. Dacă simţea el că omului nu-i trebuie chiar foarte tare să stea de vorbă cu el, putea să anuleze întâlnirea. Adesea oamenii veneau la el cu probleme de familie. Cu întrebări de felul: „Cum să trăiesc?”, „Ce cale să apuc: monahismul sau viaţa de familie?” Anglicanii îl întrebau cum să treacă la

Ortodoxie. Iar Vlădica avea un cuvânt pentru fiecare suflet care venea la el.

Putea uneori să fie destul de aspru, dacă trebuia. Dar cred că nimeni, niciodată, nu a rămas fără răspuns din partea lui. La adunările noastre preoţeşti erau mereu tot felul de discuţii. Cincisprezece, douăzeci de oameni discutau, se certau, o ţineau pe a lor. Vlădica asculta diferitele puncte de vedere, asculta, asculta, iar când îşi expunea propria părere se întâmpla că toţi eram de acord cu felul lui de a vedea lucrurile. Cu el puteai vorbi deschis, puteai să-i spui ce gândeşti, ce părere ai. Iar el întotdeauna asculta cu toată luarea-aminte. Iar cuvintele lui erau ascultate şi primite aşa cum primeşti Evanghelia. Aşa a binecuvântat Vlădica, înseamnă că aşa trebuie.

Dar Vlădica nu era un fel de supraom. Nu, era şi el unul dintre noi, avea şi el slăbiciuni. Iată, slujea aici la noi un părinte, John Lee, care era mereu alături de Vlădica, iar dacă Vlădica avea nevoie de un om pe undeva, părintele John era cel pe care îl lua cu el. Părintele John 1 a şi spovedit pentru ultima dată pe Vlădica Antonie. Şi mai apăreau chiar şi între ei mici certuri. S-a întâmplat de câteva ori că Vlădica s-a mâniat pe părintele John, dar şi invers, părintele John a ieşit de la Vlădica trântind uşa. Dar se împăcau apoi îndată.

De regulă Vlădica pleca vara câteva zile din Londra ca să petreacă şi el un răstimp de vreme singur, undeva unde nimeni să nu-l mai întrerupă din îndeletnicirea atât de scumpă inimii lui, aceea de a sta singur cu Cel Singur. Nimeni nu ştia unde mergea. Un an întreg primea oamenii, le slujea, la uşa lui sunau fără contenire şi cunoscuţi, şi necunoscuţi. Se întâmpla aşa: sunau, şi Vlădica mergea şi le deschidea. În uşă vizitatorii vedeau un bătrânel în dulamă roasă şi cu sandale pe piciorul gol. Oamenii socoteau: portarul!

„Am venit să discutăm cu Mitropolitul Antonie”. „Da?

Ce anume?” „Asta nu e treaba ta, tu cheamă-l pe mitropolit!” „Păi, eu sunt!” „Ah, dumneavoastră?” Şi, uimiţi, îl priveau din cap până în picioare: dulama peticită, picioarele goale. „Oh, iertaţi!” Apoi Vlădica îi poftea în biserică şi stăteau de vorbă.

Dar atunci când pleca vara, nimeni din obştea noastră nu ştia unde. Odată, înaintea unei astfel de plecări, părintele Mihail Fortunato l-a întrebat: „Vlădica, dar dacă are să se întâmple ceva şi va trebui să vă chemăm, cum o să putem face aceasta?” Căci pe vremea aceea încă nu erau telefoane mobile. La care Vlădica a răspuns: „Păi, nu-i nimic, nu-i nimic, dacă se întâmplă ceva, vin eu!” Şi cineva vine şi zice: „Părinte Mihail, dacă va fi nevoie să-l chemăm pe Vlădica, atunci îngerii îi vor da de veste să vină”.

* * *

COMENTARIU. De mulţi ani părintele Maxim împlineşte ascultarea pe care i-a dat-o Vlădica Antonie, anume aceea de a merge şi a-i cerceta pe cei aflaţi în închisori. Aceasta presupune în primul rând întâlnirea personală, faţă către faţă, cu cei închişi. Părintele intră în cameră, vorbeşte cu oamenii, îi pregăteşte pentru primirea Sfântului Botez sau pentru spovedanie. O dată la două sau trei luni slujeşte Liturghia în închisoare. Am luat şi eu parte, fie singur, fie împreună cu alţi membri ai corului nostru la astfel de slujbe, adică noi am ţinut strana. Slujba a avut loc în paraclisul sau în biserica închisorii. Mai dinainte fusese pregătită o listă cu cei care doreau să ia parte la o Liturghie ortodoxă şi cu cei care doreau să se împărtăşească. Erau mai ales greci – ciprioţi, români, ucraineni şi ruşi. Special la aceste slujbe era faptul că ele se ţineau în ziua în care unul dintre paznici era liber. Acesta era un cipriot ortodox, care în ziua sa liberă putea să-i însoţească pe deţinuţi la biserică. El se ştia bine cu părintele Maxim şi ne aştepta de fiecare dată la gardul înalt al închisorii. Noi mergeam după el, trecând printr-o

serie de curţi interioare şi uşi, până la paraclis.

Deţinuţii aveau cele mai diverse condamnări: cei mai mulţi erau cei închişi pentru încălcarea regimului paşapoartelor, dar erau şi cei condamnaţi pentru furt, acte de huliganism. Printre ei erau şi cei cu condamnări pe viaţă, adică dintre cei ce săvârşiseră omor.

În paraclisul închisorii, lucrurile erau astfel aranjate, că aducea mai mult cu un club sau cu o casă de cultură. O sală mare care făcuse parte dintr-o biserică anglicană fusese amenajată cu rânduri de scaune, în faţa cărora se afla o scenă pe care erau montate instrumente de percuţie. Tot acolo, pe scenă, se rânduiseră cele trebuincioase pentru Sfânta Liturghie; adusesem cu noi sfintele vase, icoane, analogul, cărţile. Încă mai înainte de a sosi deţinuţii, părintele Maxim a săvârşit Proscomidia, iar după venirea lor, primindu-le şi pomelnicele, a terminat de rânduit toate cele pentru începerea slujbei. Era întotdeauna această problemă delicată a timpului. Foarte strict. Adică timpul acordat lor era de doar o oră. Aceasta înseamnă că noi am citit şi am cântat totul „pe mic”, după rânduiala aceasta impusă de limita de timp. Părintele Maxim rânduia mereu şi un timp pentru spovedanie: unii se spovedeau în engleză, alţii în rusă şi în ucraineană. Se slujea întotdeauna în două limbi. Erau însă dintre deţinuţi unii care nu înţelegeau niciuna dintre aceste limbi; aceştia erau mai ales românii. Ei şedeau pe scaune în toată vremea slujbei, fără să aibă vreo reacţie evidentă la cele ce se petreceau. Bănuiesc că se rugau, cine însă poate şti? Dar la spovedanie şi la împărtăşit veneau într-o ordine desăvârşită, de la cel mai mare la cel mai mic, într-o ierarhie ce ţinea de legile lor proprii, se închinau cu râvnă şi sărutau icoanele. După slujbă, cu toţii beam ceai; noi le aduceam biscuiţi, bomboane, ceai, ziare ruseşti. În vremea ceaiului, oamenii discutau între ei, îşi povesteau ridicările şi căderile, se făceau planuri pentru viitorul lor în

libertate, (n.a.)

* * *

Îmi cereţi să vă povestesc câte ceva despre închisori. Da, din nefericire, aici în Anglia sunt mulţi dintre fraţii noştri şi dintre surorile noastre, căci sunt şi închisori pentru femei. În ele sunt mulţi deţinuţi ruşi, bieloruşi, gruzini, ucraineni, dar şi englezi. Eu mă ocup, în vizitele pe care le fac, mai cu seamă de creştinii ortodocşi. Dar închisorile au şi preoţi catolici sau anglicani care îi vizitează pe toţi. Se întâmplă că şi la mine vin deţinuţi care ţin de alte confesiuni. Eu încerc să stau cât mai mult cu cei care au un termen de pedeapsă mai mare, care petrec aici într-o mare singurătate, şi care poate că nu au călcat nici măcar o singură dată într-o biserică, sau, dacă au şi făcut-o oarecând, aceasta s-a petrecut acum foarte, foarte mult timp. Oricât de ciudat ar părea, nu a trecut multă vreme de când, pentru prima dată, omul la care m-am dus mi-a spus: „Nu vreau să vorbesc, nu vreau să vorbesc cu nimeni!” Eu i-am răspuns: „Nu vrei, nu-i nimic, nici nu trebuie, nu o să vorbim nimic”. Mă hotărâsem deja să plec, când din uşă m-am întors către el şi i-am spus: „Dacă totuşi te răzgândeşti şi vrei să stăm de vorbă, poţi să ieşi, te lasă să ieşi”. Şi a ieşit şi am stat de vorbă.

Mai este şi alt fel de oameni, oameni care au nevoie de preot, care cer să vorbească cu un preot, cer să mă duc la ei. Eu nu-i întreb pentru ce sunt condamnaţi, adesea ei înşişi încep să povestească despre cele pe care le-au făcut, aproape toţi se spovedesc şi se căiesc de cele pe care le-au lucrat, mulţi dintre ei înţeleg care este păcatul pe care l-au săvârşit. Iată de ce sunt atât de importante şi de necesare slujbele în închisori.

În sistemul de justiţie al oricărui stat au loc erori, se întâmplă ca un om să fie judecat, să fie condamnat, dar pentru o vină care este îndoielnică şi pentru care el nu ar trebui să facă închisoare. Se întâmplă şi aşa. Dar de regulă

mai toţi stau pe merit. De pildă în Anglia se ia întotdeauna în considerare mărturia soţiei, iar dacă, de exemplu, soţul s-a certat cu soţia şi a lovit-o, pentru aceasta el va face obligatoriu închisoare, chiar dacă nu pentru mult timp, dar va face.

Adesea deţinuţii mă roagă să le aduc o carte ortodoxă de rugăciuni, icoane, cruciuliţe, iar la slujbe vin practic cu toţii, nu-mi amintesc un caz în care vreunul să nu fi vrut să vină să se roage. În închisoarea pe care o vizitez eu, deţinuţii sunt cu toţii o mie două sute, este o închisoare mare în partea de vest a Londrei, pe lângă BBC, iar dintre aceştia, fraţi de-ai noştri, creştini ortodocşi, sunt cam patruzeci-cincizeci de oameni, motiv pentru care ni se dă voie să avem propria noastră slujbă în paraclisul închisorii. Deţinuţii englezi merg şi ei adesea la biserică, ca să nu rămână în celulă. Ortodocşii însă vin ca să se roage. Sunt aici doi ofiţeri ortodocşi care adesea îi însoţesc pe deţinuţi la slujbă. Dar vreau să subliniez că aceia dintre ofiţeri care nu sunt ortodocşi, dar care îi însoţesc la biserică pe deţinuţii pravoslavnici, mereu spun: „Ce rugăciune aveţi voi!” Ei nu sunt ortodocşi, dar simt puterea rugăciunilor care se fac în Biserica noastră, aşa cum poate că nu au simţit niciodată la slujbele din bisericile unde merg ei. Oamenii care sunt închişi au nevoie în primul rând şi cel mai mult de comunicare: omenească, simplă. Ei stau fie singuri, fie câte doi, douăzeci şi trei de ore pe zi, mănâncă în celulă, doar o oră pe zi ies la plimbare. De aceea este atât de important ca cineva să se intereseze de ei, să meargă prin închisori, să-i viziteze pe deţinuţi, să vorbească cu ei, ceea ce le aduce o mare uşurare.

Odată mergeam pe stradă, îndreptându-mă către biserică, când aud: „Ei, ei, părinte, părinte!” La început nu m-am întors. „Părinte, părinte!” Mă întorc şi văd pe unul dintre deţinuţii pe care îi cunoşteam, la care mersesem. Îi

ştiam bine chipul. Şi iată că el acum mergea la biserică, ceea ce m-a bucurat nespus. Aceste întâlniri fac praznic în sufletul omului. Pe mulţi, după terminarea condamnării, îi repatriază în ţările de origine. Şi nădăjduiesc mereu că aceia dintre ei care aici au învăţat să meargă la biserică, să se roage, vor continua să facă aceasta şi după ce vor fi ajuns pe la casele lor.

Apoi mai trebuie cercetate familiile care au bătrâni, sau copii, sau bolnavi. Noi nu suntem atât de mulţi preoţi aici în Anglia, şi de aceea lucrul poate că se îngreuiază puţin. Se întâmplă adesea să te sune de la spital, să te roage să mergi la bolnav, care poate că de mult nu a mai mers la biserică, dacă o fi mers vreodată, şi tu te duci la el. De regulă aceşti oameni se află într-un stadiu terminal, adesea ei sunt bolnavi de cancer. Iată o întâmplare. Am făcut cunoştinţă cu o femeie care nu mergea la bisei ¡că, ci era ocupată doar de ale vieţii; totul îi mergea din plin: afacerile, familia, călătorii, nu avea încă 40 de ani. Pe neaşteptate s-a îmbolnăvit de cancer. A chemat preotul. M-am dus eu. Ea se temea foarte tare de moarte şi îşi dorea mult să se facă bine. Am mers la ea destul de des şi am început să observ că, încetul cu încetul, aceeaşi a frică a început să dispară. Am vorbit mult amândoi, i-am dat o iconiţă, ea a început să se roage. Nădejdea însănătoşirii nu o părăsea practic niciodată, dar spre sfârşit a înţeles că nu mai era loc de revenire. A încetat să mai mănânce, a slăbit mult, dar a continuat să se roage şi a plecat foarte liniştită, cu pace. Am întâlnit în viaţa mea de preot câteva astfel de experienţe. Ele mi-au amintit de fiecare dată de Vlădica Antonie care, în cuvintele lui, amintea şi el întâmplări asemănătoare prin care trecuse în viaţa sa de slujitor al Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos. Îmi amintesc una dintre ele.

Un tânăr era pe moarte şi se temea cumplit. I-a spus Vlădicăi că nu are pe nimeni, iar atunci Vlădica i-a

răspuns: „Am să rămân eu alături de dumneavoastră. Cât sunteţi încă viu, eu am să vă ţin de mână. Nu vă temeţi, am să fiu alături de dumneavoastră clipă de clipă!”

Aceasta a avut un impact deosebit asupra celor caic l-au auzit. Vlădica a rămas şi s-a rugat, iar tânărul a murit cu pace, de-a dreptul în braţele sale. Preotul care îi cercetează pe cei aflaţi pe patul de moarte ar trebui să fie în stare să le dea nădejde, să le insufle credinţă în 1) omnul nostru, astfel încât ei să înţeleagă: da, această lume este vremelnică, unii mai devreme, alţii mai târziu vor pleca dintr-însa, dar pe toţi ne aşteaptă viaţa cea fără de sfârşit. Sună oarecum paradoxal, dar multe se află în mâinile omului însuşi: dacă vrei – roagă-te, dacă vrei

— Schimbă-ţi felul în care trăieşti, astfel încât să te arăţi vrednic veşnicei bucurii alături de Domnul nostru Iisus >

Hristos. Iar când omul înţelege lucrurile acestea, îi vine mai uşor să poarte şi faptul că zace pe patul unui spital, şi să se despartă de această lume şi să o lase în urmă. Mai greu le este rudelor care sunt alături de el. Aici fără îndoială sunt şi lacrimi, şi întristare, şi greutatea de a sta faţă în faţă cu realitatea pierderii apropiate a celui iubit, pentru că rudele încă nu au reuşit să pătrundă adânc acel adevăr pe care însuşi cel suferind, cel aflat înaintea marii treceri, l-a înţeles.

Se întâmplă în Biserica Anglicană adesea următorul fenomen: încă puţin, şi omul devine ortodox, sau încă puţin, şi omul încetează cu totul de a mai crede în ceva. Vlădica Antonie a avut în cursul unei emisiuni radiofonice o discuţie interesantă cu o femeie – scriitor şi filosof. Dialogul lor avusese titlul „Convorbire dintre un creştin şi o atee”. Ea a rămas până la sfârşit la părerea ei, dar Vlădica, de-a lungul emisiunii, a socotit potrivit să vorbească nu anume despre Ortodoxie, ci despre Hristos, despre creştinism. Adică, fără ca vreodată să se depărteze

măcar cu o iotă de Ortodoxie, putea uneori să nu pronunţe acest cuvânt. Oamenii cred adesea că, de vreme ce Dumnezeu este Unul Singur, nu mai are nicio importanţă de care Biserică aparţii, important e că Dumnezeu este undeva la tine în suflet. Şi că, dacă acum nu am timp pentru aceasta, cândva o să vină şi vremea să am. Dar fi-va oare aşa? Iată la ce trebuie să ne gândim şi să luăm aminte.

INTERVIU CU PROTOIEREUL MILUN KOSTICH[35]

— Spuneţi-ne, vă rugăm, câte ceva despre Sfinţia Voastră, despre familia Sfinţiei Voastre. Cum aţi ajuns în Anglia?

— M-am născut în partea de apus a Serbiei, fiind al nouălea copil al părinţilor mei. După moartea tatălui meu, mama a rămas alături de noi, iar trei dintre surorile mele au devenit monahii. Nu mult timp după aceasta şi mama a hotărât să meargă la mănăstire, aşa încât a trecut la Domnul ca monahie, cu numele Agapia. Eu m-am căsătorit şi am plecat să locuiesc în Australia. Am doi nepoţi care sunt preoţi, o nepoată care s-a căsătorit cu un viitor preot; cumnatul meu este tot preot. În vremurile acelea era cu adevărat greu să fii credincios şi să păstrezi aceasta aşa cum se cuvine, căci stăpânea comunismul. Era greu şi să urmezi cursurile unui seminar, dar, cu toate acestea, am reuşit să termin şi Facultatea de Teologie din Belgrad. M-am căsătorit apoi cu Dobrila, care pe atunci era învăţătoare. La puţin timp după nuntă am plecat în Australia, unde am locuit vreme de şase ani şi jumătate, primind şi cetăţenie australiană. De altfel şi acum călătoresc cu paşaportul australian care mă ajută mult.

Vlădica Lavrentie, care în vremea aceea era episcopul Europei de Vest şi al Australiei, m-a rugat să vin

---

35 Parohul Bisericii Sfântului Nicolae din Londra (Biserica Ortodoxă Sârbă). Interviu realizat de D. Rozov şi E. Tugarinov, septembrie 2011.

aici, în Anglia. Doi dintre copiii mei s-au născut în Australia, şi al treilea aici. Eu am plecat în Australia fiind diacon, iar Episcopul Lavrentie m-a hirotonit acolo preot în anul 1970.

— Cum a fost întâlnirea dumneavoastră cu Vlădica Antoniei

— Îmi amintesc, eram în trapeza bisericii de la Ennismore Gardens şi vorbeam despre cum se învaţă limba engleză. El povestea că adesea lua câte un cuvânt nou şi îl repeta ca să-l ţină bine minte. îl rostea rar şi limpede, iar şi iar, şi aceasta până într-o zi când a venit la el o femeie care i-a spus că se poartă de-a dreptul necuviincios – fără să ştie însă că el doar făcea exerciţii de limba engleză. Îmi amintesc că am râs amândoi zdravăn pe seama acestei întâmplări – tare bun om era Vlădica şi preţuia umorul!

Auzisem despre el înainte de a ajunge eu la Londra şi îmi doream mult să mă întâlnesc cu el faţă către faţă. Nu o dată a fost Vlădica şi la noi la biserica sârbească din Londra, venea mai ales la Vecernia din Duminica Ortodoxiei, şi ce adânc sunau cuvintele lui, intrau până în sufletul omului! îmi amintesc că biserica avea în cartierul Shepherd’s Bush o casă parohială, care mai apoi a fost vândută. Şi mulţi erau cei care mă întrebau unde sunt apartamentele mitropolitane, unde este casa în care locuieşte Mitropolitul. Iar eu le răspundeam că era chiar. icea cămăruţă de lângă biserică. Toţi se minunau şi nu erau puţini dintre ei aceia care voiau să meargă să vadă cu ochii lor. Eu m-am rugat întotdeauna pentru Vlădica Antonie şi am încredinţarea că şi el m-a purtat în rugăi iunile lui. Până astăzi îmi amintesc chipul său şi glasul lui adânc, şi sunt încredinţat că putea să vadă dincolo de ce vedem noi, putea pătrunde adâncurile omului care îi stătea înainte. Era întru toate bun şi foarte blând Vlăclica, nu era niciodată grăbit sau aspru. Era ca un adevărat tată. Mă mândresc mult cu faptul că l-am cunoscut. Lucrul acesta

înseamnă mult pentru mine, pentru sufletul meu.

— Îmi amintesc de întâlnirea de acum câţiva ani cu Patriarhul Pavle din Casa Sfatului de la Kensington. Se întâmpla după plecarea Vlădicăi Antonie. A existat vreo legătură între ei doi?

— Cred că a existat. Patriarhul Pavle al sârbilor, de-a lungul a mulţi ani, a fost episcop de Kosovo. Era un om sfânt cu adevărat. De fiecare dată când vreun preot din eparhia lui se îmbolnăvea, el se ducea pur şi simplu şi slujea acolo Liturghia până ce se însănătoşea preotul. Nu putea suferi să călătorească în maşini scumpe. Prefera să meargă cu trenul, căci era ieftin. Patriarhul Pavle era şi el un om foarte simplu, l-am cunoscut personal şi mereu îmi amintesc de el. Îmi amintesc şi venirea lui aici la sărbătorirea a cincizeci de ani de la sfinţirea bisericii noastre de către Vlădica cel sfânt al Serbiei, Nicolae Velimirovici.

— Ştiţi cine a pus începutul în slujirea Vecerniei din Duminica Ortodoxiei la care să ia parte toate Bisericile Dreptslăvitoare de aici, din Londra? A fost Mitropolitul Antoniei

— E greu de spus, pentru că adesea preoţii înşişi, prin împreună-glăsuire, hotărau să se adune cu toţii: ruşi, sârbi, greci, români, antiohieni, bulgari şi alţii. Noi hotărâm lucrurile acestea între noi, nemijlocit. E posibil ca Vlădica Antonie să fi venit oarecând cu ideea, dar nu vă pot spune sigur cine a pus temelia a ceea ce acum a devenit deja tradiţie. Pentru noi aceste adunări aveau un rol foarte important, mai ales în ce priveşte luarea unor hotărâri serioase, cum a fost atunci când Biserica Anglicană a început să întreprindă o serie de reforme. Toate aceste întâlniri întreolaltă ne apropie mai mult unii de alţii, aşa încât putem veni cu un răspuns potrivit la schimbările care se ivesc în sânul altor Biserici.

— Ce aţi mai putea împărtăşi oamenilor din

întâlnirile pe care le-aţi avut cu Vlădica Antonie?

— Am avut de la Domnul binecuvântarea de a mă fi întâlnit de multe ori cu Vlădica Antonie. Şi am fost mey reu foarte bucuros că l-am văzut. Erau mii de oameni care îşi doreau să-l vadă, să stea de vorbă cu el. Deveniy de un fel de simbol al Ortodoxiei în pământurile acestea. Eu am fost învrednicit de o mare binecuvântare că Vlădica a găsit răgazul de a se întâlni cu mine, de a sta de vorbă. Era atât de ocupat, că nu avea niciodată nici cel mai mic timp pentru a se odihni. Adesea avea emisiuni la radio şi la BBC, în vreme ce mii de oameni îl aşteptau apoi ca să ia binecuvântare sau să schimbe că te va cuvinte. Era pur şi simplu un om de rugăciune, el nu scria cărţi, ci doar vorbea oamenilor, vorbea, iar aceia înregistrau predicile şi cuvântările lui. Vlădica îi primea pe toţi, dar aceasta nu însemna că le primea şi convingerile. A fost unul dintre puţinii oameni care, în cuvântările pe care le ţinea cu diferite prilejuri, a protestat împotriva comunismului, fără să se teamă deloc de posibilele urmări ale acestei atitudini făţişe. A fost de câteva ori în Rusia, iar acolo o mare de oameni îşi dorea să-l întâlnească, să stea un pic de vorbă cu el. Mai ştiu şi că Vlădica Antonie a fost foarte furios pe felul în care Alexandr Soljeniţîn a fost expulzat din Rusia.

— Cum îi unea Vlădica Antonie pe oamenii

— El îi primea la fel pe toţi oamenii, indiferent de religie şi de tradiţia de care ţineau, rămânând în acelaşi timp ancorat cu toate forţele sufletului său în Biserica Dreptslăvitoare. Iar eu socotesc că acest lucru este foarte important. Era nemaipomenit de deschis tuturor, ceea ce adesea se făcea motivul pentru care oameni aparţinând altor confesiuni veneau la Dreapta Credinţă, sau, chiar dacă nu veneau poate la Ortodoxie, totuşi îşi găseau drumul, aflau credinţa, sensul vieţii, iar aceasta cu ajutorul Vlădicăi. Corul catedralei din Ennismore Gardens aproape în întregime, cred că 90%, era alcătuit din englezi trecuţi

la Ortodoxie după ce l-au ascultat, l-au văzut rugându-se pe Vlădica. A fost un om al lui Dumnezeu, a fost cu adevărat un om sfânt Vlădica Antonie!

INTERVIU CU ARHIMANDRITUL IERONIM TESTIN[36]

Întâlnirea cu părintele Ieronim a avut loc „întâmplător”, dacă este printre noi cineva care crede în „întâmplări”. Eram la Londra. Ieşind din biserică după Liturghia de duminică, am văzut un om înalt şi frumos, care părea să fie preot. Nu aveam cum să mă înşel. Am făcut cunoştinţă şi l-am invitat la noi acasă. Batiuşca, simplu şi fără nimic simandicos, a primit numaidecât. Ne-am dus spre casă pe jos şi ne-am aşezat la ora trei după amiază, când am ajuns, să bem un ceai. Ne-am ridicat de la masă pe la miezul nopţii...

— Părinte Ieronim, spuneţi-ne, vă rugăm, câte ceva despre Sfinţia Voastră.

— E mai simplu ca orice să mă prezint pe mine însumi. Mă numesc Ieronim, sunt arhimandrit, slujesc în oraşul Sankt-Petersburg, iar acum am ascultarea de paroh al bisericii de pe lângă corpul de cădeţi de la artileria antiaeriană.

Cei care îl ştiu pe părintele Ieronim, ştiu şi despre Hanelele lui. De ce mi-e drag să mai glumesc e pentru că, la începuturile vieţii mele în Biserică, am încercat să fiu mai cu luare-aminte la cele ce se petreceau în jurul meu, să le văd cu alţi ochi, să le măsor cu alte măsuri, aşa încât marea parte a întâmplărilor de zi cu zi au prins a se înveşmânta în veşmintele povestioarelor. Şi astfel de povestioare s-au tot adunat de-a lungul vremii. Poate că de-a lungul celor douăzeci şi trei de ani de slujire să se fi adunat mai bine de o sută. Toate aceste povestioare pe

---

36 Parohul Bisericii Tuturor Sfinţilor care au strălucit în pământurile ruseşti, Sankt-Petersburg. Interviu realizat de Galina şi Evgheni Tugarinov, octombrie 2011.

care le-am aşternut mai apoi în scris sunt expuse în stilul documentar, sunt lucruri care s-au petrecut în realitate şi cărora eu doar le-am dat forma unor istorioare. Şi, la drept vorbind, până la urmă şi venirea mea aici, în Anglia, a devenit tot o poveste.

Odată, pe când eram tânăr ieromonah, am venit la Mănăstirea Pskov, la părintele Adrian, care era duhovnicul mănăstirii; venisem după sfat. Venisem să îi cer un cuvânt pentru lucruri legate de slujirea mea, dar şi pentru unele lucruri legate de ceea ce trăiam pe atunci. Şi când am ajuns la el, gata să-i povestesc despre greutăţile mele, poate chiar să mă şi vait un piculeţ, el mă întâmpină în uşa chiliei sale şi îmi spune aceste cuvinte foarte stranii: „Ştii, şi eu am vrut cândva să plec”. Eu zic: „Aşa, şi?” închipuiţi-vă, un stareţ şi un tânăr ieromonah, iar eu, cu totală uimire şi nesmintită încredere, îl întreb: „Aşa, şi?” Iar el se uită foarte atent la mine şi ia de pe o noptieră o oarecare scrisoare. Eu am băgat de seamă numaidecât că scrisul era nemaipomenit de frumos şi ordonat, caligrafia era desăvârşită. Aşa cum în Rusia nu se prea scrie. Totul era scris cu litere de mână, iar una dintre fraze, chiar pe la mijloc, era scrisă cu litere de tipar. Eu mi-am aruncat privirea şi ochii tineri au prins imediat ce era scris acolo, anume: „De pe cruce nu se coboară, de pe cruce te dau jos alţii”.

Eu, uimit, m-am uitat la el pentru a doua oară. De acum ochii lui prinseseră a zâmbi şi m-a întrebat: „Ei, deci, mai ai alte întrebări?” I-am zis: „Nu”, şi mă pregăteam să plec, pentru că în clipa aceea, cu adevărat, toate întrebările mele primiseră un răspuns, şi încă unul foarte limpede. L-am întrebat numai atât: „Cine este cel care a scris cuvântul acesta?” Iar el mi-a răspuns: „Părintele Sofronie”.

Şi numaidecât m-a copleşit un gând, anume că dacă stareţii noştri, la care noi venim să primim cuvânt de

mântuire, au la rândul lor stareţii lor, la care şi ei merg şi cer cuvânt de mântuire, atunci poate că este cazul să mergem să-i cunoaştem pe aceştia din urmă. Şi am început literalmente să adun ban pe ban, copeică pe copeică toată vara anului 1991, ca să pot pleca în Anglia. Doar că de la început a mai fost ceva.

În Seminarul din Sankt-Petersburg, unde învăţam eu pe atunci, învăţa şi un băiat care era prieten cu verişoara mea, astfel încât ne-am împrietenit şi noi doi. El era englez.

— Este vorba despre Philip?

— Da, Philip Holywell.

— Adică Tania este verişoara dumneavoastră?

— Nu, s-a căsătorit cu Tania, dar pe vremea aceea era prieten cu verişoara mea, Katia, motiv pentru care a avut destul de mult de pătimit, căci naşa mea a primit aceasta într-un fel plin de idei preconcepute, plin de invidie. I-a scris chiar o scrisoare Vlădicăi Antonie în care îl descria pe Philip ca având gânduri necinstite. Fără să înţeleagă un lucru foarte simplu, anume că în Anglia o simplă astfel de bănuială putea aduce mari neplăceri asupra omului, ceea ce s-a şi întâmplat de altfel mai apoi. Vlădica Antonie i-a retras lui Philip binecuvântarea de a-şi continua studiile, iar Tanecika lucra deja pe vremea aceea în clopotniţa Lavrei Sfântului Alexandr Nevski. Avea, împreună cu Polina Boiţova, un atelier de cusături şi alesături, şi coseau lucruri bisericeşti unicat. De asemenea restaurau ţesături şi alesături mai vechi, mai cu seamă veşminte şi pocroveţe. Şi iată că tocmai la ele în atelier am început noi să vorbim.

De Philip ne leagă întâmplări interesante şi tare drăguţe. Am vrut noi la un moment dat să îi arătăm ce înseamnă cu adevărat Rusia, aşa încât odată l-am invitat la mine, la parohia la care slujeam pe atunci. Aceasta era situată undeva pe Volga, în eparhia Ivanovo, şi am ales noi

pe un ger năprasnic să ne punem planul în aplicare şi să-i arătăm Rusia lui Philip. Era iarnă, se apropia Naşterea Domnului, iar el avea să vină să petreacă cu noi praznicul Naşterii. Trenul l-a adus până în staţie, iar mai departe noi ştiam că de acum trebuie să ne arătăm adevărata, ruseasca ospitalitate. Aşa încât am trimis după el nu un banal automobil, cum s-ar fi aşteptat oricine, ci sanie cu cal. O sanie ţărănească adevărată, pe un ger cumplit, de minus şaptesprezece sau douăzeci de grade, într-o zăpadă adevărată care ajungea până la brâu.

— Dar şubă?

— Păi, tocmai asta e, că la şubă nu ne-am gândit. Iar el, în hăinuţa lui englezească, pe gerul acela, într-o sanie deschisă, până a ajuns la noi a îngheţat lemn! îi îngheţaseră şi oasele. Dar când a ajuns, noi am încălzit baia şi acolo şi-a revenit. Apoi ne-am aşezat la masă, dar de vreme ce pe atunci în eparhia Ivanovo alcoolul se vindea numai pe taloane, nu aveam decât rachiu de casă. Pe masă se găseau gogoşi şi rachiu. Philip al nostru cel cu totul buimăcit încerca să lege o conversaţie din aceea englezească, plină de bun gust şi maniere alese. Foarte delicat. Îmi amintesc până şi discuţia de atunci. Când a ieşit el din baie, ne-am aşezat la masă, iar băiatul care era ajutorul meu i-a turnat lui Philip din acest rachiu, şi era unul bun, avea 70 de grade, iar Philip a întrebat: „Ce este aceasta, votcă?” Noi zicem: „Nu, este rachiu de casă”. El nu cunoştea acest cuvânt şi a întrebat: „Ce înseamnă adică, ce este?” Nu ştiu de ce, dar noi, ruşii, credem că dacă repetăm acelaşi cuvânt mai rar şi mai tare, ne facem înţeleşi. Aşa încât, ajutorul meu de două ori i-a repetat, mai că nu a ţipat: „Ra-chiu-de-casă!” Dar Philip tot nu era lămurit deloc. Zice: „Nu înţeleg”. Şi atunci, pentru că nu a găsit nimic mai bun de făcut, a aprins un băţ de chibrit şi l-a aruncat în cană. Numai că noi băusem totul până la fund. Atunci el din nou a întrebat: „Ce e asta?”, iar ajutorul meu

din nou aproape a strigat: „Ra-chiu-de-casă, omule!”, clipă în care Philip, tot fără să înţeleagă, fireşte, a mai aruncat un băţ de chibrit în cana din care turnasem iniţial, care mai avea puţin pe fund şi care, fără îndoială, s-a aprins. Atunci Philip a privit la noi pe gânduri şi a zis: „Da, pesemne că acum, după ce am băut asta, o să şi mor!” Dar apoi pare-se că rachiul şi-a făcut ale lui şi l-a încălzit, că dintr-odată pe Philip l-a prins introspecţia. Şi zice: „O, acum ştiu ce înseamnă Rusia!” Noi cu toţii, în jurul mesei, ne ţineam răsuflarea, cuprinşi fiind pe de-a-ntregul în profunzimile cugetării lui Philip. Şi abia îndrăznind să rupem un pic tăcerea ce învăluise introspecţia, cineva dintre noi a întrebat: „Ce?” Iar el, tăcând preţ de o clipă, spuse: „Oh, Rusia este ori foarte frig, ori foarte cald! Normal nu poate fi!” Şi iată că au trecut aproape douăzeci şi cinci de ani, dar când cineva mă întreabă pe mine ce este Rusia, eu îmi amintesc întotdeauna de Philip şi spun că Rusia este ori foarte frig, ori foarte cald! Normal nu poate fi!

Dar, cu toate câte a trebuit să îndure de la noi, Philip atunci mi-a făcut invitaţia, iar acest lucru era foarte important, pentru că tocmai datorită lui, mai întâi verişoara mea, apoi naşa mea au fost cele care au văzut pentru prima dată Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul de la Essex, iar eu acum aveam să fiu cel de-al treilea din familia mea care avea să treacă marea spre o ţară pe care nu o cunoştea, în căutarea mierii celei duhovniceşti. Ce mi-am spus? Mă minunez de cum rezonează acele lucruri pe care le păstrez în sufletul meu de mai bine de douăzeci şi cinci de ani cu cele despre care m-aţi întrebat dumneavoastră. M-aţi întrebat ce anume m-a făcut să vin încoace. Iată ce: când am văzut eu că este un stareţ cu care se sfătuiesc stareţii, mi-am spus: „Dumnezeul meu, când aceşti oameni au să plece dintre noi, atunci nimic şi nimeni pe pământul acesta nu va mai putea transmite

experienţa pe care o au ei. Trebuie să fac aceasta acum, trebuie să plec acum, trebuie să las tot şi să plec!” Iar această hotărâre a venit într-un ceas. Şi am înţeles atunci că mă voi duce orice ar fi, numai dacă cine ştie ce năpădire a stihiilor nu mă va împiedica. Dar mai întâi e nevoie de invitaţie – căci este vorba de o ţară capitalistă, apoi e nevoie de un anume fel de paşaport, e nevoie să primesc viză, e nevoie să cumpăr bilet, e nevoie să mă pot descurca până acolo şi, odată ajuns, să pot şi eu să vorbesc cu cineva. Iar engleza mea şcolărească nu prea mi-e de mare ajutor şi, în general vorbind, văd eu că se adună un milion şi o sută de „dar dacă. Numai că toţi aceşti un milion şi o sută de „dar dacă...” se făceau mici, mici de tot când mă gândeam la folosul duhovnicesc pe care îl voi avea. De altfel, de atunci, când trebuie să iau o hotărâre, îmi iau mereu drept criteriu acest folos al sufletului: dacă este ceva de suflet folositor sau nu este de suflet folositor. Şi dacă nu este, atunci la ce bun? Iar dacă este, atunci trebuie. Şi am mai înţeles ceva. Am înţeles că ar fi fost cu totul naiv şi prostesc să socotesc că din acest drum voi înţelege ceva cu totul măreţ sau că voi pricepe cine ştie ce din discuţia cu astfel de oameni. Acum povestesc despre drumul la Essex, ca preambul al întâlnirii cu Vlădica Antonie. Mi-am zis: „Da, fără îndoială că nu o să înţeleg nimic, dar măcar o să văd, iar aceasta va deveni propria mea experienţă. Voi putea spune că am văzut cu ochii mei şi am auzit cu urechile mele. Las că n-am înţeles nimic, las că n-am făcut nimic, dar am văzut şi am auzit, iar acesta este un fapt al vieţii mele, al vieţii mele lăuntrice. Nu al fanteziei mele, nu e efectul apropierii facultăţilor mele raţionale de cărţile pe care le-a scris acest om, nu e efectul visărilor mele, ci discuţia pe care am avut-o cu el. Este culoarea, mirosul acelor minute sau ceasuri câte a îngăduit Dumnezeu să le petrec alături de el”. Şi astfel am hotărât să plec.

Nu întâmplător înşir eu toate aceste amănunte. Vă puteţi singuri închipui câte forţe trebuie să aibă cetăţeanul sovietic din satul Ivanovo ca să poată face rost de toate documentele, pe care, fireşte, nu le poate întocmi decât la Moscova. Dar, în cele din urmă, vizita se fixează pentru sfârşitul lui august, pentru că, aşa cum ştiţi, la Essex nu se primesc oameni până după Postul Adormirii Maicii Domnului. Aşa că în august m-am dus la Moscova să-mi iau viza, şi exact în timpul acesta radioul îşi încetează activitatea, aeroporturile se închid... Documentele le-am primit eu, dar la radio nu auzi decât iar şi iar „Lacul lebedelor". Mă gândesc: „Se vede treaba că nu e în aceasta voia lui Dumnezeu!" Dar a fost totuşi un mic semn, tare interesant semnuleţ, care mi-a lăsat o mică nădejde. La rând la Ambasada britanică din Moscova am stat destul de mult. Eram îmbrăcat cu rasa. Şi când ieşisem cu viza, un negru a ieşit din rând, m-a zărit şi a venit spre mine, întrebându-mă: „Eşti preot?" Am zis: „Da". El zice: „Poţi să-mi sfinţeşti o cruce?" Şi scoate de la gât o cruce mare, ca de preot, cu tot felul de pietre. Eu, şocat pentru că fusese totul atât de neaşteptat, într-un asemenea loc, într-o asemenea vreme, am început pe loc să rostesc rugăciunea, am scos sticluţa de apă sfinţită şi i-am stropit crucea. Oamenii erau cu totul uimiţi, rândul deja era tot numai un freamăt, cu toţii se uitau la noi, pentru că totul avusese loc foarte repede. Şi tocmai această cruce mi-a dat atunci nădejde. Şi cu adevărat, când a venit clipa decolării, toate s-au deschis şi am plecat şi am aterizat în Londra. Aici m-au întâmpinat de la mănăstire, dar eu aveam două scopuri. Cel dintâi era să-l văd pe stareţul Sofronie şi să vorbesc cu el. Iar cel de-al doilea era că mă hotărâsem ca, orice ar fi, să ajung la Londra şi să-l văd pe Vlădica Antonie. Dumnezeu a socotit potrivit să blagoslovească amândouă doririle inimii mele, a binevoit Stăpânul şi s-au împlinit. Pe când mă pregăteam să plec la Londra, cei din mănăstire m-

au întrebat cum intenţionam să mă descurc prin oraş şi să vorbesc. Eu le-am răspuns: „Am învăţat la şcoală limba engleză”. Şi iată că ei au prins a zâmbi, ca dumneavoastră acum! auzisem deja despre ce înseamnă şocul cultural, când omului, din preaplinul de informaţii care dau buzna parcă peste el, pur şi simplu i se „înţepeneşte” funcţia cognitivă, şi bietul încetează practic a mai înţelege ce se întâmplă cu el. Şi cu mine s-a petrecut la fel într-un oarecare moment, dar nu a fost ceva substanţial.

Am ajuns, dar, oh, coşmar! Am dat peste uşile zăvorâte ale bisericii. Cu o zi înainte, deci nu de mult, un haidamac care fura prin biserică a luat cutia pentru donaţii, a ameninţat cu ea pe oameni, astfel încât după aceasta s-a luat hotărârea de a închide uşile bisericii. Cum aveam să

văd mai târziu, trebuia să suni la telefon, să spui robotului cine eşti şi ce doreşti, precum şi la ce număr poţi fi găsit pentru a fi contactat şi a ţi se comunica ora întâlnirii. Or, eu nu puteam să fac aceasta, pentru că în Anglia nu aveam niciun număr de telefon la care să mi se fi putut da un răspuns. Aşa că iată ce am făcut pur şi simplu. După credinţa voastră va fi vouă! Am sunat, m-am prezentat, am spus cine şi ce sunt şi că la ora cutare voi veni. Şi, la ora la care spusesem robotului că voi veni, m-am dus din nou la biserică, unde uşile s-au deschis. Acum nu-mi mai amintesc numele ei, dar poate că era secretara Vlădicăi Antonie, cert este că doamna aceasta mi-a deschis uşile şi m-a întrebat cine sunt. I-am spus că sunt din Rusia, că sunasem mai devreme. Ea a spus: „Da, da, aşteptaţi un pic, Vlădica iese numaidecât”.

M-am închinat la icoane, apoi am mers la crucea din partea dreaptă a bisericii. În cele din urmă m-am aşezat pe un scăunel cu gând să aştept. În chiar momentul acela a ieşit îndreptându-se spre mine un om nu foarte înalt,

îmbrăcat în dulamă şi încins peste mijloc cu o centură simplă monahicească. Fără îndoială eram uimit de deschiderea şi de buna voire care i se citeau pe chip.

Temelia vieţii monahale eu am deprins-o, chiar dacă nu chiar în Mănăstirea Peşterilor de la Pskov, dar oricum i într-o „şcoală" destul de riguroasă, ascetic vorbind. Iar pentru povăţuire mersesem la Pskov, la părintele Ioan Krestiankin. Cum s-ar spune, avusesem din plin de unde învăţa. Iar aceşti oameni, chipul lor de vieţuire, erau modelul după care eu îmi orientam întreaga viaţă.

Dar acum eram uimit de două lucruri. Nu ştiu pentru care anume motiv, dar în monahismul rusesc mai cu seamă se întâlneşte această „tradiţie", ca monahii să se smerească unul pe altul. Fiind apoi deja ieromonah sau poate chiar egumen, am ridicat această chestiune, încercând să-i înţeleg mai adânc rosturile, şi m-am lovit de următoarele abordări. Un oarecare autor scria într-un articol că Mântuitorul nu a folosit niciodată acest cuvânt în sens poruncitor, ci întotdeauna la diateza reflexivă, a se smeri, a se smeri pe sine însuşi, şi acesta este singurul sens pe care l-a avut în vedere, neporuncind niciodată cuiva să smerească pe altcineva. Înţelegeţi, nu? Şi m-am dus după aceea şi am căutat atent fiecare pagină a Sfintelor Evanghelii, să mă încredinţez, şi aşa era! Iată, cu astfel de întrebări venisem eu la Vlădica.

Pentru că mi se pare o adevărată lipsă de cultură duhovnicească a te duce la Stareţ şi a pune întrebări de genul: să gătesc supă sau ciorbă, să-mi cumpăr rochie sau bluză, cum mai fac unele fiice duhovniceşti. Eu cred că la asemenea oameni se cade să mergi cu un anumit fel de întrebări, cu anumite preocupări, mai adânci, cu probleme sau întrebări de care atârnă viaţa ta sau a altor oameni. Eu m-am dus cu aceste întrebări de care depindea drumul vieţii mele duhovniceşti, calea pe care aveam să o apuc, călugăria mea, până la urmă.

Da, şi mai are monahismul rus o particularitate, anume aceea de a socoti că învăţătura de carte, când e prea multă, încurcă creşterea duhovnicească, ar fi un fel de vrăjmaş al vieţii duhovniceşti. Cu aceste întrebări am venit eu în Anglia să aflu răspuns. Şi voiam să-i întreb pe amândoi stareţii, şi pe părintele Sofronie, şi pe Vlădica Antonie. Şi mi-a ajutat Dumnezeu, izbutind să o fac.

Întâlnindu-mă astfel cu Vlădica Antonie, m-a uimit nu doar faptul că din purtarea lui lipsea cu totul aerul acela fabricat de importanţă de sine, pe care atât de adesea îl întâlnim, ca să nu folosesc chiar un cuvânt mai greu, dar la omul acesta nici nu putea încăpea vorba de aşa ceva. Vlădica Antonie m-a uluit prin simplitatea şi totala sa deschidere. Venea la tine şi te invita la el ca pe cel mai drag om pe care îl aştepta de mult, ca pe un om de a cărui vedere se bucură cu adevărat. Am simţit pur şi simplu dragoste din chiar prima clipă a întâlnirii noastre, iar aceasta fireşte că mi-a cutremurat şi mi-a smerit inima până în adânc.

Ştiţi, şcoala vieţii mele nu a fost nici scurtă, nici uşoară, şi până la momentul acela îmi fusese dat ca fie direct, fie indirect să am parte de tot felul de situaţii constrângătoare, şi în sens fizic, şi duhovnicesc. Dar niciodată capul meu nu s-a plecat înaintea celor care au încercat cu forţa să mă determine să fac ceva. Capul meu se pleacă numai înaintea acelora dintre oameni care sunt cu adevărat mai buni decât mine, adică au dobândit virtuţi pe care eu nu le am, oameni care au o viaţă mai frumoasă, mai bine plăcută Domnului decât a mea. Mă plec din toată inima şi din tot cugetul meu înaintea lor. Şi vă spun aceasta pentru că Vlădica Antonie a fost unul dintre aceşti oameni înaintea cărora mi-am plecat capul. M-a uimit, m-a uluit de-a dreptul, din chiar acea primă clipă când l-am văzut ieşind şi venind spre mine exact ca tatăl fiului risipitor, ca tatăl din Evanghelie care ieşise la pragul casei,

fără să întrebe nimic. Şi el la fel, a venit, nimic întrebând-o pe secretară, fără niciun fel de ceremonie, a ieşit şi m-a invitat la el în chilie. Ştiam că el era singurul care locuia în biserică, în partea stângă. Şi m-a poftit cu atâta căldură să-l urmez! Am înţeles că voia, aşa cum este binecuvântatul obicei, să mă poftească în Sfântul Altar, ca să mă închin. Ceea ce am şi făcut: am intrat, am făcut trei metanii, iar el mi-a spus: „Iată dar, aici trăim noi, aici ne rugăm, aici locuim. Aceasta este biserica noastră”. Aşa cuvinte simple şi pline de omenie a rostit el atunci, invitându-mă să mă uit. M-am uitat, şi acea impresie de lumină, de curat, mi-a rămas şi ea imprimată în inimă.

După aceasta, Vlădica m-a invitat într-o cămăruţă aflată în partea opusă celei unde ne aflam, era odaia unde locuia el. Am fost surprins de faptul că nu avea în ea nimic de prisos. Nu erau niciun fel de podoabe, doar o sofa îngustă, fără spătar, două fotolii, unul în faţa celuilalt, iar lângă ele un încălzitor.

Vlădica m-a poftit să şed pe unul dintre fotolii, iar el s-a aşezat pe celălalt, faţă în faţă cu mine, şi a început să mă privească atât de sincer şi de deschis, plin de toată bunăvoirea, ca şi cum m-ar fi întrebat: „Ei, dar ce te frământă?” Şi zic „ca şi cum m-ar fi întrebat” pentru că nu m-a întrebat nimic. El pur şi simplu şedea în faţa mea, dar întreaga expresie a chipului său arăta un om adâncit în… a asculta cu toată fiinţa lui, iar acest lucru nu numai că mi s-a întipărit în suflet, dar a devenit pentru mine ceva cu totul aparte, cu totul special. A devenit cumva ceva care îmi aparţine, este al meu pentru că de atunci eu însumi am vrut să învăţ să îl ascult pe om. Am văzut

cu ochii mei un om care ştia cu adevărat să asculte. Şi nu

greşesc să spun că m-am speriat, nu greşesc să spun că nu ştiam cum să reacţionez, cum să mă port, dar în

acelaşi timp înţelegeam că vremea mea se scurgea, că probabil nu se cade să reţin prea mult un astfel de om.

Tulburat până în adâncul fiinţei mele, i-am pus cele două întrebări cu care venisem. I-am zis: „Vlădica, nu vă voi întreba nimic legat de cele din afară, ci aş vrea să vă întreb despre un lucru care îmi stă pe inimă şi la care mi-aş dori cu adevărat un răspuns. Mai întâi: Este adevărat că ştiinţa de carte este un obstacol în calea vieţii duhovniceşti? Şi apoi: Are voie preotul să zâmbească?”

Pe vremea aceea aceasta era pentru mine o discuţie foarte importantă. Pentru că erau oameni care pur şi simplu îmi săreau în cap, învinuindu-mă că zâmbesc, îmi spuneau că a zâmbi nu e lucru duhovnicesc. „Nu e cu putinţă! Cum aşa?” Iar eu îi întrebam: „Bine, dar de ce?” Iar argumentul lor era: „Hristos nu a zâmbit niciodată”. Această învinuire mă apăsa foarte tare, pentru că eu zâmbeam mai mereu. Pur şi simplu simţeam o bucurie care mă umplea, mai ales după ce slujeam Domnului, şi nu puteam să înţeleg de ce nu se cade ca omul să zâmbească.

— Dar oare ştim noi sigur că Mântuitorul Hristos nu a zâmbit niciodată?

— Ştiţi, sunt oameni care susţin acest lucru cu aşa o tărie, de parcă ar fi fost ei înşişi martori. Iar eu pe atunci eram un ieromonah tinerel şi lipsit de experienţă. Şi începusem şi eu să mă îndoiesc: poate chiar nu trebuie, de unde pot eu să ştiu? – îmi ziceam. Aşa că l-am întrebat pe Vlădica. Am înţeles eu atunci că stareţii nu răspund niciodată direct la întrebări. Vorbesc figurat, cu tâlc, se folosesc de imagini – fie în forma unor parabole, fie în forma unor întâmplări petrecute oarecând în viaţa lor.

Astfel Vlădica a început să-mi povestească cum, venind în Anglia, s-a dovedit că oamenii pe care i-a găsit aici erau foarte bănuitori în ceea ce-l privea, adesea lovindu-se nu doar de faptul că nu înţelegeau deloc ce voia el să le spună, dar întâmpinând din partea lor chiar o

vrăjmăşie făţişă. „De ce a venit aici?” „Care este de fapt scopul venirii lui?” Sau, de pildă, îl acuzau de lucruri absurde de felul: „Păi, tu ţii de Moscova, deci de unde ştim noi că nu eşti spion?!” încât Vlădica se găsea în acea situaţie pe care o poţi descrie prin cuvintele: „Singur printre străini, străin printre ai săi”. Şi mi-a povestit câtă răbdare a avut, cu câtă, aş zice eu – smerenie a purtat acestea, biruind această lipsă de încredere iniţială, această lipsă de bunăvoinţă, suspiciunea, care îl înconjurau de pretutindeni. Povestea cum, numai după ce a primit acele emisiuni la BBC, numai după aceea a înţeles că predicile lui erau ascultate. Mi-a mai povestit cum (şi aici din păcate nu am ţinut minte numele) dintre englezi veneau în biserica lor, care era goală, nu neapărat pentru a primi Dreapta Credinţă, cât pentru a-l vedea faţă către faţă pe acel om mulţumită căruia ei îşi amintiseră de Hristos. Şi poate că după aceea ei se duceau pe mai departe, fiecare la biserica de care ţinuse dintotdeauna, dar cu toate acestea ei veneau şi aduceau cuvânt de mulţumire pentru că de la el auziseră vorbindu-se despre Mântuitorul Hristos.

Am stat de vorbă cu Vlădica poate că vreo douăzeci de minute, dar acele douăzeci de minute au avut pentru mine o cu totul altă măsură. Ieşind de la el, am înţeles că primisem răspuns la frământările mele, la întrebările care mă preocupaseră şi că de acum sarcina mea era să-mi amintesc cuvânt cu cuvânt tot ce mi-a spus, căci de pătruns în adâncimea cuvintelor lui oricum nu voi putea aşa de curând şi nici deodată, căci fusese ca un şoc, ca un preaplin, dar că trebuie să iau cu mine toate aceste cuvinte şi să analizez apoi fiecare detaliu. Şi iată că acele douăzeci de minute au trecut şi am început să-mi iau rămas bun de la Vlădica, dar îmi era atât de greu să mă dezlipesc de căldura aceea părintească cu care mă învăluise, de uluitoarea lui ştiinţă de a auzi şi asculta, de vorba lui

uimitor de delicată şi dreaptă, de toate aceste lucruri care mă câştigaseră pentru vecie! Voiam să mai trag de timp, să mai lungesc un pic, dar conştiinţa mă mustra la gândul că răpesc atâta vreme unui asemenea om.

M-a invitat să slujesc împreună cu el a doua zi. A doua zi, sau poate a treia, avea să slujească, şi m-am dus şi eu. Ştiţi probabil că relaţiile dintre mănăstirea de la Essex şi Vlădica nu erau poate cele mai bune la acea vreme. Fusese o oarecare situaţie cu totul ciudată, nici nu-mi mai amintesc despre ce fusese vorba, cert este că de la mănăstire mi-au îngăduit să merg, mai mult, m-au ajutat chiar să ajung, rugând pe unul dintre închinătorii mănăstirii să mă ducă cu maşina până la Londra. Am fost la slujbă împreună cu Vlădica şi am văzut cu ochii

mei acel creştinism despre care se vorbeşte în Evanghelie: cine dintre voi vrea să fie mai mare, să se facă pe sine slujitor al tuturor. Am primit un chip vrednic de urmat şi, ce e cel mai important, am fost învrednicit să văd chipul slujirii Domnului şi oamenilor şi care se potrivea perfect cu modul în care eu însumi mă raportam la Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos. Chipul Vlădicăi deja începuse să se creioneze în sufletul meu de pe când mă aflam încă în Rusia şi ascultam înregistrările pe bandă de magnetofon ale conferinţelor sale, ale predicilor sale (iar eu, alături de mulţi alţii, eram printre aşa-numiţii „primii creştini”, adică cei care am început să venim la biserică în perioada de dinainte şi după Perestroika). Şi iată că ceea ce văzusem faţă către faţă, cu ochii mei, era întocmai ceea ce purtam şi eu în sufletul meu ca imagine a acestui om.

Cumva chipul său a prins a se forma în inima mea încă din anii tinereţii mele, pe când eram student la Universitate, când toate se făceau într-ascuns, când cărţile de rugăciune încă se scriau de mână, iar Evangheliile

tipărite la Bruxelles se aduceau pe ascuns din străinătate. Atunci era, fără îndoială, o atmosferă deosebită. Şi, drept să spun, ce minunate erau lecţiile pe care le susţinea Vlădica, ale căror înregistrări se auzeau atât de prost şi pe care le ascultam deja fiind la Universitate, apoi emisiunile sale de la BBC, înregistrate de cine ştie ce fericit, care se întâmpla să aibă un aparat mai bun! Căci, fireşte, cărţile lui nu se pomeneau la noi! Şi tot ce se tăinuia încă de pe atunci în sufletul meu cu privire la chipul său am avut binecuvântarea lui Dumnezeu de a vedea mai apoi în viaţă. Trei erau lucrurile pe care le identificam acum la omul acesta în faţa căruia petrecusem o jumătate de ceas din viaţă. Coincidea ceea ce crezusem eu despre omul acesta, care îngemăna înălţimea duhovnicească cu cea a unei adânci erudiţii, fără însă a pierde vreun pic din simplitatea evanghelică şi din darul acesta al dragostei pe care i-l dăduse Domnul, al dragostei faţă de om. Nu căuta să facă pe plac omului, ci îl iubea pe om. Şi, de asemenea, uluitoarea sa modestie. Poate că toate aceste lucruri se pot împreună într-unul singur, formând înăuntrul meu acel chip pe care nu am încetat niciodată de atunci să-l socotesc ca pe unul vrednic de urmat şi pe care îl păstrez cu mare scumpătate în inima mea.

MĂRTURIA
PREZBITEREI ANNA PLATT

În vara anului 1983, pe când aveam 12 ani, am venit, împreună cu sora mea mai mare, cu mama şi cu bunica de la Moscova la Londra. Mama era profesor universitar, preda limba engleză, şi astfel a făcut cunoştinţă cu un profesor englez care venise la Moscova pentru a preda cursuri de perfecţionare. Ei doi s-au căsătorit şi peste câţiva ani am plecat cu toţii în Marea Britanie.

Făceam parte dintr-o familie tipică de intelectuali, iar faţă de Biserică eram oarecum echidistanţi: nu existau niciun fel de tradiţii bisericeşti la noi acasă, dar fireşte,

nici nu practica nimeni un ateism militant. De aceea, atunci când eu şi sora mai mare am ales să ne botezăm, nu am avut de înfruntat cine ştie ce opoziţie, doar mama se temea că „fetele or să cadă în ghearele golanilor când se vor întoarce de la biserică în noaptea de

Paşti”.

Când a fost limpede că vom pleca în Anglia, preotul care ne-a botezat ne-a spus că nici nu s-ar fi putut imagina o ţară mai bună pentru noi, câtă vreme întâistătătorul Bisericii Ortodoxe de acolo este Mitropolitul Antonie, care venea periodic în Uniunea Sovietică şi se întâlnea aproape pe ascuns cu oamenii în diferite apartamente ale credincioşilor, prilej cu care îl întâlnise o dată şi părintele nostru. Eu eram o copilă pe atunci, aşa încât această coincidenţă nu m-a impresionat în mod deosebit: eu ştiam una şi bună, că în Apus toate sunt din belşug – şi salam, şi maşini, şi universităţi, deci, de ce nu şi episcopi ortodocşi? Dar, prin neştiutele şi dumnezeieştile căi ale purtării de grijă a Domnului, această „coincidenţă” a fost cea care mi-a temeluit viaţa.

Pentru prima dată, pe Vlădica Antonie l-am văzut în luna iuie a anului 1983, în catedrala londoneză de la Ennismore Gardens. Pe vremea aceea, dumnezeiască Liturghie se slujea trei duminici pe lună în slavonă, iar în a patra în engleză. Eu am nimerit pentru întâia dată la biserică tocmai în această duminică „englezească” şi, spre deosebire de sora mea, nu am fost deloc uimită de faptul că se slujea în engleză. Eu socoteam în chip naiv că, de vreme ce ne aflam în Anglia, totul trebuia să fie în limba engleză – şi când mergi la policlinică, şi la şcoală şi la biserică. De altfel nici n-aş putea spune că în Rusia mersesem de prea multe ori la biserică sau că aş fi ştiut prea bine rânduiala unei slujbe (şi, ca să fiu mai exactă, în afară de Crez şi de Tatăl nostru nu mai ştiam nimic). De

aceea eu pur şi simplu nu aveam cu ce să compar. Doar că la sfârşitul Liturghiei, când a ieşit să predice Vlădica Antonie, am început să înţeleg că se petrecea ceva cu totul deosebit. Pe scurt, deşi la Moscova, pregătirea mea şcolară în materie de limba engleză putea fi socotită una foarte bună, căci aveam numai note de cinci[37], acum că mă găseam în Anglia vedeam clar că nici să înţeleg, nici să vorbesc liber nu eram în stare. Cursurile la scoală în

că nu începuseră, e drept, dar înţelegeam foarte bine şi aşa cum stau lucrurile: cu toate notele mele excepţionale, eu limba engleză nu o ştiu. Dar când Vlădica a început să vorbească în engleză rar, aşezat, la început eu doar am prins a fi atentă la glasul lui. Timbrul vocii era atât de plăcut auzului, că am simţit efectiv cum „mi se deschid urechile": am auzit cuvântul ressurection, iar în capul meu s-a luminat într-o clipeală de ochi: înviere! Şi aşa, cuvânt după cuvânt, am urmărit întreaga predică, iar acesta a fost cel dintâi discurs în această limbă care a pătruns în mintea mea, al cărui sens îl puteam apoi reda, aşa cum se zice la şcoală, „cu cuvintele mele". Am trăit atunci aceasta ca pe o minune.

Acesta a fost începutul: şi al vieţuirii mele în Anglia, şi al cunoştinţei cu Vlădica. împlineam 13 ani. Învăţam foarte bine la şcoală. În fiecare duminică, cu un ceas mai înainte de începerea slujbei, veneam la catedrală, căci voiam să mă spovedesc înainte de Sfânta Liturghie. De regulă spovedea Vlădica, dar numai până la un moment dat. Tabloul arăta cam aşa: la ora nouă şi jumătate Vlădica deschidea uşile catedralei. La acea vreme se aduna deja un grup de oameni, nu mare, şi mereu acelaşi. Printre aceştia, întotdeauna eram şi eu (şi doar eu eram mai mică de vârstă, restul aveau cu toţii în jur de 50 de ani). Vlădica se

37 In Rusia sistemul de notare în învăţământ este de la 1 la 5, nota 5 fiind echivalentul pentru nota 10 în sistemul nostru (n.trad.).

saluta voios cu noi, şi încă şi mai voios fugea apoi în Sfântul Altar, pentru a începe Proscomidia. Cineva din grup (nu eu) mergea pe la icoane şi aprindea candelele, în vreme ce ceilalţi ne îndreptam spre strana din partea de nord a bisericii, aşteptând ieşirea Vlădicii pentru spovedanie. În acest timp, fără să se grăbească câtuşi de puţin, Vlădica slujea Proscomidia, iar noi, cu suflarea tăiată, ascultam rugăciunile care ajungeau până la noi. Răspicat, cu glas scăzut, Vlădica rostea „Intru pomenirea Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos” şi, cu el, pomeneam şi noi. Vlădica nu blagoslovea citirea Ceasurilor înainte de începerea Liturghiei, ci încerca să ne îndrume către adânca taină a tăcerii, a liniştii, în care îşi dorea foarte mult să petrecem atât până la începerea slujbei, cât şi în timpul ei.

Cândva aproape de ora zece începea să cădească biserica şi din nou era el singur, fără să se grăbească, fără să facă zgomot, rostind rar şi clar Psalmul 50. La vremea aceea, părintele Mihail era deja în cafas, părintele John în Sfântul Altar, iar enoriaşii, literalmente „pe vârfuri” veneau şi se închinau la icoane, puneau lumânări în sfeşnice, după care mergeau încetişor la locul lor. 1 btul se desfăşura într-o deplină rânduială, liniştit şi cu multă bună-cuviinţă. Iar noi, aşteptând în „strana întristării”, ne pierdeam cumpătul că, iată, acuş-acuş începe slujba şi Vlădica nu mai iese. În cele din urmă, cu vreo zece minute înainte de începerea slujbei, Vlădica ieşea să spovedească. Iar rândul nostru îşi pierdea capul, încercând să realizeze ceea ce era cu neputinţă de realizat: şi la Vlădica să ajungă, dar şi, creştineşte, să dea loc fratelui înainte. Cu toţii ştiam că, deşi Vlădica slujea simplu, ca preot, nu ca arhiereu, de spovedit în vremea Sfintei Liturghii în niciun caz nu va spovedi, şi cel mai târziu după primul Antifon va intra la loc în Sfântul Altar.

Eu fiind cea mai tânără, este de la sine înţeles că ce

dam rândul meu fiecărei băbuţe, iar la Vlădica ajungeam foarte, foarte rar. De regulă, mai erau înaintea mea de uă-trei băbuţe când Vlădica se întorcea în Altar, trimiţându-l în locul său pe multpătimitorul părinte John. În acea clipă, nouăzeci la sută dintre cei ce se căiau pentru păcatele lor plecau, ocupându-şi locul obişnuit din biserică, iar părintele John, ca un condamnat, mă chema pe mine la analog.

Mulţi ani după aceea, când părintele John era deja duhovnicul meu, mi-a mărturisit că, atunci când mă zărea stând la rând, i se frângea inima. „Mă gândeam mereu” – îmi spunea „Iată, fetiţa asta vine în fiecare săptămână ca să se mărturisească la Vlădica, şi de fiecare dată are parte de mine!” La început, e adevărat, simţisem şi eu o oarecare dezamăgire, măcar şi pentru simplul fapt că trebuia în felul acesta să mă spovedesc în limba engleză şi cu jind visam că „gata, orice ar fi, săptămâna viitoare nu mai dau rândul nimănui şi mă duc prima la Vlădica”. Dar s-a dovedit până la urmă că Domnul toate le-a rânduit mai bine decât m-aş fi putut eu vreodată gândi. Spovedania la Vlădica, sfaturile lui pline de bunătate şi de simplitate în acelaşi timp, pline de firesc, cuvântul lui despre cum să-mi rânduiesc viaţa duhovnicească au avut o mare însemnătate pentru mine. Mai mult decât atât, pot să spun cu îndrăzneală că aceşti cinci ani din viaţa mea, de la vârsta de 13 la 18 ani, s-au dovedit unii dintre cei mai rodnici şi mai plini de insuflare. Ceasurile. celea ale dimineţilor de duminică, în biserica aproape goală până la începerea slujbei, aşteptarea aceea şi pregătirea pentru spovedanie, ascultarea aproape „pe furiş” a i ngăciunilor de la Proscomidie şi încrederea plină de pace din glasul Vlădicăi Antonie s-au dovedit a fi fost mai însemnate pentru sufletul meu decât poate orice întâlnire şi discuţie nemijlocită. De aici, din această „şcoală, i evlaviei” şi de la diverşii ei „învăţători”, am primit daruri de mare preţ: de la părintele

John am învăţat ce înseamnă ocrotirea rugăciunii părintelui duhovnic, de la părintele Mihail am învăţat ce înseamnă dragostea pen (ru slujirea Dumnezeului celui Viu, şi tot de la sfinţia sa am deprins şi oarecare rânduieli tipiconale, şi poate, cel mai de seamă, de la Vlădica Antonie am căpătat experienţa de a îndrăzni, de a avea încrederea în mila lui Dumnezeu.

decembrie 2013

MĂRTURIA

LIDIEI GRIGORIEVNA[38]

Din adâncurile tăcerii

1.

Acum pot închide ochii şi auzi oricând glasul lui rostind rar, pătrunzând adâncurile sufletului: „Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, Carele pretutindeni eşti şi toate le plineşti...” Aşa se ruga Mitropolitul Antonie dimpreună cu noi, cei nu prea mulţi, stând înaintea uşilor împărăteşti din măreaţa biserică londoneză închinată Maicii Domnului şi Tuturor Sfinţilor.

Deja de mulţi ani, de două ori pe lună, în zilele de joi, la ora şapte seara, Vlădica ne ţine câte un cuvânt de învăţătură. Acele cuvinte care apoi au devenit cunoscute şi aşteptate de întreaga lume ortodoxă. La aceste cuvântări poate lua parte oricine îşi doreşte. Întâlneşti şi credincioşi ai bisericii din Ennismore Gardens – adică >

oameni care vin de regulă aici, şi oameni care au intrat mai mult sau mai puţin întâmplător, şi oameni cărora li s-a ivit ocazia de a veni, fie din simplă curiozitate, fie că erau în trecere, sunt şi dintre aceia care l-au auzit vorbind, fie au auzit pe alţii vorbind despre el şi şi-au dorit apoi foarte mult să-l vadă, să-l întâlnească pe acest om care ştie a vorbi atât de frumos despre Dumnezeu. Începători şi oameni care merg de mult la biserică, credincioşi şi

38 Poetă, scriitoare, enoriaşă a catedralei cu hramul Adormirii Maicii Domnului şi Toţi Sfinţii din Londra.

oameni care însetează să creadă – fiecare găseşte un loc liber pe scăunel în marea biserică, ridicată în veacul al XVII-lea de anglicani, după modelul vechilor bazilici romane. Aici nimeni nu te întreabă cu ce drept ai venit. Cu dreptul... dragostei lui Dumnezeu, cu dreptul dragostei Lui de om. E limpede! Această temă, de altfel, este una dintre cele mai iubite ale Vlădicăi Antonie, adesea repetă istorioare şi pilde din viaţa lui şi a celor pe care i-a cunoscut. Din viaţa lui care se întinde aproape de-a lungul unui veac... căci s-a născut în anul 1914 Vlădica şi cu toţii ne rugăm ca Domnul să-i dea sănătate şi putere pentru a păşi mai departe pe această cale a Duhului...

Auditoriul se strânge cu mult timp înainte de a începe discuţia. Începătorii vorbesc în şoaptă încercând să afle unde este cel mai bine să pună lumânările aprinse, ori dacă este permis să se înregistreze cuvântul Vlădicăi, ori dacă vor putea să-i facă o fotografie sau numai să-l surprindă în vreun instantaneu (de altfel, această chestiune din urmă îi preocupă mai cu seamă pe cei veniţi din Uniunea Sovietică pentru o perioadă scurtă de timp), dacă pot lua personal binecuvântare de la el, sau va trebui să se mulţumească cu o binecuvântare de obşte... Iată că toate aceste griji, lumeşti până la urmă, le luăm cu noi şi în biserică, ca pe o frunză care ţi s-a prins întâmplător de talpa pantofului şi care te însoţeşte pretutindeni cu glasul ei foşnitor. Zic aceasta pentru că mă văd pe mine însămi cum, ca o fiinţă superficială, mă agit încercând să ocup un loc în primul rând, să fiu cât mai aproape de Vlădica, să-l văd, să-l ascult fără să pierd nimic. Şi la fel, încerc şi eu să îmi fixez şi dictafonul şi aparatul de fotografiat, pentru că mai ales acum ştiu cu siguranţă cât de scump este fiecare cuvânt (iar aceasta nu mi-a fost dat să pricep de la început, numai că voi vorbi mai târziu despre acest subiect) şi cât de important este să încerci să reţii pentru totdeauna (şi dacă ar fi cu putinţă şi pe un film sau pe un suport

fotografic) minunea acestui chip care ni se adresează nouă, şi care este plin de o nemaipomenită lumină. Dar lumina aceasta nu se naşte cât ai bate din palme...

Zgomotul uşor al scaunelor se întrerupe fix la ora şapte, căci se ştie că Vlădica este extrem de punctual, îţi poţi potrivi ceasul după el. Şi iată că iese, îmbrăcat într-o dulamă cenuşie, veche, încins cu o centură tare, dar roasă de vreme, din cele care în Rusia se numesc centuri de armată, şi care poate că pentru Vlădica are vreo însemnătate aparte. În mâini are o mică servietă. Cineva neobişnuit cu el ar putea crede că din această servietă numaidecât vor ieşi foile de pe care Păstorul ne va citi un cuvânt alcătuit în liniştitele adâncuri ale singurătăţii. E drept că un astfel de cuvânt izvodit dintr-un suflet deprins să se pogoare în adâncurile fiinţei vom şi asculta, dar niciodată acesta nu este citit de pe foi asupra cărora Vlădica să se fi ostenit anume. Nu! Ci întotdeauna cuvântul lui e viu şi mereu inspirat. Şi iată-ne ridicându-ne de pe scaune pentru a-l întâmpina. El îşi aşază servieta pe fotoliul masiv, sculptat, înnegrit de vreme, se întoarce către Uşile împărăteşti şi rosteşte rugăciunile începătoare.

Se întâmplă că astăzi nu are voce, probabil că a fost răcit, dar oricum fiecare cuvânt al lui ajunge până la noi, dar mai ales ajunge până la noi acea tăcere de neajuns, acea tăcere care parcă cuprinde întreaga lume, acea veşnicie care parcă răsună în întregul cosmos şi se îmbulzeşte prin veacuri agăţată de cuvintele rugăciunii.

Îşi deschide servieta şi scoate dictafonul, pentru că aşa după cum bănuiesc eu, nici el nu ştie cu ce veşminte de cuvinte se va împodobi tema pe care ne-a anunţat-o deja de rândul trecut. Iar înregistrarea este şi ea o oarecare formă de autoconspect. îi va fi de folos chiar lui pentru dezvoltarea ulterioară a temei, care uneori, ca de la sine, creşte şi se dezvoltă, nemaiîncăpând în cadrele întâlnirii noastre căreia îi sunt alocate întotdeauna,

neabătut, şaizeci de minute, Domnul ştie. Mai curând înregistrarea va folosi după aceea celor care se vor bucura să o aibă, să o multiplice, să o împartă la rândul lor...

Apoi, din servietă scoate un mic cronometru electronic pe care îl potriveşte fix la o oră. Iar acesta este un exemplu caracteristic pentru el: acest fel de a se raporta – cu mare luare-aminte, aproape cu evlavie – la vremea aceasta, la răstimpul îngăduit nouă de Domnul pe pământ.

Suntem noi oare în stare, cei care ne-am adunat aici, fie întâmplător, fie anume venind, să înţelegem cu adt vărat cele ce se petrec chiar sub ochii noştri (şi în urc chile noastre aş zice, dacă îmi este îngăduit), anume că iată, chiar în clipa aceasta se zămislesc gânduri atât de adânc trebuincioase oamenilor din cele mai diverşi părţi ale pământului acestuia, ale căror suflete înseteaz. i după cuvântul Păstorului nostru? Şi oare înţelegem că şi noi, alături de Păstorul nostru, intrăm pentru un oarecare răstimp pământesc în şuvoiul luminos al bunăvoirii dumnezeieşti, în şuvoiul harului care se revarsă peste el în acest ceas binecuvântat?

Numai ce s-a aşezat înaintea noastră un om, care e obosit, care nu mai e chiar tânăr, nici cu totul lipsit de boli (mai ales în climatul acesta umed al Londrei, unde permanent clocotesc infecţiile virale) şi iată că, sub ochii noştri, întinereşte, glasul îi capătă putere, în privire apare o strălucire. Şi lumina luminează în întuneric – acum şi pentru noi, iată! Şi poţi apoi să iei totul cu tine imprimat fie pe bandă magnetică, fie pe suport fotografic, fie pe bandă video, dar cel mai bine în inimă...

2.

„Cu frică şi cu cutremur purced astăzi a vorbi despre tema care ne stă înainte. Pentru că, iată, sunt lucruri atât de pline de sfinţenie, încât mie nici a pomeni despre ele nu mi se cuvine...” (23 martie 2001). Aşa ar fi putut de pildă

să înceapă cuvântul lui… Apoi cuvintele curg pline de lumină, ca apele unui izvor, aşa cum se întâmplă uneori atunci când Dumnezeu. Se atinge de om.

Dar la început mie totul mi se păruse atât de simplu Ki mi fie iertată această blasfemie, dar voi spune totul!< dragul sincerităţii depline a mărturisirii mele), da zic, îi u de simplu îmi părea totul, aproape primitiv… îmi mi iuţesc numai de câte ori nu m-a invitat prietenul familiei noastre, Alexandr Smirnov, să merg şi eu să ascult

uvântul Vlădicăi. Şi nu ştiu de ce se nimerea mereu să»

Iuiarnă! Poate pentru că, silită de anumite conjuncturi familiale, mă stabilisem pentru lungi perioade de timp la Londra, aşa încât verile aşteptam cu sufletul la gură să plec acasă, să iau drumul Moscovei…

Pesemne că pe atunci (să fi fost aceasta pe la mijloiul anilor ’90), toate resursele mele lăuntrice se îndreptau spre a birui sentimentul de străin, de om aruncat pe undeva prin hotarele Londrei, aşa încât mi se părea deja prea mult să mai ies în „întunericul cel mai din afară” pentru a străbate drumul care ducea până în centrul megalopolisului, care e drept că ascundea, tăinuia în sări urile sale adânci şi parcă fără sfârşit, mult râvnita Casă: Biserica lui Dumnezeu. Ce, nu-i de ajuns şi aşa că mă duc la slujbă în fiecare duminică şi că, se pare, nici cele douăsprezece praznice împărăteşti nu le scap? Fireşte că acum orice îndreptăţire e de prisos, atunci trăiam probabil, sau mai bine zis mai mult ca sigur, o stare de întunecare a minţii, poate şi a sufletului.

„Păi ce lucru nou ar putea să-mi spună? Că Dumnezeu este? Dar asta ştiu şi fără el! Şi nu mă duc astăzi (e frig, e umed, mă doare îngrozitor capul, e departe, e înfricoşător apoi să te întorci noaptea pe străzile acestea, serile transportul în comun e o catastrofă – şi în general nu puţine erau obstacolele pe care le

vedeam eu). Mai bine stau eu acasă, în fotoliul meu călduţ, sub lampadar, şi îl recitesc pe Ilin, sau pe Lossky, sau şi mai bine, iubi tele mele, arzătoarele Confesiuni ale Fericitului Augus tin. Iată, ziceţi că ieri Vlădica a vorbit despre rugăciune. Dar eu mă rog şi dimineaţa şi seara şi nu mai am nicio trebuinţă să mi se reamintească acest lucru! Să meargă dar cei care încă nu au aflat câte lucruri ni se dau în urma rugăciunilor noastre! Sau cei care încă nu au trăit minuni după rugăciunea pe care au înălţat-o Domnului! Iar mie, v-am mai spus doar, rugăciunea pe care am făcut-o către Maica Domnului mi-a salvat fiul pe când se afla în armată!” Şi gata eram – pentru a câta oară? – să repet povestirea celor ce s-au întâmplat atunci, căci repetând simţeam o mulţumire pentru minunea pe care Domnul mi-o dăruise.

Dar despre aceasta, data viitoare. Iar pentru acum, primească Domnul Dumnezeu sincera mea pocăinţă pentru neînţelepciunea mea, de a nu fi înţeles ce mare dar ne făcuse nouă Dumnezeu! Anume, ne dăruise El nouă, londonezilor, întâlnirea esenţială cu acest om, care purta în sine lumina lui Dumnezeu, ne dăruise întâlnirea cu Vlădica Antonie.

3.

„Să mă iertaţi că repet, iată că cei care veniţi aici deja de mulţi ani probabil aţi mai auzit istoria aceasta” – puteai auzi deodată. Şi urma o istorioară uimitor de clară,
>

deşi adesea ilustrată în cuvinte cu tâlc şi pe care într-adevăr poate că unii dintre noi o mai auzisem şi altă dată, dar parcă învăţămintele pe care le puteai prinde din ea erau mereu noi, mereu altele. Aceste povestiri ale Vlădicăi erau asemenea pietrelor de mare preţ a căror strălucire iese la suprafaţa pământului şi a vieţii îmbogăţită, lămurită în nevăzutele văpăi ale adâncurilor duhului.

Îmi amintesc de o astfel de repetiţie… eram în timpul

unei discuţii „faţă către faţă” cu Vlădica Antonie. Ziua de 30 iulie a anului 2001. Mult mă agitasem înaintea acestei întâlniri, şi aceasta nu doar pentru că o aşteptasem vreme de câţiva ani întregi, dar şi pentru că în ajun, în timpul dumnezeieştii Liturghii (pe care Vlădica a slujit-o el însuşi), în vremea nemaipomenitei (dar din fericire întotdeauna nedurând mai mult de câteva zile) canicule, Vlădica se simţise rău. Şi, cu toate acestea, nu a schimbat nimic din întâlnirile, audienţele, convorbirile pe care şi le planificase mai dinainte pentru ziua de luni…

„Ah, ştiţi, aseară am leşinat” – m-a întâmpinat el cu un zâmbet binevoitor, ai fi zis de-a dreptul bucuros, în vreme ce-mi împărtăşea acestea despre sine. „Da, ştiam aceasta şi am fost sigură că veţi anula întâlnirea noastră”. „Nicidecum! Deja mă simt mai bine, încă am şi refuzat să merg cu ei la spital” (fusese chemată Salvarea pentru o doamnă care din pricina căldurii şi a umidităţii nu mai putea respira normal, sufocându-se, iar medicii îl consultaseră atunci şi pe Vlădica). Acum pot sta cu dumneavoastră vreme de numai… («Da, cred că dacă voi avea noroc de cincisprezece minute», m-am gândit eu ca un om sortit pieirii) un ceas”. Şi iarăşi zâmbetul. Şi privirea aceea adâncă, cum sunt uneori nopţile fără lu’ nă, privirea aceea care parcă nu era din lumea aceasta.

„Doamne – mă trezii îngânând un gând mai mult al inimii decât al minţii cu ce preţ voi putea vreodată eu plăti pentru ce am primit acum? Şi cui să plătesc pentru această jertfa pe care o face omul acesta pentru mine? Merită oare lucrurile cu care îi vin eu înainte vremea şi osteneala lui?” Dar deja Vlădica pusese pe masă ceasul de argint, micuţ, rotund şi pesemne vechi, vremea începuse să se scurgă, iar eu m-am trezit obligată să intru în şuvoiul ei şi să renunţ la toate îndoielile de sine, probabil cel mai adesea nesincere.

I-am pus o întrebare care mă privea pe mine însămi

şi care mă frământa mult. Şi iată ce am auzit drept răspuns: „Am mai povestit despre aceasta o dată, de două ori poate... în vremea ocupaţiei germane, pe când mă aflam în Rezistenţa franceză, între două stagii de armată, unul dintre colegii noştri a fugit ascunzându-se de nemţii care îl urmăreau. S-a dus în munţi şi îşi căuta un loc unde să nu poată fi găsit. Ajunge până în faţa unei căsuţe, în uşa căreia stătea un bărbat. I-a spus: «Ai putea oare să-mi arăţi vreun drum, vreo potecă, să pot ajunge mai adânc în munţi, să nu mă găsească? Mă urmăresc nemţii şi, dacă mă găsesc, mă vor ucide.» Acela i-a răspuns: «Dar la ce să te mai duci în munţi, intră la mine, am să te ascund eu!» Şi l-a ascuns. Au venit nemţii. Ofiţerul a început să-l interogheze pe stăpânul căsuţei. Fără să-l bată, pur şi simplu îl întreba. Şi era evident că ofiţerul era mult mai inteligent decât el, căci i-a spus doar atât: «Omul pe care noi îl căutăm este ascuns tati ne. Unde anume?!» Iar acela, liniştit, i-a răspuns: «Da. E ascuns aici.» Aceia au dat buzna în casă, l-au găsit, l-au târât afară, l-au bătut... Acela s-a întors la un moment dat la «salvatorul» lui şi l-a întrebat: «De ce m-ai mai ascuns?» Iar acela îi răspunde: «Sunt creştin. Sunt obligat să arăt iubire de străini!» «Şi atunci de ce m-ai predat acum în mâinile ăstora?» Iar el i-a răspuns: «Sunt creştin. Eu nu mint niciodată.» Toate acestea s-au sfârşit pentru fugarul nostru cu bătăi înfricoşătoare, apoi cu lagărul sau cu moartea direct. Iată de ce eu mă raportez cu multă cinstire şi respect la rânduielile formale şi nici cu un mint, ca rânduială de viaţă. Dar sunt situaţii când nu am nici cea mai mică îndoială dacă să spun sau nu o minciună: eu nu dau un om la moarte doar pentru ca buzele mele să nu se întineze cu minciuna!”

8 august 2001

4.

Mi se părea zile la rând în vremea Vecerniei că de-a

lungul peretelui o umbră uşoară, cu multă subţirime, lunecă lin pe podeaua de lemn a vechii biserici a anglicanilor, devenită în vremurile din urmă biserică ortodoxă, prin ostenelile lui, ale Vlădicăi Antonie, şi a destul de puţin numeroasei sale parohii din anii ’50 ai veacului trecut de acum.

Nu mi s-a părut. Doar mi-am amintit. Pentru că am văzut aceasta cu ochii mei, iar şi iar, de multe ori. Se grăbea, fără să se audă deloc păşind şi aproape şi fără să-l vezi, să se întâlnească cu câte unul dintre noi pe care ne cazurile îl înecau, iţindu-i-se peste suflet ca valurile învolburate ale mării. Orice ar fi fost, dincolo de zidurile Casei lui Dumnezeu ne înconjura o lume înfloritoare şi minunată, dar care parcă nu era a noastră. Şi nu toţi dintre cei care venim şi cădem la îndurarea Domnului cerându-l

marea şi bogata Sa milă suntem atât de virtuoşi – răbdători şi smeriţi – încât să stăm un pic şi să cugetăm: pierdere este oare ceea ce am suferit eu acum, sau darul lui Dumnezeu – a trăi departe de propriile rădăcini?

Două dintre prietenele mele (aşa s-a întâmplat atunci) au avut parte de astfel de seri, neprogramate dinainte, în care, cu totul neaşteptat, împreună cu Vlădica, au purtat discuţii lungi, prin ungherele întunecoase şi tainice ale bisericii, cândva după slujba de seară. Ştiu bine şi nu mă înşel, pentru că inima mea se umpluse atunci de nedreapta zavistie: de ce ele şi nu eu? Am atâtea probleme care mie mi se par de nerezolvat şi mi s-au pus toate ca un nod în gât care nu mă mai lasă să respir şi să trăiesc! Şi eu voiam să ştiu cum să trăiesc mai departe!

Căci pentru ele aceasta era (şi nu aveam să aflu decât mult mai târziu aceste lucruri) culmea disperării, punctul cel mai aproape de prăpastie. Sufletul le era numai o rană. Le ardea inima atât de tare, că parcă şi trupul li se înnegrise.

Ştiu ce spun. Amândouă mi-au povestit apoi ce trăiseră în ajun şi câte zile se prelungise acest întuneric. Şi cum au venit la biserică. Şi cum, dintr-odată, cu totul pe neaşteptate, la ele a venit Vlădica. S-au aşezat în biserica ce de acum se golise cu totul, la lumina tot mai plăpândă a lumânărilor, iar discuţia s-a prelungit. Şi au trecut peste toate. Una dintre ele merge de atunci mereu la biserică. Cea de a doua nu s-a botezat. Domnul cu ea...

Eu, pesemne, vâsleam în direcţia care trebuie, aşa încât, cu luarea sa aminte, Vlădica îmi purta de grijă de departe, zile şi ani la rând. Iar acum iată, discutăm faţă către faţă. Iată despre ce...

3 septembrie 2001

5.

— Dacă nu ai succes în cariera profesională, trebuie să stărui şi să continui în acelaşi duh, ori să iei această nereuşită ca pe un semn de la Dumnezeu pentru a schimba?

— Nu sunt proroc, dar continuaţi să faceţi ceea ce faceţi, ceea ce mi-aţi povestit. Şi nu vă tulburaţi.

Astfel am primit eu atunci binecuvântarea Vlădicăi, cea pe care de atât de multă vreme o aşteptam, pentru a mă nevoi mai departe cu ostenelile mele scriitoriceşti.

— V-am visat de două ori, Vlădica.

— Îhm...

— Da, o dată am visat că mă izgoneaţi din biserică. Şi apoi, după una dintre întâlnirile noastre de joi (când fiecare dintre cei care vin să ia blagoslovenie de la dumneavoastră încearcă în câteva clipe să vă spună la ureche ceva care pentru el în clipa aceea este esenţial), eu v-am spus despre aceasta, iar dumneavoastră mai întâi aţi zis: „Să nu crezi în vise”, dar după aceea aţi adăugat: „Să ştii că nu m-am supărat şi nu te-am izgonit...” Iar nu de mult am visat că stăteaţi în faţa porţilor bisericii şi nu voiaţi să le deschideţi ca să intru. Şi am înţeles atunci că în

sfârşit stăm faţă către faţă şi pot acum să vă pun întrebarea care mă frământă atât de mult. Şi am intrat în panică: despre ce, despre ce să vă întreb mai întâi, şi am îndrăznit până la urmă de v-am întrebat despre lucrul acela, dar de răspuns în vis, n-aţi apucat, pentru că m-am trezit de la bătăile inimii. Şi iată întrebarea mea: multă

vreme m-am străduit să împreună-pătimesc cu omul de lângă mine, am încercat să-i înţeleg durerea şi să o port împreună cu el, dar nu am reuşit aceasta nici măcar o singură dată. Propria durere ne-o simţim, dar pe a celuilalt nu o putem nici măcar în parte simţi, nici măcar pe a unui om care ne este cu adevărat apropiat…

Am primit binecuvântarea Vlădicăi pentru însemnările răzleţe pe care le făceam. Şi apoi? apoi cum de m-am întors numai peste câţiva ani? Ce am, oare trăiesc în afara timpului? Şi îmi amintesc şi vreau să scriu şi parcă e ca în visul acela în care tu alergi, dar picioarele îţi sunt de plumb şi stai pe loc. M-aş bucura eu ca locul pe care stau să fie în Rai, dar propria mea răutate mi se face poticneală. Pesemne că aşa.

2001 – 2002

DIN CONVORBIRILE CU
VLĂDICA ANTONIE

Fragmente din carnetul cu însemnări

„Biserica este casa lui Dumnezeu. Pentru credincioşii care se adună în jurul Domnului Dumnezeului lor ea este asemenea unei cămări împărăteşti, locul întâlnirii pe care mintea omului nu o poate cuprinde… Şi astfel pe om îl cuprinde frica, dar nu frica aceea ca o groază, ca o spaimă. Ci frica, în sensul sufletului care se cutremură – să ne amintim numai de frica ce-l cuprinsese pe vameş, din care s-a şi născut mai apoi rugăciunea lui. Căci aici locuieşte Dumnezeu – nevăzut şi aproape de nesimţit pentru noi, dar atât de mult simţit de sfinţi şi de păcătoşii care se căiesc

aşa după cum a făcut-o vameşul!”

Iar aici Vlădica a început să ne povestească istoria care s-a petrecut în mod real la noi la biserică, cu ateul acela care a venit cu totul întâmplător la biserică, plin fiind de prejudecăţi şi de scepticism. Şi cum, în chipul cel mai neaşteptat pentru el, a simţit, în vremea Sfintei Liturghii, prezenţa „Dumnezeului Celui Viu”. Apoi s-a întâmplat această minune a împărtăşirii, a comuniunii, omul acesta pentru câteva clipe s-a simţit părtaş al lumii celei de Sus. Iar aceasta a fost destul pentru ca el să se boteze şi să devină creştin ortodox.

După ce asculţi această istorie petrecută la noi demult, începi cumva să cauţi cu privirea prin mulţimea de rugători din biserică şi ştii că printre ei se află el, acel om care a văzut ţara de dincolo de zare, şi te bucuri, te bucuri că este printre noi. Oricare dintre ei poate fi acel om. Oricare dintre noi poate fi acel om. Şi atunci din nou te trezeşti că ai vrea să fii mai cald, mai deschis, mai atent cu fiecare dintre cei care stau alături de tine înaintea acestei taine de neajuns minţii omeneşti. Numai sufletului.

Am notat în carneţel în timpul acelei convorbiri primăvăratice – aceasta avusese loc în luna martie, căci fuseseră multe, foarte multe „Cât de luminos este Vlădica! Străluceşte! Numai bun să faci o icoană după el”. Şi îmi amintesc bine, nu fusese o părere, o iluzie optică. Era pur şi simplu admiraţia pe care am simţit-o văzând cum chipul lui începea să strălucească atunci când focul lăuntric îi cuprindea întreaga fiinţă. Era flacăra aceea a vederii sale dincolo de noi, flacăra duhului care îi lumina întregul chip. Flacăra care trebuia să ne încălzească şi pe noi, pe toţi cei câţi ne adunasem acolo la acel rug aprins al duhului. Flacăra ce se rostuia din adâncimile sufletului lui tocmai în clipa în care începea să vorbească cu oamenii şi să se zămislească în el Cuvântul, în acea clipă cât se poate de concretă – şi pe care cu toţii o primeam fără a fi fost

vrednici de ea –, în care împreună fiind atingeam ceea ce este de neatins.

După mai multe astfel de întâlniri, eu cel puţin am început să simt că mă voi îneca într-o mare de mândrie. Pentru că vezi, omul din lume e obişnuit să creadă în dreptatea sa fără pată – întotdeauna şi întru toate. Or, în multe cuvinte de-ale Vlădicăi auzeai cum îşi punea problema referitoare la dreptul nostru „inalienabil” asupra adevărului, cum vorbea despre smerenia noastră în faţa locurilor sfinte care au strălucit mai înainte spre slava lui Dumnezeu.

Tocmai în aceste cuvinte despre smerenie, care ne îndemnau mereu spre nevoinţa întru dobândirea acestei dumnezeieşti virtuţi, îmi părea atunci şi îmi pare şi acum că stă esenţa învăţăturii pe care Păstorul acesta de suflete o dădea păstoriţilor săi adunaţi în biserica aceea mare, serile, la lumina lumânărelelor care încet-încet îşi împlineau menirea. Cuvinte ce nu erau rostite niciodată în mod abrupt, venind întotdeauna din adâncurile propriilor sale cugetări, întrebări, poate poticneli. Din experienţa sa duhovnicească. Numai aşa. Şi ce poate fi mai delicat decât a vorbi în parabole, cu ocolişuri, dar care întotdeauna duceau către ţelul pe care îl avea el?!

Cum am mai spus, aceste întâlniri aveau loc de regulă în serile de joi. Am încercat mai devreme să redau atmosfera care domnea peste noi toţi, dar am făgăduit atunci că îmi voi continua cuvântul, şi, iată, îl continui, răsfoind deja învechitele mele însemnări (de la începutul anilor 2000). În ele notam mereu ceea ce socoteam pe atunci că erau cuvinte-cheie, care apoi multă vreme nu mă părăseau, pătrunzând în adâncurile cele mai profunde ale sufletului meu. Îmi devenise lucru firesc să cuget, să stărui în aceste înţelesuri cu totul noi care mi se înfăţişau înaintea ochilor sufletului. Motiv pentru care prietenii mei moscoviţi ne invidiau nu puţin: „Adică cum? Pur şi simplu

stă aşa cu voi de vorbă? Dar înţelegeţi măcar ce mare noroc a dat peste voi că trăiţi la Londra şi puteţi să-l vedeţi şi să-l ascultaţi pe omul ăsta?" Cred că nu înţelegeam noi prea bine ce ni se întâmpla. Să lipseşti de la întâlnirile de joi era ceva banal. Care avea treabă, care credea că are... Rar când la întâlnirile acestea se adunau douăzeci-treizeci de oameni. Iar dacă e să socoteşti că la vremea aceea în Londra se aflau pe puţin o sută de mii de ruşi şi încă pe atâţia vorbitori de limba rusă din fostele republici sovietice, atunci devine limpede cât suntem de orbi şi de muţi şi de surzi la cuvântul, la chemarea lui Dumnezeu...

„În lumea în care trăim, Dumnezeu este un pribeag, un izgonit. Sunt ţări unde ateismul a învins. Şi Dumnezeu este izgonit din suflete, din case, din vieţile oamenilor. Acum Biserica a devenit sălaşul, adăpostul lui Dumnezeu".

Şi iată, cu aceste cuvinte care ne uimeau întreaga fiinţă noi trebuia mai apoi să părăsim biserica şi să ne întoarcem în acea „lume" despre care ne vorbea Vlădica, lume care îşi pierduse multe dintre rosturi, rosturi puse dintru început în chiar cuvântul cu care se numeşte ea: lume[39]. În această lume, nu a păcii, ci a războaielor, în această lume întoarsă în cel mai agresiv mod către fiecare om care nu poate aduce un profit imediat sau care nu intră în şuvoiul aducătorilor de plăceri. Mulţi dintre noi am dori să ne îndulcim şi să săvârşim în acelaşi timp şi Fapte bune, fără să ne ostenim prea mult pentru aceasta. Nici trupeşte, şi cu atât mai puţin duhovniceşte.

„Lumea este pridvorul Bisericii lui Dumnezeu. Iar credinciosul se află neîncetat la hotarul dintre aceste două lumi: aceasta a noastră şi cea de Sus. Dar şi în lume

J

---

39 în limba rusă cuvântul MUp,care înseamnă lume,înseamnă şi pace.Părintele Stăniloae spunea undeva că în limba română cuvântul lumeeste un derivat de la latinescul lumen,care înseamnă lumină (n.trad.).

suflă Duhul Sfânt.

Duhul Sfânt S-a revărsat peste toată lumea, chiar şi acolo unde Dumnezeu nu este primit, acolo unde este alungat, unde nu Il cunosc. Aşa cum marea se loveşte de fiecare stâncă nădăjduind că până la urmă o va clinti, o va despica, o va deschide pentru a afla porţile care duc la Altar”.

Dar aceasta este chiar o metaforă adevărată. Pilda despre mare şi stâncă, despre adevăr şi tăgăduirea lui. Şi ai putea oare să nu-ţi aminteşti pentru totdeauna o asemenea asemănare, atât de înaltă, dar şi de apropiată, lesne de ajuns pentru fiecare dintre noi? Astfel înţelegeam noi, sau ar fi trebuit să înţelegem, ceea ce Vlădica ne înfăţişa prin cele mai simple şi uşor de înţeles cuvinte.

„Lumea aceasta profanată şi sfâşiată este dragă lui Dumnezeu. Şi dacă sunt oameni cu totul neputincioşi a crede, atunci trebuie ca noi înşine să ieşim din biserică, purtând vestea cea bună către toţi. Acea lume care se află dincolo de hotarele bisericii, nouă nu ne poate fi străină. Aceasta este lumea în care a venit Domnul nostru

Iisus Hristos. Această lume este dragă lui Dumnezeu. Şi să ştim cu toţii că nu cu urale de bucurie va fi întâmpinat vestitorul Lui. El poate fi respins, alungat, sfâşiat, răstignit, pentru că El nu va putea fi niciodată de acord cu vechile aşezăminte ale oamenilor. Ştim cu toţii cât de singur a fost Domnul în Grădina Ghetsimani, când au fugit ucenicii Lui, când L-au părăsit. Biserica este locul schimbării la faţă a fiecăruia dintre noi. Şi suntem iubiţi de Dumnezeu – nu doar eu şi dumneavoastră, «turma mică», ci tot norodul lui Dumnezeu, făptura toată”.

Ştiam, bineînţeles, cu toţii că toate convorbirile acestea se înregistrau, astfel încât cuvântul lui nu se pierdea, ci obligatoriu avea să se înmulţească, să apară apoi în multe mii de cărţi, înregistrări audio şi video. Dar a asculta tu însuţi acele cuvinte când abia ce s-au născut din

adâncurile rugătoare ale sufletului lui, ieşind apoi la iveală lumii după zile şi zile de tăcere ascetică, era cu totul altceva. Era o comoară pe care mulţi dintre noi, cei ce ascultam şi luam aminte atunci la cuvântul lui, aveam să o păstrăm cu scumpătate până la sfârşitul zilelor noastre.

Că veni vorba despre asceză: de multe ori am încercat eu să-mi închipui cum trăia Mitropolitul în micuţa sa chilie de zăvorât, la cel de-al doilea etaj al bisericuţei noastre. Cămăruţa ştiam că e mică de la preoţii care aveau voie să mai intre acolo. Ce făcea el în timpul când nu slujea, nu era ocupat cu treburile bisericeşti şi nu primea valurile de oameni care veneau să-l vadă? Mă gândeam că se roagă. Dar în ce adâncimi ale sufletului se pogoară el în ceasurile acelea de rugăciune, sau ce înălţimi străbate, acestea ştiam că singur Domnul le cunoaşte. Mai şi citea, fireşte. Şi încă foarte mult. Mai avea de citit şi scrisorile, şi hârtiile care ţineau de partea administrativă, dar nu e asta ceea ce bănuiesc eu. Nu. Imaginaţia mea se dovedea săracă şi mă falimenta tocmai când încercam să mă apropii să înţeleg în anume care ceas se năşteau şuvoaiele acelea pline de insuflare, acele cugetări ca apele duhului şi care apoi se înveşmântau în cuvânt pentru a putea fi înţelese de toţi cei cu sufletul gătit spre aceasta: ca pământul primăvara, când aşteaptă numai să arunci bobul de grâu…

„Strict vorbind, în Biserică nu poate exista ură, neplăcere şi nici măcar indiferenţă”.

Dar oare aşa să fie? Măcar ceva bun se săvârşeşte în lumea aceasta după cuvântul dreptului sau al proorocului? Chiar şi la noi, în catedrala din Londra, în mod vădit oamenii se feresc unii de alţii. Nu se grăbeşte nimeni să-ţi iasă în întâmpinare plin de bunăvoinţă. Oare păstorul nostru nu vedea aceasta? Vedea şi înţelegea. Dar răbda şi se smerea, chemându-ne astfel şi pe noi să-i urmăm.

Mai era un aspect foarte important în discuţiile pe care le avea cu noi Vlădica Antonie: niciodată nu se purta

ca un învăţător. Nu ne dădea niciodată învăţături! Ne spunea: important este nu să dai sfaturi, nu, ci să împărtăşeşti din cele pe care tu însuţi le-ai înţeles, din cele prin care tu însuţi ai trecut, din cele pe care le-ai învăţat tu de la alţii, care sunt fără nici cea mai mică îndoială mult mai buni decât tine.

Uneori Vlădica ne ruga să-i punem întrebări. Ne încuraja chiar să i le punem mai dinainte, să le scriem pe bileţele. Şi niciuna dintre ele nu rămânea fără răspuns.

— Este o lume jură credinţă, lumea necreştină. Care să fie atitudinea noastră faţă de aceşti oamenii

— Domnul Dumnezeul nostru nu-şi întoarce faţa Sa niciodată de la nimeni. Se întâmplă ca omul care părea lipsit de orice fel de nădejde să se deschidă dintr-odată altor înţelesuri decât o făcuse până acum, să se deschidă către întâlnirea cu Dumnezeu. O astfel de întâlnire se poate petrece cu fiecare dintre oameni, pretutindeni şi întotdeauna. Aşa că nu vă înstrăinaţi de oamenii necredincioşi, mulţi dintre ei abia au păşit pe acea cale pe care voi mergeţi deja de mult!

Ca scriitor cu o îndelungată activitate, nu am putut să nu observ discursul desăvârşit din punct de vedere literar, discurs minunat, cursiv, lin. Găseai în el şi metafore încântător alcătuite, şi comparaţii neaşteptate, şi subiecte grele, şi povestiri cu tâlc. Avea stilul său de a vorbi. Ritmul lui, paleta lui largă de cuvinte din care lua ca din nişte culori cu care îşi alcătuia tabloul celor mai»

Înalte sensuri filosofice şi teologice. Repeta uneori anumite întâmplări care pentru el fuseseră un semn – dar până la urmă să nu uităm că şi aceasta poate fi o abordare literară pe care ne place adesea să o numim „rimă de subiect sau rimă de sens” – şi pe câte mi-am putut eu da seama o făcea pentru ca noi să pătrundem anumite sensuri. Căci la o întâlnire, în afară de noi erau şi începători, şi oaspeţi, şi oameni veniţi din alte ţări. Şi ceea

ce pentru noi era o repetare, pentru ei era o istorisire auzită întâia oară, şi rânduia Dumnezeu pentru noi, ascultătorii lui obişnuiţi, că de fiecare dată aceste povestiri ale Vlădicăi îşi descopereau lumini noi, nebănuite, pentru liccare. Lumini care izvorau din chiar adâncimile sufletului marelui păstor, luminător şi învăţător. Aceste disi uţii conţineau într-însele întreaga năzuinţă către Dumnezeu, toată tânjirea oamenilor încovoiaţi de banalitatea t raiului de zi cu zi, dar năzuind nesfârşit către lumea lui 1 lumnezeu.

Mitropolitul de Suroj ne chema pe fiecare dintre noi la adevărata şi conştienta dragoste de Dumnezeu, la împărtăşirea de Dumnezeu, la unirea cu Dumnezeu, dacă vreţi! Aceste cuvinte sunt fragmente pe care eu le-am scos din cuvântările sale. Şi mi-au rămas în minte aceste cuvinte, dar şi în însemnările concise din acele vremuri care acum, iată, pot fi socotite de demult.

Adesea Vlădica sublinia faptul că el nu este teolog, că el nu are studii speciale de teologie. El pur şi simplu vorbea despre Dumnezeul cel Viu, fără să fie îngrădit de cugetări de prisos, care adesea nu fac decât să îngreuieze înţelegerea unor sensuri mai adânci.

„Uneori se întâmplă că teologia îl îngrădeşte parcă pe Dumnezeul cel Viu. A şti nu înseamnă întotdeauna a cunoaşte. Important este nu câte cărţi a citit un om, ci cât de mult sufletul fiecăruia dintre noi s-a apropiat de Dumnezeu. Cât de mult s-a curăţit duhul fiecăruia dintre noi prin atingerea harului. Cât de mult s-a împărtăşit cu dumnezeieştile Taine ale lui Hristos. Şi cât de mult a reuşit ca în rugăciunea sa să se facă una cu cei care deja petrec în har şi în sfinţenie”.

Pentru a împlini aceste cuvinte ale Vlădicăi trebuie însă ca fiecare dintre noi să se străduiască spre cele de

Sus, să se înalţe cu sufletul. Nu încape îndoială! Iar acesta nu este un lucru simplu. Dar Domnul îl cheamă pe

fiecare.

Acum altfel vezi şi faptul că noi, cei câţiva enoriaşi ai catedralei londoneze, fericiţii de noi, ne puteam apropia nu doar de cuvintele sale de viaţă făcătoare, dar şi de el însuşi în cel mai simplu şi direct sens al cuvântului. Lăsând la o parte faptul că trăia o viaţă aproape de zăvorât, neieşind mai nicăieri din micuţa sa chilie, Vlădica era nemaipomenit de apropiat de fiecare dintre noi. Când după slujbă sau la vremea vreunui praznic ne strângeam cu toţii în hol, un loc recent adăugat la vechea biserică şi în care se ţineau toate adunările noastre, se primeau delegaţii întregi de credincioşi şi preoţi venind din diferite părţi ale lumii – din America, din Europa, până şi din străfundurile Rusiei. Tot acolo se organizau târgurile de Crăciun şi de Paşti, unde se vindeau foarte ieftin haine şi alte obiecte, cărţi şi icoane, astfel strângându-se bani pentru cei ce erau nou-veniţi în Marea Britanie. Aceste lucruri erau aduse de fiecare dintre noi, erau sortate, li se punea un preţ, de regulă cel mai mic care putea fi pus, pentru ca ele să poată fi cumpărate chiar şi de cei mai neavuţi dintre noi.

Vlădica Antonie încuraja aceste târguri. Cu câtă bucurie ne-a povestit odată că târgul dintr-un post al Naşterii Domnului a adus un venit egal cu salariul pe un an al unui preot! Dar aceasta era o izbândă rară, pe care, din păcate, nu am reuşit niciodată să o repetăm.

Îl puteai „prinde” pe Vlădica pe coridor, puteai atunci lua binecuvântare de la el pentru lucrul pe care îl voiai sau îi puteai pune o întrebare. Cât de esenţială ori de deşartă era întrebarea, aceasta era deja o chestiune ce ţinea de cel care întreba şi aştepta răspuns. În vremea acestor întâlniri neaşteptate, întâmplătoare, chipul Vlădicăi atunci când îi stăteam înainte fiecare dintre noi era luminat de o lumină care venea dinlăuntrul său şi care

Îi aşternea şi un zâmbet plin de căldură şi bunătate.

Să nu viclenim, trecând cu vederea: şi aspru, şi încruntat l-am văzut. Privirea lui putea arde pe de-a-ntregul pe cel care se arăta mereu nepăsător sau nedrept. Dar chiar şi atunci precumpăneau milostivirea şi smerenia lui.

În nenumăratele cuvântări şi predici care s-au transformat de-a lungul vremii în cărţi, prin strădaniile a numai câţiva oameni (dintre care eu le ştiu doar pe surorile Tatiana şi Elena Maidanovici), Mitropolitul Antonie a descoperit lumii întregi şi calea pe care a păşit, şi întâlnirea sa faţă către faţă cu Domnul. Lumina învăţăturilor sale răzbate şi luminează sufletele tuturor celor care s-au atins ori se ating de nepieritorul său cuvânt.

11 – 15 noiembrie 2013

INTERVIU CU
NIKOLAI MATFEEV[40]

— Nikolai Sergheevici, aţi fost aproape de Vlădica Antonie vreme de mulţi ani. Şi dumneavoastră, ca şi el, sunteţi un urmaş al primelor generaţii de emigranţi. Vă rugăm, spuneţi cititorilor noştri câte ceva despre dumneavoastră.

— Mă numesc Nikolai Sergheevici Matfeev şi sunt urmaş al celui dintâi val de emigranţi ruşi, iar acum reprezint deja cea de-a treia generaţie care locuieşte pe aceste pământuri. împreună cu familia, am locuit în mai multe ţări: în Germania, în Austria, în Anglia, în SUA, iar acum ne-am întors în Anglia. Sunt de profesie filolog, predau limba rusă, engleză şi germană, precum şi literatură rusă.

— Povestiţi-ne când aţi auzit pentru prima dată de Vlădica Antonie.

— Mitropolitul Antonie era foarte bine cunoscut în cercurile emigranţilor ruşi, iar atitudinea faţă de el era fie

---

40 Enoriaş al Catedralei Adormirii Maicii Domnului, Londra. Interviu realizat de E. Tugarinov, 4 decembrie 2012.

extrem de favorabilă, fie extrem de negativă. Venind în Anglia, întorcându-ne din SUA, ne-am lovit mai mult de cea din urmă dintre ele. Povesteau că Vlădica avea aşa nişte ochi „fermecaţi”, „magici”, şi că acesta era chipul în care îi influenţa pe oameni... Spuneau că face parte din Patriarhia Moscovei, iar singur lucrul acesta era îndeajuns ca să-l facă suspect pentru cei ce făceau parte din Biserica Rusă din Diaspora (ROCOR), din care şi eu făceam parte la vremea aceea.

Dar când ne-am mutat din nou, de data aceasta în Germania, am dat de oameni care aveau o părere foarte hună despre Vlădica.

Pe vremea când locuiam la München, cineva ne-a dăruit o cărticică ce conţinea transcrieri ale unor discuţii pe care Vlădica le avusese în cadrul unor emisiuni la BBC cu o evreică atee care locuia în Anglia, o doamnă foarte cultă, fină, Margarita Laski o chema. La un moment dat, s-a întâmplat ceva care s-a dovedit mai apoi pentru noi, cei care încă nu îl cunoşteam foarte bine pe Vlădica, a fi fost tipic pentru felul lui de a fi, de a vedea lucrurile, de a-L vedea pe însuşi Dumnezeu. Mai exact, ea i-a mărturisit: „În ce priveşte pe Dumnezeu, pentru mine acestea sunt basme de adormit copiii, eu nu pot fi de acord cu aşa ceva”, la care Vlădica i-a răspuns: „Ce bine că nu vă străduiţi să păreţi că aţi crede în El! Dumnezeu preţuieşte sinceritatea dumneavoastră, pentru că El, în oameni, preţuieşte mai mult sinceritatea decât o religiozitate falsă”.

Această deschidere, această binecuvântată îndrăzneală în legătura lui cu Dumnezeu, această onestitate, era una dintre trăsăturile de caracter ale Vlădicăi.

De pildă, după cum probabil ştiţi, Vlădicăi nu îi ei. i drag să predice imediat după citirea Sfintei Evanghe Iii, limpezind nelămurirea multora prin aceea că nu se simţea vrednic ca după Cuvintele lui Dumnezeu să mai vină şi el

cu cuvintele sale, aşa încât întotdeauna predi ca la sfârşitul Sfintei Liturghii. Odată a ieşit la amvon şi a mărturisit astfel: „Nu am nimic să vă spun. Citirea Evangheliei de astăzi pe mine nu m-a atins. Am rămas rece. Nu vă pot spune nimic. Vă rog să mă iertaţi şi rugaţi-vă pentru mine!” Şi a plecat. Asta da sinceritate!

Poate că fiecare dintre noi ar trebui să recunoască faptul că uneori se întâmplă ca slujba să nu ne atingă, se întâmplă să rămânem reci ca stânca. Cum am venit, aşa am şi plecat. În noi nu s-a încălzit inima. Nu trebuie să te prefaci că cine ştie ce scânteie s-a aprins în lăuntrul tău. Iată, nu este nici urmă de scânteie, admite acest lucru, recunoaşte-l, vezi-l în tine. Şi ridică-te şi stai înaintea Domnului exact aşa cum eşti, aşa încât Domnul să poată lucra cu un om adevărat, real, viu, cu toate laturile tale întunecoase, cu răceala şi tăgăduielile, clătinările tale. Nu te preface în fantomă, astfel ca Domnului să îi poată fi mai uşor să lucreze cu tine. Pentru că nu poţi împreună-lucra cu o fantomă, dar cu un om adevărat poţi. Aceasta era caracteristica felului în care Vlădica vedea lucrurile, caracteristica felului în care îşi rostuia viaţa, în care trăia pur şi simplu.

Şi cu adevărat Mitropolitul Antonie a fost un om cu totul aparte. Iată o imagine: fereastra e deschisă şi prin ea vine aer proaspăt – acesta era Vlădica Antonie. V-aţi obişnuit cu condiţiile în care trăiţi, şi nu că atmosfera ar fi fost înecătoare sau că în cameră aerul ar fi fost stătut, nu, totul este aşa… obişnuit – cărţile stau la locul lor, tot felul de obiecte în jur, mobila, totul e în rânduială. Şi dintr-odată se deschide fereastra şi intră aerul, apare ceva cu totul şi cu totul nou, care însă nu exclude nimic din ceea ce era mai înainte, ci aşază toate într-o altă lumină.

Odată, o oarecare doamnă care numai ce venise din Uniunea Sovietică, sau mai bine să zic din fosta Uniune Sovietică, susţinea că trebuie numaidecât să ne ţinem de

pravile: că trebuie numaidecât să faci întâi aşa, apoi numaidecât încă într-un fel, mai întâi te spovedeşti, apoi mergi la Sfânta împărtăşanie. Mitropolitul Antonie a spus atunci că nu trebuie să te încătuşezi cu toate aceste rânduieli fără nimic altceva, adică dacă ele sunt goale. Spunea că sunt anume cazuri când este mai important să ajungi la Sfântul Potir, fără spovedanie. Şi dădea următorul exemplu: omul a venit de la câmp: murdar, epuizat de muncă, obosit, nu mai are el putere acum să meargă să facă baie, să facă duş, nici măcar mâinile nu şi le mai spală, vrea numai cât mai repede să îmbuce ceva, pentru că pur şi simplu moare de foame. Iar cineva îi spune: „Da, uite, te-ai aşezat la masă, nici nu ai făcut baie, nici nu ai făcut duş, mâinile îţi sunt murdare!” Dar poate că pentru el în momentul acela există un lucru cu mult mai important – pur şi simplu are nevoie să mănânce ceva, moare altfel! Iată, acest exemplu Vlădica l-a adus în viaţa noastră: un aer curat, o lumină nouă, ne-a ajutat să ne uităm cu alţi ochi la felul în care eram obişnuiţi să trăim, ne-a învăţat să nu respingem şi să nu călcăm vechile rânduieli, dar nici să nu ne încătuşăm cu un rigorism, să căutăm întotdeauna acea rânduială adevărată şi potrivită.

— Bine, dar pentru astfel de practici pe Vlădica îl cri ticau mulţi: că nu spovedeşte cum trebuie, că nu înmormântează după rânduieli. Dar pe de altă parte cât popor a adus el la credinţa ortodoxă, oameni care până la el nici măcar nu auziseră de credinţa ortodoxă!

— Da, Mitropolitul Antonie a adus foarte, foarte mulţi oameni la credinţa ortodoxă prin cuvintele sale, prin conferinţe, cărţi, apariţiile la emisiunile de radio şi TV, prin întâlnirile cu oamenii: faţă către faţă, suflet către suflet. Mulţi şi-au îmbogăţit experienţa duhovnicească, fără însă să treacă la Ortodoxie. Un preot anglican spunea despre el: „Este unul dintre oamenii sfinţi ai lui Dumnezeu”, deşi aceasta nu l-a împiedicat să rămână şi mai departe preot

anglican. Însuşi Vlădica spunea: „Eu nu vorbesc despre Ortodoxie, eu vorbesc despre Hristos”.

— Nikolai Sergheevici, vă ocupaţi deja de mulţi ani de literatură, de aceea voiam să vă pun o întrebare din această lume a creaţiei: când vă gândiţi la Mitropolitul Antonie vi se asociază vreodată cu el vreuna dintre creaţiile literare, artistice sau muzicale? Poate o melodie anume?

— În ce priveşte vreo melodie, cred că pot să spun din prima şi fără echivoc – nu!

În anii când începuse Perestroika şi devenise mai uşor să ieşi din Uniunea Sovietică, a venit la noi în Anglia în turneu un cor care interpreta muzică bisericească, de undeva de prin Voronej parcă era. Deşi corul era bisericesc, mulţi dintre membrii lui erau cu totul necredincioşi.

Şi ei ne-au propus să susţină un concert în biserica din Ennismore Gardens. Vlădicăi nu i-a surâs ideea, măcar că aveau să cânte partituri din Sfânta Liturghie, îmi pare a lui Kastalski sau Chesnokov. Vlădica le-a spus: „Nu, eu aşa ceva nu doresc să se întâmple! Vom sluji dumnezeiască Liturghie şi veţi cânta Liturghia ca Liturghie adusă înaintea Domnului, iar ca şi concert, asta nu!” Ei au fost de acord. Vlădica a rânduit o Liturghie în plus pentru săptămâna respectivă, pentru ziua de sâmbătă. Au venit oameni la Liturghie, ca împreună să îi ascultăm cântând. Uşile împărăteşti erau deschise, astfel că îl puteam vedea bine pe Vlădica în Sfântul Altar. Când a sunat cea dintâi notă, pur şi simplu s-a făcut mic de tot. Nu că nu mai era cum e el de obicei, dar era mic de tot... Oo! Am înţeles atunci eu bine că nu era pe inima lui. Aşa încât nu mi se face nicio asociere cu vreo melodie când mă gândesc la el. Mai degrabă cu lipsa ei.

Iar în ce priveşte literatura... îmi amintesc că la una dintre întâlnirile noastre am vorbit de activitatea mea

profesorală şi el cumva mi-a accentuat acest gând, o dorinţă de-a lui ca eu mai deplin să le predau englezilor, astfel încât ei să capete o adevărată înţelegere a specificului literaturii ruse, a ceea ce o diferenţiază pe aceasta de întreaga tradiţie a literaturii Europei de Apus. Spunea că în literatura rusă există această tendinţă specifică, accentuată, foarte răspândită, de a ridica probleme foarte serioase. Creaţiile literaturii ruse nu sunt niciodată doar nişte istorii interesante care s-au aşternut în scris şi din»>

care ai putea să extragi un oarecare sens moralizator, ci ele ridică întrebări adânci, ontologice. Ele nu sunt e în şiruire de povestiri şi anecdote – şi chiar acest termen de anecdotă l-a folosit el, dar nu în sensul peiorativ, ci în sensul acelor povestiri scurte.

Iată, această asociere se face în mintea mea, dar cu un anume autor, lucrare, poezie, aceasta nu. E drept că îmi mai amintesc un comentariu de-al lui privind literatura rusă legat de un anumit autor.

Când s-au prăznuit două sute de ani de la naşterea lui Alexandr Puşkin, s-a slujit special o Panihidă în biserica din Ennismore Gardens. El a slujit-o. Şi s-a adresat celor care au luat parte la slujbă cu aceste cuvinte: „Ne vom ruga pentru odihna sufletului lui Puşkin, dar nu ne vom ruga mai întâi de toate ca Domnul să-i ierte multele păcate săvârşite, ci Îi vom mulţumi pentru tot acel frumos pe care omul acesta ni l-a dăruit: pentru poeziile lui, pentru poveştile lui, pentru măreaţa sa operă”.

Pot spune cu încredinţare că muzica populară rusească trezea şi ea un ecou în sufletul Mitropolitului Antonie. Îmi amintesc de reacţia lui la cântările unui cor de muzică rusească tradiţională care a cântat câteva melodii în sala noastră de la Ennismore Gardens. Mitropolitul Antonie spunea că folclorul rusesc, muzica populară rusească atinge tainice strune ale sufletului

omenesc. Deşi probabil că aceasta se poate spune despre întreaga cultură a acestui popor.

INTERVIU CU
JOHN PHILLIPS[41]

— Aţi putea oare să ne spuneţi câte ceva despre dumneavoastră şi familia dumneavoastră?

— Mă numesc John Phillips şi m-am născut în Londra în anul 1923 (interviul a fost luat în anul 2011). Pe linie paternă mă trag dintr-un neam de londonezi, dar mama era din Hertfordshire. Altfel spus, am rădăcini atât din mediul rural, cât şi din cel urban. Tatăl meu a lucrat la o brutărie, făcea pâine. Am urmat cursurile obişnuite ale şcolii primare, după care am mers la gimnaziu, ceea ce era o raritate pentru un copil de muncitor. După ce am absolvit gimnaziul, am început să lucrez.

Cea mai mare parte a vieţii am lucrat în structurile guvernamentale. Apoi am început o carieră diplomatică, şi astfel au început şi călătoriile prin lume. O astfel de muncă mi-a format într-un anume fel caracterul, căci mi-a fost dat să mă întâlnesc cu oameni din diferite ţări, de diferite religii. Neţinând cont de vârsta pe care o am, continui şi acum să călătoresc prin lume. Am fost de multe ori în Rusia, în Germania, în Franţa. Acum lucrez ca traducător: traduc în limba engleză din cele mai diferite limbi. Am trăit în Germania şi în Franţa, aşa încât aceste două limbi le cunosc la fel de bine. În America am studiat limba spaniolă. În armată am slujit în Italia, aşa încât cunosc şi această limbă. Aş putea spune că ştiu toate limbile vest-europene de bază. Călătorind adesea prin Rusia, mi-am însuşit şi această limbă. De asemenea am trăit mulţi ani în Asia Centrală, în ţări vorbitoare de limba arabă, aşa că şi această limbă îmi este destul de familiară, deşi îmi este mai greu să mă exprim liber.

---

41 Enoriaş al Catedralei Adormirii Maicii Domnului, Londra. Interviu realizat de E. Tugarinov, 2011.

Vreme de mulţi ani nu am avut niciun fel de legătură cu viaţa Bisericii. Apoi, încetul cu încetul, lucrurile s-au mai schimbat. Mai întâi în armată, când mergeam cu toţii, încolonaţi, într-o ordine foarte strictă, la biserică. Apoi, mai târziu când, datorită activităţii mele diplomatice, am început cumva să mă interesez de această latură a vieţii omului. Când am văzut bisericile ruseşti, icoanele, când am auzit minunatele cântări din bisericile pravoslavnice, când i-am văzut pe oameni, am fost foarte marcat şi mi-am spus: iată la ce aş vrea să fiu şi eu părtaş! Şi am rugat să fiu botezat.

Botezându-mă, am început apoi să merg la biserica din Londra. Odată l-am văzut pe Mitropolitul Antonie rugându-se în mijlocul bisericii şi, de vreme ce eu stăteam mereu în faţă, i-am văzut cu limpezime chipul. Şi am fost zguduit. Ochii lui străluceau, în ei se vedeau pur şi simplu scântei de lumină, se uita în sus, cred că la cer, şi mi-am spus: pesemne că astfel ar trebui să fie rugăciunea, cred că aşa s-ar cuveni să ne rugăm cu toţii. Aceasta pentru mine a fost o lecţie. Această întâmplare a atârnat mult în viaţa mea, a devenit o parte din experienţa vieţii mele.

— L-aţi cunoscut pe Vlădica de-a lungul a mulţi ani. Care trăsături ale caracterului său v-au influenţat cel mai mult?

— Era foarte loial tuturor Bisericilor Ortodoxe. Dar şi altor religii. Nu susţinea nicidecum că ele ar deţine adevărul, dar chiar dacă punea un foarte mare semn de întrebare în ceea ce priveşte învăţăturile lor de credinţă, le lăsa să existe. Acest lucru l-am învăţat şi eu de la el. Poate că mulţi dintre dreptslăvitorii creştini nu vor fi de acord cu acest mod de a vedea lucrurile, poate că unii se vor arăta făţiş împotriva unei astfel de abordări, dar aşa gândea şi aşa trăia Vlădica Antonie.

— V-a ajutat vreodată o întâlnire cu Vlădica Antonie în rezolvarea vreunei probleme de viaţă?

— Nu îmi amintesc că Vlădica Antonie să se fi ocupat de problemele mele de viaţă, întrucât eu însumi eram cel care îl protejam de aceasta. Dar îmi amintesc despre o conferinţă pe care a susţinut-o la Cambridge, în care a atins multe chestiuni care mă frământau şi pe mine.

Au fost situaţii când Vlădica mă ajuta cu un sfat, răspunzându-mi la diferite întrebări. Dar în general numai simpla sa prezenţă însemna pentru mine un sprijin foarte, foarte mare.

INTERVIU CU
XENIA BOWLBY[42]

Mă numesc Xenia Bowlby. În anul 1905 bunica mea a venit la Londra şi s-a căsătorit cu un englez. Mama s-a născut aici, în Londra.

Noi am mers la biserică dintotdeauna şi îmi amin

tesc cum Vlădica Antonie, pe atunci părintele Antonie, a venit în anul 1948 la Londra, unde a făcut cunoştinţă cu mulţi dintre ruşii care se găseau aici, între care eram şi noi. La un an după aceea a venit din nou şi de atunci am devenit prieteni buni. Îmi amintesc că odată a venit la noi acasă, doar să ne viziteze, nu avea vreo treabă de rezolvat şi ştiu că tare mult mai râdea. De altfel el zâmbea în general foarte mult şi nu se temea, ba chiar căuta să fie hazliu. I-am zis atunci, liber, cum fac îndeobşte copiii mici, că e cu totul altfel decât e în biserică, la care el mi-a răspuns: „Biserica este cu totul şi cu totul altceva. Acolo trebuie să fii serios, dar aici, acasă, poţi să faci şi glume, şi copilăreli”.

— Ce vă amintiţi despre oamenii apropiaţi ai Vlădicăi, anume mama şi bunica lui?

— Bunica lui era o femeie cu totul deosebită. Dacă nu

---

42 Enoriaşă a Catedralei Adormirii Maicii Domnului din Lon dra, membră a corului mitropolitan. Interviu realizat de D. Rozov şi E. Tugarinov, noiembrie 2011.

aş fi ştiut cine este şi aş fi întâlnit-o pe stradă, aş fi crezut că e italiancă, căci aşa se purta: îmbrăcată în negru şi întotdeauna cu batic pe cap.

Despre mama Vlădicăi pot spune că avea un şarm unic, era pur şi simplu fermecătoare. Zâmbea cu uşurinţă şi era foarte prietenoasă. Dar avea şi nişte principii ale ei, de pildă nu putea suferi ca bărbaţii să poarte barbă. Aşa se face că era deja episcop Vlădica, dar nu purta barbă, pentru că hotărâse să facă ascultare de mama lui, de vreme ce nu trăia nemijlocit într-o mănăstire. Doar după ce ea a trecut la Domnul, Vlădica şi-a lăsat barbă.

— Aveau prieteni ele două, sau erau mai închise în sine, trăiau în lumea lor?

— Nu, n-aş putea spune că se fereau de oameni, şi nu, nu erau închise în sine. Locuiau toţi trei lângă biserica din Upper Addison Gardens, la numărul 34, etajul al treilea. Mi se întâmpla să intru la ei după slujbă sau până începeau convorbirile noastre cu Vlădica. Trăiau foarte simplu. Îmi amintesc că în apartamentul lor erau foarte multe cărţi şi o mobilă foarte simplă.

Acolo, la parter, era o cameră mai mare, unde aveau loc convorbirile sau petrecerile pentru copii. Şi mama lui şi bunica vorbeau cu toată lumea, nu se fereau de nimeni, deşi mese obşteşti de praznic cum sunt acum nu erau pe atunci. Cum am mai spus, Vlădica prefera mai degrabă să vină el în ospeţie pe la noi.

Mama lui a trecut la Domnul nu cu mult timp înainte de Pastile anului 1958. Şi îmi amintesc că îmi cususem pentru praznic o rochie de un roşu foarte aprins. Toţi oamenii după slujbă au trecut pe la Vlădica să-l felicite cu ocazia praznicului şi să-şi spună unii altora „Hristos a înviat!”, şi m-am dus şi eu, fireşte, iar el, uitându-se la rochia mea, zise: „Cu adevărat Pastile cele frumoase!” Pe mine m-au atins foarte mult aceste cuvinte, cu atât mai mult cu cât ştiam că mama lui nu de mult plecase dintre

noi, iar lui nu îi era probabil uşor.

— Ce lucruri v-au mai rămas legate de Vlădica de pe vremea când eraţi copil?

— Îmi amintesc foarte bine sentimentul pe care îl aveam când îşi ţinea mâna grea pe umărul meu atunci când mă spovedeam. Fireşte că nu cădeam din picioare, dar mă gârboveam. Vlădica nu era aspru la spovedanie şi vorbea destul de puţin, aşa încât am fost mai apoi foarte uimită când, în tabără fiind în Franţa, preoţii vorbeau foarte mult. Vlădica Antonie îmi cerea să nu-i povestesc cum am tras pisica de coadă sau alte lucruri de felul acesta, nu dorea să audă astfel de lucruri de la mine, voia să vin cu lucruri cu adevărat serioase. Ca de pildă cum mă împăcăm cu fraţii mei mai mici, Sebastian şi Andrei, şi aici la fel, pricina certurilor, dacă erau, îl interesa mai puţin decât ceea ce am simţit eu în clipele acelea, dacă mi-a părut rău sau nu. Acum înţeleg eu că el voia să audă de la mine exact lucrurile care mă ruşinau cel mai tare.

În ultimii ani aveam acele zile de retragere obştească, ajunările cum le numeam noi, deşi propriu-zis nu erau ajunări. Mai întâi era o discuţie, un cuvânt pe care ni-l spunea Vlădica, apoi o mică gustare, după care din nou un cuvânt, după care urma spovedania obştească. Şi făcea acest lucru într-un mod nemaipomenit. Niciodată în viaţă nu am mai avut apoi parte de astfel de spovedanii. Mai întâi era perioada de liniştire. Cu toţii şedeam şi cugetam la păcatele noastre, ne rugam. Vlădica şedea şi el în faţa noastră şi se ruga. Şi se făcea o mare linişte, linişte pe care Vlădica o iubea în chip deosebit. De regulă la noi la biserică era foarte linişte, chiar şi după slujbă. Pe cei care doreau tocmai atunci să vorbească ceva, îi îndruma să meargă afară, spunând că în biserică vor rămâne atunci numai cei care vor să se roage. După moartea lui, biserica noastră a devenit mai zgomotoasă.

Odată l-am întrebat: „De unde ştii (eu de mică îi spuneam «tu») întotdeauna ce gândesc, ce simt?” Şi mi-a răspuns: „Tot ceea ce spun, despre mine însumi spun”.

— Ce făcea ca Vlădica să poată găsi un limbaj comun cu oameni atât de diferiţi?

— Atunci când vorbea cu un om, pentru el nimeni în afara acelui om nu mai exista. În clipa aceea tu erai pentru el cel mai important. Cred că sunteţi de acord cu mine că ţi-e drag să vorbeşti cu cineva care te socoteşte a fi cel mai drag şi mai iubit om cu care poate vorbi în clipa dată. Vlădica ştia să-l asculte pe om, ştia să ajungă în adâncurile cele mai tainice ale sufletului omului cu care vorbea.

Odată a venit la noi un om de la Moscova, care oarecând nu crezuse deloc în Dumnezeu. Odată, pe când era la Moscova, s-a întâmplat că a ajuns la o slujbă la care slujea Vlădica Antonie. Şi a fost zguduit de felul cum slujea Vlădica şi de cuvântul pe care l-a rostit. Aşa că s-a dus şi el să se împărtăşească. Când a ajuns la rând, Vlădica l-a privit adânc, până când omul a simţit că s-au întâlnit suflet către suflet, şi abia după aceea Vlădica l-a împărtăşit. De atunci viaţa acelui om s-a schimbat total.

Vlădica Antonie ştia să se întâlnească cu omul. Şi

pentru el nu avea nici cea mai mică importanţă cine era omul respectiv: că era credincios sau necredincios, tânăr sau bătrân, ortodox sau protestant.

Vlădica a adus din nou în insulele britanice vestea despre Mântuitorul Hristos. A rămas absolut, desăvârşit credincios rânduielilor Bisericii Ortodoxe, mai puţin celor impuse de oameni în vremurile mai din urmă şi faţă de care se purta cu destul de multă libertate.

Nu am auzit niciodată la nimeni altcineva o astfel de citire a rugăciunilor de dinainte de Sfânta împărtăşanie. Nu se poate reda în cuvinte felul în care le citea el, cu câtă adâncime, cu câtă răbdare, cu câtă seriozitate, cât noian

de înţeles punea în rostirea fiecărui cuvânt! Iar atunci când spunea „dintre care cel dintâi sunt eu”, pe mine mă cuprindea o mare emoţie.

— Ce credeţi, l-am preţuit noi pe Vlădica la adevărata lui valoare? înţelegem noi oare alături de ce fel de om ne-a fost dat să trăim?

— Eu cred că majoritatea oamenilor îl cinstea, îl iubea şi îi primea cuvintele. În Apus a fost preţuit cu adevărat. Poate că noi adesea nu trăim aşa cum şi-ar fi dorit

j el să trăim, dar ne străduim. Nu ştiu cum se raportează la Vlădica oamenii în Rusia, căci nu am locuit niciodată acolo, dar bănuiesc că la fel. Eu cred că sunt milioane de oameni cei care i-au ascultat predicile sau i-au citit cărţile şi continuă să-l iubească ca pe un părinte duhovnicesc şi învăţător.

INTERVIU CU

ANNA KAPSHITSKA[43]

— Spuneţi-ne câte ceva despre dumneavoastră.

— M-am născut la Londra, în partea de sud-vest, în

Wallhampton. De loc, familia mea este din Polonia. La o vreme ne-am mutat la Vilnius şi acolo am locuit des

tul de mult timp, după care am venit aici. Nu mi-a fost greu să învăţ limba engleză, căci la mine în familie aceasta este un fel de tradiţie, mai toţi cunosc cel puţin trei limbi străine. Şi limba rusă o ştiu destul de bine. Când

J eram mică, am stat cu chirie la nişte ruşi şi, vreme de cinci ani cât am locuit acolo, stăpâna casei mă chema să îmi predea limba rusă după cărţi. În afară de asta, prin casă vorbeau tot timpul ruseşte, aşa că am avut parte să o aud mai tot timpul.

— Cum aţi venit la biserica rusească de aici?

43 Enoriaşă a Catedralei Adormirii Maicii Domnului din Londra, pictoriţă. Interviu realizat de D. Rozov şi E. Tugarinov, octombrie 2011.

— Nu mai ştiu cine a aflat cel dintâi în familia noastră despre Vlădica Antonie, dar îmi amintesc că o mătuşă bătrână de-a mea mi-a spus cândva: „Dacă o să ai vreodată vreo problemă, să mergi la Arhiepiscopul Antonie!” Pe vremea acea încă nu era mitropolit.

— Vă rugăm, povestiţi-ne câte ceva din istoria Bisericii ruseşti de aici din Londra.

— Pe vremea când am venit eu aici, erau mulţi ruşi care trăiau uniţi foarte strâns între ei şi aşa ţineau şi parohia. De atunci biserica s-a schimbat foarte mult, mai cu seamă după ce Vlădica a plecat dintre noi. În anii aceia de început veneau la biserică, în zilele de duminică, cel mult cincizeci de oameni, apoi anii trecând aici cu Vlădica, vin acum între trei sute cincizeci şi patru sute.

— Ce impresie a lăsat în sufletul dumneavoastră Vlădica Antoniei

— La început mi-era foarte frică de el, ştiu că atunci când m-a adus mama pentru prima dată aici la biserică – aveam doar vreo 5 ani – am fugit, aşa de mare mi-era frica. Apoi a vorbit mult cu mine, şi a început să vorbească şi cu părinţii mei. Apoi nu o dată a venit la noi la cină, astfel că ne-am cunoscut mai îndeaproape, ne-am împrietenit. Eram odată la masă, aveam vreo 11 ani de acum, şi ne uitam la un tablou al mamei mele cu Grădina Ghetsimani. Dintr-odată s-a întrerupt curentul, iar Vlădica Antonie, ca să nu mă sperii, m-a luat de mână.

— Ce fel de om a fost Mitropolitul Antonie?

— Un om deosebit, darul lui Dumnezeu a fost. La el veşnic veneau cei mai diverşi oameni, fiecare cu mulţimea lui de probleme şi nedumeriri, întrebări, iar el nu respingea niciodată pe nimeni. Vorbea cu fiecare şi se purta cu fiecare aşa cum era el. Dacă omul îi era cunoscut, atunci discuta cu el regulat, dar stătea cu absolut orice om care venea la biserică şi îi cerea acest lucru. Minunat este că el se purta cu toţi cu aceeaşi bunătate, deşi veneau la el

cei mai diferiţi oameni. Veneau şi săraci de pe stradă, iar el scotea bani din buzunar şi le dădea. Veneau şi oaspeţi din înalta societate, dar şi cu ei se purta cu aceeaşi bunătate şi simplitate. La noi la biserică a venit şi prinţul Charles, fiul reginei, şi chiar şi cu el Vlădica a fost la fel de simplu şi firesc, cu nimic altfel decât cu toţi ceilalţi. Prinţul a venit în Sfânta şi Marea Miercuri şi a luat parte la slujbă, şi îmi amintesc foarte bine cum stătea chiar aproape de mine şi cum a mers să primească binecuvântare de la Mitropolitul Antonie.

Vlădica nu se punea pe sine niciodată mai sus de cineva. Era mitropolit, dar când mă uitam la el nu vedeam decât un om simplu, un om obişnuit. Vlădica îşi cheltuia toate puterile sale cu oamenii – trăia pentru oameni. Adesea îi spuneam că are un caracter neobişnuit, dar el se mira foarte tare, căci nu socotea nicidecum că ar fi fost întru ceva mai bun decât alţii, deşi fireşte că acest lucru nu-l mai credea nimeni, în afară de el.

— Este ceva ce să fi primit de la Vlădica şi să vă fi rămas pentru tot restul vieţii?

— Sigur că da, şi nu doar pentru viaţa aceasta de aici mi-a dat, cât pentru ceea ce va să fie! Mi-a dăruit, şi nu numai mie, ci şi soţului meu şi părinţilor mei, adevărata dragoste. Era mereu bucuros să ne vadă şi mereu bucuros venea la noi în ospeţie. Cu mult înainte de a mă căsători i l-am prezentat Vlădicăi pe tânărul care mă iubea, şi mi-a dat blagoslovenie cu toată inima să-mi întemeiez o familie alături de el, căci îi fusese drag de el.

Mitropolitul Antonie a fost un om rar, un om cum nu mai afli. Dacă ar fi acum aici Vlădica, i-aş spune că mi-e greu cu adevărat…

Ne-au rămas cărţile lui, predicile pe care le-a transcris Tatiana Maidanovici, în ele poţi găsi sute de sfaturi care acum ar fi folositoare pentru mulţi.

În ziua de astăzi, obştea noastră nu se mai sârguieşte

spre unire, şi cred că Vlădica ar fi fost foarte trist din această cauză. La el veneau nu numai ruşi şi englezi, dar şi greci, români, polonezi, chiar şi etiopieni, iar el se străduia pe toţi să-i unească într-o singură parohie de creştini ortodocşi.

MĂRTURIA LUI ALEXANDER NEKRASOV[44]

Nu lesnicios lucru îmi este şi mie, ca oricărui om din lume probabil, să scriu despre acest mare dar al întâlnirii cu Vlădica Antonie, pe care nu puţini îl consideră deja în rândul sfinţilor, măcar că el era cu totul împotriva unei astfel de raportări la persoana sa. Deşi era om de o înaltă statură duhovnicească, încă şi de o vastă cultură, Vlădica se dovedea foarte modest, aş zice chiar mai mult: arăta un fel de uimire, de nedumerire faţă de „adoratorii” lui. Ca şi cum ar fi zis: „Domnilor, iertaţi-mă, dar vă spun nişte lucruri atât de evidente, că a mă socoti pentru aceasta proroc ar fi un lucru complet lipsit de minte!”

În aceasta şi consta farmecul Mitropolitului Antonie, în faptul că era atât de modest şi iubit de o aşa mulţime de oameni, fără să uităm însă şi de uimitoarea sa capacitate de a limpezi cele mai anevoioase lucruri prin cuvinte simple şi la îndemâna oricui. (De altfel am auzit undeva că cei adormiţi suferă dincolo dacă cei rămaşi în urma lor încearcă fără temei să-i transforme în sfinţi.)

Aşa deci, despre Vlădica Antonie auzisem încă mai înainte de a fi avut prilejul să-l întâlnesc la Londra în 1990, încă din timpurile Uniunii Sovietice. Adică, oarecând, la o şcoală din Paris, Vlădica fusese profesorul de biologie al tatălui meu Alexander Nekrasov, strănepotul vestitului poet Nikolai Nekrasov. Bunicii mei au emigrat împreună cu părinţii mei pe vremea când încă bolşevicii puneau la cale

44 Enoriaş al Catedralei Adormirii Maicii Domnului din Londra, scriitor.

Războiul Civil, presimţind genocidul care se pregătea la un nivel nemaiîntâlnit împotriva poporului rus, despre care însă a povestit mai apoi atât de clar Alexandr Soljeniţîn în cărţile sale.

Vlădica Antonie, cunoscut pe vremea aceea ca Andrei Bloom, l-a iubit mult pe tatăl meu datorită minţii lui iscoditoare, a felului ordonat de a fi şi a exasperantei sale sincerităţi – trăsături care parcă astăzi au dispărut. Nu ştiu dacă au ţinut mai apoi legătura prin scrisori, şi dacă da, până când. În anul 1947, tata şi mama lui s-au întors în Rusia, dimpreună cu tatăl său vitreg, cu fraţii şi sora sa, crezând amnistiei lui Stalin care mai apoi a „dăruit" numeroşi ani de lagăr şi exil pentru cei mai mulţi dintre membrii familiei tatălui meu. Dar Vlădica Antonie a păstrat amintirea caldă şi dragă a tatălui meu pentru tot restul vieţii, şi tocmai acesta a fost chipul în care s-a petrecut mica minune ce a avut loc în momentul primei mele întâlniri cu el.

Aşa s-a întâmplat că am aflat de o acţiune la care lua parte şi Vlădica Antonie, la Londra, şi unde trebuia să fiu şi eu prezent ca agent corespondent al agenţiei TASS.

Nu ştiu de ce am socotit atunci că mi-ar fi mai uşor da

că m-aş întâlni cu el în afara bisericii. Poate pentru că pe atunci eu la biserică mergeam rar şi mi se părea că într-un loc „mai lumesc" mi-ar fi fost mai lesne să vorbesc cu el. Unchiul meu de-al doilea, cneazul Zurab Ceavceavadze[45], îmi dăduse „parola" pe care eu să o spun

45 Cneazul Zurab Ceavceavadze, directorul general al Fondului de binefaceri Sfântul Vasilie cel Mare, director al gimnaziului ortodox Sfântul Vasilie cel Mare. S-a născut în anul 1943 în Franţa unde părinţii emigraseră în anul 1920. In 1948 revin în Rusia, unde tatăl este arestat şi trimis în Gulag, iar mama dimpreună cu copiii — exilaţi în Kazahstan. Au fost reabilitaţi în 1956.

Vlăd i căi Antonie, astfel încât el să ştie cine sunt. Fizic, e drept că semăn destul de mult cu tatăl meu, dar totuşi trecuse foarte mult timp de când Vlădica nu îl mai văzuse, iar şansele ca el să îşi dea seama cine sunt eu erau mici.

Când am intrat în sala unde trebuia să aibă loc acţiunea respectivă, am văzut că Vlădica şedea pe un scaun în prezidiu, alături de alţi câţiva oameni. Şedinţa încă nu începuse, aşa încât, înarmat cu „parola”, m-am hotărât să mă duc până la scenă şi să vorbesc cu Vlădica. Apropiindu-mă, numai ce am deschis gura să mă prezint şi să rostesc parola, că Vlădica îmi zice pe neaşteptate: „Tu eşti fiul lui Saşka, aşa-i?” Aici trebuie să subliniez: toţi prietenii apropiaţi ai tatălui meu îl strigau pe tata Saşka, iar acum unii dintre ei îmi spun şi mie la fel. Îmi amintesc că am bâiguit eu ceva drept răspuns; eram uluit, căci semăn cu tata, dar nu chiar atât de izbitor, pe de o parte, iar, pe de alta, trecuseră poate zeci de ani de când nu se mai văzuseră ei – iar Vlădica zâmbea. M-a invitat a doua zi la biserică, unde am înţeles că şi locuia, ca să-l vizitez. Iată, această mică minune s-a întâmplat în acea zi. Vlădica avea să-mi spună mai apoi că minuni se petrec cu noi, oamenii, practic în fiecare zi, doar că nu le vedem. Ne-am obişnuit să le trecem cu vederea.

Şi am văzut şi eu că este aşa. Iată, se întâmplă bunăoară că ne adunăm să mergem la cineva în vizită, la o mică petrecere, şi, din vorbă în vorbă, ne pomenim că în loc de asta am ajuns la biserică. Or, noi chiar voiam să ne veselim! Dar nu, iată că s-a petrecut o minune micuţă (dacă aşa ceva poate fi măsurat!) şi am biruit ispita. Sau se întâmplă să vrei să răspunzi cu o grosolănie celui ce ţi-a vorbit grosolan, dar te-ai abţinut şi apoi ai izbutit chiar să te rogi pentru cel care te-a supărat. Aceasta este tot o minune. Şi deloc mică.

j

Aş vrea să vă mai povestesc ceva din întâlnirile mele

cu Vlădica Antonie, mai ales de ocaziile acelea când îi aveam cu mine şi pe ai mei, pe soţia şi pe fiul meu, şi la fel pe prietenii mei pe care i-am adus la el pentru că aveau nevoie de ajutorul lui.

M-am dus odată la Vlădica cu soţia mea, Olga, şi cu fiul nostru, Sania. Ne-a primit în chilia sa din biserica din Ennismore Gardens. Era toamnă. Frig. Îmi amintesc că în chilie avea o canapea de piele, cam roasă de vreme, o masă de scris, câteva scaune şi un şifonier. Şi niciun fel de încălzire. Vlădica era îmbrăcat cu dulama, iar pe deasupra avea un pulover vechi. Ne-a servit cu ceai şi biscuiţi; de altfel, bine că adusesem noi biscuiţii, că el nu avea de nici unele. Vlădica a început să ne povestească istorioare din viaţa lui. Fiul meu, care nu avea pe atunci decât vreo 6 ani, se cam plictisea din cauza discuţiilor noastre de „oameni mari”. Observând aceasta, Vlădica l-a chemat, l-a luat pe genunchi şi i-a zis: „ia uite ce barbă am eu! Pune mâna, nu-ţi fie ruşine, aşa i că seamănă cu un pămătuf?”

În seara aceea Vlădica ne-a povestit câteva întâmplări din viaţa sa la Londra. Odată a venit la el o enoriaşă, englezoaică, care se găsea într-o stare financiară dezastruoasă, aşa încât i-a adus o icoană cu rugămintea ca Vlădica să-i găsească un cumpărător. El i-a adunat pe enoriaşi şi le-a povestit despre nenorocirea care o lovise, adăugând şi faptul că nu ar fi un lucru bun ca în asemenea împrejurări să o lipsească pe sărmana femeie şi de icoană. Aşa încât cei care se aflau de faţă au pus bani mână de la mână, fiecare cât a putut. În felul acesta – povestea Vlădica – a „vândut” de trei ori icoana, de fiecare dată strângând bani pe care i-a dat femeii, căreia în cele din urmă i-a înapoiat şi icoana.

Tot în seara aceea Vlădica ne-a împărtăşit o bucurie: cineva îi dăruise nişte ghete nou-nouţe, care îi veneau ca turnate. „Uitaţi-vă numai ce zdravene sunt – zise el mândrindu-se cu ele, în timp ce îşi ridică un pic dulama ca

să ni le arate –, asemenea ghete nu au moarte!”

Iată cam ce am putut să vă împărtăşesc din amintirile mele legate de Mitropolitul Antonie. Aş vrea numai un lucru să adaug, anume acela că sfătuiesc cu drag pe tot omul să citească cât mai multe dintre cărţile lui, pentru că ele sunt pe cât de adânc duhovniceşti, pe atât de simple, aşa cum şi vorbea de altfel Vlădica.

MĂRTURIA

ANNEI STONELAKE[46]

Odată, într-o iarnă, mai înainte de Crăciunul pe stil nou, după Sfânta Liturghie a ieşit Vlădica Antonie şi a început să predice. A ieşit încet, a tăcut o vreme, apoi ni s-a adresat. Erau mulţi oameni la Liturghia de duminică, în biserică era liniştea obişnuită de la noi, copiii care se mai jucau, cu toţii ne pregăteam pentru a merge împreună la trapeză. Şi dintr-odată Vlădica, foarte clar şi cu asprime, a început să ne vorbească despre strângerea anuală de fonduri pentru adăposturile de noapte ale oamenilor străzii din Londra. Ne-a spus cât i-a fost de ruşine când, anul acesta, biserica noastră nu a jertfit mai nimic pentru aceşti oameni. Nu ni s-a adresat cu un discurs lacrimogen, nici nu a venit cu mâna întinsă. Ci pur şi simplu se simţeau în cuvintele lui durerea şi mustrarea pentru indiferenţa noastră faţă de cei care nu au parte de tot confortul pe care îl avem noi, cu care ne-am obişnuit atât de mult şi la care nici măcar nu mai luăm

y aminte. Doar câteva cuvinte ale Vlădicăi, mustrarea lui deschisă, părintească, au ajuns numaidecât la conştiin ţa noastră. Am amuţit cu toţii desăvârşit şi, după aceea, încet-încet, am trecut pe la cutia unde se puneau banii, fiecare jertfind cât şi cum putea. Şi astfel cutia s-a uni plut repede…

Mai bine de zece ani trecuseră de la aceasta, cânii

46 Enoriaşă a Catedralei Adormirii Maicii Domnului din Londra.

Vlădica ni s-a adresat din nou. Şi cum au pătruns pân’. i la sufletul nostru cuvintele lui despre oamenii săraci, cu totul necunoscuţi nouă, de altă religie decât noi, poauchiar atei! Şi cât de ruşine ne-a fost când, sub privirea lui, ne descopeream fiecare dintre noi înecaţi în propria mare de indiferenţă faţă de necazul altuia…

11 septembrie 2013

MĂRTURIA

TATIANEI BONDARENKO[47]

Din amintirile primei mele întâlniri cu Mitropolitul Antonie, Londra, 1996

Dintotdeauna pentru mine Biserica a fost ceva de neînţeles. Cine eram eu? Cine să fiu: o tânără trecută prin Komsomol, printr-o copilărie şi o adolescenţă în care singura atitudine faţă de ea era batjocura şi ironia. La începutul anilor ’90, când încetul cu încetul Biserica a început din nou a se face simţită în Rusia, această sete către viaţa religioasă cumva m-a cuprins şi pe mine. Doar că nu-mi măsurăm credinţa în numărul de cărţi de teologie citite, nici în numărul de slujbe la care participam, aşa încât pot spune cu uşurinţă că la venirea mea la Londra eu nu eram un om cu viaţă duhovnicească. Pot spune că singurul lucru pe care mi-l însuşisem cu activie era acela că popii sunt fiinţe răutăcioase, în biserică trebuie să porţi fuste cât mai lungi şi să ţii ochii doar în pământ. Cam atât.

Faptul că biserica din Londra era îngrijită exclusiv de oamenii din parohie, şi ca atare orele când puteai găsi pe cineva înăuntru erau foarte stricte, fireşte că îmi era necunoscut! Aşa se face că am ajuns la biserică în vremea „orelor suplimentare”. Nu-mi mai amintesc exact când.

Uşile nu erau închise, numai că în biserică nu era ni

meni. În geamurile icoanelor din semiîntunericul

47 Enoriaşă a Catedralei Adormirii Maicii Domnului din Londra, membră a corului mitropolitan.

acela al bisericii, plin de mirosul de tămâie, luceau slab luminiţele candelelor. Mirosea atât de altfel... Pe mine parcă mă lovise paralizia. Cum să mă port? Ce să fac? De întrebat, nu aveam pe cine. Oare pot să iau o lumânare din sertăraşul cu lumânări? Dar unde să o pun? Nu era nicăieri nicio lumânare, sfeşnicele erau curăţate şi lustruite cu ulei.

Dintr-odată s-a deschis o uşă laterală şi în biserică a pătruns uşurel, de-abia ghicit, un monah bătrân şi nu prea înalt, aş fi spus poate chiar scund. Se grăbea la treburile lui, aşa încât să-l fi oprit ar fi fost nepotrivit. S-a oprit însă el singur. Puţin mirat şi cumva bucuros, s-a întors spre mine şi m-a întrebat ceva. Era ceva simplu. Se uita la mine ca şi cum m-ar fi cunoscut şi m-ar fi iubit de mult. M-am gândit că mă confundă cu cineva şi m-am grăbit să-i spun cine sunt. Dar nu, nu! Nicidecum nu mă lua drept altcineva, pur şi simplu se interesa cine sunt eu, de ce am venit. Eu m-am fâstâcit, i-am spus ceva acolo, dar nu-mi amintesc ce, pentru că mă zăpăcisem de tot, îmi tot ceream scuze, iar el... el se uita la mine cu ochii aceia ai lui, atât de plini de dragoste, încât m-am gândit: „Ia uite cum sunt îngrijitorii de biserici!” El a înţeles că mă pierdusem de tot, a râs şi a fugit, spunându-mi să mă simt ca acasă. Mi-am dorit apoi să-l văd iarăşi pe „îngrijitorul bisericii”, aşa încât m-am dus la Liturghie şi... l-am văzut. Numai că de data aceasta nu mai era îmbrăcat cu dulama neagră, încinsă la brâu cu o curea scorţoasă, ci purta veşminte praznicale de arhiereu.

Ce fel de om era, ce atmosferă a creat în jurul său – nu linguşeli, ci frăţietate şi egalitate!

Întotdeauna l-am iubit ca pe tatăl meu. L-am îngropat ca pe tatăl meu şi mi-e dor de el; e ca şi cum nu-l mai am pe tatăl meu, ca şi cum nu-l mai am pe prietenul meu cel mai drag.

septembrie 2013

MĂRTURIA
PĂRINTELUI LEON CARBERRY[48]

Pe părintele León, preotul anglican, l-am întâlnit pentru întâia oară în anul 2002 la un seminar ţinut de părintele Mihail Fortunato. Era un seminar de trei zile pentru cântăreţii de strană şi citeţii din eparhia Surojului, seminar în care se studia de data aceasta rânduiala Utreniei şi a Canoanelor de la Utrenie. Printre oamenii din parohie, interesaţi de muzica bisericească a Bisericii Ortodoxe, se afla şi preotul anglican Leon Carberry. Îmi amintesc că am discutat îndelung. Atunci părintele Leon mi-a mărturisit că îşi doreşte de mult să treacă la Ortodoxie, dar se frământă din pricină că Biserica Anglicană asigură preoţilor slujitori nu doar salariu, ci şi casă în apropierea bisericii unde slujesc. „Dacă nu aş fi avut familia, pe copiii mei care sunt mici, pentru care sunt răspunzător, cărora trebuie să le asigur şcoala, apoi studiile universitare, aş fi părăsit demult Biserica Anglicană şi aş fi trecut la Ortodoxie. Ca simplu mirean, numai să fiu creştin ortodox!” – aşa mi-a spus el atunci.

După aceasta, vreme de câţiva ani, părintele Leon venea sâmbăta la noi la biserică şi cânta la cor, participând cu multă râvnă la repetiţii. Biserica sa nu o singură dată a pus-o la dispoziţia corurilor ortodoxe ruseşti venite să ţină câte un concert. Este un adevărat prieten al nostru. Până acum a rămas încă preot anglican.

Vine întotdeauna la pomenirea Vlădicăi Antonie – una dintre cele mai dragi amintiri ale sufletului său – şi din vreme în vreme mai cântă la cor.

Tânărul „părinte Antonie”, cum îl ştiau şi îl iubeau cei din afara Bisericii Ortodoxe, a venit în Anglia în anul 1949.

Începând cu anul 1950 a început să slujească în parohia londoneză care se afla sub jurisdicţia Moscovei,

48 Parohul bisericii anglicane din Elmers End din Londra cu hramul Sfântului Iacov.

dar a continuat şi munca pe care o făcea la Frăţia Sfântu Alban şi Sfântul Serghie şi care a avut o atât de mare influenţă asupra oamenilor, nu numai ortodocşi, ci şi de alte confesiuni.

Felul în care vorbea cu oamenii era foarte atrăgător. Niciodată superficial, mereu adânc şi cu multă luare-aminte. Era mărturia vie a faptului că omul, oricare ar fi fost el, putea să se întâlnească cu Hristos, cu Dumnezeul cel Viu.

Darul lui de la Domnul era acela de a-i învăţa pe oameni, de a le vorbi de la inimă la inimă, cu cuvinte care veneau din experienţa propriei lui întâlniri cu Dumnezeu, pentru ca mai apoi ei înşişi să parcurgă acest drum. Avea o serie de emisiuni la BBC, emisiuni care deveniseră foarte apreciate şi pe care le ascultau o mulţime de oameni; era apoi invitat adesea să vorbească de alte biserici sau de diferite colegii şi universităţi. În anul 1980 am avut marea cinste de a-l auzi vorbind vreme de un ceas. Cuvântul lui era despre Sfânta Treime. Se întâmpla aceasta în sala Teatrului Sheldon din cadrul Universităţii de la Oxford. Sala era rotundă, asemenea unei arene. Nu-mi amintesc întocmai cuvintele lui, dar atâta vreme cât a vorbit acest om, se simţea prezenţa lui Dumnezeu în mijlocul nostru, simţeau oamenii că Dumnezeu era acolo printre noi. Eram într-o căldură sufocantă o adunare de câteva sute de oameni în jurul lui, în prezenţa lui Dumnezeu, pe care el îl cunoştea şi pe care îl iubea; şi năzuia să împartă cu noi din această minune.

Întâlnirea mea cu Mitropolitul Antonie şi cu felul lui de a trăi viaţa în Hristos, cu modul în care se raporta la credinţa ortodoxă, mi L-a adus pe Dumnezeu în viaţă. Cred că, pentru binecuvântarea pe care am primit-o de la el, Domnul mi-a dat să simt mai deplin frăţietatea dintre noi şi vederea aceasta a Bisericii celei Una, a cărei singure moştenitoare şi martor veridic este Biserica Ortodoxă.

octombrie 2013

MĂRTURIA LUI NICHOLAS KEY[49]

La începutul anilor ’70, câţiva dintre cei ce eram pe atunci studenţi la Universitatea din Cambridge trăiam un fel de foame a sufletului. Ai fi spus că aerul era plin de întrebările, de frământările noastre privind lucrurile de căpătâi ale vieţii duhovniceşti. Frăţia Creştină din Universitate era destul de activă şi mulţi dintre noi eram implicaţi în viaţa Bisericii Anglicane. Răsunetele celui de-al doilea Conciliu de la Vatican, puternic difuzate şi amplificate în cercurile catolice, ajunseseră şi în mediul Bisericii Anglicane din pricina influenţei Arhiepiscopului de Canterbury, Michael Ramsey. Momentul central al vieţii în Biserica Anglicană a Marii Britanii devenise participarea cât mai numeroasă a poporului la Euharistie. Numai că se simţea acut nevoia de a auzi un cuvânt din partea reprezentanţilor Bisericii Ortodoxe care, mulţumită experienţei lor de vieţuire în învăţătura Părinţilor să poată vorbi despre adevăratele probleme ale Bisericii, ridicându-se deasupra polemicilor de rând.

Atunci când Mitropolitul Antonie a venit la Cambridge pentru a-şi ţine seria de cuvântări, s-a dovedit că biserica Universităţii era plină până la refuz. Te uitai la el şi simţeai cu adevărat că înaintea ta se află un adevărat stâlp ai Dreptei Credinţe, un om a cărui credinţă a fost încercată în cuptorul încercărilor, un om plin de har. Oamenii l-au ascultat cu răsuflarea tăiată tot timpul cât a vorbit.

Aveam un prieten coleg, anglican pe vremea aceea, dar care a devenit mai apoi preot ortodox şi care se cunoştea cu Mitropolitul Antonie. El a fost cel care ne-a făcut cunoştinţă câtorva dintre noi cu Vlădica. De fiecare

49 Director al Colegiului Privat Sussex House din Londra. Amintirile lui Nicholas Key despre Vlădica Antonie se referă la perioada anilor săi de studenţie de la Cambridge.

dată când Vlădica venea să-şi ţină lecţiile, prietenul acesta al meu stătea la balcon. Mai înainte de a începe, Vlădica străbătea cu privirea întreaga biserică, până ce îl găsea pe prietenul meu. Şi, de fiecare dată când îl zărea, pe chip îi apărea, abia perceptibil, un zâmbet, după care îl saluta plecându-şi uşor capul în direcţia lui.

Mult timp după aceea, când deja locuiam la Londra, am venit de câteva ori la biserica rusă din Ennismore Gardens şi l-am văzut pe Vlădica. Avea o mare bogăţie duhovnicească şi o memorie fabuloasă. Toate acestea te făceau mereu să vrei să-l mai vezi o dată şi încă o dată, să doreşti să stai de vorbă cu el. Se simţea prezenţa lui în biserică chiar şi atunci când se întâmpla să nu fie acolo.

10 septembrie 2011

MĂRTURIA LUI

VASILI BOROVSKI[50]

Anul 1989…

Mergeam spre Londra cu taxiul, venind dinspre portul Tilbury, îndreptându-ne către Ambasada Uniunii Sovietice. Pe drum, aşa cum adesea se întâmplă în aceste situaţii, s-a legat o discuţie cu şoferul taxiului. Aşa se face că mi-a spus că în centrul Londrei, nu departe de Ambasadă, se găsea o biserică ortodoxă rusă. Chiar dacă membrilor Partidului Comunist nu le era îngăduit nici măcar ca vizitatori să meargă la o biserică, eu am simţit dorinţa de a merge, am vrut să stau puţin să-mi trag sufletul, să mă rog pentru căile fără sfârşit ale mărilor pe care le străbăteam, pentru cei de aproape ai mei, pentru familie. Seara era plănuit ca vasul să ia calea Orientului îndepărtat – Singapore, Hong Kong, Filipine…

Am intrat în biserică – nu era nimeni, doar linişte, linişte adâncă şi flăcăruile candelelor care luminau chi

* y purile sfinţilor. M-am aşezat într-o strană şi am

50 Enoriaş al Catedralei londoneze cu hramul Adormirii Maicii Domnului, căpitan de cursă lungă.

căzut pe gânduri…

Dintr-odată liniştea a fost întreruptă de zgomotul unor paşi. Un monah, a trecut pe dinaintea mea. Dintr-odată se întoarce şi se aşază lângă mine, mă scrutează cu privirea şi începe să-mi vorbească. Am vorbit despre viaţă, despre călătorii, despre lucrul pe mare, despre deloc simplele legături cu oamenii, despre singurătatea unui căpitan de vas. Şi astfel, fără să-mi dau seama când, vremea a zburat ca şi cum n-ar fi fost decât o clipeală de ochi. Monahul acela, slujitorul din biserică, nu mi s-a prezentat, dar ochii lui i-am ţinut minte parcă pentru toată viaţa: erau în ei atâta dragoste şi bunătate, că străluceau! Ne-am despărţit.

Eram pe mare. Pe vas, în biblioteca pe care o aveam acolo, am descoperit un jurnal literar şi privirea mi-a căzut pe un articol despre doctorul Bloom, cu o fotografie în care l-am recunoscut pe monahul bătrân care stătuse de vorbă cu mine în biserică. Era Mitropolitul Antonie de Suroj. Din fotografie mă priveau aceiaşi ochi pătrunzători şi plini de dragoste. În clipa aceea am avut sentimentul că întâlnirea noastră nu fusese un rod al întâmplării. Din darul lui Dumnezeu mi-a mai fost dat apoi să-l întâlnesc de multe ori şi să vorbesc cu el, cu acest preot extraordinar, bun, modest şi cu sufletul cald.

De fiecare dată când vasul nostru ajungea în portul din Tilbury, mă străduiam să-mi fac timp, măcar cât să-l văd pe Vlădica Antonie, să-i ascult cuvintele rugăciunii care îmi ostoiau foamea sufletului. Aşa am început să mă interesez, să întreb cum trebuie să mă port în biserică, să cercetez vieţile sfinţilor, să citesc Sfânta Evanghelie… Astfel a fost drumul meu de la ateism la Biserica lui Dumnezeu.

Apoi, tot în anul acela… eram în Singapore, când am primit o veste îngrozitoare: copilul meu nou-născut, fetiţa mea de numai câteva zile, suferea de o boală despre care

doctorii au spus că e fără leac, fetiţa mea murea... Cât de lung şi de greu a fost drumul de întoarcere, cuvintele nu pot spune. Gândurile mi-erau numai la operaţia care o aştepta pe micuţa mea, o încercare aproape disperată a medicilor de a nu o lăsa să moară. Simţeam cu toată puterea sufletului meu nevoia de a-l vedea şi de a auzi un cuvânt de la Vlădica Antonie...

Zorii zilei de 6 martie a anului 1990

Intru în biserică şi încremenesc: Vlădica slujea; oameni nu erau mulţi, dar chipurile lor erau atât de luminoase, pline de bunătate... Iar Vlădica, parcă aşa cumva în chip sărbătoresc, vorbeşte despre dragostea pentru celălalt, pentru aproapele, pentru fratele nostru, despre dragostea faţă de Dumnezeu. O căldură, un val de bunătate, de adâncă pace, mi-au cuprins sufletul.

După slujbă Vlădica m-a ascultat, m-a liniştit, m-a binecuvântat... Şi mare mi-a fost mirarea când în spital, imediat după operaţia fetiţei noastre, operaţie care a fost un succes, în salon a apărut părintele Mihail Fortunato, pentru a face o rugăciune, chiar acolo lângă pătuţul ei şi întrebându-ne dacă nu aveam nevoie de ceva, dacă aveam unde să stăm etc.! apoi seara a venit să ne ajute şi

Tatiana N. Prokos, o enoriaşă a bisericii noastre. În să-Ionul unde era internată fetiţa noastră aştepta să fie operat un băieţel venit şi el din Uniunea Sovietică, cum era pe atunci. Pe băieţel îl chema Antoşa. Mama lui era despărţită de soţ, aici era singură şi nu cunoştea nici limba.

Părintele Mihail şi enoriaşii care ne vizitau în fiecare zi» >

au ajutat-o şi pe mama lui Antoşa, fiindu-i aproape mai cu seamă atunci când a devenit limpede pentru toţi că, după extrem de complicata operaţie, micuţul ei avea totuşi să moară...

Se simţea tot timpul că tot acest ajutor şi toată grija

aceasta plină de gingăşie veneau de fapt de la Vlădica.

Mulţi ani s-au scurs de atunci. Acum ne-am mutat definitiv în Londra. Şi atât la praznice, cât şi duminica, dar şi în zile de rând mergem la biserică, ne spovedim, ne rugăm, cerem blagoslovenie şi întotdeauna, pentru noi, aici este Vlădica, povăţuitorul nostru cel plin de dragoste şi de înţelepciune.

11 ianuarie 2014

CUPRINS

